COLECȚIUNEA IZVOARELOR ISTORIEI ROMÂNILOR

AU APĂRUT:

1. Anonymus Bele regis notarius
Gesta Hungarorum

2. Anonymus geographus
Descriptio Europae Orientalis

3. **Daco-Romani in Carminibus medii aevi**

4. Simon de Keza
Chronicon Hungaricum

5. Rogerius
Miserabile Carmen

6. Ricardus
De inventa Ungaria magna

7. Nestor
Chronica

ACADEMIA R.S.R.
Lei

VOR APĂREA:

8. Priscus Panites
Fragmenta

9. **Chronicon pictum Vindobonense**

Lei 10.[illegible]

PREȚUL LEI 200.—

VOLUMUL VII

I. IZVOARELE ISTORIEI ROMÂNILOR

G. POPA-LISSEANU

1905

G. POPA-LISSEANU
MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMÂNE

IZVOARELE ISTORIEI ROMÂNILOR

VOLUMUL VII

CRONICA LUI NESTOR

TRADUCERE ȘI COMENTARII

CU O HARTĂ

„BUCOVINA"
BUCUREȘTI 1935

FONTES
HISTORIAE DACO-ROMANORUM

FASCICULUS VII

CHRONICA NESTORIS

EDIDIT

G. POPA-LISSEANU

BUCUREȘTI
TIPOGRAFIA «BUCOVINA», I. E. TOROUȚIU
1 9 3 5

414/32
Comp. 15. 1905
ale 10438 v. 9, 10
353994

IZVOARELE ISTORIEI ROMÂNILOR

VOLUMUL VII

CRONICA LUI NESTOR

TRADUCERE ȘI COMENTARII

DE

G. POPA-LISSEANU

CU O HARTĂ

199220
B.C.U. - IASI

BUCUREȘTI
TIPOGRAFIA «BUCOVINA», I. E. TOROUȚIU
1 9 3 5

10 OCT 1972
"B.C.U. „M. EMINESCU"
– IAȘI –
acu 353 997

Amico dilecto

Georgio Cioriceanu

Rerum historicarum amantissimo

d. d. d.

PREFAŢĂ

Ni s'a adus imputarea că n-am publicat aceste Fontes Historiae Daco-Romanorum *pe bază de manuscrise originale. O astfel de lucrare, în împrejurările de astăzi, ar fi fost peste posibilităţile noastre şi ar fi reclamat, de sigur, cercetări migăloase de paleografie în nişte archive puţin accesibile nouă. Numai o instituţie cu mijloace întinse, cum este, bunăoară, Academia, ar fi fost chemată să aducă la îndeplinire o astfel de operă. Intru cât aceasta nu s'a făcut de nimenea până acum, cu toate că lucrarea ar fi trebuit să fi fost de mult făcută, şi întrucât nu sunt perspective să se aducă la îndeplinire nici într'un viitor apropiat, am socotit că lucrarea noastră modestă, de a da la lumină izvoarele principale ale istoriei noastre medievale este o lucrare utilă. Şi suntem mulţumiţi să constatăm că, în afară de foarte rare excepţii, publicaţiunea noastră a găsit o primire favorabilă şi uneori chiar entusiastă din partea tuturor istoricilor noştri.*

Scopul ce ne-am propus n'a fost să dăm o ediţie critică a unor izvoare vechi şi originale, izvoare ce se găsesc răspândite prin diferitele archive şi biblioteci din străinătate şi asupra cărora s'au făcut şi se mai fac încă şi astăzi astfel de ediţii bazate pe colaţionarea diferitelor variante de text, ci să dăm în româneşte, pentru cetitorul român — pe viitor din ce în ce mai puţin familiarizat cu limbile vechi — într'o traducere cât mai exactă izvoarele istoriei noastre naţionale. Traducerile noastre sunt făcute după textele restabilite de cercetările de până acum.

Dacă însă, pe lângă traducere, dăm, uneori, şi textul în original, o facem aceasta, după cum am spus-o în prefaţa volumului I, «pentruca cetitorul să poată, mai uşor şi mai sigur, să se documenteze direct, prin sine însuşi».

In raportul ce a prezentat Academiei Române, propunând

pentru premiere această lucrare a noastră, d. prof. Silviu Dragomir, cel mai competent în materie, spune între altele: «Publicaţia d-lui G. Popa-Lisseanu, întreprinsă cu mari jertfe, merită toată atenţia Academiei. E o operă mare, lucrată cu răbdare şi migăleală, care va face nepreţuite servicii istoriografiei române, dând impuls la cercetări mai ample asupra acestor izvoare, singurele, care pot lumina o epocă atât de întunecată a istoriei noastre medievale. Premiul ce i s'ar acorda, ar fi o vrednică răsplată, nu numai pentru erudiţia ce trebuie cinstită, ci şi pentru activitatea sa neîntreruptă pe terenul literaturii şi culturii româneşti».

Cât despre rarele excepţii, vom spune numai atâta că pisma, — acel livor dente iniquo, *aşa de bine caracterizat de Ovidius — nu ne va împiedica să continuăm această lucrare a noastră, câtă vreme ne vor mai sluji puterile şi cât timp nu vom fi lipsiţi de concursul binevoitor al unui om de sacrificiu, al d-lui G. D. Cioriceanu, căruia îi aducem aci prinosul nostru de recunoştinţă.*

Textul cronicei lui Nestor fiind scris în vechia limbă rusească, adecă în paleoslovenă, traducerea noastră am făcut-o după traducerile franceze şi germane ale lui Joh. Ben. Scherer, Russische Geschichte, *1774, Aug. Lud. Schlözer,* Russische Annalen *1802; Jos. Müller,* Altrussische Geschichte nach Nestor *1812, L. Paris,* La Chronique de Nestor *1834 şi mai ales ale lui L. Leger,* Chronique dite deNestor, *1884 şi R. Trautmann,* Die Nestorchronik, *1931.*

Pentru înţelegerea unor pasagii mai obscure ne-am bucurat de concursul d-lui Prof. Stoica Nicolaescu, căruia îi aducem aci mulţumirile noastre.

G. POPA LISSEANU

Facerea 5508 a chr

INTRODUCERE

Nu mult timp înainte de a fi apărut în Vestul Europei «Chronica Bohemorum» a lui Cosmas din Praga, considerat de Herodot al patriei sale, şi cu câţiva ani numai înainte de compunerea operei «Gesta Ungarorum» a Notarului anonim al regelui Bela, apare la Kiev, în Rusia, o cronică de cea mai mare importanţă pentru istoria politică din Estul Europei, o cronică astăzi cunoscută în general subt numele călugărului Nestor, şi intitulată *Povest vremennych let,* adecă Istoria anilor trecuţi.

Ca şi operile amintite a lui Cosmas Pragensis şi a lui Anonymus, cronica ce poartă numele lui Nestor porneşte din aceeaşi concepţie istorică, având aceeaşi tendinţă şi urmărind aceeaşi ţintă bine fixată de a preamări faptele vitejeşti ale părinţilor şi ale strămoşilor. Subt îndemnul unui sentiment patriotic destul de desvoltat, cronicarul de la Kiev îşi propune să povestească evenimentele petrecute în Rusia de la începuturile sale până în zilele autorului, cam până la anul 1110, sau, cum se exprimă el însuşi, în introducerea cărţii sale, să ne arate «cum şi-a luat începutul ţara rusească, cine a domnit mai întâi la Kiev şi cum s'a născut Rusia».

Viaţa cronicarului. — Se ştie, de multă vreme, că Nestor nu este autorul cronicei ce-i poartă numele sau că, cel puţin, nu este singurul ei autor. Faptul acesta, de altfel, nu are în sine o importanţă prea mare. Importanţa stă doar în însăşi valoarea operii; căci, nu prezintă un prea mare interes, dacă această cronică poartă numele lui Nestor, nume ce nu se găseşte nicăiri amintit în ea, sau dacă poartă numele lui Silvestru sau al lui Vasile, nume ce le întâlnim, pe amândouă, în această operă.

Sunt mai multe pasagii în cari redactorul sau redactorii acestor anale rusesti ne vorbesc în persoana întâia, dându-ni-se

astfel unele informaţiuni asupra vieţii autorului. Le vom indica în ordinea lor cronologică.

1. Subt anul 1051 (anul Facerii 6559), cronica ne spune că principele Iaroslav a numit pe preotul Hilarion ca metropolit în Rusia. Şi, de unde, până aci, cronica se mulţumise să noteze evenimentele fără comentarii, se opreşte deodată spre a ne da relaţii amănunţite asupra întemeierii Mănăstirii Peşterilor din Kiev. Şi ne spune că acest Hilarion, pe când era un simplu preot şi-a săpat pe un munte de lângă fluviul Dnipru o peşteră în care să poată să se roage în linişte. Curând după numirea sa de metropolit, un oarecare locuitor din Lubeci, întorcându-se dela Sfântul Munte (Athos), a început să ducă la Kiev o vieaţă de sihastru şi să trăiască, subt noul său nume călugăresc de Antoniu, în peştera săpată de Hilarion. In jurul acestuia s'au strâns 12 fraţi călugări, cari au fost tunşi şi cari au îmbrăcat rassa, şi au făcut subt munte o peşteră mai mare, o bisericuţă şi nişte chilii pentru călugări.

Acest Antoniu a ajuns cu timpul la o mare vază şi renume, fiind respectat nu numai de marele public, dar şi de principele Iziaslav, care îşi avea reşedinţa la Kiev. Antoniu în urmă alese ca egumen peste comunitate pe călugărul Varlaam, iar el însuşi s'a retras într'o altă peşteră mai la o parte, pentru ca să-şi ducă aci vieaţa sa de ascet. In timpul egumenului Varlaam, s'a zidit o biserică, deasupra pământului, chiar peste vechia peşteră şi o mănăstire, numită mănăstirea Peşterilor, în care a fost compusă cronica noastră.

După Varlaam a urmat, ca stareţ sau egumen, Theodosie subt care s'au strâns la mănăstire o sută de călugări. «La acesta, zice autorul cronicei, am venit şi eu, păcătosul şi nevrednicul rob, şi el m'a primit, pe când eram în vârstă numai de 17 ani. Acestea le-am scris eu, pentru ca să fixez anul, când s'a ridicat mănăstirea şi de ce ea s'a numit mănăstirea Peşterilor». In acelaşi timp, cronicarul adaugă făgăduiala că va vorbi mai târziu despre egumenul Theodosie. Ar urma, după aceste date, că Nestor, sau redactorul cronicii, ori cine ar fi el, să se fi născut la anul 1034.

2. Subt anul 1065 (anul Facerii 6573), cronicarul vorbind despre apariţiunea fenomenelor extraordinare, prevestitoare de nenorociri, şi comparându-le pe acestea cu cele ce s'au întâmplat mai de mult şi pe cari le-a înregistrat istoria universală,

— el era un om învăţat care cunoştea multe lucruri din trecut — ne vorbeşte despre apariţiunea unui copil-monstru. Nişte pescari, pe când pescuiau în râul Setoml, au prins în plasa lor un copil aruncat ce-şi avea părţile genitale la faţă. «După ce noi, zice autorul cronicii, am privit acest monstru până seara, a fost aruncat din nou în apă».

Cine să fi fost aceşti *noi?* Să fie vorba de călugării din peştera Kievului? Sau vor fi fost privitorii nişte laici? Setoml nu este prea aproape de Kiev. Şi, apoi, este admisibil ca nişte călugări cucernici să fi privit toată ziua un astfel de monstru? Mai de grabă poate fi vorba de nişte copii sau tineri cari nu intraseră încă în călugărie. In acest caz, autorul cronicei, să-i zicem Nestor, s'ar fi născut după anul 1048, iar la anul 1065 încă n'ar fi fost călugăr. Dacă, deci, între pasagiul precedent şi pasagiul acesta nu este o contrazicere, ne produce în orice caz o nedumerire.

3. Subt anul 1074 (anul Facerii 6582), redactorul cronicei ne vorbeşte despre boala şi moartea egumenului Theodosie. «Vom spune câteva cuvinte, zice cronicarul, despre moartea sa». Cu această împrejurare ne vorbeşte şi despre alţi pustnici, despre Damian, Jeremia, Matei, Isaac.

Să fie oare acelaşi autor care, în anul 1051, a fost primit în mănăstire, în vârstă de 17 ani, de către staretul Theodosie, a cărui vieaţă ştim precis că a descris-o? Sau sunt mai mulţi autori cari vorbesc despre aceşti pustnici, după cum se crede de obiceiu [1])?

4. Subt anul 1091 (anul Facerii 6599), analistul, vorbind în persoana întâia, ne povesteşte că din îndemnul egumentului său, a căutat osămintele sfântului Theodosie, mort în anul 1074, ca să le desgroape de la locul lor şi să le înmormânteze în noua biserică ce fusese zidită de acelaşi Theodosie, pe când era încă în vieaţă. «Cele ce vă istorisesc, zice cronicarul, le spun nu din auzite, ci sunt lucruri pe cari eu însumi le-am făptuit. Căci, a venit la mine egumenul şi mi-a zis: «Să mergem la peştera lui Theodosie... A doua zi după ce l-au înmormântat episcopii ce se strânseseră dela Vladimir, Cernigov, Juriev, Pereiaslavl, s'a celebrat o mare sărbare». In urmă, cronicarul a-

1) Cf. Eugen Şcepkin, *Zur Nestorfrage*, în *Archiv für slavische Philologie*, XIX, a. 1896, p. 500.

daogă: «Cât mă priveşte pe mine, păcătosul, servitorul şi şcolarul tău — se adresa în rugăciune sfântului Theodosie, — nu ştiu cum să laud mai cu vrednicie vieaţa ta şi cumpătarea ta, şi de aceea nu voiu spune decât câteva cuvinte...».

Şi, pe când se făcea desgroparea osemintelor, episcopul din Vladimir, Ştefan, văzu o roşaţă spre răsărit, deasupra peşterii dela Kiev şi înţelegând că tocmai atunci se făcea transportarea osămintelor sfântului, a încălecat pe un cal în grabă şi împreună cu Clement, pe care în urmă l-a numit stareţ, a alergat spre Kiev.

Acest Ştefan, episcop, ajunge apoi egumen în mănăstirea Peşterilor şi lui ar urma, după arătările cronicei, să-i fie ca succesor Clement. In lista egumenilor însă nu găsim pe acest Clement, căci după Ştefan urmează ca egumen Nikon, pe care îl găsim de trei ori amintit în cronica noastră, ca urmaş al lui Ştefan. Este o contrazicere ce o constatăm în text şi un argument pentru pluralitatea autorilor acestei cronici.

5. Subt anul 1096 (anul Facerii 6604), Polovcii, adecă Cumanii pustiesc, subt conducerea şefului lor Boniac, ţinutul Kievului. Cu această împrejurare, «ei veniră şi la mănăstirea Peşterilor, unde noi ne găseam în chilii, odihnindu-ne după utrenie; au spart uşile şi au început să jefuiască». Autorul cronicei era martor ocular şi a asistat la toate ticăloşiile Polovcilor. Şi, cu acest prilej, el ne vorbeşte despre Torkomani, Torci, Pecenegi şi Polovci cari se trag, cu toţii, din Ismail şi pe cari Dumnezeu i-a trimis ca pedeapsă pentru creştini. In acest an, autorul cronicii ni se arată ca un simplu călugăr din mănăstirea Peşterilor.

6. Subt anul 1097 (anul Facerii 6605), analistul ne vorbeşte despre tratativele dintre Sviatoslav II, principe în Kiev şi David principe din Vladimir. «Principele David, spune cronicarul, a trimis după mine şi mi-a zis: «Te trimit pe tine, Vasile, du-te la Vasilko, care poartă acelaşi nume ca şi tine şi spune-i... Şi, apoi, cronicarul continuă: «M'am dus la Vasilko şi i-am comunicat vorbele lui David...

Ar rezulta din acest pasagiu că redactorul cronicei noastre se numeşte Vasile. Să fie oare numele Vasile, numele de botez al lui Nestor, după cum au susţinut unii [1])? Ori va fi

1) Cf. E. Şcepkin, *op. cit.*, p. 504.

fost acest Vasile un om de încredere al principelui şi cronica reproduce aci, în stil direct, evenimente petrecute, în afară de acţiunea directă a autorului acestor anale. Chestiunea rămâne încă nedeslegată [1]).

7. Subt anul 1106 (anul Facerii 6614), analistul ne vorbeşte despre moartea lui Jan Vişata, în vârstă de 90 de ani, «Dela el, spune autorul, am aflat multe lucruri pe cari le-am consemnat în aceste anale... Mormântul său se găseşte într'o capelă din mănăstirea Peşterilor». Aci este vorba de sigur despre un călugăr, frate bun cu analistul nostru, şi un izvor principal de informaţiuni pentru cronică.

8. Unul dintre cele două manuscrise originale, în cari ni s'au păstrat aceste anale ruseşti, se termină cu următoarele vorbe: «Eu Silvestru, egumenul mănăstiri Sfântului Mihail, am scris această carte de anale, în nădejdea harului lui Dumnezeu, subt domnia principelui Vladimir din Kiev, în anul 6624 (1116 d. Chr.). Cine va citi această carte să se roage pentru mine».

S'ar părea, deci, că autorul «Istoriei anilor trecuţi» este Silvestru, iar nu Nestor, care nu este amintit nicăirea în întreaga carte. Cu toate acestea, critica a dovedit că nu egumenul Silvestru este autorul cronicei şi că, în ori ce caz, mai de grabă trebuie considerat, ca redactor al acestei cărţi, Nestor decât Silvestru, pe lângă toate evidentele contraziceri ce le întâlnim în ea. Dovezile mai vechi sunt unanime întru a recunoaşte paternitatea lui Nestor.

In *Paterikonul* mănăsirii Peşterilor dela Kiev, o colecţie de descrieri ale vieţii călugărilor din aceeaşi mănăstire, ni s'a păstrat două scrisori, dintre cari într'una călugărul Polycarp, adresându-se egumenului Akidin, numeşte pe Nestor nu numai de autor al unor anale, dar şi ca autor al descrierii vieţilor călugărilor Damian, Isaac şi alţii, descrieri cari se găsesc şi în cronica noastră, subt anii 1074, alături de descrierea vieţii Sfântului Theodosie.

Critica modernă însă a stabilit că de fapt Nestor este au-

1) După L. Leger, *Chronique dite de Nestor*, p. XII, pasagiul acesta ar fi interpolat.

torul unei *Lectio* despre vieaţa şi moartea fericiţilor martiri Boris şi Gleb şi al unei *vita* a sfântului Theodosie [1]).

E natural să se găsească şi unele nepotriviri între cele ce ni se spune în vieaţa sfântului Theodosie şi cele ce întâlnim în cronică. Aceste nepotriviri privesc atât informaţiunile referitoare la fundarea şi desvoltarea ulterioară a mănăstirii, cât şi cele referitoare la personalitatea şi moartea lui Theodosie. Intre atele în Vita Theodosii, Nestor ar fi venit la mănăstirea Peşterilor subt egumenul Ştefan, în cronică, subt egumenul Theodosie.

Unii istorici critici, pornind de la aceste deosebiri de informaţiuni, au emis părerea că redactorul cronicei noastre ar fi utilizat în adevăr o cronică scrisă de Nestor, dar că acea cronică originală s'ar fi pierdut [2]).

S'a căutat de multeori să se arate că adevăratul autor al cronicei ar fi Silvestru, despre care am vorbit mai sus. Dar, în afară de indicaţia de la sfârşitul manuscrisului Laurentin, despre care am amintit, nici un alt argument nu găsim în favoarea acestei ipoteze. Mai întâi, Silvestru n'a fost călugăr în mănăstirea Peşterilor, unde a fost scrisă cronica şi, în al doilea rând, nici odată n'a trecut în istoria rusească Silvestru, ca un reprezentant al scrisului, pe câtă vreme Nestor a fost considerat în totdeauna de urmaşii săi, ca un mare scriitor rus. In vechea literatură rusească întâlnim adeseori pe Nestor, iar nu pe Silvestru, deşi, din punct de vedere cronologic, ar fi putut să fie şi el şcolar al lui Theodosie. Dar, nimenea şi nici odată, n'a indicat pe Silvestru, ca fiind călugăr în mănăstirea Peşterilor.

In afară de aceasta, mai există un argument ce pledează împotriva paternităţii lui Silvestru. El figurează numai în manuscrisul Laurentin şi, chiar şi aci, numai subt anul 1116, pe câtă vreme cronica se termină cu anul 1113.

Intru cât cel de al doilea manuscris original, manuscrisul Hypatic, mai complet decât cel Laurentin, ne spune precis că aceste anale ruseşti au fost scrise în mănăstirea Peşterilor, unde Silvestru n'a fost călugăr, este de presupus că Silvestru a făcut mai mult o copie, după cum s'au mai făcut atâtea copii de atunci încoace. Şi, mai este posibil ca Silvestru să fi luat o mai

1) R. Trautmann, *Die altrussische Nestorchronik*, 1931, p. XVI.
2) E. Şcepkin, *op. cit.*, p. 508.

mare parte chiar la prelucrarea operei originale. De altfel se ştie că vechile anale, şi în vestul Europei, se completau de multe ori prin fel de fel de interpolări şi erau mărite prin aşa numitele *Continuationes*.

Aprecierea cronicei. — Cronica lui Nestor — păstrăm numirea de cronica lui Nestor, după un obiceiu astăzi consacrat de toată lumea, chiar dacă Nestor n'ar fi autorul, sau singurul ei autor — este o operă mai mult sau mai puţin unitară. Deşi caracterul de anale o face, chiar prin definiţie, lipsită de unitate, totuşi se poate vedea o introducere în materie şi o desvoltare a materialului istoric. Acesta este cu atât mai desvoltat, cu cât lucrarea se apropie de sfârşitul ei. Sfârşitul este brusc şi coincide probabil cu moartea autorului.

Scriitorul îşi urmăreşte de aproape planul lucrării şi ţelurile ce-şi pune înainte. Principala sa preocupare este de a fixa, cum s'a format poporul rus, de unde vine numele de Rus la aceste popoare slave, cum s'a desvoltat vatra ţării care este Kievul şi cum s'a ajuns să se formeze din mai multe principate un singur principat cu reşedinţa la Kiev. Şi, spre a ajunge să stabilească aceste fapte, recurge la tot felul de izvoare istorice şi merge aşa de departe încât născoceşte — probabil — până şi legenda că întemeietorul cetăţii Kiev ar fi fost însuşi apostolul Andrei.

Cronicarul tratează evenimentele de la începuturile neamului său şi până în zilele în care trăieşte, sau, mai precis spus, dela Rurik, primul principe rus, întemeietorul dinastiei Rurik şi până în zilele lui Vladimir Monomachul, deci, dela anul 862 până la anul 1110, un interval de timp de două veacuri şi jumătate.

De notat este sentimentul religios profund ce se întâlneşte mai la fiecare pagină din această operă. Reflecţiile religioase şi motivările religioase transpiră la tot pasul. Nu numai atât, dar, exaltându-şi sentimentele, autorul, din monoteist ce este, se preface într'un dualist convins, contrar doctrinei creştine. In toate împrejurările se dă o luptă dârje între bine şi rău, între Dumnezeu şi Diavol. Acesta din urmă are o putere enormă, pe care autorul se găseşte mereu nevoit să o combată. Firesţe, biruitoare iese în totdeauna divinitatea cea bună. In general, citind cronica, îţi face de multe ori impresia că citeşti biblia, iar nu o carte de istorie, tratând evenimente săvârşite de laici.

Izvoarele lui Nestor. — O lucrare de întinderea acestei cronici nu se poate concepe, provenind de odată, ca un *deus ex machina*, nu se poate concepe fără izvoare. Acestea se pot urmări în însăşi cronica.

Scriind la Kiev, reşedinţa marelui principat rus şi centrul politic al lumei slave de pe acele vremuri, redactorul cronicei nu putea să nu aibă contact cu curtea princiară. Nestor a putut, deci, avea la îndemână archiva curţii. Şi, de sigur, cele patru tratate cu Grecii din Byzanţ — unele din ele reproduse în întregime şi constatate astăzi a fi fost autentice — i-au fost procurate, fără îndoială, de archiva princiară.

Apoi, ca izvor principal, va fi avut de sigur Nestor, în primul rând, tradiţiile orale. In aceeaşi mănăstire, se găseau alături de sine, între alţii, doi bătrâni despre cari el însuşi ne spune că ştiau multe lucruri. Despre unul din ei, despre Jeremia, ne spune că era un frate călugăr ce-şi aducea aminte de botezul Ruşilor şi care avea darul profeţiei, deci va fi fost un om inventiv. Dela al doilea bătrân, Jan Vişata, despre care am amintit şi mai sus, Nestor ne spune că a învăţat multe lucruri pe cari, ni-o spune expres, le-a consemnat în analalele sale.

Cronicarul nostru, fiind un om învăţat, şi un profund cunoscător al vechiului şi noului testament, era de sigur familiarizat cu cronicile greceşti şi bulgare şi, în special, ne citează pe Georgios Monachos numit şi Hamartolos, dela care împrumută mai multe pasagii [1]). De asemenea ni se citează Methodios, episcopul din Patara, care a scris prin veacul al III-a [2]).

De asemenea, cronicarul Nestor a introdus în text mai multe legende, fără a fi fost prelucrate de el. Varietatea stilului constatată de critica modernă este dovada sigură a acestui fapt [3]). Astfel de legende sunt cea despre moartea lui Boris şi Gleb, cea despre orbirea lui Vasilko, cea despre Methodiu, calcată uneori întocmai după legendele pannonice, apoi, cea despre liberarea Bielgorodului, toate acestea luate din tradiţia

1) Miklosich, în ediţia sa, *Chronica Nestoris*, din 1860, reproduce pasagiile greceşti ale lui Georgios, utilizate de Nestor.

2) In sec. XI exista în Rusia o traducere în l. bulgară a lui Methodios din Patara. Cf. Suchomlinov, *Sbornik*, 85, 114, la Trautmann, *op. cit.*, p. 247.

3) Cf. Trautmann, *op. cit.* ne dă întreaga bibliografie a studiilor privitoare la cronica lui Nestor.

slavă şi varegă, tradiţie care va fi existat, fără îndoială, în timpul compunerii cronicei lui Nestor.

De aşişderea, lunga expunere a dogmei creştine, pe care redactorul cronicei ni-o înfăţişează cu prilejul încreştinării Ruşilor de către Greci, este scoasă după tradiţiile greceşti şi bulgare.

Codicele. — Compusă de unul sau mai mulţi redactori, cronica lui Nestor ni s'a păstrat în două manuscrise originale şi în foarte multe copii. Primul manuscris se numeşte Laurentin şi este de proveniență din Suzdal, din regiunea Volgii, scris de un călugăr numit Laurentiu care ni l-a transmis, la anul 1377, după primul original. Al doilea manuscris, scris ca şi cel dintâi pe pergament, poartă numele de Hypatic, fiindcă el provine din mănăstirea Sfântului Hypatie din Kostroma din regiunea Volga şi apare câţiva ani numai după codicele Laurentin. Primul manuscris, cel din Suzdal, merge până la anul 1110, cel de al doilea, cel din Kostroma, merge până la anul 1113.

Cronica lui Nestor pune în discuţie şi uneori chiar soluţionează o mulţime de probleme de cea mai mare importanţă pentru istoria politică, culturală, religioasă etc. a vecinilor noştri dela Răsărit. Intre aceste probleme cari se discută mai mult în timpul din urmă, în mare parte tot pe baza textului acestei cronice, este cea privitoare la originea poporului rusesc. Dacă Ruşii sunt de origine finică ori varegă, dacă cultura lor îşi are temeiurile în cultura nordică sau normanică a Scandinavilor ori în cultura popoarelor sudice, în special a Grecilor, printre cari Varegii au trăit mai multă vreme, sunt cestiuni cari, oricât de interesante ar fi şi pentru noi, le lăsăm nediscutate [1]).

Deşi cronica lui Nestor, spre deosebire de alte cronici, nu prezintă nici un fel de falsificări, totuşi, fie dintr'o nebăgare de seamă, fie dintr'o lipsă de critică a izvoarelor, are şi ea unele contraziceri şi chiar, după cum constată Trautmann unele omisiuni tendenţioase. Astfel, bunăoară, cetatea Pereiaslavl, după o indicaţie, este amintită în anul 907, iar după altă indicaţie, de mai târziu, ar fi fost întemeiată numai în anul 993 [2]).

1) Cf. Ad. Stender-Petersen, *Die Varägersage* şi observaţiile lui Konrad Bittner, în *Germanoslavica* III, 1—2, 1935, p. 178.

2) Cf. Cap. 21 şi 45.

In general, relaţiunile Rusiei cu ţările din apus sunt puţin desvoltate [1].

Volochii. — Pentru noi, Românii, cronica lui Nestor este de o importanţă deosebită. In ea găsim cea dintâi informaţiune despre existenţa noastră ca popor la nordul Dunării. Importanţa informaţiei creşte cu atât mai mult, cu cât ea este coroborată de datele ce ni le procură, câţi-va ani mai târziu, cronicarul din Ungaria, Anonymus. Şi la Nestor, ca şi la Anonymus, nu este vorba numai despre o populaţiune românească, ci de un popor român, de sigur cu organizaţie politică, ce va fi fost primitivă, dar totuşi aşa fel, încât poporul românesc să poată purta războaie.

Faptele date la iveală de Nestor sunt cu atât mai surprinzătoare cu cât, între cronicarul rus şi între cronicarul ungur, ori cronicarii unguri, nu se constată nicio relaţie. Nu se poate stabili nici o legătură între unii şi între alţii, deşi ei ne povestesc despre aceleaşi fapte şi deşi arătările lor coincid.

Trecerea Ungurilor pe lângă Kiev, în drumul lor spre apus, popoarele întâlnite în cale şi mai ales luptele ce au purtat Ungurii la venirea lor cu Românii spre a cuceri ţara ocupată de aceştia şi de Slavi sunt fapte cari sunt istorisite la fel şi de cronica rusească şi de cronicile ungureşti. Şi, fără îndoială, dacă procesul de desnaţionalizare a Slavilor ar fi fost cu totul terminat în vechia Ungarie la sosirea Maghiarilor, arătările analiştilor ar fi fost mai precise şi nu ar fi lăsat uneori să se întrevază numai că atunci când ele vorbesc de Slavi este a se înţelege în acelaşi timp şi poporul românesc.

Iată în întregime pasagiile lui Nestor în cari el ne vorbeşte despre Români, rămânând ca într'un Apendice să dăm şi textul slavon.

1. Vorbind, în capitolul I, despre împărţirea diferitelor regiuni între fiii lui Noe, între Sem, Ham şi Japhet, cronicarul Nestor ne spune:

1) Trautmann, *op. cit.*, arată cu destule amănunte evenimentele importante cari ar fi trebuit să se găsească în această cronică ca d. e.: Căsătoria Eupraxiei, fiica lui Vsevlad cu Henric al IV; căsătoria Annei, fiica a doua a lui Iaroslav, cu Henric din Franţa; solia papei către principele Vladimir spre a împiedica botezul după ritul grec; căsătoria lui Iaroslav cu fiica lui Olaf din Suedia; solia Olgei din 955 către Otto I din Germania etc.

«In partea dinspre marea Pontului (Euxin), Iaphet a cuprins spre Nord, Dunărea, Nistrul şi munţii Kaucasus, adecă ai Ungariei, şi de aci până la Dnipru şi celelalte fluvii ca Desna, Pripet, Dvina, Volchov şi Volga care curge spre răsărit, spre regiunea lui Sem. Deci, în partea lui Iaphet, locuesc Ruşii, Ciuzii şi celelalte popoare ca Merii, Muromii, Vesii, Mordvinii, Ciuzii Zavolochisi, Permii, Pecerii, Iamii, Ugrii, Litvanii, Semgalli, Kurii, Letgalli, Livii. Iar Leşii, Prusii şi Ciuzii locuesc lângă marea Varegă. Lângă această mare locuesc şi Varegii până spre răsărit, spre regiunea lui Sem. Şi tot lângă această mare locuesc ei spre apus până la ţara Anglilor şi a Volochilor. De seminţia lui Iaphet se ţin şi Varegii, Suezii, Norvegii, Gotlandezii, Ruşii, Anglii, Galitienii, Volochii, Romanii, Nemţii, Carolingii, Veneţienii, Francii şi alte popoare. Ei locuesc de la apus spre miază zi şi se învecinesc cu popoarele din seminţia lui Ham».

2. In capitolul III, vorbind despre popoarele slave, cronicarul Nestor ne spune:

«Mulţi ani în urmă, Slavii se stabiliră la Dunăre, unde este acum ţara Ungurilor şi a Bulgarilor. De aci Slavii se respândiră pe pământ şi au primit nume după ţările unde s'au aşezat. Astfel ei veniră şi se aşezară unii pe malurile Moravei şi se numiră, unii Moravi iar alţii Cehi. Şi, de asemenea, se numără printre Slavi: Croaţii cei Albi şi Sârbii şi Carintienii. Iar când Volochii atacară pe Slavii dela Dunăre şi se stabiliră între ei şi-i asupriră, aceşti Slavi plecară şi se stabiliră pe Vistula şi se numiră Leşi; dintre aceşti Leşi se numiră unii Poliani, alţi Lutici, alţii Masovieni, iar alţii Pomerani. De asemenea, veniră aceştia şi se aşezară pe Dnipru şi s'au numit deaşidrea Poliani, iar alţii Drevliani [1]), fiindcă locuiau în mijlocul pădurilor. Alţii se stabiliră între Pripet şi Dvina şi se numiră Dregovici; apoi alţii se aşezară pe Dvina şi se numiră Polociani, după numele unui râu ce se chiamă Polota care se varsă în Dvina. Slavii ce se aşezară în jurul lacului Ilmen îşi păstrară numele lor şi fundară o cetate pe care o numiră Novgorod; alţii se stabiliră pe Desna, pe Sem şi pe Sula şi se numiră Severiani. Şi astfel s'a înprăştiat poporul slav; după ei s'a numit şi scrierea lor slavă.

1) *Derev* în ruseşte însemnează pădure, *pole*, câmpie.

3. In capitolul VIII vorbind despre invazia Bulgarilor, Ugrilor şi Obrilor, cronicarul Nestor ne spune:

«Pe când poporul slav trăia la Dunăre, după cum am spus, veniră din Scythia, anume dela Chazari, popoarele numite Bulgari şi se stabiliră la Dunăre şi oprimară pe Slavi. In urmă veniră Ugrii cei Albi şi luară în stăpânire ţara slavă, după ce alungară pe Volochi, cari mai înainte ocupaseră ţara slavă. Aceşti Ugrii anume şi-au făcut apariţia în timpul împăratului Heraclius şi merseră cu el [1]) împotriva regelui Perşilor Chosroes. In acelaşi timp apărură şi Avarii, cari porniră împotriva împăratului Heraclius şi era aproape să-l facă prizonier. Aceşti Avari se luptară împotriva Slavilor şi supuseră pe Dulebi cari erau Slavi şi violentară femeile Dulebilor: când un Avar voia să călătorească undeva, nu punea să se înjuge un cal ori un bou, ci poruncea să fie înjugate la car trei sau patru sau cinci femei şi să tragă pe Avar; astfel asupreau ei pe Dulebi. Erau aceşti Avari anume mari de statură, îngâmfaţi în sufletul lor. Dumnezeu i-a pedepsit şi ei muriră cu toţii şi n'a mai rămas nici un singur Avar. Şi astăzi mai există în Rusia proverbul: Au pierit, ca Avarii, dela cari n'au rămas nici urmaşi nici moştenitori. După aceştia însă veniră Pecenegii şi apoi, în sfârşit, trecură pe la Kiev, în timpul lui Oleg, Ugrii cei Negri.

4. In capitolul XIX, vorbind despre războaele lui Oleg cu popoarele vecine, cronicarul Nestor ne spune:

«In anul 6406 Ungurii trecură pe lângă Kiev, peste muntele care şi astăzi se numeşte Ugorskoje [2]) şi au ajuns la Dnipru şi-şi întinseră corturile, căci ei erau nomazi, cum sunt şi Polovcii. Venind din răsărit ei mergeau în grabă prin munţii cei înalţi cari se cheamă ungureşti [3]) şi începură să se lupte cu Volochii şi cu Slavii cari locuiau acolo. Căci mai înainte vreme locuiau acolo Slavii iar Volochii supuseră ţara Slavilor. In urmă însă Ungurii goniră pe Volochi şi luară în stăpânire această ţară şi se aşezară cu Slavii împreună pe cari îi supuseră şi de atunci ţara se chiamă Ungaria. Şi Ungurii se apucară să poarte războiu cu Grecii şi pustiiră Thracia şi Macedonia până la Thessalonic. Apoi începură să se războiască cu Moravii şi cu Cehii. Căci po-

1) *Cu el.* Cf. Schlözer, *op. cit.*, I. p. 116.
2) *Ugors Koje,* muntele Ungurilor.
3) Munţii ungureşti, Carpaţii, numiţi şi Caucasus.

porul slav este unul singur: Slavii cari locuiau la Dunăre şi au fost supuşi de Unguri şi apoi Moravii şi Cehii şi Leşii şi Polianii cari se numesc acum Ruşi. Pentru ei s'a tradus mai întâi în Moravia sfânta Scriptură care, redactată cu scrisul şi în limba lor — slavonă — a fost transmisă Ruşilor, ca şi Bulgarilor de la Dunăre.

Cine sunt aceşti Volochi, amintiţi în cele patru pasagii ale cronicei lui Nestor? Ei nu sunt decât Vlachii lui Anonymus şi ai celorlalte cronici medievale, cuvântul, «Vlach» suferind în gura popoarelor germane, slave şi turanice fenomentul fonetic numit epenteză: Vlach-Valach, Grad-Gorod, Kris-Körös Brassu-Barasu, Blaj-Balazs, Krai-Király, cneaz-kenez, vrabie-vereb, grebla-gerebla, etc.

Românii nu s'au numit pe sine niciodată Vlachi, ori valachi, ci numai rumâni sau români [1]). Numirea de Vlach ne-a fost dată de străini. Ea este foarte veche şi după credinţa noastră ea ne-a fost dată mai întâi de Germanii cari au locuit la noi în ţară şi anume de Goţi. La această concluzie ne duce faptul că numirea de Vlach o întâlnim tocmai în secolul al VI, după gonirea Goţilor de Huni, şi anume pentru întâiaş dată la scriitorul grec Malalas, contimporan cu împăraţii din Byzanţ, Justin şi Justinian [2]).

Acest Malalas, vorbind despre regina Hunilor Sabiri, ne spune: «Cam în acelaşi timp, s'a unit cu Romanii şi o femee văduvă, regina Hunilor Sabiri, cu numele de Boa, vestită pentru puterea şi înţelepciunea ei. Aceasta era mama a doi fii minori şi având subt puterea ei 100.000 de oşteni, stăpânea regiunile hunice, după moartea soţului ei Blach [3]). Fireşte nu putem face o apropiere între acest nume şi cel dat poporului român. Constatăm numai existenţa cuvântului şi, în acelaşi timp, semnalăm faptul că, unii scriitori din veacul al XVIII, întemeiându-se pe această arătare a Chronografilor byzantini, au susţinut originea aziatică a Românilor.

1) Cu trecerea vremii, când o pătură suprapusă a luat conducerea ţării, cuvântul de român a ajuns în Muntenia şi în Moldova în înţelesul de rob sau de vicin. Cf. C. C. Giurescu, *Inst. Rom. I*, p. 238. In Ardeal însă cuvântul «român» sau «român» şi-a păstrat întotdeauna înţelesul său etnic.
2) Malalas. *Chronographia*, LXVIII, ed. Bonn, p. 431.
3) Istoricul Theophanes în *Chronographia sa* I, p. 269, ed. Bonn, ne dă forma cu epenteză Balah.

Numirea de Blach credem a o întâlni în cuvântul şi mai vechiu de Blachernae, citat în cronica lui Nestor, ca fiind un însemnat cartier în Constantinopol. Aci se găsea şi o prea vestită biserică, închinată în cinstea Maicii Domnului şi în care se afla păstrată o mantie, făcătoare de minuni, a Prea Sfintei Fecioare [1]).

Numirea de Blachernae provine, după istoricul Genesios, contimporan cu Porphyrogenitul, şi care făcea parte din istoricii de la curtea acestui împărat, de la Blachernos, un duce scyth, omorît la Constantinopol [2]) ; iar Blachernos ar fi un nume compus din Βλάχ şi ἔρνος, vlăstar. Cuvântul Blachernos ar însemna, deci, vlăstar sau fiu de vlach, iar Vlachernae ar fi o colonie a populaţiunii româneşti de lângă Constantinopol, venite dinspre Scythii, dela Nordul Dunării, înainte de mijlocul veacului al V-a [3]).

Numirea aceasta de Vlach, dată popoarelor romanice de Germani, mai întâi, şi apoi de popoarele slave şi turanice, modificând cuvântul firesce după fonetismul limbii lor, în Voloch,-Bloch, Valach-Black, Blas, Olah, Ulag etc., continuă până în ziua de astăzi să fie dată poporului român, uneori în sens peiorativ sau chiar ca batjocură, deşi, precum am spus, Românii nu s'au numit pe sine nici odată altfel decât rumân sau român.

Dar, fiindcă, în decursul vremurilor, vieaţa Românilor s'a desfăşurat, în mare parte, ca vieaţă de păstori, putând ei astfel mai uşor, în timpuri turburi, să-şi păstreze avutul, numirea de Valach a primit accepţiunea de păstor.—De altfel, pastoritul nu trebuie să-l considerăm ca o treaptă socială inferioară agriculturii, ci, din contră, superioară acesteia din urmă, întrucât vieaţa de păstor implică în sine mai multă libertate şi avânt sufletesc decât vieaţa lipită de glie a agricultorului.

Despre Vlachi găsim nenumărate menţiuni, mai ales în izvoarele byzantine şi ei sunt aceiaşi cu Volochii din cronica lui Nestor.

Dintre cele patru pasagii citate mai sus din analele ruseşti mai multă bătaie de cap a dat istoricilor arătarea, repetată de

1) Bibliografia Blachernelor în Pauly-Wisssowa, *Real-Ency*, sub voce şi în Ducange, *Glos.* sub voce

2) *Genesios*, Regum lib. IV p. 85, ed. Bonn: Βλαχέρναις ἀπό τινος ἀρχηγοῦ Σκύθου Βλαχέρνου ἀναιρεθέντος ἐκεῖσε πεφήμισται.

3) Cf. Il. Gherghel, *Câteva contribuţiuni la cuprinsul noţiunei cuvântului «Vlach»*, în *Conv. Lit.* LII anul 1920.

trei ori, că Volochii lovind pe Slavii aşezaţi la Dunăre, în regiunile panonice, i-au silit să-şi părăsească locuinţele şi să plece unii spre Nord, spre Vistula şi în alte părţi, iar pe alţii să rămână pe loc, supuşi aceloraşi Volochi, cu cari au trăit împreună până la venirea Ungurilor.

Istoricul german Schlözer care a studiat, la începutul secolului trecut, într'o lucrare în cinci volume, analele ruseşti ale lui Nestor,—până la a. 980—a crezut, întâi, că Volochii, despre cari se vorbeşte în cronică, sunt Italieni, fiindcă subt numele de Wälsche, pe care îi identifica cu Volochii, se înţelegeau Italienii şi în general popoarele romanice — Walland era Franţa şi Italia —; mai târziu însă a admis părerea istoricului polon Dlugosz care a crezut că e vorba, în acest pasagiu al lui Nestor, de Longobarzii, cari au gonit pe Slavi, *Lomgobardis Slavos e Pannonia pellentibus;* în cele din urmă însă, dându-şi seama că nu poate fi vorba nici de Italieni cari, de altfel, nu existau pe acea vreme ca popor, — în Italia nu erau în timpul formării cronicei decât Romani şi Veneţieni, — şi nici de Longobarzi cari după înfrângerea Gepizilor trec în Italia, a emis părerea pe care o împărtăşim şi noi că în adevăr Slavii au suferit în Pannonia o înfrângere din partea Volochilor, în urma căreia s'au împrăştiat unii spre Sud, iar alţii spre Nord. Această înfrângere în afară de cronica lui Nestor, nu o întâlnim consemnată nicăiri aiurea în istorie.

Iată chiar vorbele lui Schlözer [1]) : «Aceşti Volochi nu sunt nici Romani nici Bulgari nici Wälsche, ci Vlachi, urmaşi ai marei şi străvechei seminţii de popoare a Thracilor, Dacilor şi Geţilor, cari, şi acum, îşi au limba lor proprie şi, cu toate asupririle, locuesc în Valachia, Moldova, Transilvania şi Ungaria în număr de milioane. Să admitem, continuă Schlözer, că subt acest nume nu se vorbeşte nicăirea de ei în istorie înainte de veacul al 11-a. Ei însă au locuit într'un colţ de lume care, după ce împăratul Aurelian şi-a retras din Dacia pe toţi coloniştii romani şi a părăsit lumea dela Nordul Dunării, a rămas în decurs de mai multe secole o *terra incognita*. Ca să fi pierit cu totul de atunci acele naţiuni de pe suprafaţa pământul este *a priori* cu totul neprobabil. Vor fi fost, timp îndelungat, apăsaţi de Goţi şi apoi de Huni şi de alţii; de toţi însă s'au liberat. Ce

1) Schlözer. *Russische Annalen*, III, p. 145.

s'a petrecut după aceea în marea lor ţară primitivă, între sec. al V şi al IX-a, despre aceasta istoria nu ştie decât puţin sau nimic; şi ceeace ea ne spune nu este cel puţin în contrazicere cu afirmarea lui Nestor că a fost o vreme când aceşti Vlachi (poate din Transilvania) au pornit un atac asupra Pannoniei şi au ajuns stăpâni peste locuitorii slavi de atunci ai acestei ţări».

Istoricii noştri din ultima jumătate de veac ne dau impresia unei complete discurajeri, atât din cauza atacului violent şi bine pregătit al lui Roesler şi al şcoalei sale, în frunte cu Hunfalvy, Rethy şi alţii, cari, cu argumente quasi ştienţifice, au tăgăduit continuitatea elementului daco-roman la Nordul Dunării, cât şi în urma intervenţiei filologilor noştri cari, *nebănuind măcar influenţa limbii Dacilor asupra formării graiului nostru*, au susţinut că neamul românesc nu s'a putut forma decât în Peninsula Balcanică, subt directa înrâurire a idiomului iliric. Şi astfel, Xenopol, bunăoară, sleindu-şi puterile în căutarea de argumente împotriva teoriei roesleriene, s'a retranşat în dosul parapetului şi lipsit de curajul unui Haşdău, predecesorul său, a păstrat cu sfieală linia de apărare, fără să îndrăznească să mai ia ofensiva. Şi ca Xenopol, au păstrat timoraţi şi ceilalţi istorici ai noştri aceeaşi timidă prudenţă.

Dar, Nestor ne spune clar că a existat poporul Volochilor, amintiţi alături de Romani (Râmleni) şi de Veneţieni; că acest popor al Volochilor s'a luptat cândva — nu ni se spune anume când — cu Slavii pe cari i-au bătut şi i-au silit să-şi părăsească, unii cel puţin, locuinţele lor; iar când au venit Ungurii, aceştia au dat peste Români şi peste Slavi, i-au învins şi de atunci ţara lor se numeşte Ungaria.

Simion Mangiuca [1]), şi după el Xenopol [2]), necutezând să se bazeze prea mult pe arătările precise ale lui Anonymus şi ale celorlalte izvoare medievale, au crezut că «singura interpretare raţională a spuselor lui Nestor este a raporta cuvintele lui la cucerirea romană de pe timpul lui Traian şi la efectul ce această cucerire trebuia să-l aibă asupra popoarelor sarmatice pe cari Nestor le arată ca Slavi, cari trăiau în Dacia, alături de Daci».

Socotim că atât Xenopol, cât şi toţi ceilalţi istorici cari,

1) *Românische Revue* III, I. a. 1887.
2) Xenopol, *Ist. Rom.* II. p. 137.

după el, au admis aceeaşi interpretare a textului lui Nestor, sunt pe o cale greşită; şi că, mai mult din timiditatea de care vorbeam mai sus şi dintr'o excesivă prudenţă, n'au tras toate concluziunile cari trebuiau trase din coroborarea textelor cronicilor şi din logica faptelor şi că numai Schlözer singur a avut intuiţia exactă a evenimentelor, când a susţinut că «a fost o vreme când aceşti Vlachi (poate din Transilvania) au pornit un atac asupra Pannoniei şi au ajuns stăpâni peste locuitorii slavi de atunci ai acestei ţări».

Căci avem convingerea nestrămutată, manifestată de altfel cu oare cari şovăeli şi de alţii, că au existat, înainte de venirea Ungurilor, mai multe organizaţiuni teritoriale româneşti, mai multe voivodate sau poate republici federative, în stare să poarte războaie, fie împotriva celor ce ar fi năvălit în ţara lor dinafară, fie împotriva celor cari vor fi izbutit să se stabilească între ei de mai înainte. Aceste organizaţiuni teritoriale vor fi fost de sigur, uneori curat româneşti, alte ori româno-slave ori româno-bulgare, etc.

Ducatele ce le constată, odinioară, urgisitul şi, în urmă, reabilitatul Anonymus, nu numai în Transilvania propriu zisă, dar şi în Banat şi în centrul ţării ungureşti — acel dux Bihoriensis, cuscrul lui Arpad, trăia doar aproape în mijlocul fostei Ungarii — existenţa unei puternice garnizoane în cetatea Vesprem, de dincolo de Dunăre, formată din populaţia romanică din împrejurimi, garnizoană cu care ducii unguri Usubu şi Eusee au trebuit să dea lupte crâncene, de o săptămână întreagă, silindu-o în sfârşit să părăsească localitatea şi să se retragă spre ţara Theotonicilor, şi care garnizoană presupune o organizaţie politică a populaţiei romane sau romanisate, — vlache numite în cronici [1]) — din Pannonia, la fel cu cea dedincoace de Tisa; apoi, existenţa atâtor sate şi atâtea numiri topice valache, constatate chiar în documentele ungureşti, ca aflându-se în Pannonia şi în Nordul Ungariei [2]), ne îndrituesc să credem că au trebuit să existe formaţiuni teritoriale şi politice româneşti cari vor fi purtat lupte cu Slavii din Pannonia şi de la

1) Cf. *Revista Istorică*, XX, 4.
2) Cf. Articolele noastre din «*Universul*» din 27,X.1930 şi 24 XII 1942 şi N. Drăgan, *Românii* în veacurile IX—XIV. Comitele fortăreţii Hung, «în graiul locuitorilor din acea provincie, se chema *duca*».

Dunăre, după cum ne afirmă cronica lui Nestor, că vor fi biruit pe aceşti Slavi, cari, neputând suporta dominaţiunea valachă — românească — vor fi emigrat unii spre Nord sau spre Sud, iar alţii acomodându-se împrejurărilor, vor fi trăit împreună cu Românii, până la venirea Ungurilor cari au supus şi pe unii şi pe alţii.

La această concluzie ne duce şi constatarea existenţei, în toată fosta Ungarie, nu numai în Bihor, dar şi în Pannonia, a cnezatelor româneşti, a scaunelor de judecată, precum şi a voivodatelor, instituţii politice şi judecătoreşti, proprii ale Românilor şi adoptate dela Români şi de către Ungurii cuceritori, devenind din nomazi sedentari. Căci, de ce oare Maghiarii introducând din Germania organizaţiunea comitatelor, nu le-au introdus pe acestea şi în regiunile româneşti din răsăritul ţării, şi s-au menţinut, şi pe mai departe, vechile voivodate şi scaunele de judecată?

Pannonia, ca şi Nordul Ungariei, fiind cele dintâi regiuni supuse de Maghiari, este firesc lucru ca Vlachii de acolo, ca şi cellelalte neamuri conlocuitoare, să fi fost cei mai repede asimilaţi de Unguri.

In afară de aceasta, *faptul păstrării cultului grecesc şi la Românii din Ardeal—primele elementele ale creştinismului românesc sunt latine — în timpul când se încreştinau Ungurii, după ritul roman, e o dovadă că ei se găseau acasă la ei; iar primirea liturghiei slave de toţi Românii de pretutindenea este o probă că faptul s'a petrecut înainte de venirea Ungurilor* [1]).

Dar, chiar dacă am admite interpretarea ce o dă Xenopol pasagiului de mai sus din cronica lui Nestor, rămâne totuşi de nediscutat arătarea cronicei că Ungurii, la sosirea lor, au avut de purtat lupte, spre a-şi asigura stăpânirea, cu Românii pe cari i-au găsit în noua lor patrie.

Principate valache se întâlnesc, în tradiţia analistică, nu numai în fosta Ungarie, dar şi în regiunile nordice ale ţării

1) P. P. Panaitescu. *La littérature slavo-roumaine*, p. 2, ne spune: «Liturghia slavă a existat, la toţi Românii, nu numai din principatele Valachiei şi Moldovei, ci şi în Transilvania şi în general la Românii din Ungaria. Această unitate a ritului slav este anterioară cuceririi Ardealului de Unguri, ea datează dintr'o epocă, când Românii trăiau în *mici principate libere*, căci această mare reformă religioasă nu s'ar fi putut produce subt egida coroanei apostolice a Sfântului Ştefan»».

noastre, în Galiţia şi până la Bugul superior. Şi întru cât Vlachii s'au numit de Ruşi întotdeauna Volochi, socotim că nu trebuie pusă la îndoială naţionalitatea acelor populaţiuni valache cari se întâlnesc la Nordul Carpaţilor şi nici naţionalitatea Volochovenilor. Originea însă a numelui Volochov dela Voloch a dovedit-o mai întâi E. Kaluzniacki prin documente în cari localitatea Bolechov din Galiţia este numită *Villa Valachorum dicta* [1]).

O ţară a Bolochovenilor, zemlja Bolochovskaja, se găseşte menţionată în Podolia, încă din anul 1150, iar în izvoarele byzantine se vorbeşte despre Bolochoveni pe la anul 1164. Şi, întrucât aceşti Bolochoveni erau conduşi de cneji, pe cari îi întâlnim mai ales în Ungaria, se crede că ei au venit la Nord din părţile Ungureşti [2]).

Volochii ce se întâlnesc în anul 1070 ca făcând parte din armata lui Iziaslav, principele Kievului, amintiţi, după Dlugosz, de Cantemir, nu credem că vor fi fost nişte simpli ciobani cari îşi căutau noi locuri de aşezare prin Galiţia, sau nişte mercenari ce-şi căutau angajamente în armatele principilor vecini [3]).

Pornind dela ideea că numele de Vlach a însemnat într'o vreme pastor sau cioban — deşi accepţiunea aceasta a cuvântului este târzie — I. Peisker a emis, în timpul din urmă, strania părere că Vlachii, adecă Românii, ar fi de origine turanică, că adecă ei ar fi rezultat din fuziunea unor nomazi turanieni, veniţi în Europa din regiunea Altai, cu populaţiunea indigenă romanizată din Peninsula Balcanică; şi că de aci, deci de peste Dunăre, şi-ar fi tras obârşia întregul neam românesc [4]). Peisker reia, prin urmare, teza susţinută în veacul al XVIII de istoricii germani Thunman, Sulzer şi alţii, anume că Românii şi-ar avea originea, întocmai ca şi Ungurii, tot din Asia. Peisker însă

1) Cf. D. Onciul. *Originea Principatelor*, p. 287.

2) D. Onciul, *op. cit.* p. 86, crede că Bolochovenii se găsesc în oare care dependenţă de regii Ungariei, căci ne spune: «Şi Bolochovenii se aflau subt conducerea mai mult cneji cari împreună formau un fel de *republică federativă*, compusă din cantoane cu câte un cneaz în frunte. Ei au venit din Ungaria cu cari întreţineau legături».

3) D. Cantemir, *Hronicul*, p. 385 ed. Tocilescu Cf. Th. Holban, *Archiva* a. 1930 p. 134.

4) I. Peisker, *Die Abkunft der Rumänen*, p. 30.

nu ţine seama nici de arătările lui Nestor, nici de datele cronicilor medievale şi nici de probele ce s'au adus în favoarea continuităţii elementului daco-roman din Dacia Traiană.

In chipul acesta, turanismul Românilor *a priori* nu este de susţinut.

Dar, cronica lui Nestor ne vorbeşte, în nenumărate rânduri, şi despre celelalte popoare turanice aşezate în Europa şi în special despre Pecenegi şi despre Polovci sau Cumani. Pecenegii, duşmani de moarte ai Ungurilor, i-au silit pe aceştia să-şi părăsească patria lor de la Atelkuz şi să se îndrepte spre Pannonia; la rândul lor, Pecenegii au fost goniţi, luându-le locul, de Cumani, un neam de oameni înrudiţi cu ei. Şi unii şi alţii, adică şi Pecenegii şi Cumanii, au trăit în contact cu Volochii, în total, un timp de trei secole şi nu este posibil ca aceşti turanici să nu fi exercitat influenţe asupra noastră şi să nu fi lăsat urme pe cari, de altfel, nu este locul să le discutăm şi să le arătăm aci.

In cronica lui Nestor însă întâlnim o dată foarte importantă în ce priveşte familia Asaneştilor,întemeetorii imperiului româno-bulgar din veacul al XII-a. Numele Osen sau Asen îl întâlnim de două ori în cronică, ca nume de principe cuman.

Intre Vlachi şi între Cumani, născându-se o comunitate de interese, în timpul celor peste o sută cincizeci de ani de convetuire în acelaşi teritoriu, se vor fi născut fără îndoială şi legături familiare între conducătorii celor două naţiuni şi mai ales după încreştinarea Cumanilor — pentru biserica de rit catolic ei au fost atraşi numai în preajma marei invazii tătărăşti din 1241— şi astfel atât numele de Basarab cât şi cel de Asan au putut fi înprumutate de la Cumani, cu cari Volochii lui Nestor au trăit în simbiosă [1]).

Ca încheiere, constatăm că studiul cronicei lui Nestor şi a celorlalţi cronicari din evul mediu dau o desminţire categorică tuturor acelora cari susţin că naţionalitatea română s'ar fi închegat peste Dunăre—Dunărea ca şi Carpaţii n'au constituit niciodată hotar de ţară — şi că de acolo în urmă poporul român s'ar fi răspândit în regiunile carpatine.

In acelaşi timp, cronica lui Nestor ne dă dovadă că Slavii

1) C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 300 discută cestiunea naţionalităţii Asaneştilor.

nu s'au *infiltrat* în ţările noastre *pe nesimţite*, după cum susţin aproape toţi scriitorii noştri, cu excepţia istoricilor Giurescu, tatăl şi fiul, ci că, întocmai ca şi ceilalţi barbari din evul mediu, ei au avut să poarte cu popoarele daco-romane lupte crâncene al căror ecou l-am întâlnit în *Povest vremennych let*. Influenţa acestor Slavi o constatăm, mai ales, în limba noastră. La Nordul Dunării ei fiind mai puţin număroşi şi deci mai puţin rezistenţi, au fost cu timpul asimilaţi, la răsărit de Români, la apus, ceva mai târziu, de Unguri. In schimb, la Sudul aceluiaşi fluviu, Slavii au izbutit să asimileze, la rândul lor pe Bulgari, a căror limbă nu numai că au influenţat-o, dar chiar au înlocuit-o în întregime cu graiul lor propriu.

După capitolul LXXIX, redactorul cronicei introduce, fără nici o justificare şi pe neaşteptate, trei documente ce nu au nici un raport cu aceste anale. Ele sunt: o *Invăţătură* a lui Vladimir Monomachul către fiii săi, o *Scrisoare* a aceluiaşi către Oleg şi o *Rugăciune*. Ne având nici o legătură cu cronica, mai toţi editorii lui Nestor din timpul din urmă au trecut aceste documente la sfârşitul ediţiilor lor, ca un *adaus* al cronicei. Acelaşi lucru l-am făcut şi noi.

Documentele acestea, de altfel, nu sunt opera lui Nestor, ci a marelui principe rus Vladimir Monomachos [1]), născut în a. 1053 şi care a domnit între anii 1113 şi 1125.

1) Fiu al lui Vsevlad şi nepot al lui Iaroslav, poartă numele grecesc de *Monomachos*, fiindcă mamă sa era grecoaică.

CRONICA LUI NESTOR

Povestirea anilor din trecut, cum s'a format ţara rusească, cine a domnit mai întâi la Kiev [1]) *şi de unde a început Rusia* [2]).

INCEPUTUL POVESTIRII

I. *Impărţirea pământului după potop. Despărţirea popoarelor.*

După potop, cei trei fii ai lui Noe: Sem, Ham şi Iaphet şi-au împărţit pământurile între ei. Răsăritul căzu la sorţi lui Sem: Persia, Bactria până la India în lungime şi în lăţime până la Rhinokorura, adecă dela răsărit până la miază-zi: Syria şi Media şi fluviul Euphrat, Babylonul, Korduena, Assyria, Mesopotamia, Arabia cea Veche, Elymais, India, Arabia Fericită, Coelesyria, Kommagena şi întreagă Phoenicia.

Ham cuprinse partea de miazăzi: Aegyptul, Aethiopia care se mărgineşte cu India, apoi cealaltă Aethiopie din care izvoreşte fluviul aethiopean Erythra, care curge spre răsărit, Thebais, Libya care se întinde până la Cyrena, Marmaris, Syrtele, cealaltă Libye, Numidia, Massuria, Mauritania, care se află în faţa lui Gades, iar dintre ţările din răsărit a luat: Cilicia, Pamphylia, Pisidia, Mysia, Lykaonia, Phrygia, Kamalia, Lycia, Caria, Lydia, cealaltă Mysia, Troas, Aeolia, Bithynia, Phrygia cea Vechie; apoi insulele Sardinia, Creta, Cyprul şi fluviul Gion [3]), numit Nilul.

Lui Iaphet i-au căzut ţările dela miază noapte şi dela apus:

---

1) *Kiev*, vchia cepitală a Rusiei. Situată pe Dnipru. cetatea bine întărită a Kievului avea mai multe palate şi curţi princiare.

2) *Rusia. Ruşii.* Numire luată dela Finnii din Suedia şi întrebuinţată, în urmă, pentru pătura conducătoare slavizată şi, în sfârşit, ca noţiune politică pentru toate populaţiile din Rusia de mai târziu. Marea rusească este Marea Neagră.

3) *Gion*, numele Nilului, după George Hamartolos, L. Leger, *op. cit.* 307.

Media [4]), Albania, Armenia cea Mare şi cea Mică, Cappadocia, Paphlagonia, Galatia, Colchis, Bosporos, Mäotis, Dervis, Sarmatia, Tauris, Scythia, Thracia, Macedonia, Dalmatia, ţara Molossilor, Thessalia, Locris, Pelenia, care se mai numeşte şi Pelopones, Arcadia, Epirul, Illyria, Slovenia [5]), Lychnitis, Adria, după care se numeşte Marea Adriatică; de asemenea şi insulele Britannia, Sicilia, Euboea, Rhodos, Chios, Lesbos, Cythera, Zacynthos, Cephalonia, Ithaea, Corcyra şi partea Asiei, numită Ionia şi fluviul Tigru care curge între Mezi şi Babyloneni; spre Pontos, la miază noapte a ocupat Dunărea, Nistrul şi munţii Caucasus [6]) adecă munţii Ungariei şi de aci până la Dnipru şi celelalte fluvii ca Desna, Pripet, Dvina, Volchov [7]) şi Volga care curge spre răsărit spre moştenirea lui Sem. Deci, în partea lui Iaphet locuesc Ruşii, Ciuzii [8]) şi celelalte popoare ca : Merii [9]), Muromii [10]) Vesii [11]), Mordvinii [12]), Ciuzii Transvolochişi [13]), Permienii [14]), Pecerii [15]), Jamii [16]), Ugrii [17]), Lituanii [18]), Semgal-

4) *Media*, probabil *Moesia*, căci Media a luat-o Sem.

5) *Slovenia*, ţara Slavilor, în general.

6) *Caucasus*, vechea numire a Carpaţilor. Uneori geografii cei vechi confundă munţii Caucaz cu munţii Carpaţi.

7) *Volchov*, fluviu ce curge din lacul Ilmen şi se varsă în lacul Ladoga; pe malurile sale se găseşte Novgorodul.

8) *Ciuzii*, numire dată populaţiunilor finnice. Vecini cu Novgorodienii, ei au fost rusificaţi repede. Fuseseră tributari Ruşilor şi Varegilor.

9) *Merii*, populaţiune finnică, tributari Ruşilor şi apoi Varegilor. Ei locuiau la cursul de sus al Volgei. Azi au dispărut cu totul.

10) *Muromii*, populaţiune finnică, aşezaţi lângă fluviul Oka, asimilaţi cu Ruşii.

11) *Vesii*, populaţiune finnică, locuind între Ladoga şi Beloozero (Lacul Alb) au făcut parte din armata lui Rurik şi au fost repede asimilaţi cu Ruşii.

12) *Mordvinii*, populaţiune finnică ce locuia între Oka şi Volga, au fost tributari ai Ruşilor. Urmele lor se găsesc şi astăzi în aceeaşi regiune.

13) *Ciuzii* Transvolochişi, populaţiune finnică, locuind dincolo de Volok, adecă de locurile unde nefiind canaluri, mărfurile se duceau pe sus.

14) *Permii*, populaţiune finnică, locuiau în guvernământul de azi Perm. Tributari ai Ruşilor au lăsat urme până astăzi.

15) *Pecerii*, populaţiune finnică, la Nord de Permieni, au fost tributari ai Novgorodienilor.

16) *Iamii*, populaţiune finnică, tributari ai Ruşilor, ei locuiau la Nordul Vesilor, în Finlanda.

17) *Ugri*. Erau Ugrii Albi şi Ugrii Negri. Ei sunt Ungurii cari trec pe lângă Kiev, peste colina ce le poartă numele. In textele slave nu se găseşte numirea de Maghiari. Ungurii Negri sunt Ungurii propriu zis, Unguri Albi sunt probabil Hunii.

18) *Lituanii*, populaţiune din regiunea Balticei, tributară Ruşilor. Ei au o limbă ce nu este limba slavă.

lii [19]), Curii [20]), Letgallii [21]), Livii [22]). Iar Leşii [23]), Prusii [24]) şi Ciuzii locuesc lângă marea Varegă [25]). Lângă această mare locuesc şi Varegii până spre răsărit spre moştenirea lui Sem. Şi tot lângă această mare locuesc ei spre apus până în ţara Anglilor [26]) şi Volochilor [27]). De seminţia lui Iaphet se ţin şi Varegii, Suezii, Norvegii, Gotlandezii, Ruşii, Anglii, Galiţienii, Volochii, Romanii [28]), Nemţii, Carolingii, Veneţienii, Francii şi alte popoare. Ei locuesc dela apus spre miazăzi şi se învecinesc cu popoarele din seminţia lui Ham.

II. *Turnul lui Babel. Risipirea popoarelor.*

Deci, după ce Sem, Ham şi Iaphet, trăgând la sorţi, şi-au împărţit pământul, jurară ca nici unul dintre ei să nu se amestece în partea fratelui său şi fiecare a trăit pe porţiunea sa. Şi nu era decât o singură limbă. Dar după ce oamenii se înmulţiră pe pământ, s'au gândit ei în zilele lui Iektan şi ale lui Falek să construiască un turn până la cer. Şi se adunară într'o localitate din câmpia Sinear spre a zidi un turn până la cer, şi împrejurul lui o cetate, Babylonul. Şi zidiră la acest turn, timp de patruzeci de ani, fără să-l termine. Şi Dumnezeu se scoborî din cer să vază cetatea şi turnul şi zise Domnul: «Iată, este o singură rasă şi o singură limbă». Şi Dumnezeu le ames-

19) *Semgalii*, populaţiune din regiunea Balticei, tributari Ruşilor, înrudiţi cu Lituanii.

20) *Kurii*, populaţiune din regiunea Balticei. După ei s'a numit Kurlanda.

21) *Letgalli*, populaţiunea baltică a Leţilor, pe Dvina.

22) *Livii*, populaţiune finnică din regiunea Balticei. După ei se numeşte Livonia.

24) *Leşii*, Liachii, sunt Polonii, populaţiune slavă. Ei se numeau Liutici, Poliani, Mazovieni şi Pomoriani.

24) *Prusii*, populaţiune din regiunea Balticei, vecini cu Leşii.

25) *Varegă*. Marea Varegă este marea Baltică. Varegii sunt Scandinavi, mai ales Suezi, veniţi în Rusia ca negustori şi mercenari. Ei se confundă de multe ori cu Ruşii. Vezi luptele Varegilor la Durostor în *Monografia Drâstorului-Silistra*, p. 114.

26) *Anglii*, vechii locuitori ai Engliterei.

27) *Volochii*. Trautmann, *op. cit.* p. 282: «romanisches Volk im Donaugebiet mutmasslich die Vorfahren der späteren Rumänen». Şachmatov, Izv. Tavriceskoj uconoj archivnoj Kommissi. a. 31 (1918) p. 234—240. Vezi *Introducerea*.

28) *Romanii*, Romanii în special aderenţii bisericii catolice dela Roma. Autorul nu confundă pe Volochi cu Romani.

tecă limbile şi le-a împărţit în 72 de limbi, şi i-a împrăştiat peste întreg pământul.

După amestecarea limbilor, Dumnezeu, printr'o furtună puternică, le dărâmă turnul, ale cărui ruine se mai văd între Assyria şi Babylon şi sunt de 5433 coţi în înălţime şi tot atâţia în lăţime; aceste ruine s'au păstrat mulţi ani. După dărâmarea turnului şi amestecul limbilor, fiii lui Sem cuprinseră ţinuturile din răsărit, fiii lui Ham ţinuturile dela miazăzi şi fiii lui Iaphet ţinuturile dela miază noapte. Printre aceste şaptezeci şi două de popoare era şi poporul slav; din seminţia lui Iaphet sunt şi Noricii [1]) cari sunt Slavi.

III. *Popoarele slave.*

Mulţi ani în urmă Slavii [2]) se stabiliră la Dunăre, unde este acum ţara Ungurilor şi a Bulgarilor [3]). De aci Slavii se răspândiră pe pământ şi şi-au primit nume după ţările unde s'au aşezat. Astfel veniră şi se aşezară unii pe malurile Moravei [4]) şi se numiră Moravi, alţii se numiră Cehi [5]). Şi de asemeni se numără printre Slavi: Croaţii cei Albi [6]) şi Sârbii [7]) şi Carintienii [8]). Iar când Volochii atacară pe Slavii dela Dunăre şi se stabiliră între ei şi-i asupriră, aceşti Slavi plecară şi se stabiliră pe Vistula şi se numiră Leşi; dintre aceşti Leşi se numiră unii Poliani [9]), alţii Liutici [10]), alţii Maso-

1) *Norici*, locuitorii din Noricum, din Austria. Nestor crede Slavi pe Norici, deşi această provincie n'a fost ocupată de Slavi decât prin sec. V—VI d. Christos.

2) *Slavii*. Slavii în general.

3) *Bulgarii*, popor turco-tătar, slavizat, locuind în Peninsula Balcanică. Ei nu trebuesc confundaţi cu Bulgarii dela Volga. Bulgarii dela Dunăre au favorizat desvoltarea literaturii slavone ecclesiastice care s'a introdus în urmă în Rusia.

4) *Morava*, e vorba de Morava din Moravia. Nu trebuie să se facă confuzie cu Morava din Serbia.

5) *Cehi*, populaţiune slavă de vest, locuitorii Boemiei.

6) *Croaţii*, Chorvatii. Croaţii cei Albi locuiau în Dalmaţia, în regiunea numită Croaţia Albă. Croaţii se mai găseau şi în regiunea de sus a Nistrului. Din aceşti Croaţi Albi s'a despărţit o ramură care s'a stabilit în sec. VII între Drava şi Adriatica.

7) *Sârbii*, populaţiune sudslavă, veniţi probabil din regiunea Carpaţilor.

8) *Carintienii*, Carantani, populaţiune sudslavă, locuind în Carintia.

9) *Polianii*, populaţiune slavă. Ei sunt Leşii de câmpie, având capitala Kievul.

10) *Liuticii*, populaţiune slavă din regiunea Oderului.

vieni [1]), iar alţii Pomoriani [2]). Deasemenea veniră aceştia şi se aşezară pe Dnipru şi s'au numit aşişderea Poliani, iar alţii Drevliani [3]), fiindcă locuiau în mijlocul pădurilor. Alţii se stabiliră între Pripet şi Dvina şi se numiră Dregovici [4]); apoi alţii se aşezară pe Dvina şi se numiră Polociani [5]) după numele unui râu numit Polota care se varsă în Dvina. Slovenii [6]) cari se aşezară împrejurul lacului Ilmen îşi păstrară numele lor şi fundară o cetate pe care o numiră Novgorod; alţii se stabiliră pe Desna, pe Sem şi pe Sula şi se numiră Severiani [7]). Şi astfel s'a împrăştiat poporul slav; după el s'a numit şi scrierea de slavă.

IV. *Descrierea drumului din Rusia până la Roma.*

Pe când Polianii trăiau izolaţi în munţii lor, era un drum care ducea din ţara Varegilor până la Greci, şi din ţara Grecilor la Varegi, dealungul Dniprului; şi în cursul de sus al Dniprului este un canal până la Lovot şi prin Lovot se intră în marele lac Ilmen. Din acest lac izvorăşte Volchovul care se varsă în marele lac Nevo şi acest lac se varsă în marea Varegilor. Pe marea aceasta se poate ajunge la Roma [8]) şi dela Roma se poate ajunge pe mare la Constantinopol şi dela Constantinopol se poate merge în Pontos, în care se varsă Dniprul. Căci Dniprul izvorăşte din pădurea Okov şi se îndreptă spre miazăzi. Din aceeaşi pădure izvorăşte şi Dvina, se îndreaptă însă spre miazănoapte şi se varsă în marea Varegilor. Din aceeaşi pădure îşi are izvorul şi Volga care se îndreaptă spre răsărit şi se varsă pe şaptezeci de guri în marea Chvalisică. Deci se poate merge, pe Volga, din Rusia la Bulgari şi la Chvalisi [9]) şi în răsărit

1) *Masovienii*, populaţiune polonă, locuind la cursul de mijloc al Vistulei. Ei erau independenţi de Leşi.

2) *Pomorianii*, slavi de vest, cari locuiau în Pomorania.

3) *Drevlianii*, Drevlianii, populaţiune estslavică, având capitala Iskorosten. Ei trăiau într'o regiune păduroasă, după care şi-au luat şi numele; derev, pădure.

4) *Dregovici*, populaţiune estslavă, cu centrul în Turov, pe Pripet.

5) *Polociani*, populaţiune estslavă, dependenţi de Krivici.

6) *Slovenii*. In afară de numele general al Slavilor, mai existau Slovenii de lângă lacul Ilmen, având ca centru cetatea Novgorod.

7) *Severianii*, populaţiune estslavă locuind pe Desna.

8) *Roma*. Cronicarul ţine să ne spună că sunt două căi pe cari se poate ajunge la Roma, una pe Dnipru — Marea Neagră şi alta prin Marea Varegilor (Baltica) şi Oceanul Atlantic.

9) *Chvalisii*, o populaţiune turco-tătară, de mult dispărută. După numele lor se cheamă marea Chvalisă (Caspică).

până în regiunile lui Sem, pe Dvina, până la Varegi şi dela Varegi până la Roma şi dela Roma până la seminţia lui Ham. Iar Dniprul se varsă pe trei guri în Pontos; această mare se numeşte Rusească; pe ţărmii ei a predicat, după cum se spune, Sfântul Andrei [1]), fratele lui Petru.

V. *Tradiţia privitoare la apostolul Andrei. Descrierea băilor ruseşti.*

Pe când Andrei predica la Sinope [2]) şi a ajuns până la Korsun [3]), a aflat că în apropierea Chersonesului s'ar afla gurile Dniprului. Voind să meargă la Roma, s'a îmbarcat la gurile Dniprului şi s'a dus în susul apei pe Dnipru. Şi, din întâmplare, se opri pe ţărm la poalele munţilor.

A doua zi, după ce s'a sculat, zise învăţăceilor cari se aflau cu el: «Vedeţi voi aceşti munţi? Peste aceşti munţi va străluci binecuvântarea Domnului: o mare cetate se va ridica aci şi Dumnezeu va ridica aici multe biserici». Şi s'a urcat pe munţi, îi binecuvântă şi împlântă în pământ o cruce şi după ce a înălţat rugăciuni lui Dumnezeu s'a scoborît de pe aceşti munţi, pe cari s'a ridicat în urmă Kievul şi s'a îmbarcat pe Dnipru. Şi a ajuns la Sloveni, unde este acum Novgorodul [4]), şi a văzut obiceiurile oamenilor ce locuiau acolo, cum se spală şi cum se lovesc şi s'a mirat de ei. Şi apoi se duse la Varegi şi veni la Roma şi povesti câte a învăţat şi câte a văzut şi le grăi: «Minunate lucruri am văzut în ţara Slovenilor, când am ajuns aci. Văzui băi de lemn pe cari le încălzeau foarte tare, se desbrăcau şi intrau în ele cu totul goi, se stropeau apoi cu apă caldă, luau în urmă o nuia mlădioasă şi se loveau aşa de tare că de abia mai ieşeau vii; apoi se stropeau cu apă rece şi reveneau astfel la viaţă. Aceasta o fac în fiecare zi, nefiind siliţi de nimenea la astfel de chinuri; se torturează singuri dela sine. Şi fac aceasta pentru a se îmbăia, nu pentru a se tortura». Şi cei ce au auzit acestea, s'au mirat. După ce a trecut pe la Roma, Andrei s'a întors la Sinope.

---

1) Sfântul Andrei, fratele apostolului Petru.

2) *Sinope*, cetate în Asia Mică, pe ţărmul Mării Negre.

3) *Korsun*, colonie grecească veche în Crimea, aproape de Sevastopolul de astăzi. Chersonezul depindea de imperiul byzantin.

4) *Novgorodul*, veche cetate comercială, lângă lacul Ilmen, centrul Slovenilor.

VI *Cei trei fraţi Kii, Şcek şi Choriv întemeiază Kievul.*

Pe când deci Polianii trăiau separaţi în grupuri şi fiecare îşi conducea familia sa, — căci şi înainte de cei trei fraţi existau Poliani şi fiecare trăia cu familia sa şi în locurile sale, fiecare domnind peste familia sa — erau trei fraţi, dintre cari unul se numea Kii, al doilea Şcek şi al treilea Choriv şi o soră numită Lybed. Kii se stabili pe muntele unde este acum prăpastia Boricev, Şcek se stabili pe muntele care acum se chiamă Şcecoviţa şi Choriv pe un al treilea munte care după el s'a numit Choriviţa. Apoi zidiră o mică fortăreaţă în cinstea fratelui lor mai mare şi o numiră Kiev. Şi împrejurul cetăţii era o pădure mare şi o dumbravă de brazi şi ei făceau aci vânătoare de animale. Erau oameni înţelepţi şi înţelegători şi se numeau Poliani; dela ei se trag Polianii cari sunt în Kiev până în ziua de astăzi.

Alţii, necunoscând toate acestea, au susţinut că Kii ar fi fost un luntraş, căci la Kiev era atunci o trecere la celălalt mal al Dniprului; de aceea se zicea: Trecătoarea Kievului. Dacă Kii ar fi fost un barcagiu, nu s'ar fi dus la Constantinopol; mai mult încă, acest Kii a stăpânit peste familia sa; şi când a venit la împărat, a primit, după cum se povesteşte, mare cinste din partea împăratului la care se dusese. Iar când s'a întors de aci şi a ajuns la Dunăre şi a găsit aci un loc ce i-a plăcut, zidi o mică cetate şi a voit chiar să se stabilească aci cu nemetul său, dar locuitorii din aceea regiune nu-i permiseră. Această cetate până în ziua de astăzi locuitorii de la Dunăre o numesc Kioviţa [1]). Kii se întoarse deci în cetatea sa dela Kiev şi-şi sfârşi aci viaţa. Şi fraţii săi Şcek şi Choriv şi sora lor Lybed muriră tot aci.

VII. *Popoarele cari locuesc în Rusia.*

După moartea acestor fraţi neamul lor începu să domnească peste Poliani ca principi. Totuşi Drevlianii şi-au avut cnejii lor proprii, precum şi Dregovicii şi Slovenii dela Novgorod şi încă alţii, ca Polocianii dela Polota. Dincolo de aceştia se găsesc Krivicii [2]) la iz-

---

1) *Kioviţa*. In judeţul Brăila, plasa Borcea, este o vale numită Chioveanul. S'ar putea ca cetatea Chioviţa să fi fost în apropiere.

2) *Krivicii*, populaţiune est-slavă, locuind la izvoarele Dniprului, Dvinei şi Volgei, având de capitală oraşul Smolensk. Etimologia cuvântului după L. Leger, *op. cit.* p. 370, pare a fi «smoală».

voarele Volgei şi ale Dvinei şi ale Dniprului, a căror capitală este Smolensk: aci deci sunt stabiliţi Krivicii şi lângă ei Severianii. La Beloozero sunt aşezaţi Vesii şi, lângă lacul Rostov, Merii. Merii locuesc şi lângă Klescinoozero. Iar lângă fluviul Oka, acolo unde se varsă în Volga se găsesc Muromii şi Ceremisii [1]) şi Mordvinii, popoare fiecare de sine stătătoare. Căci numai acestea sunt popoare slave în Rusia: Polianii, Drevlianii, Novgorodienii, Polocianii, Dregovicii, Severianii, Bujanii [2]), fiindcă s'au stabilit pe malurile Bugului, numiţi mai târziu Volynii. Iar popoarele străine cari plătesc tribut Ruşilor sunt: Ciuzii, Merii, Vesii, Semgallii, Kurii, Neromii [3]) şi Livii. Aceste popoare îşi au limba lor proprie şi sunt din neamul lui Iaphet şi trăiesc în regiunile nordice.

VIII. *Invazia Bulgarilor, Ugrilor şi Obrilor.*

Pe când poporul slav trăia la Dunăre, după cum am spus, veniră din Scythia [4]), anume dela Chazari [5]), popoarele numite Bulgari şi se stabiliră la Dunăre şi oprimară pe Slavi. În urmă veniră Ugrii cei Albi şi luară în stăpânire ţara slavă, după ce alungară pe Volochi, cari mai înainte ocupaseră ţara slavă. Aceşti Ugrii anume şi-au făcut apariţia în timpul împăratului Heraclius [6]) şi se duseră împotriva regelui Perşilor Chosroes. In acelaşi timp apărură şi Avarii [7]), cari porniră împotriva împăratului Heraclius şi era aproape să-l facă prizonier. Aceşti Avari se luptaseră în contra Slavilor şi supuseră pe Dulebi [8]), cari erau Slavi şi violentară pe femeile Dulebilor: când un Avar voia să călătorească undeva, nu punea să se injuge un cal ori un bou, ci poruncea să fie injugate la car trei sau patru sau cinci femei şi să tragă pe Avar; astfel asupreau ei pe Dulebi. Erau anume aceşti Avari mari de statură, îngâmfaţi în

1) *Ceremissi*, populaţiune finnică, locuind lângă Volga.
2) *Bujanii*, populaţiune estslavă, locuind lângă Bug.
3) Neromii, populaţiune finnică, tributară Ruşilor.
4) *Scythia*, o forma întreaga regiune din Europa de Est, la Nord de Carpaţi şi de Marea Neagră. Supt Scythi se înţelegeau toate popoarele din aceste ţări.
5) *Chazarii*, popor turco-tătar din regiunea Donului şi a Volgei. Principii lor primiseră religia iudaică. cf. Trautmann, *op. cit.* p. 268.
6) *Heraclius*, împărat din Byzanţ (610—641).
7) *Avarii* (Obrii), populaţiune turco-tătară ca şi Hunii şi Bulgarii.
8) *Dulebii*, populaţiune estslavă. Locuiau odinioară pe lângă Bug, în urmă se scoborîră până în Galiţia şi la Nord peste Pripet. Dispar în sec. X-a. Cf. Trautmann, *op. cit. p. 270.*

sufletul lor. Dumnezeu i-a pedepsit şi ei muriră cu toţii şi n'a mai rămas nici un singur Avar. Şi astăzi mai există în Rusia proverbul: Au pierit ca Avarii dela cari n'au rămas nici urmaşi nici moştenitori. După aceştia însă veniră Pecenegii [1]) şi apoi în sfârşit trecură pe la Kiev în timpul lui Oleg [2]) Ugrii cei Negri.

IX. *Continuarea migraţiunii popoarelor.*

Deci Polianii trăiau separat, după cum am arătat, şi sunt de origine slavă şi se chemau Poliani. Şi Drevlianii se trăgeau de asemenea din Slavi şi se chemau Drevliani; Radimicii [3]) şi Viaticii [4]) se trag din Leşi. Erau anume între Leşi doi fraţi: Radim se numea unul şi Viatko celălalt. Şi veniră şi se aşezară, Radim la Soj şi poporul său se numi Radimici, Viatko însă se aşeză cu neamul său la Oka şi după el se numesc Viaticii. Iar Polianii şi Drevlianii şi Severianii şi Radimicii şi Viaticii şi Croaţii (Chorvaţii) trăiră în pace. Dulebii locuiau la Bug, unde locuesc astăzi Volynii. Ulicii [5]) însă şi Tivercii locuiau la Nistru şi se întindeau până la Dunăre. Ei erau foarte numeroşi: mai înainte ei se aşezaseră pe Boh şi pe Dnipru până la mare şi cetăţile lor au rămas până în ziua de astăzi. Grecii au numit această ţară Scythia cea Mare.

X. *Morvurile lor.*

Fiecare popor îşi avea obiceiurile sale şi legile şi tradiţiile părinţilor lor. Polianii anume îşi au obiceiurile părinţilor dulci şi blânde şi aveau un mare respect pentru nurorile lor, pentru surorile lor, pentru mamele şi părinţii lor şi poartă cinste pentru soacre şi cumnaţi. Aveau obiceiuri la nunţi: mirele nu se ducea singur să-şi ia mireasa, ci i-o aducea seara şi în dimineaţa următoare îi se aducea zestrea. Drevlianii însă vieţuiau o viaţă de animale, trăind ca dobitoacele; se omorau unii pe alţii şi mâncau tot felul de spurcă-

1) *Pecenegii*. Popor de seminţie turcă, înrudiţi deaproape cu Turcii şi Polovcii, trăiau în sec. IX între Urali şi Volga; în a doua jumătate a secolului acesta nomadizau în stepa dela Don până la Dunăre. In 915 atacă pentru întâia oară Rusia; sunt nimiciţi la a. 1036 de Ruşi. De aci plecară spre Apus şi se stabilesc între Dnipru şi Dunăre. Trautmann, *op cit.* p. 296.
2) *Oleg*, principe rus (879—912).
3) *Radimicii*, populaţiune estslavă, locuind între Severiani şi Dregovici.
4) *Viaticii*, populaţiune estslavă, locuind în apropierea fluviului Oka.
5) *Ulicii*, populaţiune estslavă, locuind între Boh şi Nistru.

ciuni. Nu cunoşteau căsătoria, ci răpeau pe fete, când se duceau să ia apă. Radimicii şi Viaticii şi Severianii aveau aceleaşi moravuri: trăiau în pădure, ca animalele sălbatice, mâncau toate spurcăciunile şi vorbeau lucruri obscene înaintea părinţilor şi nurorilor lor. Căsătorie nu era la ei, aveau însă între sate locuri de joc. Se întruneau în locurile de joc ca să danseze şi să cânte tot felul de cântece drăceşti. Acolo îşi răpeau femeile cu cari se înţeleseseră mai înainte; şi aveau câte două sau trei soţii. Când cineva murea făceau un ospăţ funebru în jurul cadavrului, apoi ridicau un rug mare, puneau mortul pe rug şi-i dedeau foc. Apoi adunau oasele, le puneau într'un vas mic şi-l aşezau pe acesta pe o coloană de lemn la marginea drumului. Aceasta o fac Viaticii până în ziua de astăzi. Aceleaşi obiceiuri le aveau şi Krivicii şi ceilalţi păgâni; necunoscând legea lui Dumnezeu, îşi făceau ei singuri legi.

XI. *Extras din George Hamartolos relativ la moravurile diferitelor popoare.*

Georgios [1]) spune în cronica sa: Fiecare popor îşi are sau legi scrise sau obiceiuri, fiindcă obiceiurile părinteşti pentru cei fără de legi sunt socotite ca lege. Printre aceste popoare mai întâi Serii [2]), cari locuesc la marginea pământului au drept lege obiceiul părinţilor lor. Se abţin de la desfrânări şi dela adulter, nu fură, nu ponegresc, nu ucid, într'un cuvânt se feresc dela orice faptă rea. Iar la Bactrieni [3]), cari se numesc Brahmani şi Insulari serveşte drept lege ca în conformitate cu învăţătura strămoşilor lor şi din pietatea pentru ei, să nu mănânce carne, să nu bea vin, să nu umble după femei, şi în genere să nu facă nimica rău, de teama lor cea mare de Dumnezeu. Indienii însă, vecini cu ei, sunt ucigaşi, obsceni, porniţi spre mânie peste măsură. Şi cei cari locuesc în interiorul ţări lor, mănâncă carne de om, ucid pe călători şi mănâncă de aşişderea şi câini. Chaldeii [4]) şi Babylonenii au ca lege să se însoare cu mamele lor, să facă desfrâu cu nepoatele lor şi să omoare; să săvârşească tot felul de infamii socotesc ca o virtute, când sunt însă departe de ţara lor. Gelii [5]) au o altă lege: la ei pământul îl lucrează femeile, ele zidesc casele şi se îndeletnicesc cu lucrări de bărbaţi, pot însă să fie desfrânate pe cât vor şi bărbaţii lor nu le împiedică de la aceasta şi nu le pasă. Şi se găsesc la ei şi femei viteze, puternice cari merg la vânat de animale sălbatice. Ele domnesc peste bărbaţii lor şi le sunt stăpâni. In Britannia cu una şi aceeaşi femee se culcă mai mulţi bărbaţi şi mai multe femei au legături cu unul şi acelaşi bărbat şi această fărădelege o exercită ca o lege lăsată dela părinţi, neîmpedicaţi şi fără supărare. Amazoanele [6]) n'au bărbaţi de loc şi ca animalele neînţelegătoare se duc odată pe an primăvara, afară din ţara lor şi se împărecheează cu bărbaţii din ţările învecinate şi consideră acest timp ca o epocă de sărbătoare şi ca o mare solemnitate. După ce au fost însărcinate de ei, pleacă îndărăt cu toate. Când însă vine timpul ca să nască, dacă se naşte un băiat, atunci îl omoară, dacă este o fată, o hrănesc şi o cresc cu îngrijire. In acelaşi chip şi vecinii noştri Polovci [7]) păstrează legea părinţilor lor, de a vărsa sânge şi se fălesc încă cu aceasta; ei mănâncă mortăciuni şi toate spurcăciunile: şoareci şi hârciogi, se însoară cu mamele lor vitrige şi cu cumnatele lor şi ţin şi alte obiceiuri de ale strămbunilor lor. Noi, creştinii, însă din ori ce ţară am fi, cari credem în Sfânta Treime şi într'un botez şi într'o singură credinţă, noi n'avem decât o lege; toţi ne-am botezat în Christos şi ne-am îmbrăcat în Christos.

XII. *Lupta Polianilor cu Chazarii. Subjugarea Chazarilor*

In această vreme, după moartea acestor fraţi, Polianii au fost strămtoraţi de Drevliani şi de alte popoare vecine şi fiindcă ei locuiau prin păduri şi prin munţi, veniră Chazarii peste ei şi le grăiră: «Plătiţi-ne tribut». Polianii s'au sfătuit între ei şi le dădură de fiecare fum câte o spadă. Chazarii le duseră la cneazul lor şi la bătrânii lor şi le spuseră: «Noi am găsit un nou tribut». Ii întrebară:

1) *Georgios Monachos* numit şi *Hamartolos*, cronicar grec pe care Nestor l-a avut subt ochi când şi-a scris opera sa. Cronica lui Hamartolos mergea până la anul 867 şi a fost continuată de un anonim până la a. 944. Miklosich în *Chronica Nestoris* reproduce pasagiile urmate de Nestor.

2) *Serii*, Chinezii, numiţi astfel de Romani.

3) *Bactrienii*, populaţiune estiranică, asimilaţi cu Brahmanii şi locuind în Asia Mică.

4) *Chaldeii*, popor semit din Asia.

5) *Gelii*, locuitori în Media de Nord, în Asia.

6) *Amazoanele*. Poporul legendar al femeilor Amazoane trăeau în Asia Mică lângă fluviul Thermodont. Cf. *Romanica*, Insula Şerpilor, p. 141.

7) *Polovcii*, popor de seminţie turcă, numiţi şi Cumani. Ei sunt înrudiţi de aproape cu Pecenegii şi cu Turcii. Pentru întâiaş dată vin în Rusia la 1061 şi locuiesc în Rusia sudică până la venirea Tătarilor, când se colonizează în ţinuturile noastre şi ale Ungariei. In Ungaria există până astăzi regiunile Nagy şi Kis Kunság. Atât între Români cât şi între Unguri Cumanii şi-au pierdut naţionalitatea.

«De unde», iar ei răspunseră: «In pădurea de pe munţii Dniprului». Atunci îi întrebară: «Ce v'a dat?» Ei arătară spadele. Bătrânii Chazarilor grăiră: «Acesta nu e un tribut bun, principe! Noi am câştigat acest tribut cu săbiile, arme cu un singur tăiş, totuşi armele lor, spadele, sunt cu două tăişuri. Ei au să ceară într'o zi de la noi şi dela alte popoare tribut». Toate acestea s'au împlinit, căci aceasta n'au spus-o dela ei, ci după o arătare divină. Tot astfel s'a întâmplat şi în vremea lui Pharaon, regele Egiptului, când a fost dus Moise înaintea Pharaonului şi bătrânii lui Pharaon spuseră: «Acesta are să umilească ţara Egiptului». După cum s'a şi întâmplat: Egiptenii fură nimiciţi de Moise, după-ce Evreii le fuseseră mai întâi sclavi. Astfel Chazarii odinioară erau stăpâni, mai târziu însă au fost stăpâniţi, căci principii ruşi domnesc peste Chazari până în ziua de astăzi.

XIII. *Ivirea Ruşilor. Date cronologice.*

In anul 6360 (852 d. Chr.), în al 15-a an al Indicaţiunii [1]), la suirea pe tron a împăratului Mihaĭl a început ţara să se numească Ţara Rusească. Aceasta o ştim de acolo, fiindcă subt acest împărat Ruşii porniră spre Ţarigrad, după cum spun cronicile greceşti. De aceea şi noi începem să înşirăm anii dela această dată.

Dela Adam până la potop 2242 ani.
Dela potop până la Abraham 1082 ani.
Dela Abraham până la exodul lui Moise 430 ani.
Dela exodul lui Moise până la David 601 ani.
Dela David şi începutul domniei lui Solomon până la cucerirea Ierusalimului 448 ani.
Dela captivitatea Babylonului până la Alexandru 318 ani.
Dela Alexandru până la naşterea lui Christos 333 ani.
Dela naşterea lui Christos până la Constantin 318 ani.
Dela Constantin până la acest Mihail 542 ani.

1) *Indicaţiunea* este un ciclu sau period de 15 ani. Impăratul Constantin cel Mare a părăsit datarea timpului după Olympiade sau după fundarea Romei şi a admis cea a impunerii tributului care a început la a. 3 în. Chr. Căzută în disuetudine, această socoteală a timpului, ea a fost impusă din nou de împăratul Justinian. Erau trei indicaţiuni: cea a lui Constantin, numită *Indictio Constantinea* vel *imperatoria*, vel *caesarea; indictio Constantinopolitana*, atribuită lui Justinian şi *indictio Romana*, vel *pontificia, ratio Romana*. Cf. Bartal, *Glossarium mediae et infimae latinitatis regni Hungariae*, sub voce.

Dela I an al lui Mihail până la I an al lui Oleg, cneazul Rusiei, 29 ani.

Dela I an al lui Oleg, de când s'a stabilit în Kiev, până la I an al lui Igor 31 ani.

Dela I an al lui Igor până la I an al lui Sviatoslav 33 ani.

Dela I an al lui Sviatoslav până la I an al lui Iaropolk 28 ani.

Iaropolk domni 8 ani, Vladimir 37 ani, Iaroslav 40 ani. Deci dela moartea lui Sviatoslav până la moartea lui Iaroslav sunt 85 ani şi dela moartea lui Iaroslav până la moartea lui Sviatopolk 60 ani.

Dar să ne întoarcem de unde ne-am oprit şi să povestim ceeace s'a petrecut în aceşti ani; şi după cum mai înainte am început cu primul an al lui Mihail, să socotim rând pe rând numărul anilor.

XIV. *Bulgarii şi Varegii* (853—858).

In anul 6361, 6362, 6363, 6364, 6365, 6366. Impăratul Mihail porni cu o armată, pe uscat şi pe apă, în contra Bulgarilor. Când Bulgarii văzură că nu pot să li se împotrivească cerură botezul şi se supuseră Grecilor. Impăratul le boteză pe toţi principii şi pe toţi boierii şi încheiă pace cu Bulgarii.

In anul 6367. Varegii veniră de dincolo de mare şi izbutiră să ia tribut dela Ciuzi şi Sloveni, dela Meri şi dela Vesi şi dela Krivici. Chazarii însă primiră tribut dela Poliani, dela Severiani şi dela Viatici: ei luară de fiecare fum o piele de hermină.

XV. *Stabilirea Varegilor ruşi.*

In anii 6368, 6369, 6370. Ei goniră pe Varegi dincolo de mare şi nu le-au mai plătit nici un tribut şi începură să se cârmuiască singuri. Şi între ei nu se mai da dreptate şi neamurile se ridicau împotriva neamurilor şi erau între ei vrăşmăşii şi începură să se lupte între ei. Atunci îşi ziseră: «Vrem să ne căutăm un principe care să domnească peste noi şi care să ne judece după dreptate». Şi se duseră peste mare la Varegi, la Ruşi, căci aceşti Varegi se numeau Ruşi, după cum alţii se numesc Svezi, alţii Norvegi şi Anglii, alţii Goţi [2]): tot astfel şi aceştia. Grăiră deci către Ruşi, Ciuzii, Slovenii, Kricicii şi Vesii: «Ţara noastră este mare şi bogată, totuşi în ea nu este nici

1) *Mihail*, Mihail III, împărat în Byzanţ (842—867).
2) *Goţi*, locuitorii din Gotlanda.

o rânduială; de aceea veniţi la noi să ne conduceţi şi să ne cârmuiţi. Şi s'au ales trei fraţi cu triburile lor şi luară pe toţi Ruşii cu ei şi veniră. Rurik [1]), cel mai mare, se stabili la Novgorod, al doilea Sineus la Beloozero, al treilea Truvor [2]) la Izborsk [3]). Şi după aceşti Varegi s'a numit ţara Novgorod rusească şi Novgorodienii sunt de neam varegic, mai dinainte însă erau Sloveni.

După doi ani muriră Sineus şi fratele său Truvor şi luă domnia Rurik şi împărţi cetăţile între oamenii săi, dând unuia Polockul, altuia Rostovul şi unui al treilea Beloozero. Şi în aceste cetăţi Varegii nu sunt decât nişte colonişti, căci cei dintâi locuitori, din Novgorod sunt Slovenii, în Polock Krivicii, în Rostov Merii, în Beloozero Vesii, în Murom [4]) Muromii şi peste toţi aceştia domnia o avea Rurik. Şi se aflau la el, doi bărbaţi, cari nu erau din neamul său, ci erau boieri cari îl rugară să se ducă împreună cu familiile lor la Constantinopol. Şi trecură dincolo de Dnipru şi pe când mergeau înainte văzură pe un deal o mică fortăreaţă şi informându-se despre ea ziseră: «A cui este această mică fortăreaţă?» Li s'a răspuns: «Au fost trei fraţi Kii, Şcek, Choriv, cari au zidit această fortăreaţă mică şi murind ei, noi, urmaşii lor, locuim aici şi plătim tribut Chazarilor». Atunci Askold şi Dir [5]) rămaseră în această cetate, îşi strânseră în jurul lor un mare număr de Varegi şi începură să stăpânească peste ţara Polianilor, în vreme ce Rurik era stabilit ca principe în Novgorod.

XVI. *Askold şi Dir atacă Constantinopolul (863—866).*

Anii 6371, 6372, 6373, 6374. Askold şi Dir plecară în contra Grecilor şi ajunseră aci în anul al 14-lea al domniei împăratului Mihail. Impăratul era plecat în contra Agarenilor [6]) şi când a sosit la fluviul Negru [7]), eparchul îi trimise veste, că Ruşii au pornit împotriva Ţarigradului; atunci împăratul se întoarse înapoi. Dusmanii pătrunseră în Sud [1]), făcură un mare măcel printre creştini şi împresurară Constantinopolul cu 200 corăbii. Cu mare greutate pătrunse împăratul în cetate. Apoi el şi patriarchul Photios se duc în grabă la biserica sfintei Maici a Domnului din Blacherne [2]) şi se rugară toată noaptea; în urmă scoaseră cu cântece mantia divină a maicii Domnului şi o băgară în apa mării. Şi cu toate că până atunci vremea era frumosă şi marea liniştită, s'a pornit deodată o furtună; valuri puternice se ridicară în acelaşi timp, izbiră corăbiile necredincioşilor Ruşi de ţărm şi le sfărâmară aşa fel că puţine mai scăpară din dezastru şi se întoarseră acasă.

1) *Rurik*, principele Veregilor, întemeietorul dinastiei Rurik. El stăpânea în Ladoga şi în Novgorod.

2) *Sineus* şi *Truvor* poartă nume scandinave.

3) *Izborsk*, cetate în ţinutul Krivicilor, în regiunea Pskovului.

4) *Murom*, cetate lângă fluviul Oka, capitala Muromilor.

5) *Askold* şi *Dir*, principi veregi, la Kiev.

6) *Agarenii*, urmaşii Ismailiţilor, ai fiilor femeei Agar: Arabii, Agarenii sunt Sarasinii.

7) *Fluviul Negru*, fluviu în Asia Mică.

VII. *Moartea lui Rurik (867—879).*

Anul 6375, 6376. Basilios [3]) începu să domnească.

Anul 6377. Toată Bulgaria s'a botezat.

Anul 6378, 6379, 6380, 6381, 6382, 6383, 6384, 6385, 6386, 6387. La moartea sa Rurik lăsă domnia lui Oleg, care era din seminţia sa şi i-a încredinţat pe fiul său Igor în tutelă; acesta era foarte tânăr.

XVIII. *Expediţia lui Oleg în contra lui Askold şi Dir. Moartea acestora. Oleg se stabileşte la Kiev.*

Anul 6388, 6389. Oleg porni luând cu sine mulţi soldaţi: Varegi, Ciuzi, Sloveni, Meri, Vesi şi Krivici. Plecă mai întâi la Smolensk în ţara Krivicilor, cuceri cetatea şi puse o garnizoană. De aci se duse înainte şi cuprinse Lubeciul [4]) şi aşeză o garnizoană. Apoi mergând spre munţii Kievului, Oleg află că acolo domneau Askold şi Dir. Îşi ascunse soldaţii în corăbii, iar pe alţii îi lăsă în urmă şi veni el însuşi, aducând pe tânărul Igor. In urmă înaintând până la Ugorskoie [5]), îşi ascunse soldaţii şi trimise la Askold şi Dir ca să-i spuie: «Noi suntem nişte negustori străini şi mergem în Grecia din partea lui Oleg şi Igor, fiul principelui. Veniţi la noi cari suntem din ace-

1) *Sud*, Bosforul şi ţărmii săi, Cornul de Aur dela Constantinopol. Vorba este luată din limba suedeză. Trautmann, *op. cit.* p. 280.

2) *Blachernae*. Vezi Introducerea. După încreştinarea Ruşilor, cultul Maicei Fecioare din Blachernae a fost trecut în Rusia. In apropiere de Moscova era şi un sat numit Blachernae

3) *Basilios, Vasile*, împărat în Byzanţ (867—886).

4) *Lubeci*, un oraş în regiunea Cernigovului, la Nord de Kiev.

5) *Ugorskoie*, munţii Ungurilor, peste cari au trecut Maghiarii la venirea lor în Ungaria. Faptul trecerii Ungurilor peste munţii de lângă Kiev şi pe lângă această cetate ne este confirmat şi de cronicile ungureşti, la aceeaşi dată.

laşi neam». Askold şi Dir veniră şi deodată săriră toţi ceilalţi din corăbii. Iar Oleg grăi lui Askold şi Dir: «Voi nu sunteţi nici principi şi nici din familie de principi, eu însă sunt din familie de principe. Şi scoţând pe Igor adause: Acesta este fiul lui Rurik». Apoi omorîră pe Ascold şi pe Dir, îi duseră pe munte şi îi îngropară pe muntele ce se numeşte şi astăzi Ugorskoie, unde se află acum Curtea lui Olma [1]). Pe acest munte a fost zilită biserica sfântului Nicolae. Mormântul lui Dir este în dosul bisericii sfintei Irena. Şi Oleg stabilindu-se ca principe la Kiev zise: «Aceasta va fi mama cetăţilor ruseşti». Şi Varegii şi Slovenii şi ceilalţi câţi erau cu el se numiră Ruşi. Acest Oleg începu să zidească cetăţi şi impuse tribut Slavilor, Krivicilor şi Meriilor şi dete ordin ca Novgorodienii să plătească Varegilor ca tribut 300 de grivne [2]) pe an spre a avea pace, pe care le-au plătit Varegilor până la moartea lui Iaroslav.

XIX. *Războaele lui Oleg cu popoarele vecine. Lupta cu Ugrii (883—898).*

Anul 6391. Oleg începu război cu Drevlianii. După ce i-a bătut, le-a impus ca tribut câte o blană neagră de jder (883).

Anul 6392. Oleg porni împoriva Severianilor, îi bătu şi le impuse un tribut uşor; i-a oprit de a mai plăti tribut Chazarilor spunându-le: «Eu le sunt duşman şi nu mai aveţi trebuinţă» (884).

Anul 6393. Oleg trimise la Radimici şi-i întrebă: «Cui plătiţi voi tribut?» Ei răspunseră «Chazarilor». Şi Oleg le spuse: «Nu-l mai plătiţi Chazarilor, plătindu-mi-l mie». Şi au plătit lui Oleg câte un şiling de cap, cum plătiseră şi Chazarilor. Şi Oleg supuse domniei sale pe Poliani, pe Drevliani, pe Severiani, pe Radimici, iar cu Ulicii şi Tivercii era în război.

Anul 8394, 8395. Leon fiul lui Basilios, numit leul fu ales împărat, împreună cu fratele său Alexandru şi au domnit 26 ani (886—887).

Anul 6396, 6397, 6398, 6399, 6400, 6401, 6402, 6403, 6404, 6405, 6406. Ungurii trecură pe lângă Kiev, peste muntele care şi astăzi se numeşte Ugors Koie şi au ajuns la Dnipru şi-şi întinseră corturile, căci erau nomazi, cum sunt Polovcii. Venind din răsărit ei mergeau grăbiţi prin munţii cei înalţi, cari s'au numit ungureşti şi începură să

1) *Olma* se crede a fi o vorbă suedeză.
2) *Grivna* era o veche monedă rusească.
3) *Tivercii*, o populaţiune în sudestul Nistrului, dispărută în sec. X-a.

se lupte cu Volochii şi cu Slavii cari trăiau acolo. Căci acolo erau stabiliţi mai înainte Slavii, iar Volochii supuseră ţara Slavilor. In urmă însă Ungurii goniră pe Volochi şi luară în stăpânire această ţară şi se aşezară cu Slavii împreună pe cari şi-i supuseră şi de atunci ţara se chiamă Ungaria. Şi Ungurii se apucară să poarte războiu cu Grecii şi pustiiră Thracia şi Macedonia până la Thesalonic. Apoi începură să se războiască cu Moravii şi cu Cehii. Căci era un singur popor slav: Slavii cari erau aşezaţi la Dunăre şi au fost supuşi de Unguri şi Moravii şi Cehii şi Leşii şi Polonii cari se numesc acum Ruşi. Pentru ei s'a tradus mai întâi în Moravia sfânta Scriptură şi scrisul şi limba s'a numit slovenă şi se găseşte la Ruşi şi la Bulgarii dela Dunăre.

XX. *Istoria lui Cyril şi Methodiu.*

Când Slavii şi principii lor s'au botezat, au trimis Rostislav şi Sviatopolk şi Koţel [1]) la împăratul Mihail spuindu-i astfel: «Ţara noastră a primit botezul, noi încă n'avem nici un învăţător care să ne predice şi să ne înveţe şi să poată să ne citească scrierile sfinte; noi nu înţelegem nici limba grecească nici limba latină. Unii ne învaţă într'un fel, iar alţii într'alt fel; din care cauză noi nu înţelegem nici sensul cărţilor scrise nici puterea lor. De aceea trimiteţi-ne un învăţător care să poată să ne explice cuvintele scripturii şi înţelesul lor. Auzind aceasta împăratul Mihail, chemă pe toţi filosofii şi le-a povestit ceeace i-au spus principii slavi. Atunci ziseră filosofii: «In Thessalonic trăieşte un om numit Leon, el are doi fii pricepuţi în limba slavă, doi fii înţelepţi are el, filosofi. Când a auzit aceasta împăratul, a trimis după ei la Thessalonic, la Leon şi spuse: «Trimite-ne repede pe cei doi fii ai tăi Methodiu şi Constantin». Auzind aceasta Leon îi trimise numai decât. Veniră amândoi la împărat şi el le grăi: «Iată, poporul slav a trimis la mine şi mă roagă pentru un învăţător, care să poată să-i explice cărţile sfinte; aceasta este dorinţa lor». Şi s'au lăsat să fie convinşi de împărat şi i-a trimis la Rostislav şi Sviatopolk şi Koţel în ţara slavă. După ce au venit acolo ,au început să stabilească literile alfabetului slav şi traduseră pe apostoli şi evanghelia. Şi Slavii se bucurară când auziră că li se propovăduieşte în limba lor slava lui Dumnezeu. Apoi traduseră Psaltirea şi Octoichul şi alte cărţi. Unii însă începură să-şi bată joc de cărţile slave, zicând : «Nici un popor n'are dreptul să aibă al-

1) *Rostislav* (846—869). *Sviatopolk* (mort 894) şi *Koţel* (pe la 865) erau principi moravi, înainte de venirea Ungurilor.

fabetul propriu în afară de Ovrei şi de Greci şi de Latini, din cauza inscripţii pe care Pilat o puse pe crucea Domnului» [1]). Când a auzit aceasta Papa dela Roma, i-a criticat pe cei cari murmurau împotriva cărţilor slave şi zise: «Să se împlinească vorba scripturii: «Toate popoarele vor lăuda pe Domnul»; şi în altă parte: «Toţi vor vesti, în limbile lor, slava lui Dumnezeu, după cum li s'a orânduit de Duhul Sfânt». Şi dacă cineva îşi bate joc de scrierea slavă, să fie izgonit din biserică, până se va fi îndreptat; căci ăştia sunt lupi nu oi; pe aceştia îi veţi recunoaşte după fructele lor şi de ei să vă păziţi. Iar voi, fiii lui Dumnezeu, ascultaţi învăţătura şi nu vă îndepărtaţi de cuvântul bisericii, aşa precum v'a propovăduit-o învăţătorul vostru Methodiu».

Constantin se întoarse înapoi şi să duse să înveţe poporul bulgar, Methodiu însă rămase în Moravia. In urmă principele Koţel aşează pe Methodiu de episcop în Pannonia pe scaunul sfântului apostol Andronicos, unul dintre cei şaptezeci de şcolari ai apostolului Sf. Paul. Şi Methodiu puse doi preoţi, tachigrafi şi traduse întreaga sfântă Scriptură din limba grecească în slavoneşte în timp de 6 luni, începând din Martie până la 26 Octomvrie. Şi după ce a isprăvit-o, a adus lui Dumnezeu cuvenita mulţumită şi slavă fiindcă a învrednicit astfel pe Methodiu, urmaşul lui Andronicus. De aceea, apostolul Andronicus este învăţătorul poporului slav, în Moravia a venit şi apostolul Paul şi a învăţat aci; căci acolo este şi Illyria, unde a ajuns apostolul Paul; acolo însă erau mai întâi Slavi. De aceea şi este Paul învăţătorul poporului slav şi din acest popor suntem şi noi, Ruşii. Deci Paul este şi învăţătorul nostru al Ruşilor, fiindcă a învăţat poporul slav şi a aşezat pe Andronicus la poporul slav ca episcop şi urmaş al său. Poporul slav însă şi poporul rusesc sunt unul singur; căci după Varegi s'au numit ei Ruşi, la început însă erau Slavi; dacă însă ei s'au numit şi Poliani, ei vorbeau limba slavă. Se numeau Poliani, fiindcă locuiau la câmp deschis; dar limba slavă le era lor limbă comună.

XXI. *Expediţia lui Igor împotriva Scythilor. Tratatul cu Grecii* (899—911).

Anul 6407, 6408, 6409, 6410. Impăratul Leon [2]) atrase pe Unguri în contra Bulgarilor şi Ungurii făcură o incursiune şi pustiiră în-

1) Luca, XXIII, 38: Iar deasupra crucii lui stetea scris cu slove elineşti, latineşti şi evreeşti: Acesta este împăratul Iudeilor. Cf. Ioan, XIX, 20.

2) *Leon*, este Leon al VI numit filosoful, împărat byzantin, (886—911).

treaga ţară bulgărească. Când a aflat despre aceasta Simeon [1]), se întoarse şi el în contra Ungurilor. Ungurii îi ieşiră împotrivă şi biruiră pe Bulgari, aşa că Simeon de abia a putut să scape cu fuga la Durostor [2]).

Anul 6411. După ce Igor s'a făcut mare, a continuat să urmeze pe Oleg în expediţiile sale şi să-i asculte sfatul. Şi i-a adus ca soţie o femee din Pskov [3]) cu numele Olga [4]) (903).

Anul 6412, 6413, 6414, 6415. Oleg a pornit în contra Grecilor, după ce lăsase pe Igor la Kiev. El a luat un mare număr de Varegi şi de Sloveni, preium şi Ciuzi, Krivici, Meri, Drevleani, Radimici, Poliani, Severiani, Viatici, Corvaţi, Dulebi, precum şi Tiverci, cari sunt popoare străine. Toţi aceştia fuseseră numiţi de Greci Scythia Mare. Oleg plecă cu toţi aceşti oameni, călări şi în corăbii. Numărul corăbiilor era de 2000. Şi au sosit înaintea Ţarigradului şi Grecii le-au închis portul şi au încuiat cetatea. Oleg debarcă pe ţărm, ordonă armatei să tragă vasele pe uscat şi să pustiească împrejurmile oraşului şi omorî mulţi Greci; dărîmară multe palate şi arseră bisericile. Şi dintre prizonierii pe cari îi făcură, pe unii îi omorîră, pe alţii îi schinjuiră sau îi uciseră cu săgeţile, iar pe alţii îi aruncară în mare. Şi alte multe rele făcură Ruşii Grecilor, cum au obiceiul să facă oamenii în războiu. Şi Oleg porunci soldaţilor săi să facă vălătuci şi aceşti vălătuci să-i pună subt corăbii. Şi fiindcă bătea un vânt favorabil, întinseră pânzele şi corăbiile se apropiară de oraş. Când văzură aceasta Grecii, se înspăimântară şi trimiseră la Oleg soli cari să-i spună: «Nu ne distruge cetatea; îţi vom plăti tributul pe care îl vrei». Oleg îşi opreşte armata. Şi li s'au adus mâncări şi vin; dar nu le-au primit, căci fusese pregătite cu otravă. Şi Grecii s'au îngrozit şi-i spuseră «Acesta nu este Oleg, ci sfântul Dumitru pe care Dumnezeu l-a trimis împotriva noastră». Şi Oleg porunci să se plătească tribut pentru cele 2000 corăbii, 12 grivne de om; şi erau 40 de oameni în fiecare corabie. Şi Grecii consimţiră şi începură (să plătească) spre a avea pace şi a nu mai pustii imperiul grecesc. Oleg deci se retrase puţin îndărăt dela cetate şi începu să

1) *Simeon*, numit Simeon cel mare, ţarul Bulgarilor (893—927).

2) *Durostor*. Asupra războaielor dela Durostor vezi *Monografia cetăţii Drâstor-Silistra*.

3) *Pskov*, oraş în ţinutul Krivicilor, azi reşedinţă de gubernie.

4) *Olga*, prin botez Elena, mare principesă de Kiev (945—957, moartă 969).

trateze în privinţa păcii cu împăraţii Leon şi Alexandru [1]). Trimise la ei în oraş pe Karl, Farlof, Veremud, Ruhav şi Stemid şi spuse: «Obligaţi-vă să-mi plătiţi tribut». Şi Grecii răspunseră: «Iţi vom da tot ce vrei». Şi Oleg porunci să se dea soldaţilor săi pentru cele 2000 corăbii câte 12 grivne de vâslaş şi pe lângă aceasta să plătească dări pentru cetăţile ruseşti, mai întâi pentru Kiev, apoi pentru Cernigov [2]) şi Pereiaslavl [3]) şi Polock şi Rostov şi Lubeci şi pentru celelalte cetăţi, căci în aceste cetăţi residau principi puternici supuşi lui Oleg. Şi ceru:

«Dacă vin Ruşii încoace (în solie), au să primească întreţinerea cât de mult vor voi, dacă însă ei vin ca negustori să-şi primească întreţinerea lor lunară timp de şase luni: pâine, vin, peşte, carne şi fructe; li se vor pregăti băi, de câte ori vor voi. Iar când Ruşii se întorc acasă, au să primească dela împăratul vostru merinde pentru drum şi ancore şi otgoane şi pânze, câtă trebuinţă va fi». Şi Grecii se obligară la acestea. Şi amândoi împăraţii şi întreaga boerime ziseră: «Dacă Ruşii vin fără marfă, să nu primească ajutoare lunare. Principele să interzică trimişilor săi şi Ruşilor cari vin aci de a face vr'o daună în satele din ţara noastră. Ruşii cari vor veni să locuiască la Sfântul Mamas [4]) şi majestatea sa împăratul nostru va trimite ca să le înscrie numele şi în urmă vor primi ajutorul lor lunar, mai întâi cei din cetatea Kiev apoi cei din Cernigov şi din Pereiaslavl şi din celelalte cetăţi. Şi ei să intre în cetate pe o anumită poartă cu un agent al împăratului, fără arme, câte 50 oameni şi să-şi facă comerţul, cum vor crede ei, fără să plătească pentru ceva vr'o vamă».

Împăratul Leon şi Alexandru încheiară pace cu Oleg, după ce se obligaseră să plătească tribut şi se legară prin jurământ: ei sărutară crucea, iar Oleg şi oamenii săi depuseră jurământul după obiceiul lor şi jurară pe armele lor şi pe Perun, zeul lor, şi pe Volos, zeul turmelor şi pacea fu încheiată.

Şi Oleg zise: «Ţeseţi pentru Ruşi pânze din pavoloc şi pentru Sloveni din mătase». Şi s'a făcut aşa. Şi apoi el îşi atârnă, în semn de victorie, scutul său de poarta cetăţii şi plecă din Ţari-

1) *Alexandru*, împărat în Byzanţ (886—912) domnea împreună cu fratele său Leon.

2) *Cernigov*, cetate în regiunea Severianilor, situată pe fluviul Desna.

3) *Pereiaslavl*, cetate vestită, mai la sud de Kiev, azi în guv. Poltava.

4) *Sfântul Mamas*, cartierul rusesc din Constantinopol. Aci era şi o mănăstire o sfântului Mamas. Grecii se temeau să nu ocupe Ruşii Constantinopolul prin surprindere.

grad. Şi Ruşii îşi întinseră pânzele din pavoloc [1]), iar Slovenii cele de mătase, pe cari vântul le rupse. Atunci spuseră Slovenii: «Să ne întoarcem la pânzele noastre cele groase, Slovenilor nu li s-a dat nici o pânză». Astfel Oleg se întoarse la Kiev şi aduse aur, pavoloc, fructe, vin şi tot felul de scumpeturi. Şi Oleg a fost numit Vrăjitorul, căci aceşti oameni erau păgâni şi inculţi.

Anul 6416, 6417, 6418, 6419 Spre apus s'a arătat o mare cometă în formă de lancie

Anul 6420. Oleg trimise soli cari să încheie pace şi să stabilească tratatul dintre Greci şi Ruşi şi trimise să li se spună:

XXII *Tratatul cu Grecii* (912).

Copie după tratatul de alianţă care s'a încheiat cu împăraţii Leon şi Alexandru:

Noi, din partea poporului Ruşilor: Karly, Inegeld, Farlof, Veremud, Rulav, Gudy, Ruald, Karn, Frelav, Rual, Aktevu, Truan, Lidul, Fost, Stemid, în numele lui Oleg, mare principe al Rusiei şi al tuturor marilor duci şi luminaţilor duci cari stau subt puterea sa, şi al marilor săi boieri, am fost trimişi la voi, Leon şi Alexandru şi Constantin, din graţia lui Dumnezeu, atotputernici împăraţi ai Grecilor, pentru menţinerea şi întărirea prieteniei încheiate de mai mulţi ani între Creştini şi Ruşi, prin voinţa marilor noştri principi şi potrivit ordinilor tuturor Ruşilor cari sunt supuşi autorităţii sale. De oarece Serenitatea noastră mai presus de toate doreşte să se păstreze şi să se întărească prietenia ce cu ajutorul lui Dumnezeu există între Creştini şi între Ruşi, am găsit de cuviinţă mai mult de cât oricând, ca această prietenie să o proclamăm şi să o confirmăm nu numai prin simple vorbe, ci prin scris şi printr'un jurământ efectiv, jurând pe armele noastre potrivit credinţei şi potrivit datinei noastre.

Următoarele sunt condiţiunile tratatului pe care noi îl încheiăm cu credinţa în Dumnezeu şi pentru prietenia noastră: Inainte de toate voim să încheiem pace cu voi, Grecii, şi din tot sufletul şi cu întreaga voinţă să ne iubim unii pe alţii şi să nu îngăduim, cât ne va sta în putinţa noastră, ca cineva dintre supuşii strălucitilor noştri principi să comită vr'o violenţă sau vr'o faptă rea; ci voim ca, pe cât ne va sta în putere, să ne căznim ca să păstrăm în viitor

1) *Pavoloc*, stofe scumpe de mătase.

şi pe vecie o prietenie neschimbată şi desăvârşită cu voi, Grecii, prietenie pe care am întărit-o printr'o făgăduială orală şi prin jurământ. In acelaşi chip şi voi, Grecii, să păstraţi neatinsă, pentru totdeauna şi vecinic, aceeaşi prietenie faţă de luminaţii principi Ruşi şi faţă de toţi câţi stau subt puterea strălucitilor noştri principi.

In ce priveşte însă despăgubirile, dacă se săvârşeşte o crimă stabilim următoarele: Dacă se face dovada prin probe evidente, să se considere de dreaptă desvinovăţirea; dacă desvinovăţirii nu i se dă crezământ, trebuie să jure partea care se sileşte să nu crează celui ce se desvinovăţeşte. Dacă el jură după legea sa, trebuie să urmeze o pedeapsă potrivită cu vina.

Pe lângă aceasta: Dacă ucide pe un Creştin un Rus sau pe un Rus un Creştin, să moară acolo unde a comis crima. Dacă ucigaşul fuge şi are avere, atunci ruda cea mai apropiată a celui omorît să ia partea sa, adecă ceea ce îi se cuvine după lege, dar şi soţia ucigaşului să ia ce îi se cuvine potrivit legii. Dacă asasinul nu are nici o avere şi dacă a fugit, să se constate faptele până ce el va fi fost găsit şi în urmă să moară.

Dacă cineva taie cu sabia sau dacă loveşte cu vre'un alt instrument, pentru această tăiere sau lovitură, să plătească cinci funzi de argint după legea rusească; dacă făptuitorul este sărac, atunci să plătească cât poate, şi chiar să i se ia hainele pe cari le are pe trup şi pe deasupra să jure, după legea sa, că nimenea nu este care să-l ajute şi atunci să înceteze urmărirea.

Pe lângă aceasta: Dacă un Rus fură ceva dela un Creştin sau un Creştin dela un Rus şi dacă hoţul în momentul când comite furtul este surprins de cel căruia îi se fură şi dacă cel care fură se opune şi este omorît, moartea sa nu va fi urmărită nici de Creştini nici de Ruşi; ci partea îşi va lua înapoi lucrul sau ce i s'a furat. Dacă însă hoţul se lasă să fie prins, atunci să fie prins şi legat de acela dela care a furat şi va da înapoi ceea ce a îndrăznit să fure şi va plăti întreit ceea ce a furat.

Pe lângă aceasta: Dacă cineva, fie că un Rus la un Creştin fie că un Creştin la un Rus prin mijloace violente comite o încercare de furt şi dacă cu puterea ia ceva unul dela altul, atunci să-l despăgubească cu întreita valoare.

Dacă o corabie va fi fost aruncată de furtună într'o ţară străină şi dacă se găseşte acolo cineva dintre noi, Ruşii, şi dacă cineva vine să ascundă corabia cu încărcătura sa şi să o trimeată din nou în ţară creştină, să fie condusă prin eventuale locuri primejdioase, pânăce

ajunge la un loc sigur. Dacă o astfel de corabie, este împedicată fie de furtună fie de vr'un obstacol de pe uscat, de a se putea salva într'un loc din patria sa, atunci noi Ruşii vom veni în ajutorul vâslaşilor acestui vas şi-i vom conduce cu marfa în siguranţă, dacă ţara grecească este în apropiere. Dacă în acelaşi chip o corabie rusească cade în primejdie, atunci noi Grecii o vom conduce în ţara rusească şi încărcătura unei astfel de corăbii va fi vândută, dacă se poate ceva vinde, după ce noi Ruşii vom fi scos-o din corabie. Şi când noi vom merge la Greci, fie cu marfă, fie în vr'o solie la împăratul vostru, atunci în mod cinstit vom achita preţul pentru încărcătura vândută din corabia voastră. Dacă s'ar întâmpla ca unul de pe acest vas să fie omorît de noi, Ruşii, sau dacă îi se va fi luat ceva, atunci făptuitorul va fi lovit de pedeapsa amintită mai sus.

Pe lângă aceea: Dacă un prizonier din ambele părţi contractuale se găseşte ţinut de Ruşi sau de Greci sau a fost vândut într'o altă ţară şi dacă se găseşte acolo un Rus sau un Grec, atunci acela să fie răscumpărat şi persoana răscumpărată să fie dusă în ţara sa şi cumpărătorul să-şi primească preţul şi în locul preţului de cumpărare să i se plătească preţul obicinuit pentru un sclav. In acelaşi chip dacă cineva va fi fost luat prizonier în războiu de Greci, să fie trimis îndărăt în patria sa, şi preţul său, după cum s'a spus, va fi plătit la înălţimea preţului de cumpărare obicinuit pentru un sclav.

Dacă ar fi nevoie ca împăratul să meargă în războiu şi dacă ei ar voi să onoreze pe împăratul vostru, punându-se în serviciul lui, toţi câţi ar voi să meargă cu el pentru un timp oarecare, şi ar voi să rămână de bună voie, să nu fie împiedecaţi de Ruşi.

Despre Ruşii prizonieri: Dacă, după cum se întâmplă de multe ori, Ruşii din orice ţară ar veni, şi ar fi vânduţi într'o ţară creştină, şi deasemenea Creştinii prizonieri, cari, după cum se întâmplă adeseori, din orice ţară ar fi, ar veni în Rusia, să poată fi răscumpăraţi pe douăzeci de zloţi şi apoi să meargă în Grecia (sau în Rusia).

In afară de aceasta: Dacă un sclav Rus este furat sau fuge ori este vândut cu sila şi dacă Ruşii îl reclamă şi dacă dreptatea reclamaţiunii este dovedită, atunci să-l ia cu ei în Rusia. De asemenea, dacă nişte negustori Ruşi ar pierde un sclav şi l-ar reclama, atunci să-l caute şi să-l ia dacă l-ar găsi. Dacă însă cineva s'ar opune la cercetarea aceasta a mestnicului [1]), atunci să-şi piardă el însuşi sclavul său.

1) *Mestnic*, funcţionar judecătoresc.

Despre Ruşii cari servesc în Grecia la împăratul creştin. Dacă cineva moare, fără să fi dispus de averea sa, şi dacă nu are familie, atunci să fie dată averea rudelor sale îndepărtate din Rusia. Dacă însă a lăsat oarecari dispoziţii, acela va primi moştenirea căruia i-a testat în scris moştenirea.

Despre Ruşii cari fac comerţ...

Despre diferiţii oameni cari vin în Grecia şi încheie acolo afaceri.. Dacă un criminal trece din Rusia, în Grecia şi dacă Ruşii îl reclamă împăratului creştin, un atare să fie prins şi cu forţa să fie dus înapoi în Rusia. Şi tot astfel să facă şi Ruşii cu Grecii, când se întâmplă un caz la fel.

Pentru confirmare şi neschimbare, am dispus să se facă tratatul de pace încheiat între voi, Creştinii şi între noi, Ruşii, scris cu cinober [2]), în dublu exemplar pe pergament. Şi a fost semnat cu mâna proprie de împărat în faţa sfintei cruci şi a sfintei Treimi una şi nedespărţită, a unicului şi adevăratului nostru Dumnezeu; el a sancţionat-o şi a remis-o solilor noştri. Iar noi am jurat împăratului vostru, care este dela Dumnezeu, ca făptură dumnezeiască, după datina şi obiceiul poporului nostru, că nici noi nici altcineva din poporul nostru nu va călca condiţiunile stabilite de pace şi de prietinie. Şi acest act scris l-am dat spre întărire prin maiestatea voastră, că ambele părţi au să rămâie la această deciziune pentru menţinerea şi pentru întărirea păcii ce există între noi. In ziua a doua a lunei Septembrie în anul al 15-a al Indicaţiunii, în anul 6420 dela facerea lumii (912).

XXIII. *Povestea calului lui Oleg. Moartea lui Oleg.*

Împăratul Leon încărcă pe trimişii ruşi cu daruri: aur, mătăsuri, haine scumpe şi le dete câţiva oameni de ai săi cari să le arate frumuseţea bisericilor şi palatelor de aur şi bogăţiile ce se găseau în ele, aur mult şi mătăsuri şi pietre scumpe şi instrumentele de tortură ale Domnului şi coroana (de spini) şi cuiele şi mantaua de purpură şi relicviile sfinţilor, învăţându-i credinţa lor şi propoveduindu-le adevărata credinţă. Şi le dete drumul în ţara lor cu mare cinste. Trimişii lui Oleg se întoarseră la Oleg şi arătară cele ce li-a spus împăratul şi cum au încheiat pacea şi cum între ţara gre-

2) *Cinober*, kinovar.

cească şi ţara rusească s'a încheiat un tratat şi cum Grecii şi Ruşii n'au să calce jurământul ce şi-au dat.

Şi Oleg a trăit în pace cu toate popoarele, stând ca principe în capitala sa Kiev. Si sosi toamna şi Oleg îşi aduse aminte de calul său pe care el pusese să-l hrănească fără însă să-l încalice. Căci el întrebase odată pe vrăjitori şi pe ghicitori: «De unde are să-mi vie moartea»? Un profet îi răspunse: «Principe, calul la care ţii, şi pe care îl călăreşti, acesta va fi cauza morţii tale». Oleg se gândi în sine şi-şi zise: «N'am să-l mai încalic nici odată, şi nici să-l văd mai mult». Şi porunci să-l hrănească, dar să nu i-l mai aducă niciodată. Şi astfel trecură câţiva ani, fără să-l mai vază, până ce porni expediţia în contra Grecilor. Iar după ce s'a întors la Kiev, şi petrecu acolo patru ani, în anul al cincilea s'a gândit la calul său care, după prezicerea vrăjitorilor, avea să-i aducă moartea. Şi chemând pe mareşalul său, îi zise: «Unde este calul meu pe care am dat ordin să-l hrăniţi şi să-l îngrijiţi?» Acela răspunse: «A murit». Atunci Oleg se puse pe râs şi a început să-şi bată joc de ghicitori, zicând: «Ceea ce spun ghicitorii, nu este adevărat, totul este o minciună: calul a murit şi eu trăiesc». Apoi puse să i se înşale un cal: «să-i văz oasele!» Şi a venit la locul unde zăcea oasele goale şi căpăţina, a sărit de pe cal şi râzând a zis: «Se poate să mor de această căpăţină»? Şi călcă cu piciorul pe căpăţină. O viperă ieşi atunci din căpăţină şi-l muşcă de picior. Căzu apoi bolnav şi muri. Tot poporul îl deplânse, bocindu-se şi-l înmormântară pe colina ce se numeşte Şcecoviţa. Mormântul său se vede până în ziua de astăzi şi se numeşte mormântul lui Oleg. Şi domnia sa a fost de 33 ani (912).

XXIV. *Vrăjitorii.*

Nu este nimic extraordinar, că prin farmece să fac minuni, cum s'a întâmplat subt domnia lui Domitian. Un fermecător cu numele de Apollonius din Tyana [1]) era celebru. El cutreera oraşele şi satele şi făcea peste tot locul minuni drăceşti. Dela Roma a venit la Byzanţ şi la rugămintea locuitorilor de acolo făcu următoarele: a gonit din oraş sumedenia de şerpi şi de scorpii aşa fel că oamenii nu mai aveau nici o pagubă din partea lor. De asemenea, în adunările nobililor a îmblânzit furia unor cai. Apoi a venit la Antiochia, la in-

1) *Apollonius din Tyana*, era un filosof grec. Pasajul privitor la minunile lui Apollonius este reprodus de Miklosich, *op. cit.* după Georgios Hamartolos.

vitaţia locuitorilor antiocheni, cari sufereau de plaga scorpiilor şi a ţânţarilor. A făcut o scorpie de metal, a îngropat-o în pământ şi a ridicat o mică coloană de marmoră deasupra şi porunci oamenilor să meargă prin oraş cu o trestie în mână şi să strige, agitând trestia: «Oraşul este fără ţânţari». Şi astfel dispăru scorpiile şi ţânţarii din oraş. L'au întrebat şi în privinţa cutremurilor cari ameninţau cetatea. El suspină şi scrise pe-o tăbliţă aceste vorbe: «Vai de tine oraş nefericit, vei suferi de multe cutremure şi te va cuprinde focul. Te va plânge fluviul tău Oronte pe malurile sale». Despre acesta a spus şi marele Anastasie din Theopolis: «Farmecele lui Apollonios îşi produc până şi astăzi efectul lor în anumite localităţi, fie prin gonirea unor anumite quadrupede sau păsări, cari pot strica omului, fie oprind cursul neregulat al apelor, fie înlăturând relele cari pot să strice şi să aducă pagubă oamenilor». Căci nu numai în timpul vieţii sale, diavolii fac prin el aceste lucruri şi altele la fel, ci fac şi după moartea sa, petrecând la mormântul său, făcând minuni în numele său, spre a înşela pe sârmanii oameni, aplecaţi pentru astfel de lucruri diavoleşti. Ce să mai vorbesc de aceia cari execută faptele magice [ale lui Manethon] [1]). Acesta era aşa de priceput în arta vrăjitoriei, că îşi bătea joc necontenit de Apollonios spunând că el nu este în posesiunea adevăratei înţelepciuni filosofice. «El ar fi trebuit, zicea el, să facă numai cu vorba, ca mine, ceeace voia, şi să nu întrebuinţeze nici un mijloc material». Toate acestea însă se fac prin voinţa lui Dumnezeu şi prin puterea diavolului, pentruca prin aceasta să se pună la încercare credinţa adevărată, dacă ea este tare, neclintită în Domnul şi nu se lasă înşelată de duşmanii cei răi prin miracole mincinoase şi prin uneltirile Satanei şi cari sunt robi şi slujitori ai răutăţii. Pe lângă aceasta, unii au făcut profeţii chiar în numele Domnului ca Balaam şi Saul şi Kaiphas şi au gonit diavolii, ca Iuda şi fiii lui Skeva. Căci harul divin lucrează adeseori chiar prin mijlocirea unor persoane nedemne, spre a face binele. Balaam în adevăr era străin de amândouă, şi de o vieaţă cinstită şi de credinţa dreaptă, şi cu toate acestea graţia divină din grija pentru alţii s'a arătat în el. Tot astfel a fost şi Pharaon, totuşi îi s'a prezis cele viitoare. Şi Nabucadnesar a călcat legea, dar şi lui îi s'a desvăluit, ceeace avea să se întâmple abia după multe generaţiuni. Şi astfel se învedereză că mulţi inşi, deşi au sentimente duşmane, subt semnul lui

1) *Manethon*, menţiunea despre Manethon nu se găseşte în toate manuscrisele şi nici în traducerea lui Trautmann.

Christos, fac oarecari minuni spre a înşela pe oamenii ce nu înţeleg binele. Astfel au fost vraciul Simon şi Menandros şi alţii, despre cari cu drept s'a spus: «Nu vă lăsaţi înşelaţi de minuni».

XXV. *Igor* (913).

Anul 6421. Igor îşi începe domnia după Oleg. In acelaşi timp se urcă pe tron Constantin [1]), fiul lui Leon, ginerele lui Roman [2]) şi Drevlianii după moartea lui Oleg se despărţiră de Igor.

Anul 6422. Igor merse împotriva Drevlianilor şi după ce i-a învins le-a impus un tribut mai mare decât Oleg. In acelaşi an, Simion din Bulgaria se duse spre Constantinopol, şi după ce a încheiat pacea, s'a întors în ţara sa (914).

XXVI. *Igor. Prima invazie a Pecenegilor. Diferite războaie. Expediţia în contra Constantinopolului. Focul grecesc (915).*

Anul 6423 Pecenegii năvăliră pentru întâiaşi dată în ţara rusească, şi după ce au încheiat pace cu Igor, s'au dus la Dunăre. In acest timp veni Simion şi pustii Thracia; Grecii trimiseră după Pecenegi. Pecenegii sosind, au voit să atace pe Simion, dar între comandanţii greci se iscă o neînţelegere. Când Pecenegii au văzut, că aceştia se ceartă între ei, s'au întors acasă. Bulgarii însă atacară pe Greci şi-i sdrobiră.

Simion cuceri Odren [3]), care mai înainte se numea Orestias, după fiul lui Agamemnon, care scăldându-se în trei fluvii s'a însănătoşit de pe boala sa. De aceea a numit oraşul după numele său; mai târziu împăratul Adrian îl reînoi şi-l numi după numele său, Adriian; noi însă îl numim Odren.

Anul 6424, 6425, 6426, 6427, 6428. Romanos ajunge împărat în Grecia; Igor însă se luptă împotriva Pecenegilor.

Anul 6429, 6430, 6431, 6432, 6433, 6434, 6435, 6435, 5437. Simeon porni împotriva Ţarigradului şi pustii Thracia şi Macedonia, apoi cu mari forţe şi plin de trufie ajunse înaintea Ţarigradului şi

1) *Constantin*, este împăratul Constantin al VII, Porphyrogenitus (912—959).

2) *Roman*, este Romanos împărat în Byzanţ (920—944), supranumit Lecapenos. Pe vremea aceasta pe tronul dela Constantinopol erau mai mulţi împăraţi în acelaş timp.

3) *Odren*, cetatea Adrianopol, numită odinioară Orestias.

încheiând pace cu împăratul Romanos, se întoarse acasă (921—929).

Anul 6438, 6439, 6440, 6441, 6442. Ungurii merseră pentru întâiaşi dată în contra Ţarigradului şi pustiiră Thracia întreagă. Romanos însă încheia pace cu Ungurii.

Anul 6443, 6444, 6445, 6446, 6447, 6448, 6449: Igor porni în contra Grecilor. Şi Bulgarii trimiseră veste împăratului că Ruşii înaintează în contra Ţarigradului cu 10.000 corăbii. Aceştia plecară traversând marea, începură să pustiască Bithynia şi să devasteze ţărmii Pontului până la Heraclea şi Paphlagonia şi jefuiră întreaga regiune dela Nicomedia şi dădură foc la toţi ţărmii golfului. Dintre acei pe cari îi luau prizonieri, pe unii îi spânzurau, pe alţii îi puneau ca ţintă şi ochiau în ei, pe alţii îi prindeau, le legau mâinile la spate şi le băteau cuie în cap. Dădură pradă focului mai multe biserici sfinte şi mânăstiri şi au ars sate şi luară nu puţină pradă pe ambele coaste ale portului. Când însă s'a întors armata din Orient, Pantherios Domesticos [1]) cu 40.000 oameni, Phocas patriciul [2]) cu Macedonenii, Theodoros Stratelates [3]) cu Thracii şi împreună cu ei alţi nobili iluştri, împresurară din toate părţile pe Ruşi. Atunci Ruşii ţinură sfat şi merseră înarmaţi împotriva Grecilor. Şi s'a născut între ei o luptă amarnică şi Grecii învinseră cu mare greutate. Ruşii însă se întoarseră spre sară la drujina [4]) lor, se îmbarcară noaptea pe corăbii şi fugiră. Theophanes însă îi întâmpină de pe chelandiile [5]) sale cu foc şi începu să arunce prin tuburi foc asupra vaselor ruseşti: a fost atunci un spectacol grozav. Când Ruşii văzură flăcările, se aruncară în mare spre a se salva cu înotul şi astfel cei ce supravieţuiră se întoarseră în patria lor. Când au ajuns în ţara lor, fiecare povestea la ai săi de cele întâmplate şi de focul vaselor lor. «Grecii au la ei fulgere, cum sunt cele din cer şi aruncându-le asupra noastră, ne-au dat foc şi de aceea nu i-am putut învinge. După ce Igor s'a întors acasă, începu să strângă o armată mare şi trimise la Varegi dincolo de mare şi şi-i câştigă împotriva Grecilor, pe cari voia să-i atace din nou (935—941).

1) *Domesticos*, era o demnitate la curtea byzantină.

2) *Patrician*, era un titlu de nobleţă.

3) *Stratelat*, era un general la curtea byzantină.

4) *Drujina*, era curtea, adecă suita principelui formată din boieri şi slujitorii, de obiceiu cei mai nobili fruntaşi ai ţării. Drujina (dela *drug*, tovarăş) era compusă numai din oameni liberi şi, în expediţii, lua parte la beneficii. Drujina la început era formată numai din elemente scandinave.

5) *Chelandie* era corabia de războiu grecească.

Anul 6450. Simion porni împotriva Croaţilor şi a fost biruit de Croaţi; el muri lăsând pe fiul său Petru ca principe peste Bulgari (942). In acest an îi se născu lui Igor un fiu, numit Sviatoslav.

XXVII. *Expediţie nouă împotriva Constantinopolului. Supunerea Grecilor. Noul tratat* (943).

Anul 6451. Ungurii porniră din nou asupra Constantinopolului. După ce au încheiat pace cu Romanos, s'au întors în ţara lor.

Anul 6452. Igor îşi strânse o armată numeroasă de Varegi, Ruşi, Poliani, Sloveni, Krivici, Tiverci şi-şi câştigă pe Pecenegi, luând dela ei ostatici şi a pornit în corăbii şi călări împotriva Grecilor, voind să se răzbune. Când au aflat despre aceasta locuitorii din Korsun [1]), trimiseră la Romanos spunându-i: «Vin Ruşii; corăbii nenumărate; cu vasele lor au acoperit marea». Şi Bulgarii îi aduseră această veste zicând: «Vin Ruşii şi şi-au câştigat pentru ei şi pe Pecenegi». Auzind aceasta împăratul, a trimis la Igor pe cei mai de seamă nobili ai săi agrăindu-l»: «Nu înainta mai departe, ci iaţi tributul pe care îl primea Oleg; voi mai mări acest tribut». De aşişderea a trimis şi Pecenegilor mătăsuri şi mult aur. Când Igor a ajuns la Dunăre, şi-a convocat drujina şi se puse să se sfătuiască şi-i arătă, ceeace zisese împăratul. Atunci drujina lui Igor spuse: «Dacă împăratul vorbeşte astfel, ce să voim mai mult, câtă vreme fără de luptă primim aur, argint şi mătăsuri? Căci cine poate să ştie, cine va învinge, noi sau ei ? Cine şi-a luat marea ca aliat? Căci, uite, noi nu mergem pe uscat, ci peste adâncurile mării şi moartea ne ameninţă pe toţi». Igor le-a dat ascultare şi a poruncit Pecenegilor să pustiească Bulgaria; iar el luă dela Greci aur şi mătăsuri, chiar şi pentru soldaţii săi, se întoarse şi ajunse la Kiev (944).

Anul 6453. Romanos, Constantin şi Stefan [2]) au trimis soli la Igor spre a reînoi vechiul tratat. Şi Igor, după ce s'a înţeles cu ei în privinţa păcii, şi-a trimis oamenii săi la Romanos şi Romanos şi-a convocat pe nobili şi pe demnitarii săi. Şi s'au introdus solii Ruşi şi le-a poruncit să grăiască şi să scrie pe pergament cele două convenţii.

Copia tratatului de prietinie care s'a încheiat între împăratul Romanos şi Constantin şi Stephanos, domnitori iubitori de Christos (945):

1) Korsun sau Cherson, veche colonie grecească din Crimea.

2) *Ştefan, Stephanos*, împărat byzantin, tovarăş de domnie cu împăratul Romanos.

Noi, soli şi negustori din partea poporului Ruşilor: Ivor, trimisul marelui principe rus Igor şi solia cealaltă: Vuiefast, trimisul lui Sviatoslav, al fiului lui Igor; Iskusev, trimisul principesei Olga; Sludy, trimisul lui Igor, nepotul lui Igor; Uleb, trimisul lui Vladislav; Kanicar, trimisul Peredslavei; Sichbern, trimisul Sfandrei, soţia lui Uleb; Prasten, trimisul lui Turd; Libiar, trimisul lui Fast; Grim, trimisul lui Sfirk, Prasten, trimisul lui Akun, nepotul lui Igor; Kary, trimisul lui Tudek; Karşev, trimisul lui Tudor; Egri, trimisul lui Erlisk; Voist, trimisul lui Voiko; Istr, trimisul lui Amind; Prasten, trimisul lui Bern; Iatviag, trimisul lui Gunar; Şibrid, trimisul lui Aldan; Kol, trimisul lui Klek; Stengi, trimisul lui Eton; Sfirka...; Alvad, trimisul lui Gudy; Frudi, trimisul lui Tulb; Mutur, trimisul lui Uta. Negustorii: Adun, Adulb, Ingivlad, Uleb, Frutan, Gomol Kuci, Emig, Turbrid, Fursten, Bruny, Roald, Gunastr, Frasten, Ingeld, Turbern, Mony, Ruald, Sven, Stir, Aldan, Tilii, Apubkar, Sven, Vuzlev şi Sinko Borici, trimis de Igor, de marele principe rus şi de toate căpeteniile şi de întreg poporul ţării ruseşti. Şi ni s'a poruncit de aceştia să reînoim vechia pace care a fost nimicită de mulţi anı de diavolul care urăşte binele şi iubeşte vrajba şi să întărim prietenia dintre Greci şi Ruşi.

Marele nostru principe Igor şi principii şi boierii săi şi întregul popor rus ne-au trimis la Romanos şi Constantin şi Stephan, mari împăraţi greci, să încheiem pace chiar cu împăraţii şi cu întreaga boerime şi cu întregul popor grec pentru toate vremurile cât va străluci soarele şi va fi lumea. Şi dacă din partea Ruşilor se va gândi cineva să sfarme această prietenie, toţi câţi au primit botezul să-şi primească pedeapsa dela Dumnezeu, atotputernicul şi osânda în vieaţa aceasta şi în cea viitoare; toţi însă cari nu sunt botezaţi, să nu-i ajute Dumnezeu sau Perun; scuturile lor proprii să nu-i proteagă, să cază de propriile lor săbii, de propriile lor săgeţi şi de alte arme şi să ajungă robi în această vieaţă şi în cea viitoare.

Marele principe rus şi boierii săi pot să trimeată în Grecia la prea puternicii împăraţi greceşti corăbii câte vor voi cu soli şi cu negustori. După cum s'a stabilit pentru ei, solii aveau un sigil de aur, negustorii însă de argint; acuma însă principele nostru a decis să trimeată un document [1]) la împăratul vostru. Cei trimişi de ei fie ca soli fie ca negustori, să aducă documentul în care să stea scris: atâtea corăbii am trimis; şi astfel vom şti, că vin cu intenţie

1) *Document*, o scrisoare întărită cu pecetie.

pacinică. Câtă vreme vin fără document, ni se vor preda, ca să-i ţinem de scurt şi să-i păzim, până ce principele nostru este pus în cunoştinţă despre aceasta. Dacă însă ei nu se supun şi opun rezistenţă, au să fie omoriţi şi în privinţa morţii lor nu se va face reclamaţiune din partea principelui vostru; iar dacă fug şi vin în Rusia, vom scrie principelui vostru şi el va proceda faţă de ei, cum va găsi cu cale.

Dacă Ruşii vin la noi fără mărfuri, ei nu vor primi întreţinerea lunară. Principele rus va da ordin trimişilor săi şi Ruşilor ce vin aci să nu facă vr'o pagubă în satele şi în ţara noastră. Şi dacă sosesc aci, ei vor locui la Sfântul Mamas; apoi maiestatea sa imperială va trimite pe cineva care să-i înregistreze şi atunci vor primi ei subsidiile lor lunare, solii subsidiile pentru soli şi negustorii întreţinerea lunară, mai întâi cei din oraşul Kiev, apoi cei din Cernigov şi Pereiaslavl şi din alte cetăţi. Şi ei au să intre în cetate pe o anumită poartă cu un agent al împăratului, neînarmaţi, în cete de câte 50 de oameni, să-şi vază de regoţul lor, după cum le este interesul şi apoi să plece. Şi agentul maiestăţii imperiale îi va proteja. Şi dacă vr'un Rus sau vr'un Grec face vr'un rău, el va îndrepta lucrurile. Ruşii cari vin în oraş nu vor face nicio faptă rea, şi nu vor putea cumpăra pavoloci mai mult decât de 50 zloţi. Şi cine cumpără pavoloci, trebuie să-i arate agentului împărătesc, care îi va sigila şi-i va preda. Şi dacă Ruşii pleacă de aci, vor primi dela noi merindea, de care au nevoie pe drum, şi ceea ce trebuie pentru corabie, după cum s'a stabilit mai înainte şi astfel să plece sănătoşi în ţara lor. La Sfântul Mamas n'au voie să rămână în timp de iarnă.

Dacă un rob fuge din Rusia şi dacă vine în ţara maiestăţii sale imperiale ca să-l găsească, sau dacă fuge dela Sfântul Mamas, şi este găsit, să fie prins. Dacă însă nu e găsit, atunci Ruşii creştini vor depune jurământ după legea lor, iar cei necreştini după datina lor, şi atunci vor primi dela noi preţul său, după cum s'a stabilit mai sus, doi pavoloci pentru un sclav.

Dacă cineva din oamenii maiestăţii sale imperiale şi dacă cineva din cetatea voastră sau din alte cetăţi fuge la noi sau un sclav de al nostru fuge la voi şi aduce ceva, trebuie predat înapoi şi dacă ceeace a luat cu sine se găseşte neatins, să se reţină pentru el doi zloţi.

Dacă vr'unul dintre Ruşi încearcă să ia ceva dela oamenii maiestăţii sale imperiale, cine va face aceasta, va fi aspru pedepsit;

dacă a luat ceva, va plăti îndoit decât face. Dacă aceasta o face un Grec unui Rus, va primi aceeaşi pedeapsă ca şi acela.

Dacă s'ar întâmpla ca un Rus să fure ceva dela un Grec sau un Grec dela un Rus, se cuvine nu numai să dea lucrul înapoi, dar şi valoarea lui. Dacă lucrul furat se va dovedi că a fost vândut, atunci să plătească preţul îndoit şi să fie pedepsit după legea grecească şi după datina şi legea rusească.

Dacă Ruşii aduc prizonieri creştini din ţara noastră, atunci dacă este un tânăr sau o fată adultă li se va da 10 zloţi şi îl va primi; dacă e de vârstă mijlocie se va da 8 zloţi şi va primi; dacă este un bătrân sau un copil se va da pentru el 5 zloţi.

Dacă se găsesc Ruşi la Greci servind ca robi, dacă ei vor fi prizonieri, Ruşii pot să-i răscumpere; dacă i-a cumpărat un Grec, atunci are să jure că ia preţul ce l-a plătit pentru el.

Despre ţara Korsunilor. Câte cetăţi sunt în această ţară, nu-i va fi îngăduit principelui rus să poarte războiu în aceste regiuni, şi ţara aceasta nu are să vă fie vouă supusă. Apoi, dacă principele rus ne va cere soldaţi, îi vom da dtâţia, de câţi va avea nevoie.

Şi pe deasupra. Dacă Ruşii găsesc în vr'o localitate vr'o galeră grecească aruncată de furtună, nu-i vor face nici un neajuns. Dacă cineva va lua ceva de pe ea, sau va lua vr'un om în robie, ori îl va omorî, va fi pedepsit după legea rusească şi grecească.

Dacă Ruşii întâlnesc oameni din Korsun pescuind la gurile Dniprului, să nu le facă nici un rău.

Şi Ruşilor să nu le fie îngăduit să ierneze la gurile Dniprului, în Beloberejie [1]), nici chiar la Sfântul Elevtherie, ci, dacă vine toamna, să se întoarcă în Rusia.

Şi pe deasupra: Dacă Bulgarii cei Negri [2]) vin să pustiască ţara Chersonezului, pretindem dela principii ruşi să nu le permită să facă vr'o pagubă în ţară.

Dacă se întâmplă ca vr'o crimă să fie făcută de Grecii supuşi maiestăţii sale imperiale, atunci voi să n'aveţi dreptul, de a-i pedepsi, ci vor fi pedepsiţi potrivit cu fapta lor la porunca maiestăţii sale împăratului nostru.

Dacă un Creştin ucide vr'un Rus sau vr'un Rus pe vr'un Creştin, atunci ucigaşul să fie prins de rudele celui ucis şi să fie omorît.

1) *Beloberejie*, o regiune la gura Dniprului.

2) *Bulgarii cei Negri* locuiau în regiunea fluviului Volga şi deşi erau de aceeaşi origine cu Bulgarii dela Dunăre, erau păgâni.

Dacă ucigaşul scapă şi fuge, atunci, dacă are avere, rudele celui ucis îi v'a lua averea. Dacă asasinul nu are avere şi scapă, atunci să fie căutat, până este găsit; dacă va fi găsit, să fie omorît.

Dacă un Rus loveşte cu spada sau cu lancea sau cu vr'o altă armă pe un Grec sau un Grec pe un Rus, atunci pentru acest delict să plătească după legea rusească cinci funţi de argint. Dacă el nu are nici o avere, atunci îi se va vinde tot ce are şi chiar hainele cu cari umblă îi se vor lua; în afară de aceasta, să jure potrivit legii sale, că nu posedă nimic, şi atunci să fie lăsat liber.

Dacă maiestatea noastră imperială vă va cere soldaţi împotriva duşmanilor noştri şi va scrie marelui vostru principe, atunci el îi va trimite atâţia, câţi vom voi noi; şi din aceasta celelalte ţări vor recunoaşte ce prietenie există între Greci şi între Ruşi.

Acest tratat l-am scris pe două pergamente; unul se găseşte la Maiestatea imperială a noastră, care poartă o cruce şi numele nostru înscris, celălalt la trimişii voştri şi negustorii voştri. Şi plecând cu trimişii maiestăţii sale împăratului nostru, îl vor duce la marele principe rus Igor şi la oamenii săi. Aceştia au să primească documentul şi să jure că vor observa cu adevărat toate cele ce am convenit şi am fixat în acest document, pe care sunt puse numele noastre.

Şi noi toţi câţi suntem botezaţi am jurat în biserica sfântului Ilie, în biserica catedrală şi pe sfânta cruce şi pe acest document că vom ţinea tot ce s'a consemnat şi că nu vom călca nimic. Cine însă din partea noastră, fie principe fie altcineva, botezat sau nebotezat va călca aceasta, să nu-i ajute Dumnezeu şi să ajungă rob în această vieaţă şi în cea viitoare şi să piară de propriile sale arme.

Iar Ruşii nebotezaţi vor depune scuturile lor şi săbiile lor goale şi armele lor de braţ şi alte arme şi vor jura că tot ceea ce stă scris în acest document va fi ţinut de Igor şi de toţi boierii şi de celălalt popor din ţara rusească, în toate timpurile şi deapururea.

Dacă însă cineva din principii sau bărbaţii ruşi, fie creştini sau necreştini, calcă ceeace stă scris în acest document, acela să piară de propriile sale arme şi să fie blăstămat de Dumnezeu şi de Perun, fiindcă şi-a călcat jurământul.

Deci să trăiască marele principe Igor ca să păstreze această prietenie dreaptă, ca să nu fie nimicită, cât soarele va lumina şi lumea va exista, în vremurile de acum şi în cele viitoare.

Trimişii lui Igor veniră cu trimişii greci la Igor şi-l informară de tot ce zisese împăratul Romanos. Atunci Igor chemând la sine

pe trimişii greci le spuse : «Spuneţi-mi ce însărcinare v'a dat împăratul vostru». Şi trimişii împărăteşti răspunseră: «Iată, ne-a trimis împăratul: el ţine să fie pace şi dragoste, să aibă cu principele rus pace şi prietenie; şi trimişii tăi au depus jurământ în mâinile împăratului nostru şi ne-a trimis pe noi ca să depunem jurământ în faţa ta şi a oamenilor tăi». Şi Igor le făgădui că va face aceasta. Şi în dimineaţa următoare Igor chemă pe trimişi şi se duse pe colina, unde era statua lui Perun: aci depuseră armele şi scuturile şi podoabele lor de aur, şi Igor şi oamenii săi jurară, căci Ruşii erau unii păgâni; dar Ruşilor creştini li s'a luat jurământul în biserica Sfântul Ilie, care este lângă Ruciaj [1]) la sfârşitul Pasyncei Beseda [2]), căci aceasta era catedrala, fiindcă mulţi Veregi şi Chazari erau creştini. Dupăce Igor a încheiat pace cu Grecii, a concediat pe trimişi; după ce i-a dăruit cu blănuri şi robi şi ceară, le-a dat drumul. Solii se întoarseră la împărat şi l-au informat de tot ce le spusese Igor, şi de prietinia sa pentru Greci.

Igor începu să domnească la Kiev, păstrând pacea cu toate popoarele. Dar când veni toamna, puse gând rău Drevlianilor, cărora voia să le ia un tribut mai mare.

XXVIII. *Războiul lui Igor împotriva Drevlianilor.*

Anul 6453. In acest an Drujina se adresă lui Igor cu vorbele: «Slujitorii lui Svenald [3]) sunt îmbrăcaţi cu arme şi cu vestminte, iar noi suntem goi. Vino cu noi, principe, ca să le impunem tribut şi atunci vei câştiga şi tu şi noi». Şi Igor le dete ascultare. Porni în ţara Drevlianilor pentru tribut şi se gândi să obţină un tribut mai mare de cât cel de mai înainte. Intrebuinţând forţă, el şi oamenii săi, au luat tributul şi s'au întors îndărăt în cetatea lor. Pe când se întorceau spre casă, el se gândi în sine şi spuse Drujinei sale: «Duceţi-vă cu tributul acasă, iar eu am să fac o nouă expediţie». Işi trimise Drujina acasă, iar el însuşi cu puţini însoţitori s'a întors îndărăt, voind mai multă pradă. Când Drevlianii auziră că el iarăşi se întoarce, se sfătuiră cu principele lor Mal, zicându-şi: Când lupul prinde obiceiul să meargă la turmă, el ia una câte una toată turma, dacă nu este omorît. Aşa şi cu acesta, dacă nu-l omorîm, pe toţi ne va prăpădi». Şi trimiseră la el şi'i spuseră: «De ce vii din nou?

1) *Ruciaj* sau *Pociaina*, afluent al Dniprului.
2) *Pasyncei Beseda*, localitate lângă Kiev.
3) *Svenald*, voevod în Kiev.

Ţi-am plătit doar tot tributul». Igor însă nu voi să-i asculte. Atunci Drevlianii ieşiră din cetatea Iskorosten [1]) şi omorîră pe Igor şi pe Drujina sa, căci erau puţini. Şi Igor a fost înmormântat şi mormântul său se vede în cetatea Iskorosten, din regiunea Drevlianilor, până în ziua de astăzi.

XXIX. *Olga şi Sviatoslav. Olga omoară pe solii Drevlianilor* (945)

Olga însă era la Kiev împreună cu fiul ei, tânărul Sviatoslav. Guvernorul său era Asmud [2]) şi voevod era Svenald, tatăl lui Mstişa. Şi Drevlianii îşi ziseră: «Pe principele rus l-am ucis, să dăm pe soţia sa, Olga, de soţie principelui nostru Mal, şi cu Sviatoslav vom face ce vom voi». Şi Drevlianii trimiseră pe oamenii lor cei mai de seamă, 20 la număr, într'o corabie la Olga. Şi călătoriră cu corabia până la Bovicev. Pe vremea acea apa curgea pe lângă munţii Kievului şi în Podol nu locuiau oameni, ci numai pe înălţimi. Fortăreaţa Kievului era unde este acum Gordiata [3]) şi curtea lui Nikifor; palatul principelui era în fortăreaţă unde este acum casa lui Vorotislav şi a lui Ciudin. Totuşi piaţa de păsări era afară din cetăţuie; şi tot în afară de cetăţuie era şi o a doua curte princiară, unde este acum casa lui Domesticos, în apropierea bisericii Maicii Domnului, deasupra muntelui Terem [4]) căci acolo era un terem de piatră. Olga a fost anunţată că au sosit Drevlianii. Şi Olga ii chemă la ea şi le spuse: «Au sosit oaspeţi buni». Şi Drevlianii răspunseră: «Am sosit, principesă». Şi Olga le zise: «Spuneţi-mi de ce aţi venit?». Atunci răspunseră Drevlianii «Ne-a trimis ţara Drevlianilor, grăindu-ne astfel : «Am ucis pe bărbatul tău, fiindcă bărbatul tău era prădalnic şi răpitor ca un lup; principii noştri însă sunt buni şi ţara Drevlianilor este înfloritoare; ia în căsătorie pe principele nostru Mal». Căci principele Drevlianilor se chema Mal. Olga le răspunse: «Cuvântarea voastră îmi place; pe bărbatul meu n'am să-l mai pot reînvia; pe voi însă vreau să vă cinstesc mâine înaintea oamenilor mei. Totuşi acum duceţi-vă la corabia voastră şi aşezaţi-vă cu încredere în ea. Dimineaţă voiu trimite după voi; atunci să spuneţi: «noi nu mergem călare, dar nu mergem nici pe jos: Duceţi-ne în corabie şi vă vor lua în corabie». Şi i-a lăsat în corabia lor. Atunci Olga porunci să se sape pe terem în afară de fortăreaţă o groapă

1) *Iskorosten*, oraş în ţara Drevlianilor.
2) *Asmud* poartă nume scandinav.
3) *Gordiata*, o casă în Kiev.
4) *Terem*, curte, locuinţă.

mare şi adâncă. Şi a doua zi dimineaţa trimise Olga, şezând în Terem, după oaspeţi. Şi veniră la ei şi ziseră: «Olga vă cheamă la o mare cinste». Iar ei răspunseră: «Noi nu venim nici călare, nici în căruţe şi nici pe jos; duceţi-ne în corabie». Kievenii replicară: «Va trebui să o facem: principele nostru a fost omorît şi principesa noastră vrea să ia de bărbat pe principele vostru». Şi i-au dus în corabie. Iar aceia steteau în hainele lor cu cute largi, împodobiţi cu agrafe mari şi plini de îngâmfare. Şi au fost duşi la curtea Olgăi. Şi când au ajuns acolo, i-au aruncat în groapă cu corabie cu tot. Şi Olga se aplecă spre ei şi zise: Vă prieşte această onoare? Iar ei răspunseră: «Pentru noi este mai rea decât moartea lui Igor». Şi s'a dat ordin să fie acoperiţi cu pământ de vii şi au fost acoperiţi cu pământ.

Şi Olga trimise la Drevliani să le spuie: «Dacă în realitate vreţi să mă aveţi, trimiteţi-mi oamenii cei mai de seamă pentru ca să pot să viu cu mare cinste la principele vostru; altfel Kievenii n'au să mă lase să plec». Când au auzit aceasta Drevlianii, au ales pe cei mai distinşi bărbaţi cari cârmuiau ţara lor şi i-au trimis la ea. Sosind Drevlianii, Olga a dat ordin să li se pregătească o baie şi spuse: «După ce veţi fi luat baia, veniţi la mine». S'a încălzit bine baia, Drevlianii intrară în ea şi începură să se spele. Apoi s'au închis uşile şi s'a dat foc la baie, arzând cu toţii în ea.

Şi s'a trimis la Drevliani spunându-li-se: «Iată, vreau să viu la voi; pregătiţi o mare cantitate de mied[1]) în oraşul unde a fost omorît bărbatul meu, pentru ca să plâng deasupra mormântului lui şi să aranjez un ospăţ mortual pentru bărbatul meu». Când au auzit aceasta au adunat foarte multă miere şi au fiert-o. Olga însă luă o mică parte din drujina sa şi se duse în grabă acolo, merse la mormânt şi plânse după bărbatul ei. Şi porunci oamenilor ei să ridice o mare movilă de mormânt şi după ce a fost ridicată, dete ordin să înceapă ospăţul mortuar. Şi se aşezară Drevlianii la băutură şi Olga porunci oamenilor săi să-i servească. Drevlianii întrebară pe Olga: «Unde sunt tovarăşii noştri pe cari ţi i-am trimis ca să te aducă pe tine?» Ea răspunse: «Ei vin după mine cu drujina bărbatului meu». După ce Drevlianii se îmbătară, puse pe oamenii săi să bea în cinstea lor; apoi ea însăşi plecă dând ordin drujinei să-i măcelărească. Şi măcelăriră cinci mii. Olga însă se întoarse la Kiev şi-şi pregăti o armată în contra celorlalţi Drevliani.

1) *Mied*, o băutură făcută din miere. Acest mied îl întâlnim şi la populaţiunile romanice din Pannonia în timpul lui Attila. Cf. Priscos Panites, *Frag. hist. gr.* IV p. 83

Inceputul domniei lui Sviatoslav.

XXX. *Olga porneşte în contra Drevlianilor şi le arde cetatea* (956).

Anul 6454. Olga şi fiul ei Sviatoslav strânseră nenumăraţi soldaţi viteji şi porniră în contra ţării Drevlianilor. Şi Drevlianii le ieşiră înainte, iar după ce ambele armate stătură faţă în faţă, Sviatoslav şi-a aruncat lancea împotriva Drevlianilor şi lancea aceasta trecu printre urechile calului şi lovi picioarele animalului; căci Sviatoslav nu era decât un copil. Atunci Svenald şi Asmud ziseră: «Principele a început lupta! Noi, drujina, să urmăm pe principe». Şi biruiră pe Drevliani. Drevlianii fugiră şi se închiseră în cetăţile lor. Olga însă se duse în grabă cu fiul ei spre cetatea Iskorosten, unde îi fusese omorît bărbatul şi împresură cetatea împreună cu fiul ei. Drevlianii se închiseră în cetate şi se apărau vitejeşte din cetate, căci ştiau că ei le omorîseră pe principe, şi ce i-ar fi aşteptat, dacă s'ar fi predat. Şi Olga a stat un an întreg şi n'a putut să cuprindă cetatea. Atunci se gândi la o păcăleală şi trimise în oraş să se spună: «Ce mai aşteptaţi voi? Toate cetăţile voastre mi s'au supus şi s'au obligat la tribut şi ele îşi lucrează acum ogoarele şi pământurile, iar voi vreţi mai bine să muriţi de foame de cât să vă obligaţi la plata unui tribut». Drevlianii răspunseră: «Ţi-am da bucuros tributul, dar tu vrei să te răzbuni pentru bărbatul tău». Olga le zise: «Nedreptatea făcută bărbatului meu am răzbunat-o deja, când voi aţi venit la Kiev pentru întâiaşi dată şi pentru a doua oară, iar a treia oară când am făcut serbarea funebră în cinstea lui; acum nu mai vreau să mă răzbun, ci mă mulţumesc cu un mic tribut şi după ce mă voiu şi împăcat cu voi, vreau să plec de aci». Atunci Drevlianii o întrebară: «Ce vreai dela noi? Ţi-am da bucuros miere şi blănuri». Ea le răspunse: Acum n'aveţi nici miere nici blănuri; dar eu cer ceva mai puţin dela voi: daţi-mi din fiecare curte trei porumbei şi trei vrăbii, căci nu vreau să vă impun un tribut prea greu, cum făcea bărbatul meu, ci numai aceasta o pretind eu dela voi». Drevlianii se bucurară şi strânseră de fiecare curte trei porumbei şi trei vrăbii şi cu umilinţă le trimiseră la Olga. Olga însă le grăi: «Fiindcă v'aţi supus mie şi fiului meu, întoarceţi-vă în oraş acum, iar eu mâine dimineaţă voiu să plec de la oraşul vostru şi să mă duc acasă». Drevlianii erau veseli şi s'au întors în cetate, şi spuseră acestea oamenilor lor şi poporul din oraş a fost cuprins de o mare bucurie.

Atunci Olga dădu fiecăruia dintre soldaţii săi, unora câte un porumbel, altora câte o vrabie. Şi a pus să se lege de fiecare porumbel şi vrabie pucioasă aprinsă, să o îmbrace într'o mică bucată de pânză şi să o lege cu un fir. Când veni seara, Olga dete ordin soldaţilor să dea drumul porumbeilor şi vrăbiilor. Porumbeii şi vrăbiile sburară în cuiburile lor, cei dintâi în cotețele de porumbei, vrăbiile sub acoperiguri. Şi astfel începură să arză cotețele de porumbei şi hambarele cu provizii şi turnurile şi şopurile, şi n'a rămas nici o curte, unde să nu arză, şi focul nu se putea stinge, fiindcă deodată începu să arză în toate curţile. Oamenii fugiră din oraş, iar Olga porunci trupelor sale să-i ia ca prizonieri. Şi după ce a cucerit cetateà incendiată a luat pe bătrânii cetăţii ca prizonieri şi din restul mulţimii pe unii îi omorî, pe alţii îi dete în robie ofiţerilor săi, iar altora lăsându-i în viaţă le impuse să plătească tribut. Şi le-a impus un greu tribut. Două treimi din tribut fură trimise la Kiev, iar o treime la Vysegorod [1]), căci Vysegorodul era oraşul Olgii. Şi Olga străbătu cu fiul ei şi cu drujina ţara Drevlianilor stabilind legi şi fixând imposite. Aci se văd şi acum curţile sale de vânătoare şi de pescuit. Şi în urmă se întoarse cu fiul ei Sviatoslav în cetatea Kiev, unde rămase un an întreg.

Anul 6544. Olga se duse la Novgorod şi institui la Msta [2]) pogoste [3]) şi impuneri de impozite şi la Luga [4]) dările anuale şi tributul. Şi locurile ei de vânătoare se găsesc în toată ţara precum şi bornele şi locurile şi pogostele şi saniile ei se văd şi astăzi la Pskov şi pieţele de prins pasări de pe Dnipru ca şi de pe Desna şi până în ziua de astăzi mai există satul ei Oljici [5]). Şi după ce a făcut toate acestea, s'a întors la Kiev cu fiul ei şi trăit cu el în dragoste maternă (947).

XXXI. *Botezul Olgei.*

Anul 6456, 6457, 6458, 6459, 6460, 6461, 6462, 6463. Olga plecă spre Grecia şi ajunse la Constantinopol. Pe atunci era împărat la Constantinopol Constantin, fiul lui Leon şi Olga se duse la el. Şi văzând-o foarte frumoasă ca figură şi foarte înţeleaptă, împăratul a admirat-o pentru inteligenţa ei şi după ce s'a întreţinut cu ea îi zise

1) *Vysegorod*, o cetate la Nord de Kiev.
2) *Msta*, un fluviu în regiunea Slovenilor nordici.
3) *Pogoste*, circumscripţie rurală pentru perceperea impozitului.
4) *Luga*, o cetate şi un fluviu lângă golful Finlandei.
5) *Oljici*, sat pe Desna.

«Tu eşti vrednică să domneşti împreună cu mine în această cetate». Ea care înţelesese aceasta, spuse împăratului: «Eu sunt păgână; dacă vrei să mă botez, botează-mă tu însuţi; altfel n'am să mă botez». Şi împăratul împreună cu patriarchul o botează. După ce s'a luminat, s'a bucurat cu sufletul şi cu trupul. Şi patriarchul îi propovădui credinţa şi-i zise: «Slăvită eşti tu între femeile ruse, căci ai dobândit lumina şi gonit întunericul. Pe tine te vor binecuvânta fiii Rusiei până în ultima generaţie a nepoţilor tăi». Şi apoi îi dete cunoştinţele despre rânduiala bisericii, despre rugăciune, despre post, despre milostenie şi despre curăţenia trupească. Iar ea stătea cu capul aplecat şi ca un burete care suge apa, primea ea învăţătura, apoi înghenunchiă înaintea patriarchului şi zise: Prin rugăciunea ta, prea cinstite părinte, fă-mă să scap din ispita celui rău». Şi prin botez îi se dete numele de Elena. După cum s'a numit şi fosta împărăteasă, mama lui Constantin cel Mare. Şi patriarchul o binecuvântă şi o lăsă să plece. După ce primi botezul, împăratul o chemă la sine şi-i zise: «Vreau să te iau de soţie». Ea însă îi replică: Cum vrei tu să mă iei de soţie, câtă vreme tu m'ai botezat şi m'ai numit fiica ta? Între creştini nu este acest obiceiu şi tu însuţi o ştii aceasta». Atunci împăraul zise: «Tu m'ai înşelat, Olga». Şi i-a dat multe daruri: aur, argint, pavoloci şi vase de diferite feluri şi-i dete drumul numind-o fiica sa. Fiindcă acum voia să plece acasă, se duse la patriarch, îi ceru binecuvântare pentru familia sa şi-i grăi: «Poporul meu şi fiul meu sunt păgâni; dare-ar Dumnezeu să fiu ferită de orice rău». Şi patriarchul zise: «Copil credincios, în Christos te-ai botezat, în Christos te-ai îmbrăcat. Christos te va păzi, precum a păzit pe Enoch în primele timpuri, pe urmă pe Noe în arcă, pe Abraham de Abimelech, pe Lot de Sodomiţi, pe Moise de Pharaon, pe David de Saul, pe cei trei tinerii de focul cuptorului, pe Daniel de fiarele sălbatice: astfel te va păzi el şi pe tine de cei răi şi de cursele lor. Şi patriarchul o binecuvântă şi ea plecă în pace în ţara ei şi ajunse la Kiev. Aceasta s'a întâmplat, aşa precum, în zilele lui Solomon, regina Ethiopiei a venit la Solomon ca să asculte înţelepciunea lui Solomon şi ea văzu multă înţelepciune şi multe minuni: tot astfel şi fericita Olga a umblat după buna înţelepciune a lui Dumnezeu; acolea după înţelepciunea omenească, aceasta însă după înţelepciunea dumnezeiască. Căci cei ce caută înţelepciunea, o vor găsi: înţelepciunea se găseşte înaintea porţilor caselor, ea strigă în gura mare pe toate căile. Ea este vestită de pe zidurile cetăţilor, de la poarta cetăţii strigă ea cu tărie, căci câţi ani cei drepţi vor iubi

adevărul... Căci fericita Olga a căutat, din copilărie, înţelepciunea, care este mai bună de cât orice în această lume şi ea a găsit o piatră nestimată, care este Christos. Căci zise Solomon: «Dorinţa drept credincioşilor se întăreşte în sufletul lor» şi «Apleacă-ţi inima ta către conştiinţa înţelepciunii. Eu iubesc pe cei ce mă iubesc şi cei ce mă caută mă vor găsi». Domnul a zis: «Cine vine la mine, pe acela cu nu-l voiu goni».

Deci Olga se înoarse la Kiev, după cum am amintit şi împăratul Grecilor a trimis la ea, spunându-i: «Ţi-am dăruit frumoase daruri, iar tu mi-ai spus: după ce mă voiu fi întors în Rusia, îţi voiu trimite multe daruri: sclavi, ceară, blănuri precum şi trupe de ajutor». Olga răspunse grăind către trimişi: «Spuneţi-i: dacă tu vei rămânea la mine în Pociaina atâta vreme cât eu am fost la Constantinopol, îţi dau». Cu aceste vorbe ea dete drumul trimişilor. Olga trăi cu fiul ei Sviatoslav şi a voit să-l convingă să primească botezul; el însă nu voi şi nici măcar să audă vorbindu-se de aceasta. Când cineva voia să se boteze, el nu-l împiedica, dar îşi bătea joc de el. Căci pentru necredincioşi credinţa creştină este o nebunie. Cei ce umblă în întuneric nici nu o simt nici nu o pricep şi nu cunosc slava lui Dumnezeu, căci inimile lor sunt împietrite, urechile lor aud cu greu, iar ochii lor nu văd. Căci zice Solomon: «Faptele necredincioşilor sunt departe de raţiune; căci v'am chemat şi voi nu m'aţi auzit; v'am chemat prin cuvinte şi voi nu m'aţi înţeles, ci aţi respins sfaturile mele şi aţi disprețuit mustrările mele. Căci ei au urît înţelepciunea şi n'au vroit să aibă frică de Dumnezeu, n'au voit să înţeleagă sfaturile mele şi şi-au bătut joc de mustrările mele». De multe ori zicea Olga: «Eu, fiul meu, am cunoscut pe Dumnezeu şi mă bucur, dacă tu-l vei cunoaşte, te vei bucura şi tu». El însă nu dedea ascultare la acestea şi zicea: «Cum pot eu singur să primesc o altă credinţă; drujina mea va râde de mine». Ea însă îi spunea: «Dacă tu te botezi, toţi vor face ca tine». El însă n'a ascultat de mama sa şi a trăit după obiceiurile păgâneşti şi n'a voit să ştie că cine n'ascultă de mama sa, ajunge în nevoie, căci este scris, că: «Cel ce n'ascultă de tatăl său şi de mama sa, să fie pedepsit cu moartea». Şi chiar se supăra împotriva mamei sale. Căci Solomon zice: «Cel ce învaţă pe cei răi îşi face sieşi întristare; cel ce învinovăţeşte pe un om lipsit de Dumnezeu, îşi caută el singur ocară, căci învinuirile celor lipsiţi de Dumnezeu sunt pentru sine lovituri. Nu învinovăţi pe cei răi, pentru ca să nu te urască». Totuşi Olga îşi iubea pe fiul său Sviatoslav, zicându-i: «Implinească-se voia Domnului! Dacă Dumnezeu vrea să aibă milă de neamul meu şi

de ţara rusească, atunci le va băga în suflet gândul să se întoarcă spre Dumnezeu, după cum a făcut cu mine». Şi spunând acestea, se ruga zi şi noapte pentru fiul ei şi pentru poporul ei, educându-şi copilul până ce a crescut mare şi s'a făcut bărbat.

XXXII. *Majoratul lui Sviatoslav. Războaiele sale* (965—967).

Anul 6464, 6465, 5466, 6467, 6468, 6469, 6470, 6471, 6472. Când principele Sviatoslav s'a făcut mare şi a ajuns bărbat se puse să strângă mulţi soldaţi viteji, căci el însuşi era un viteaz şi mergea ca o panteră în fruntea trupelor şi a purtat multe războae. In expediţiile sale el nu lua nici o trăsură şi nici o oală (de fiert bucate); carnea nu o mânca fiartă, ci carnea de cal, de vânat şi de vită o tăia felii subţiri, o frigea pe cărbuni şi aşa o mânca; nu avea nici cort, ci întindea o pătură şi la căpătâiu îşi punea o şa. Tot aşa făceau şi soldaţii săi, cu toţii. Şi trimise în ţările străine spunând: «Vreau să pornesc împotriva voastră». Şi a plecat spre Oka şi spre Volga şi a ajuns la Viatici şi a grăit Viaticilor: «Cui plătiţi tribut?» Ei răspunseră: «Plătim Chazacilor câte un şiling de plug» (965).

Anul 6473. Sviatoslav porni în contra Chazarilor. Auzind aceasta Chazarii porniră cu principele lor Kagan împotriva lui. Şi se întâlniră împreună, şi luptându-se a învins Sviatoslav pe Chazari şi le-a cucerit cetatea lor Bela Veja. Şi învinse şi pe Jasi şi pe Kasogi [2]), şi se întoarse la Kiev (965).

Anul 6474. Sviatoslav învinse pe Viatici şi le impuse un tribut (966).

Anul 6476. Pecenegii năvăliră pentru întâia oară în Rusia, iar după ce s'au luptat împreună, Sviatoslav a învins pe Bulgari şi le-a cuprins 80 cetăţi pe Dunăre. Şi după ce a aşezat acolo în Perciaslavăţ [3]) un guvernator, a primit tribut dela Greci (967).

XXXIII. *Pecenegii asediază Kievul. Intoarcerea lui Sviatoslav* (968)

Anul 6496. Pecenegii năvăliră pentru întâiaoară în Rusia, iar Sviatoslav era la Pereiaslaveţ şi Olga se închise cu nepoţii ei Iaropolk şi Oleg şi Vladimir în cetatea Kiev. Pecenegii împresurară cetatea cu mari forţe, aşezând de jur împrejurul cetăţii o mulţime ne-

1) *Jasi*, un popor la Nordul munţilor Caucas, probabil Oseţii.
2) *Kasogi*, un popor la Nord de Caucas.
3) *Perciaslaveţ*, cetate la Gurile Dunării, aproape de Tulcea. Urmele ei se regăsesc în satul Prislav.

numărată, aşa că n'aveau putinţa nici să iasă din cetate nici să trimeată veste; iar poporul era sleit de foame şi de sete. Oamenii ce se adunaseră de cealaltă parte a Dniprului în corăbii şi steteau pe ţărm, nu puteau să ajungă la Kiev, nimenea dintre ei, şi nici să vie cineva din cetate. Poporul din oraş începu să se tânguiască şi să zică: «Nu se găseşte nimenea care să se ducă de cealaltă parte a malului şi să le poată spune: dacă mâine nu porniţi spre oraş, vom trebui să ne predăm Pecenegilor»? Şi un tânăr zise: «Mă voiu duce eu». Şi ei spuseră: «Du-te»! Acesta ieşi deci din cetate în mână cu un frâu, trecu printre Pecenegi în fuga mare şi strigă: «N'a văzut nimenea calul meu?» căci el ştia limba pecenegă şi ei credeau că este unul dintre ai lor. Când a ajuns la fluviu, îşi scoase haina, se aruncă în Dnipru şi începu să înoate. Când văzură aceasta Pecenegii, se repeziră asupra lui, aruncară asupra lui săgeţi, dar n'au putut să-i facă nimic. Cei de dincolo de mal când văzură aceasta, îi ieşiră întru întâmpinare într'o corabie, îl luară în corabie şi-l duseră la drujină. Şi el le spuse: «Dacă mâine dimineaţă nu veţi fi sub porţile cetăţii, oamenii se vor preda Pecenegilor». Atunci voivodul lor cu numele Pretici zise: «Dimineaţă vom veni cu vasele, vom lua pe principesă şi pe copii principelui şi-i vom duce repede de partea noastră; dacă nu vom face aceasta, Sviatoslav va pune să fim omorîţi». In dimineaţa următoare, în zorii zilei, se îmbarcară în corăbii, începură să facă mare sgomot din trompete, iar oamenii din cetate ridicară un strigăt puternic. Pecenegii crezură atunci că a sosit principele şi fugiră în toate părţile de la cetate. Atunci se duse Olga cu nepoţii ei şi cu oamenii la corăbii. Când principele Pecenegilor a văzut aceasta, se întoarse singur la voivodul Pretici şi-l întrebă: «Cine a sosit?» Acela îi răspunse: «Oamenii depe celălalt mal». Şi principele Pecenegilor îl întrebă: «Eşti tu principele?» Acela răspunse: «Eu sunt voivodul său şi am venit cu avangarda, dar după mine vine armata cu principele şi cu o mulţime nenumărată». Şi grăise pe un ton ameninţător. Atunci principele Pecenegilor zise lui Pretici: «Fii prietenul meu». Acela răspunse: «Aşa să fie». Şi-şi întinseră mâna, şi principele Pecenegilor dădu lui Pretici un cal, o sabie şi săgeţi; iar acesta îi dădu arme, un scut şi o spadă. Şi Pecenegii s'au retras dela cetate şi din cauza Pecenegilor n'a fost cu putinţă să bea un cal apă din Lybed [1]). Şi locuitorii din Kiev trimiseră la Sviatoslav să i se spună: «Principe, tu cauţi ţări străine şi le aperi, iar ţara ta proprie

1) *Lybed*, este numele surorei lui Kii şi al unei ape ce curge prin Kiev.

o năpusteşti, căci era cât pe aci ca Pecenegii să pună mâna pe mama ta şi pe copiii tăi. Dacă tu nu vii să ne aperi, au să vie din nou peste noi. Nu-ţi pare rău de moştenirea ta părintească, şi de mama ta care este bătrână şi de copiii tăi?» Când a auzit aceasta Sviatoslav, se urcă repede pe un cal şi cu drujina sa veni la Kiev, îşi sărută pe mama sa şi pe copii şi a deplâns cele întâmplate din partea Pecenegilor. Şi strângându-şi armata, goni pe Pecenegi în stepă. Şi astfel a fost pace.

XXXIV. *Moartea Olgei* (969).

Anul 6477. Sviatoslav zise mamei sale şi boierilor: Nu-mi place să trăiesc în Kiev, aş vrea să stau la Dunăre, în Pereiaslaveţ, acolo este centrul ţării mele. Acolo se adună toate bogăţiile: din Grecia aur, pavoloci, vin şi diferite fructe; din Boemia şi Ungaria argint şi cai; din Rusia, blănuri şi ceară şi miere şi sclavi». Olga îi grăi: «Tu vezi că eu sunt bolnavă; unde vreai să te duci de lângă mine?» Căci se îmbolnăvise şi îi zise lui: «După ce mă vei fi îngropat, du-te, unde voeşti». Şi după trei zile Olga muri şi o plânse şi fiul ei, şi nepoţii ei şi toţi oamenii, bocindu-se amar, şi o luară şi o îngropară în locaşul de veci. Ea oprise să i se facă ospăţ funerar; căci avea pe lângă ea un preot şi acesta a îngropat pe fericita Olga.

Ea a fost antemergătoarea creştinismului în Rusia, după cum luceafărul este al soarelui, după cum aurora este al luminei zilei. După cum luna luminează noaptea, tot astfel a strălucit şi ea în mijlocul unui popor păgân, ca şi o piatră nestimată în mijlocul gunoiului, căci poporul era în gunoiul păcatelor, nefiind încă curăţat prin sfântul botez. Ea însă s'a spălat în baia sfântă a botezului, s'a desbrăcat de haina păcatului omului de odinioară Adam şi a îmbrăcat pe noul Adam, care este Christos. Iar noi îi vom spune: «Bucură-te, tu care ai adus Rusia la cunoştinţa lui Dumnezeu, căci noi suntem începutul împăcării cu Dumnezeu». Ea este care cea dintâi dintre Ruşi a intrat în împărăţia cerului. Pe ea o socotesc fiii Rusiei ca pe o străbună, căci după moartea ei s'a rugat la Dumnezeu pentru Ruşi. Căci sufletele celor drepţi nu mor niciodată, după cum spune Solomon: «De lauda celui drept se bucură poporul», căci amintirea sa este nemuritoare, ea este cunoscută de Dumnezeu şi de oameni. Uite cum o preţuesc toţi oamenii cari văd stând neatinse ani de zile moaştele ei. Căci profetul a zis: «Voi preamări pe cei ce mă preamăresc». Şi despre aceştia a spus David: «Cel drept rămâne într'o vecinică pomenire, el nu se va teme de vorbele cele rele, inima sa este pregătită să nădăjduiască în Dumnezeu, inima sa s'a întărit şi ea nu se

clatină». Solomon însă zise: «Cei drepţi trăesc pentru vecie şi dela Dumnezeu le vine răsplata şi dela Cel prea înalt paza. De aceea ei vor primi din mâna Domnului împărăţia măririi şi cununa frumuseţii; ei se vor acoperi cu dreapta sa şi cu braţul său se vor apăra». Căci el a apărat pe fericita Olga de duşmanul său şi de uneltirile diavolului. ,

XXXV. *Războaele lui Sviatoslav cu Grecii. Tratatul cu Grecii.* (970).

Anul 6478. Svitoslav aşează pe Iaropolk la Kiev şi pe Oleg la Drevliani. Intre timp Novgorodienii veniră să ceară un principe zicând: «Dacă nu veniţi la noi, ne vom căuta un principe». Iar Sviatolav le răspunse: «Dacă ar voi numai să vie cineva la voi». Iaropolk şi Oleg refuză să se ducă. Şi Dobrynia [1]) zise: «Cereţi pe Vladimir» Era anume Vladimir fiul Maluşei, intendenta Olgei, şi care era o soră a lui Dobrynia. Tatăl amândurora însă era Malko din Lubeci. Dobrynia era deci unchiul lui Vladimir. Şi Novgorodienii ziseră lui Sviatoslav: «Dă-ne pe Vladimir». Acesta le spuse: «Luaţi-l». Şi Novgorodienii luară pe Vladimir cu ei. Astfel se duse Vladimir cu Dobrynia, unchiul său, la Novgorod, iar Sviatoslav la Pereiaslaveţ.

XXXVI. *Războiul lui Sviatoslav cu Grecii. Tratatul* (971).

Anul 6479. Sviatoslav se duse spre Pereiaslaveţ şi Bulgarii se închiseră în cetate. Şi Bulgarii ieşiră să se lupte împotriva lui Sviatoslav şi s'a dat o mare bătălie şi Bulgarii erau să învingă. Atunci Sviatoslav zise soldaţilor săi: «Aci ne este dat să cădem ! să luptăm vitejeşte, fraţilor şi tovarăşilor!». Şi spre seară Sviatoslav fu învingător şi luă cetatea cu asalt, zicând: «Aceasta este cetatea mea». Şi trimise la Greci spunându-le: Am să viu la voi să cuceresc cetatea voastră, precum am cucerit pe aceasta. Iar Grecii răspunseră: «Nu suntem în stare să ne împotrivim ţie; primeşte însă dela noi tribut, chiar şi pentru drujina ta şi spuneţi-ne câţi sunteţi, ca să vă plătim de cap». Aceasta o spuneau Grecii ca să păcălească pe Ruşi, căci şi astăzi Grecii sunt plini de şiretenie. Şi Sviatoslav le răspunse: Sun-

1) *Dobrynia.* unchiul lui Vladimir. In numele său întâlnim vorba slavă *dobr,* bun.

2) *Maluşa,* mama lui Vladimir. In numele ei se regăseşte cuvântul slav *mal,* mic.

tem 20,000, şi adause 10,000, căci Ruşii erau numai 10,000. Şi Grecii înarmară 100,000 împotriva lui Sviatoslav şi nu-i deteră nici un tribut. Şi Sviatoslav porni împotriva Grecilor, iar aceştia porniră împotriva Ruşilor. Când Ruşii îi văzură se înspăimântară grozav de mulţimea armatei. Iar Sviatoslav le zise: «N'avem unde să ne retragem, de voie de nevoie, trebuie să ne luptăm. Să nu facem ruşine ţării ruseşti, ci să ne lăsăm aici oasele. Dacă vom cădea nu vom da de nici o ruşine. Numai dacă vom fugi va fi ruşine de noi: să nu fugim, ci să ne ţinem tari. Voiu merge înaintea voastră, dacă eu cad, gândiţi-vă la voi». Şi soldaţii ziseră: «Dacă va cădea capul tău, vor cădea împreună şi capetele noastre». Şi Ruşii începură lupta şi s'a dat o strajnică bătălie; şi Sviatoslav a ieşit biruitor, iar Grecii o luară la fugă. Şi Sviatoslav porni spre Capitală, pustiind ţara şi distrugând cetăţile, cari au rămas pustii până în ziua de astăzi. Atunci împăratul convocă pe boierii săi la palat şi le zise: «Ce să facem, căci lui nu putem să i ne împotrivim?» Şi boierii îi răspunseră: «Trimite-i daruri, să-l ispitim, dacă îi place aurul şi pavolocele». Şi-i trimiseră aur şi pavoloace şi un om înţelept căruia îi zise: «Observă-i ochii, privirea şi gândul». El luă darurile şi se duse la Sviatoslav. Şi îi se spuse lui Sviatoslav că au venit dela Greci cu daruri. Şi el zise: «Introduceţi-i aci». Aceştia veniră, se închinară înaintea lui şi depuseră în faţa lui aurul şi pavolocele. Sviatoslav, fără să se uite la aceste daruri, porunci servitorilor săi: «Păstraţi-le». Apoi se întoarseră la împărat şi împăratul convocă pe boieri. Trimişii grăiră: «Am venit la el şi am depus darurile, dar nu s'a uitat la ele, ci a poruncit să le puie la o parte». Atunci unul zise: «Incearcă-l încă odată şi trimite-i arme». Il ascultară pe acesta şi-i trimiseră o sabie şi alte arme şi i le duse. El le primi, începu să le laude, să se bucure de ele şi mulţumi împăratului. Trimişii veniră din nou la împărat şi-i povesti tot ce s'a întâmplat. Atunci ziseră boierii: «Acesta trebue să fie un om fioros, fiindcă nu vrea să ştie de bogăţii, dar ia arme: plăteşte-i tribut». Şi împăratul trimise la el, spunându-i: «Nu veni spre Capitală, ci primeşte tributul ce vei vrea»; căci nu mai era departe de Ţarigrad. Şi i-a dat tribut; el primi însă şi pentru cei morţi, zicând: «Trebuie să-l aibă familia lor». Şi a luat multe daruri şi s'a întors cu mare glorie la Pereiaslaveţ. Când văzu acum ce mică era drujina sa, îşi zise în sine. Dacă ar veni pe neaşteptate, m'ar omorî şi pe mine şi oamenii mei !». Căci căzuseră mulţi în această expediţie. Şi zise: «Vreau să merg în Rusia şi să strâng armată mai numeroasă». Şi a trimis soli la împărat, la Dorostorum, căci acolo era împăratul,

grăindu-i astfel: «Vreau să fac cu tine pace şi o prietenie statornică». Când a auzit aceasta împăratul, s'a bucurat şi i-a trimis daruri mai mari decât înainte. Sviatoslav primi darurile şi începu să se sfătuiască cu drujina sa, spunând: Dacă nu încheiem cu împăratul pace şi dacă împăratul va afla, ce puţini suntem, vor veni şi ne vor împresura în cetate. Iar ţara rusească este departe şi Pecenegii sunt în război cu noi şi cine ne va ajuta? Să facem deci pace cu împăratul; căci vezi, el s'a obligat la tribut şi aceasta să ne fie îndeajuns. Dacă nu ne vor plăti tributul, atunci vom strânge din Rusia din nou o armată mai numeroasă şi vom porni spre Ţarigrad». Această cuvântare plăcu drujinei şi au trimis la împărat pe cei mai destoinici ofiţeri. Aceştia veniră la Dorostorum şi au fost anunţaţi împăratului. Împăratul îi chemă în dimineaţa următoare şi le zise: «Să vorbească trimişii ruşi». Ei ziseră: «Iată ce spune principele nostru: Vreau să trăiesc în prietenie desăvârşită cu împăratul Grecilor în tot timpul viitor». Împăratul se bucură şi puse un scriitor să transcrie pe pergament toate vorbele lui Sviatoslav. Atunci începu trimisul să spună toate vorbele şi scriitorul începu să scrie. El grăi astfel:

Copiia tratatului de prietenie care s'a încheiat între Sviatoslav, mare principe al Rusiei şi Svenald, scris de Theophilos Syncellos [1]) către Ioan, numit Tzimiskes [2]), împăratul Grecilor la Dorostorum, în luna lui Iulie, la a 14-a Indicaţiune, în anul 6479 (971).

Eu, Sviatoslav, principe rus, după cum am jurat, întăresc acest tratat cu jurământul meu: vreau să trăesc în pace şi într'o prietenie desăvârşită cu Ioan, marele împărat grec şi cu Basilios [3]) şi cu Constantin, împăraţi luminaţi de Dumnezeu şi cu poporul vostru întreg, cu precum şi toţi Ruşii cari sunt subt mine, boieri şi ceilalţi, până la sfârşitul lumii. Nici odată nu mă voiu gândi să atac ţara voastră, nici nu voiu strânge oştiri sau alt popor să conduc împotriva ţării voastre şi împotriva acelora cari stau subt stăpânirea grecească şi nici împotriva regiunii dela Corsun şi cetăţile sale şi nici în contra ţării Bulgarilor. Şi dacă alt cineva s'ar gândi să atace ţara voastră, atunci eu voiu fi duşmanul aceluia şi mă voiu lupta cu el. După cum eu am făcut jurământ împăraţilor greci şi cu mine boierii şi toţi Ruşii, aşa vom ţinea convenţia prezentă. Dacă însă nu păstrăm cele mai sus

1) *Theophilos Syncellos*, secretar particular al împăratului.

2) Ioan Tzimiskes, împărat byzantin. Vezi *Monografia cetăţii Drâstorul-Silistra*, p. 114.

3) *Vasile-Basilios II* Bulgarochtonul, împărat în Byzanţ (976—1025).

enunţate eu şi cei cari sunt cu mine şi cei cari sunt subt puterea mea, să fim blăstămaţi de Dumnezeu, în care credem şi de Perun şi de Volos, zeul animalelor, să ne facem galbeni ca aurul şi să pierim de propiile noastre arme. Consideraţi ca adevăr cele ce am convenit astăzi şi cele ce am scris pe acest pergament şi am sigilat cu sigiliile noastre.

Sviatoslav, după ce a încheiat pace cu Grecii, a plecat cu corabia până la cataractele Dniprului şi Svenald, voivodul tatălui său îi zise: «Principe, fă drumul călare cu ocol, căci la cataracte te pândesc Pecenegii». El însă nu i-a dat ascultare şi a mers în corabie. Şi locuitorii din Pereiaslaveţ trimiseră la Pecenegi, spunându-le: Sviatoslav vine în Rusia încărcat cu multe bogăţii şi cu nenumărată pradă luată de la Greci, însoţit de puţini tovarăşi. Auzind acestea Pecenegii, ocupară cataractele şi când ajunse Sviatoslav la cataracte, n'a putut să le treacă. De aceea, se opri şi petrecu iarna la Beloberejie. Şi începu să-i lipsească alimentele şi era o mare foamete, aşa că se plătea pentru un cap de cal o jumătate de grivnă. Şi Sviatoslav trecu iarna aci. Când însă sosi primăvara.

In anul 6480, Sviatoslav porni spre cataracte. Aci fu atacat de Kuria, principele Pecenegilor. Şi au omorît pe Sviatoslav, i-au tăiat capul şi din titvă îi făcu o cupă pe care o garnisiră cu metal şi din care băură. Svenald însă ajunse la Kiev la Iaropolk. Şi anii domniei lui Sviatoslav au fost în total 28 (972).

XXXVII. *Domnia lui Iaropolk. Diferite întâmplări* (973—977).

Anul 6481. Începutul domniei lui Jaropolk.

Anul 6482, 6483. Fiul lui Svenald, numit Liut, era la vânătoare; el plecase anume din Kiev şi urmărea fiarele prin pădure. Oleg îl văzu şi întrebă: «Cine este ăsta?» Ii se răspunse că este fiul lui Svenald; se repezi călare spre el şi-l ucise, căci şi el era la vânătoare. Din această cauză se iscă o ură cumplită între Iaropolk şi Oleg şi Svenald spunea mereu lui Iaropolk: «Porneşte împotriva fratelui tău şi cuprinde-i ţara, — căci el vrea să se răzbune pentru fiul său (974—975).

Anul 6484, 6485. Iaropolk porni împotriva fratelui său Oleg în ţara Drevlianilor şi Oleg îi ieşi întru întâmpinare; şi se pregăteau de luptă şi când lupta începu între cele două armate, Iaropolk birui pe Oleg. Oleg fugi cu ostaşii săi în cetatea ce se numea Vrucii [1]) şi un pod conducea peste şanţ spre poarta cetăţii. Aci se înbulziră şi

1) *Vrucii*, cetate în regiunea Drevlianilor.

s'au împins unii pe alţii în groapă şi Oleg căzu de pe pod în prăpastie şi căzură jos mulţi oameni şi cai şi-l striviră. Şi Iaropolk intră în oraşul lui Oleg şi-şi luă asupra-şi domnia. Şi a trimis să caute pe fratele său, şi cei ce l-au căutat nu l-au găsit. Atunci grăi un Drevlian: «Am văzut ieri, cum l-au aruncat de pe pod». Atunci Iaropolk trimise să cerceteze după fratele său. Şi scoţând cadavrele din groapă de dimineaţa până la amiazi, găsiră pe Oleg tocmai în fund printre cadavre. Il scoaseră afară şi-l aşezară pe un covor. Şi sosind Jaropolk plânse la capul lui şi zise lui Svenald: «Uite, aceasta ai vrut». Şi au îngropat pe Oleg în locul acela în cetatea Vrucii, şi mormântul său se vede la Vrucii până în ziua de astăzi. Iar ţara sa o luă asupră-şi Jaropolk. Soţia lui Jaropolk era grecoaică, care fusese călugăriţă. Tatăl său Sviatoslav i-o adusese şi i-a dat-o de soţie lui Iaropolk pentru frumuseţea feţii sale. Când Vladimir a auzit la Novgarod că Jaropolk a omorît pe fratele său Oleg, s'a temut şi a fugit dincolo de mare. Iaropolk însă îşi aşează la Novgorod posadnicii [1]) săi şi a rămas singur atot stăpânitor în Rusia (976—977).

XXXVIII. *Vladimir ia în căsătorie pe Rogneda. Domnia sa în Kiev. Viaţa sa.* (978—988).

Anul 6486, 6487, 6488. Vladimir sosi cu Veregii la Novgorod şi se adresă posadnicilor lui Jaropolk: «Duceţi-vă la fratele meu şi spuneţi-i: «Vladimir porneşte împotriva ta, pregăteşte-te de luptă». Şi s'a stabilit la Novgorod. Şi trimise la Rogvolod [2]) în Polock spunându-i: «Vreau să iau de soţie pe fiica ta». Acela întrebă pe fiica sa: «Vrei să iai de bărat pe Vladimir?». Ea răspunse: «Nu vreau să desculţ pe fiul unei sclave; pe Iaropolk însă da». Rogvolod venise de peste mare şi-şi avea ţara la Polock şi Tury [3]) la Turov, după care s'au numit Turovcii. Şi slujitorii lui Vladimir se întoarseră şi-i spuseră toate ce zisese Rogneda, fiica lui Rogvolod, principele din Polock. Atunci Vladimir îşi strânse o armată mare de Varegi şi Sloveni şi Ciuzi şi Krivici şi porni împotriva lui Rogvolod. In timpul acesta se făcea căsătoria Rognedei cu Iaropolk. Şi Vladimir veni la Polock, ucise pe Rogvolov şi pe cei doi fii ai săi şi pe fiica lui Rogneda o luă de soţie. Şi porni împotriva lui Jaropolk. Şi Vladimir veni la Kiev cu o armată numeroasă şi Iaropolk neputând să i se împotrivească,

1) *Posadnicii,* erau înalţi funcţionari, reprezentând pe principe.
2) *Rogvolod,* principe vareg din Polock.
3) *Tury,* principe vareg din Turov, cetate lângă Pripet.

se închise cu oamenii săi şi cu Blud [1]) în Kiev. Vladimir se întări prin şanţuri la Dorogojici [2]), şi între Dorogojici şi între Kapici [3]) a făcut o groapă care se vede până în ziua de astăzi. Vladimir trimise la Blud, voivodul lui Iaropolk şi-i spuse cu viclenie: «Fii prietenul meu; dacă eu omor pe fratele meu, vreau să te am ca pe un părinte şi vei primi din partea mea o mare cinste. Nu eu am început să-mi omor fraţii, ci el şi numai de teamă am pornit în contra lui». Şi Blud spuse trimişilor lui Vladimir: «Voiu fi din toată inima prietenul tău». O blestemată viclenie omenească ! Cum spune David: «Cel ce mănâncă pâinea mea, mi-a întins cursă». Căci acesta cu viclenie a întins cursă principelui său. Şi iarăşi: «Cu limbile lor au înşelat. Judecă-i, Doamne, să cadă din gândurile lor; goneşte-i pentru marea lor nelegiuire, căci te-au mâniat, Doamne». Şi iarăşi grăieşte acelaşi David: «Oamenii de sânge şi de trădare nu vor ajunge la jumătatea drumului lor». Este urît sfatul care sfătueşte vărsarea de sânge. Sunt nebuni acei cari, după ce au primit cinste şi avere dela principii sau stăpânii lor, se gândesc la pieirea principilor lor; aceştia sunt mai răi decât diavolul. Astfel şi Blud şi-a trădat pe principele său, deşi primise dela el multă cinste: acesta este vinovat de sângele vărsat. Căci după ce Blud s'a închis împreună cu Iaropolk a trimis cu viclenie împotriva lui de mai multe ori la Vladimir şi-l chemă să ia cu asalt cetatea; şi el însuşi s'a gândit să ucidă pe Iaropolk, însă nu i-a fost cu putinţă să-l omoare din cauza locuitorilor din cetate. Fiindcă Blud nu ştia, în ce chip să-l piardă, se gândi la o viclenie şi-l sfătui să facă o ieşire din oraş. Plin de viclenie Blud spuse lui Vladimir: «Locuitorii din Kiev stau în legătură cu Vladimir şi-i spun: «Atacă cetatea şi-ţi vom da în mână pe Iaropolk. Fugi din cetate»! Şi Iaropolk îi dete ascultare, fugi şi se închise în cetatea Rodnia, la gura fluviului Ros. Vladimir însă intră în Kiev. Şi Iaropolk a fost asediat în Rodnia, unde domnea o mare foamete. Până în ziua de astăzi mai există proverbul: Sărăcie ca în Rodnia. Şi Blud grăi lui Jaropolk: «Vezi ce de soldaţi are fratele tău? Nu vom putea să-i biruim; încheie pace cu fratele tău». Aceasta însă o spunea din viclenie împotriva lui. Şi Jaropolk zise: «Aşa să fie». Deci Blud trimise lui Vladimir soli cari să-i spună: «Dorinţa ta s'a împlinit; voiu aduce pe Iaropolk la tine; pregăteşte totul să-l omori». Când Vla-

1) *Blud,* voevod din Kiev.
2) *Dorogojici,* o localitate lângă Dnipru, mai sus de Kiev.
3) *Kapici,* o localitate lângă Dnipru, mai la Nord de Kiev.
4) *Rodnia,* cetate lângă fluviul Ros, un afluent al Dniprului.

dimir a auzit aceasta, merse la curtea părintească Terem, despre care am vorbit mai înainte şi s'a aşezat cu ostaşii săi şi cu drujina sa. Şi Blud zise lui Jaropolk: «Du-te la fratele tău şi spune-i: Tot ce-mi vei da, eu voiu primi. Iaropolk plecă acolo, însă Variajko [1]) îi zise: «Nu te duce, principe; au să te omoare; fugi la Pecenegi şi vino încoace cu o armată». Dar nu l-a ascultat şi Iaropolk veni la Vladimir. Şi când intră pe uşe, doi Varegi îl loviră cu săbiile în piept. Blud însă închisese uşile, şi n'a mai lăsat pe nimeni din ai săi să intre. Astfel pieri Iaropolk. Variajko însă când a văzut că Iaropolk a fost omorît, fugi dela palat la Pecenegi şi de mai multe ori s'a luptat alături de Pecenegi în contra lui Vladimir. Acesta numai cu greu putu să-l atragă la sine, după ce îi făcu un jurământ. Vladimir însă avu legături cu soţia fratelui său, cu grecoaica, care îi era cumnată. Din aceasta s'a născut Sviatopolk. Deci dintr'o sămânţă urîtă ieşi fructe urîte. Mamă sa a fost o călugăriţă şi a doua oară Vladimir avu legături cu ea în afară de căsătorie. Sviatopolk era deci fiul unei adultere. De aceea tatăl său nici nu l-a iubit, căci el avea doi taţi, pe Jaropolk şi pe Vladimir.

Atunci Varegii grăiră către Vladimir: «Această cetate este a noastră, noi am cucerit-o; vrem să avem preţul răscumpărării două grivne de cap. Vladimir le spuse: Aşteptaţi o lună, până ce strâng bani pentru voi. Şi au aşteptat o lună întreagă şi nu le-a dat nimic. Atunci ziseră Varegii «Ne-ai înşelat; arată-ne drumul spre Grecia. El le zise: «Mergeţi». Şi din mijlocul lor alese bărbaţi buni, pricepuţi şi viteji şi le-a distribuit cetăţi; ceilalţi însă porniră la Ţarigrad, în Grecia. Şi el trimise, înaintea lor, soli cari grăiră împăratului: «Iată vin la tine Veregii, nu-i ţinea în oraş, căci se vor purta rău, după cum s'a purtat şi aci; împrăştie-i în diferite părţi şi nu lăsa pe nici unul să se întoarcă aci». (978—980).

Şi Vladimir începu să domnească singur în Kiev. Şi ridică mai mulţi idoli pe colina din afară a palatului Terem: un Perun de lemn, cu cap de argint şi mustăţi de aur; şi pe Chors, pe Dajbog şi Stribog şi pe Semargl şi pe zeiţa Mokoş. Şi le-au adus jertfe, numindu-i zei, şi-şi aduseră aci pe fiii şi ficele lor şi-i jertfiră diavolilor şi pângăriră pământul prin jertfele lor. Şi pământul rusesc şi această colină era pângărită de sânge. Dar prea bunul Dumnezeu nu vrea moartea păcătoşilor. Pe această movilă se ridică acum biserica Sfântului Vasile, după cum vom istorisi mai târziu. Dar să ne întoarcem la povestirea noastră.

1) *Variajko*, un voivod al lui Iaropolk.

Vladimir aşeză atunci pe unchiul său Dobrynia în Novgorod. Şi Dobrynia veni la Novgorod şi ridică la Volchov un idol al lui Perun; şi Novgorodienii îi aduseră jertfe ca unui Dumnezeu.

Vladimir era învins de dragostea după femei şi soţiile sale au fost: Rogneda, pe care o aşeză la Lybed [1]), unde este acum satul Predslavino, şi cu care a avut patru fii: Iziaslav, Mstislav, Iaroslav, Vsevlad şi două fete; cu grecoaica pe Sviatopolk, cu o cehă pe Vyşeslav, cu o alta pe Sviatoslav şi Mstislav; şi cu o bulgăroaică pe Boris şi Gleb. Concubine a avut el 300 în Vyşegorod, 300 în Belgorod şi 20 în Berestov [3]), în satul care se chiamă acum Berestovojie. Nesăturându-se cu vieaţa desfrânată, a luat şi femeile altor bărbaţi şi-a batjocorit şi fete mari. Căci era stricat ca Solomon. Solomon avea, cum se spune 700 femei şi 300 concubine. Acesta era înţelept, totuşi la sfârşit a căzut; cestălalt însă era fără minte, şi la sfârşit şi-a găsit mântuirea. Mare este Domnul şi mare este puterea sa; înţelepciunea sa n'are sfârşit. Căci urîtă este ademenirea femeilor, după cum a spus despre femei Solomon, după ce s'a pocăit: «Nu da ascultare unei femei rele, căci miere picură de pe buzele femeei stricate; câtva timp ea îţi îndulceşte gâtlejul, dar mai în urmă devine mai amară decât fierea. Cine se alipeşte de ea îl târeşte prin moarte în prăpastie. Ea nu merge pe calea vieţii, ci rătăcitori şi nebuneşti sunt paşii ei». Astfel a grăit Solomon despre femeile desfrânate, despre femeia cea bună însă el a zis: «Ea este mai preţioasă decât o piatră nestimată; bărbatul ei se veseleşte de ea, căci ea îi face fericirea în întreaga lui vieaţă. Dacă a găsit lână şi in, cu mâinile ei face lucru folositor. Ea este ca o corabie care face negustorie: de departe strânge ea bogăţii. Ea se scoală de noapte şi dă casei mâncări şi de lucru servitorilor. Dacă a văzut un ogor, l-a şi cumpărat; din lucrarea mâinilor ei, a plantat viea; ea şi-a încins puternic şalele, şi şi-a întărit braţul pentru muncă şi ştie ce bună este munca. Lumina ei nu se stinge toată noaptea. Mâna ei se întinde după lucruri folositoare şi degetele ei ţin fusul. Mâinile ei se deschid pentru săraci şi dă fructe celor însetaţi. Bărbatul ei n'are să se ocupe de casă, ori unde ar fi el; toţi ai ei vor fi îmbrăcaţi; pentru bărbatul ei, ea a făcut două feluri de haine, una vopsită în roşu, şi alta de purpură. Bărbatul ei se distinge la poarta cetăţilor ţării. Ea a ţesut pături şi le-a pus în vânzare; gura şi-o deschide cu vorbe înţelepte,

1) *Lybed*, un afluent al Dniprului.
2) *Bredslavino*, un sat pe Lybed, aproape de Kiev.
3) *Vyşegorod*, *Belgorod* şi *Berestov*, oraşele lângă Kiev.

ea vorbeşte cu limba sa numai când trebuie. Ea s'a îmbrăcat cu putere şi cu frumuseţe, dărniciile ei i-au ridicat copiii şi i-au făcut bogăţii; şi bărbatul ei a lăudat-o. Căci femeea cuminte este binecuvântată; să laude teama de Dumnezeu. Daţi-i din fructele buzelor ei şi lucrarea ei să o laude înaintea porţilor bărbatului ei».

Anul 6489. Vladimir merse în contra Leşilor şi le-a cuprins oraşele Peremysl [1]), Cerven [2]) şi alte oraşe, cari până în ziua de astăzi aparţin Rusiei. Tot în acest an a învins şi pe Viatici şi le-a impus un tribut de fie care plug, după cum făcuse şi tatăl său (981).

Anul 6490. Viaticii începură războiu; Vladimir porni împotriva lor şi-i învinse pentru a doua oară (982).

XXXIX. *Sacrificiile omeneşti. Istoria unui Vareg creştin.*

Anul 6491. Vladimir porni împotriva Iatviagilor, învinse pe Iatviagi [3]) şi le cuprinse ţara. Şi după ce se întoarse la Kiev aduse jertfe idolilor împreună cu poporul său. Şi bătrânii şi boierii ziseră: «Să tragem la sorţi un băiat şi o fată; asupra căruia va cădea sorţul să-l sacrificăm zeilor». Şi era un Vareg şi curtea lui era acolo unde este biserica Sfintei Maici a Domnului ce a fost zidită de Vladimir. Acest Vareg venise din Grecia şi făcuse cunoştinţă cu credinţa creştină. Şi el avea un fiu frumos ca înfăţişare şi ca suflet; din pisma diavolului asupra acestuia a căzut sorţul: căci diavolul n'a putut să se reţină să-şi arate puterea şi tânărul era ca un spin în inima sa. Şi Satana căută să-l prăpădească şi ataţă mulţimea. Trimişii veniră la el şi-i spuseră: «Sorţul a căzut pe fiul tău; căci zei pe el l-a ales; deaceea îl vom duce ca jertfă zeilor. Veregul zise: «Aceştia nu sunt zei, ci bucăţi de lemn; astăzi sunt aci, mâine însă vor putrezi; căci ei nici nu mănâncă nici nu beau, nici nu vorbesc; ei sunt făcuţi de mâna omului din lemn. Dar există un singur Dumnezeu, căruia îi slujesc Grecii şi căruia i se închină, care a făcut cerul şi pământul şi stelele şi soarele şi luna şi pe om şi i-a poruncit să trăiască pe pământ. Iar aceşti zei, ce-au făcut? Ei înşişi sunt făcuţi. Pe fiul meu nu vreau să-l dau diavolilor». Trimişii se duseră şi istorisiră acestea poporului. Aceştia prinseră armele, se repeziră la el şi nimiciră din toate părţile olatele lui. Veregul însă era cu fiul său în vestibul şi îi se adresară: «Dă-ne pe fiul tău ca să-l jertfim zeilor». El răspun-

1) *Peremysl*, cetate pe fluviul Jan. Peremysl.
2) *Cerven*, cetate în Galiţia.
3) *Iatviagi*, populaţiune baltică aproape de Prusieni.

se: «Dacă aceia sunt zei, pot să trimeată pe vre'unul dintre zei şi să ia pe fiul meu; dece îl cereţi?» Atunci începură să strige, sparseră podina de subt ei şi-i omorîră şi nimenea nu ştie, unde au fost îngropaţi. Pe acea vreme oamenii n'aveau minte şi erau păgâni. Diavolul s'a bucurat de aceasta şi nu ştia că sfârşitul său era aproape. Astfel se silea el să nimicească poporul creştin, deşi chiar din aceste ţări avea să fie gonit de sfânta cruce. «Aci, se gândea în sine satana, aci este locaşul meu, aci n'au învăţat apostolii şi n'au proorocit proorocii», şi nu ştiea că proorocul spune: «Chiar şi pe cei cari nu sunt poporul meu, îi voiu numi poporul meu», iar de apostoli s'a zis: «Vorbele lor s'au răspândit în toată ţara şi cuvintele până la marginea pământului. Căci deşi apostolii n'au fost aci cu trupul, răsună totuşi învăţătura lor, ca trompetele, peste tot pământul; în biserici prin învăţătura lor biruim noi pe duşman şi-l călcăm cu picioarele noastre, după cum l-au călcat acest tată cu fiul său şi au primit cununa cerească împreună cu sfinţii mucenici şi cu cei drepţi.

XL. *Războaele lui Vladimir. Discuţii religioase* (984).

Anul 6492. Vladimir porni împotriva Radimicilor. El avea pe lângă sine pe voivodul Volcii Chvost şi Vladimir trimise pe Volcii Chvost înaintea sa. Aceşta îi întâlni la râul Peşceana [1]) şi Volcii Chvost învinse pe Radimici. Deaceea Ruşii îşi bătură joc de Radimici spunându-le: «Cei de la Pesceana fugiră de o coadă de lup». Radimici însă erau din neamul Leşilor; venind s'au stabilit aci şi plăteau tribut Ruşilor; un povoz [2]) aduc până în ziua de astăzi.

Anul 6493. Vladimir porni cu unchiul său Dobrynia pe corăbii împotriva Bulgarilor şi pe Torci [3]) îi duse pe uscat călări şi birui pe Bulgari. Dobrynia zise lui Vladimir: Am văzut pe prizonieri şi toţi sunt cu cisme; aceştia n'au să ne trimeată tribut; să mergem să căutăm duşmani încălţaţi cu paie. Şi Vladimir încheiă pace cu Bulgarii şi s'a depus jurământ din ambele părţi. Şi zise Bulgarii: «Atât timp va ţinea pacea între noi până ce piatra va începe să înoate şi hameiul să cadă la fund. Şi Vladimir se întoarse la Kiev (985).

Anul 6494. Bulgarii de legea mahomedană veniră la el şi

1) *Peşceana*, un afluent al fluviului Soz din ţara Radimicilor.
2) *Povoz*, tribut ce se dedea principelui.
3) *Torcii*, popor de seminţie turcă, ca şi Torcmenii, Pecenegii, Polovcii. Ei trăiau la fruntariile Rusiei chiovene. Porphyrogenitul numeşte şi pe Unguri tot Turci.

spuseră: «Tu eşti un principe înţelept şi priceput şi totuşi nu cunoşti legea. Crede în legea noastră şi cinsteşte pe Mahomed. Şi Vladimir îi întrebă: Cum este legea voastră». Ei răspunseră: «Noi credem în Dumnezeu, Mahommed însă ne învaţă tăierea împrejur, să nu mâncăm carne de porc, să nu bem vin. După moarte, zise el, se poate trăi în desfrâu cu femeile: Mahommed va da fiecăruia 70 femei frumoase; din ele el alege una frumoasă şi toate frumuseţile le îngrămădeşte asupra ei; aceasta devine soţia sa. Dar şi aci se poate el da la tot desfrâul. Cel ce este sărac în această lume va fi sărac şi în cealaltă». Şi o sumedenie de alte minciuni pe cari mi-este ruşine să le reproduc (986).

Vladimir i-a ascultat căci şi plăceau femeile şi el însuşi era desfrânat, de aceea i-a ascultat bucuros; ceea ce nu-i convenea de loc era tăierea împrejur şi reţinerea dela carne de porc şi dela orice băutură. El răspunse: «Pentru Ruşi băutura este o plăcere, fără ea nu putem fi». Apoi veniră Nemţii de la Roma şi-i grăiră: «Papa ne-a însărcinat să-ţi spunem: Ţara ta este ca ţara noastră, dar credinţa voastră nu este ca a noastră; căci credinţa noastră este lumină; noi ne rugăm lui Dumnezeu care a făcut cerul şi pământul şi stelele, luna şi tot ce are suflare; zeii voştri sunt încă de lemn. Vladimir îi întrebă: «Cari sunt poruncile voastre?». Ei răspunseră: «A posti după putere; dacă cineva mănâncă şi bea, toate acestea sunt pentru slava lui Dumnezeu. a zis învăţătorul nostru Paul». Vladimir zise atunci Nemţilor: «Plecaţi de aci, căci părinţii noştri n'au admis aceasta». Când au auzit aceasta Ovreii Chazari, veniră şi grăiră: «Am auzit că au venit Bulgari şi creştini,învăţându-te fiecare dintre ei credinţa sa. Creştinii cred în acela pe care noi l-am răstignit pe cruce, noi însă credem în singurul Dumnezeu al lui Abraham, al lui Isaac şi al lui Iacob». Şi Vladimir îi întrebă: «Cum este legea voastră?» Ei răspunseră: circumciziunea, abţinerea dela carnea de porc şi de iepure şi serbarea sabbatului». El îi întrebă: «Şi unde este ţara voastră?» Ei răspunseră: «In Ierusalim». Apoi îi întrebă: «Acolo locuiţi voi acum?» Ei ziseră: «Dumnezeu s'a mâniat pe părinţii noştri şi pentru păcatele noastre ne-a împrăştiat pe tot pământul şi ţara noastră a dat-o în mâna creştinilor». Atunci zise el: «Cum învăţaţi voi pe alţii, iar voi sunteţi goniţi de Dumnezeu şi împrăştiaţi de el? Dacă Dumnezeu v'ar fi iubit pe voi şi legea voastră, nu v'ar fi împrăştiat prin ţări străine. Aţi voi voi ca şi nouă să ni se întâmple la fel?».

In urmă trimiseră Grecii la Vladimir un filosof care grăi astfel: Am aflat că au venit Bulgarii şi au voit să te înveţe să primeşti credinţa lor: credinţa lor însă pângăreşte cerul şi pământul; ei sunt mai blăstămaţi decât toţi oamenii, au ajuns asemenea cu Sodoma şi Gomora, asupra cărora Dumnezeu a lăsat să cadă pietre de foc şi i-a înghiţit şi cufundat subt pământ. Astfel îi aşteaptă şi pe ei ziua pieirei, când va veni Dumnezeu să judece pe pământ şi să piardă pe toţi câţi fac nedreptate şi săvârşesc grozăvii: căci aceştia se spală în excrementele lor şi le bagă în gură, şi le trec prin barbă invocând pe Mahommed. Tot astfel şi femeile lor săvârşesc aceleaşi crime şi altele şi mai urîte căci gustă murdăria împreunării bărbatului cu femeia !. Când a aflat aceasta Vladimir, a scuipat pe pământ şi a zis: «Asta-i o scârboşenie». Iar filosoful zise: Am mai aflat şi despre aceea că au sosit oameni dela Roma să vă propovăduiască credinţa lor. Credinţa lor este puţin deosebită de credinţa noastră. Ei se slujesc în serviciul lor divin de pâine nedospită, adică de azimă, pe care Dumnezeu nu le-a dat-o; mai mult chiar el a poruncit să se servească cu pâine şi aceasta a dat-o apostolilor şi luând pâinea a zis: «Acesta este trupul meu care se frânge pentru voi». In acelaşi fel a luat el şi vinul şi a zis: «Acesta este sângele meu al legei celei noui care se varsă pentru voi şi pentru mulţi spre iertarea păcatelor». Ei însă nu fac aşa şi nu împlinesc adevărata credinţă». Atunci Vladimir zise: «Au venit la mine jidovii şi au spus: Nemţii şi Grecii cred în acela pe care noi l-am răstignit pe cruce». Filosoful răspunse: «E adevărat, noi credem în acesta; căci proorocii lor au prezis, că Dumnezeu se va naşte, alţii însă că va fi crucificat şi îngropat şi a treia zi se va scula şi se va înălţa spre cer. Ei însă au ucis pe aceşti profeţi, iar pe alţii i-au maltratat. Şi când s'a împlinit timpul proorocirei lor, s'a scoborît pe pământ şi a lăsat să fie răstignit şi înviind s'a suit la cer. El a aşteptat 46 ani ca ei să se căiască şi nu s'au căit. Atunci a trimis împotriva lor pe Romani cari le-au dărîmat cetăţile lor şi şi pe ei i-a împrăştiat peste tot pământul şi astfel slujesc în ţări străine». Vladimir întrebă: «De ce Dumnezeu s'a pogorît pe pământ şi s'a supus la o astfel de mucenicie?». Filosoful răspunse zicând: «Dacă vreai să asculţi, am să-ţi istorisesc dela început, de ce Dumnezeu s'a pogorît pe pământ». Vladimir zise: «Vreau bucuros să ascult».

Şi filosoful începu să grăiască astfel: «La început, Dumnezeu a făcut cerul şi pământul, în întâia zi. A doua zi a făcut uscatul care este în mijlocul apelor; în aceeaşi zi s'au despărţit apele: o parte se ridică deasupra uscatului, cealaltă jumătate se retrase subt

uscat. In ziua a treia făcu marea şi râurile şi izvoarele şi sămănăturile; în ziua a patra soarele, luna şi stelele şi Dumnezeu împodobi cerul. Când a văzut aceasta cel dintâi dintre îngeri, cel mai bătrân din ceata îngerilor, se gândi în sine şi zise: «Vreau să mă scobor pe pământ şi să pun stăpânire pe pământ şi voiu fi asemenea cu Dumnezeu şi-mi voiu aşeza tronul meu pe norii dela miază noapte». Şi numai de cât Dumnezeu îl aruncă din cer şi după el căzură, cei cari îi erau supuşi, ceata a zecea (de îngeri). Numele acestui uneltitor era Satanael şi în locul său Dumnezeu puse pe Mihail ca cel mai bătrân. După ce Satanael n'a isbutit în planurile sale şi după ce şi-a pierdut slava de mai înainte, a fost numit inimicul lui Dumnezeu. In urmă, în ziua a cincea Dumnezeu a făcut chiţii şi peştii şi târîtoarele şi păsările înaripate. In ziua a şasea a făcut Dumnezeu fiarele şi dobitoacele şi viermii pământului, el făcu şi pe om. In ziua a şaptea Dumnezeu se odihni de lucrurile sale: acesta este Sabbatul. Şi Dumnezeu aşeză paradisul în răsărit în Eden şi duse aci pe omul pe care îl făcu. Şi i-a dat voie să mănânce din orice pom în afară de unul singur, acela al cunoaşterii binelui şi răului. Şi Adam era în paradis şi privea pe Dumnezeu şi-l lăuda, când îl lăudau şi îngerii. Şi Dumnezeu trimise lui Adam un somn şi Adam adormi; şi Dumnezeu luă lui Adam o coastă şi-i făcu o soţie şi-i o aduse lui Adam în paradis şi Adam zise: «Acesta este os din oasele mele şi carne din carnea mea, şi a fost numită femee». Şi Adam dădu numele animalelor şi păsărilor şi fiarelor şi viermilor, şi un înger îi numi şi pe ei amândoi. Şi Dumnezeu făcu să asculte de Adam fiarele şi dobitoacele şi el stăpânea peste toate şi ele îi erau supuse. Când diavolul văzu cât de mult cinsteşte Dumnezeu pe om, a început să-l pizmuiască, s'a prefăcut într'un şarpe şi a venit la Eva şi-i spuse: De ce nu mâncaţi voi din pomul, care se găseşte în mijlocul paradisului?». Şi femeea grăi către şarpe: «Dumnezeu a spus: «Voi nu trebuie să mâncaţi: căci dacă veţi mânca, veţi muri». Atunci şarpele grăi femeei: Nu veţi muri, dar Dumnezeu ştie că în ziua în care veţi mânca din el, ochii voştri se vor deschide şi voi veţi fi ca Dumnezeu, cunoscând binele şi răul». Şi femea văzu că fructul era bun de mâncat şi ea luă şi mâncă şi dădu şi bărbatului ei şi mâncară amândoi. Şi ochii lor s'au deschis şi văzură că sunt goi şi din foi de smochin şi-au făcut şorţuri. Atunci Dumnezeu zise: «Blestemat să fie pământul în lucrările tale; în necaz să mănânci în toate zilele vieţii tale». Şi Dumnezeu Domnul grăi: «Dacă întindeţi mâna şi culegeţi fructul arborelui vieţii, veţi trăi veecinic» şi Dumnezeu Domnul

goni pe Adam din paradis. Şi s'a aşezat dincolo de paradis, plângând şi muncind pământul şi Satan s'a bucurat de blăstămul pământului: astfel ne-a ajuns prima cădere şi pedeapsă amară: pierderea vieţii îngereşti. Adam născu pe Cain şi Avel; Cain era muncitor de pământ. Avel păstor. Şi Cain oferi lui Dumnezeu din fructele câmpului şi Dumnezeu nu primi darurile sale; Avel îi jertfi cel dintâi miel născut şi Dumnezeu primi darul lui Avel. Atunci Satan se furişă în sufletul lui Cain şi împinse pe Cain să omoare pe Avel. Şi Cain zise: «Să mergem în câmp» şi Avel îl ascultă. Şi după ce s'au dus s'a ridicat Cain şi a voit să-l omoare şi n'a ştiut, cum să-l omoare. Atunci grăi Satan către el: «Ia o piatră şi loveşte-l». Şi a luat o piatră şi l-a omorît. Şi Dumnezeu zise către Cain: «Unde este fratele tău?». El răspunse; «Sunt eu păzitorul fratelui meu»? Şi Dumnezeu zise: «Sângele fratelui tău strigă către mine; vei geme şi vei tremura toată vieaţa ta». Adam şi Eva plânseră, iar diavolul s'a bucurat şi a spus: «Uite pe cel pe care l-a cinstit Dumnezeu, eu am făcut să cadă dela Dumnezeu şi uite acum l-am făcut să plângă». Şi au plâns amândoi după Avel treizeci de ani şi cadavrul lui nu putrezea. Şi nu se pricepea să-l îngroape. Atunci la porunca lui Dumnezeu sosiră în sbor două păsări: una dintre ele murind, cealaltă făcu o groapă şi puse pe cea moartă înlăuntru şi o îngropă. Când au văzut aceasta Adam şi Eva făcură şi ei o groapă şi băgară pe Avel în ea şi plângând îl îngropară. Când Adam era de 230 ani născu pe Seth şi două fete: şi Cain a luat pe una şi Seth pe cealaltă. Astfel se înmulţiră oamenii şi se lăţiră pe pământ. Şi ei nu cunoşteau pe creatorul lor şi erau desfrânaţi şi daţi la tot felul de crime, omoruri şi patimi; oamenii trăiau ca vitele. Singurul om drept în acest neam era Noe; acesta avu trei fii: Sem, Ham şi Iaphet. Şi Dumnezeu zise: Duhul meu nu va mai rămânea deasupra acestor oameni, şi zise: «Am să prăpădesc ceea ce am creiat, dela om până la animale». Şi Dumnezeu Domnul grăi către Noe: «Fă-ţi o arcă lungă de 300 coţi, lată de 80 coţi şi înaltă de 30 coţi,— căci Egiptenii îi ziceau la sagenă cot.— După ce arca a fost construită timp de o sută de ani, povesti Noe că are să vie un potop, dar era luat în râs. După ce a fost gata arca, zise Domnul către Noe: «Intră înlăuntru, tu şi soţia ta şi fiii tăi şi nuronile tale; şi ia cu tine înlăuntru câte o pereche din toate animalele şi din toate păsările şi din toate reptilele». Şi Noe le băgă înlăuntru, după cum i-a spus Dumnezeu. Atunci Dumnezeu făcu să cadă pe pământ un potop şi înghiţi toate vietăţile; arca însă plutea pe apă. Când s'au retras apele, Noe a ieşit cu fii săi şi cu soţia sa; din ei s'a înmulţit neamul

omenesc pe pământ. Şi oamenii au ajuns mulţi la număr şi vorbeau o singură limbă şi ziseră între ei: «Să ridicăm un turn până la cer. Şi se apucară de zidit şi şeful lor era Nimrod. Atunci zise Dumnezeu: «Uite cum s'au înmulţit oameni şi gândurile lor sunt pline de deşertăciune. Şi Dumnezeu veni şi le încurcă limbile în 72 limbi. Eber însă a rămas cu limba lui Adam, căci el singur n'a luat parte la nebunia lor, zicând: «Dacă Dumnezeu ar îndemna pe oameni să zidească un turn până la cer, el însuşi l-ar fi creat cu vorba sa, după cum a făcut cerul, pământul, marea şi toate cele văzute şi nevăzute. De aceea limba sa n'a fost schimbată. Din el se trag Ebreii.

Oamenii se împărţiră în şaptezeci şi două de popoare şi se împrăştiară pe pământ şi fiecare popor îşi luă obiceiurile sale. Şi după învăţătura diavolului aduceau ei jertfe pădurilor şi izvoarelor şi florilor şi nu cunoşteau pe Dumnezeu. De la Adam până la potop sunt 2242 ani şi dela potop până la amestecul limbilor 529 ani. In urmă diavolul aruncă pe oameni în păcate şi mai mari: ei se apucară să-şi facă idoli, unii de lemn, alţii de aramă, alţii de marmoră şi alţii de aur şi de argint. Şi se închinau lor şi-şi duceau pe fii şi fiicele lor şi-i omorau înaintea lor şi întreg pământul a fost pângărit. Autorul idolatriei a fost Seruch; căci el făcu idoli în cinstea oamenilor morţi, dintre cari unii erau regi, alţii eroi, alţii vrăjitori, alţii femei desfrânate. Acest Seruch a născut pe Tharah, Tharach însă a născut trei fii: Abraham şi Nahor şi Haran. Tharah făcu idoli, precum a fost obicinuit de tatăl său. Abraham însă, când a ajuns să aibă minte, s'a uitat spre cer şi văzu stelele şi cerul şi grăi: «In adevăr, acela este Dumnezeu care a făcut cerul şi pământul, iar tatăl meu a dus pe oameni pe căi greşite». Şi Abraham grăi: «Am să pun la încercare pe zeii tatălui meu»; şi zise: «Tată, de ce duci pe oameni pe căi greşite, făcând idoli de lemn? Acela este Dumnezeu care a făcut cerul şi pământul». Şi Abraham luând foc, arse pe idoli în templu. Când a văzut Haran, fratele lui Abraham, a voit în grija sa pentru idoli să-i scoată în grabă; a ars însă însuşi Haram şi muri înaintea tatălui său. Până atunci nici odată un fiu n'a murit înaintea tatălui său, ci tata înaintea fiului; de la el a început şi fiii să moară înaintea părinţilor lor.

Şi Abraham plăcu lui Dumnezeu şi Dumnezeu grăi lui Abraham: «Mergi din casa tatălui tău în ţara ce-ţi voiu arăta. Şi din tine am să fac un popor mare şi neamurile de pe pământ te vor binecuvânta». Şi Abraham făcu ceea ce-i porunci Dumnezeu. Şi Abraham luă pe nepotul său Loth: căci Loth era cumnatul său şi fiul

fratelui său, căci Abraham luase în căsătorie pe fiica fratelui său Haran, pe Sara. Şi a venit în ţara Canaanului lângă un stejar mare şi Dumnezeu grăi lui Abraham: «Seminţiei tale îi voiu da eu această ţară». Şi Abraham se închină lui Dumnezeu. Abraham era de 75 ani, când a plecat de la Haran, iar Sara era stearpă: supărată de această sterilitate a ei, Sara zise către Abraham: «Du-te la sclava mea». Şi Sara luă pe Hagar şi o dete bărbatului ei. Şi Abraham se unii cu Hagar şi Hagar rămase însărcinată şi născu un fiu pe care l-a numit Isaac. Şi Dumnezeu a poruncit lui Abraham să taie împrejur copilul şi l-a tăiat împrejur în ziua a 8-a. Dumnezeu ţinea la Abraham şi la neamul lui şi l-a numit poporul său. După ce Isaac se făcu mare, iar Abraham trăise 175 ani, muri şi a fost îngropat. Când Isaac era de 60 de ani, născu doi fii, pe Esau şi Iacob. Esau era rău, Iacob însă drept. Iacob sluji 7 ani la unchiul său pentru fiica acestuia mai mică, şi Laban, unchiul său, nu i-o dete ,ci îi spuse: «Ia pe cea mai mare». Şi-i dete pe Lea, a mai mare, iar pentru a doua îi grăi : «Slujeşte-mi mai departe 7 ani». Şi i-a servit mai departe 7 ani pentru Rahela. Astfel luă el pe cele două surori ca soţii şi născu cu ele 8 copii: Ruben, Simeon, Levi, Iuda, Isachar şi Sabulon, Iosif şi Beniamin; şi cu două sclave avu el pe Dan, Naphtali, Gad şi Asser. Şi din aceştia se trag Jidovii. Când Iacob a fost de 130 ani, se duse el cu familia sa, care număra 65 suflete, în Egipt; a trăit în Egipt 17 ani şi muri; şi seminţia sa a stat în robie 400 de ani. După aceşti ani neamul evreesc s'a întărit şi s'a înmulţit, şi Egiptenii îi asupriră cu robia.

In acest timp se născu printre Jidovi Moise. Şi vrăjitorii egipteni spuseră regelui: S'a născut printre Evrei un copil, care va pierde Egiptul». Atunci regele porunci numai decât să fie aruncaţi în Nil toţi copii nou născuţi ai Evreilor. Mama lui Moise însă, fiindcă se temea de moartea lui, luă pe copilaş şi îl puse într'un coşuleţ, îl duse şi-l aşeză pe malul fluviului. In această vreme fiica Faraonului Termuthis veni să facă baie şi zărind copilaşul plângând, îl ridică, îi se făcu milă de el şi îl numi Moise şi-l luă cu sine: căci era un copil frumos. Şi fiindcă avea patru ani, îl duse fiica faraonului la tatăl ei. Când Faraonul văzu pe Moise, îi plăcu copilul; Moise însă, când îl îmbrăţişă, îi aruncă regelui coroana de pe cap şi o călcă. Când a văzut aceasta un vrăjitor grăi către rege: «O rege, nimiceşte pe acest copil, căci dacă nu-l nimiceşti, el vă va pierde tot Egiptul». Şi regele nu-i dădu ascultare, ci mai mult încă dete ordin să nu mai fie nimiciţi copiii de Evrei. După ce Moise s'a făcut mare, a ajuns

la o mare putere în casa Faraonului. Când însă veni un alt rege, nobilii începură să-l pizmuiască. Moise, fiindcă ucise pe un Egiptean care rănise pe un Evreu, fugi din Egipt şi veni în ţara Midian. Şi călătorind prin pustiu a fost învăţat de îngerul Gabriel despre creaţiunea lumii şi despre cei dintâi oameni şi despre cele ce s'au întâmplat în urmă şi despre potop şi despre amestecul limbilor şi câţi ani a trăit fiecare; deasemenea l-au învăţat despre mersul şi numărul stelelor, despre întinderea pământului şi despre înţelepciune. In urmă îi apăru Dumnezeu într'un mărăciniş şi îi zise : «Am văzut mizeria poporului meu din Egipt şi m'am scoborît (din cer) să-l scap din mâinile Egiptenilor şi să-l scot din această ţară. Tu însă dute la Faraon, regele Egiptului şi spune-i «Libereazâ pe Israel pentru ca timp de trei zile să aducă jertfă lui Dumnezeu. Dacă regele egiptean nu va vrea să te asculte, am să-l lovesc cu toate minunile mele». Când a venit Moise, Faraonul nu i-a dat ascultare. Şi Dumnezeu trimise asupra Faraonului 10 plăgi; întâia, prefacerea râurilor în sânge, a doua broaşte, a treia ţânţari, a patra muşte de cal, a cincea ciuma animalelor, a şasea bube ce ardeau, a şaptea grindină, a opta lăcuste, a noua întuneric de trei zile, a zecea ciumă printre oameni. De aceea au venit asupra lor zece plăgi, fiindcă în decurs de zece luni au înecat pe copiii Evreilor. Şi pe când era ciuma în Egipt, zise Faraon lui Moise şi fratelui său Aron: «Plecaţi cât mai repede de aci». Atunci Moise adună poporul evreiesc şi plecă din Egipt. Şi Domnul îi conduse pe cale prin pustiu spre Marea Roşie; şi înaintea lor mergea noaptea o coloană de foc şi ziua o coloană de nori. Când Faraonul auzi că poporul fuge, se puse pe urma lor şi-i îngrămădi la ţărmul mării. Când văzu aceasta poporul evreesc, începu să murmure împotriva lui Moise zicând: «De ce ne-ai dus la moarte?». Şi Moise chemă pe Dumnezeu şi Dumnezeu grăi: «De ce mă strigi?. Loveşte cu toiagul tău în mare». Moise făcu aşa şi apa se despărţi în două şi fiii lui Israel intrară în mare. Când a văzut aceasta Faraonul, se luă după ei, şi fiii lui Israel trecură ca pe uscat. După ce s'au urcat pe ţărm, marea se revărsă peste Faraon şi peste armata sa. Căci Dumnezeu iubea pe Israel. Şi porniră dela mare trei zile prin pustiu şi ajunseră la Mara; aci apa era amară şi poporul începu să cârtească împotriva lui Dumnezeu şi Dumnezeu îi arătă un pom; Moise îl băgă în apă şi apa s'a îndulcit. In urmă cârtiră iarăşi împotriva lui Moise şi Aron şi ziseră: «Era mai bine pentru noi în Egipt unde aveam de mâncat carne, ceapă şi pâine după voie». Şi Dumnezeu grăi către Moise: «Am

auzit murmurele fiilor lui Israel, şi le-a dat să mănânce manna. In urmă le dete o lege pe muntele Sinaî. Când Moise era dus la Dumnezeu pe munte, turnară un cap de viţel şi îi se rugau ca unui Dumnezeu: din aceştia Moise omorî trei mii, şi în urmă murmurară din nou împotriva lui Moise şi Aron, fiindcă nu aveau apă. Şi Domnul grăi către Moise: «Loveşte cu toiagul în stâncă». Şi el zise: «Vom dobândi apă şi din această stâncă». Şi Domnul se mânie pe Moise, fiindcă se îndoise de Domnul. Şi el nu ajunse în ţara făgăduită, din pricina murmurilor lor; ci îl conduse pe el la muntele Nebo şi i-a arătat ţara făgăduinţii şi Moise muri acolo pe munte. Şi Iosua, fiul lui Nun, luă conducerea. Acesta ajunse în ţara făgăduită, nimici neamul Cananienilor şi în locul lor aşeză pe fiii lui Israel. După moartea lui Iosua, ajunse în locul său Iuda ca judecător şi ceilalţi judecători au fost patrusprezece, în timpul cărora ei îşi uitaseră de Dumnezeu care îi scosese din Egipt şi începură să slujească idolilor. Şi Dumnezeu se mânie pe ei şi-i lăsă în prada străinilor. Când începeau să se căiască, avea iarăş milă de ei; când îi libera, greşeau din nou, închinându-se la idoli. In urmă, ajunse judecător preotul Ilie şi după acesta profetul Samuel. Şi poporul grăi lui Samuel: «Dă-ne un rege». Şi Domnul se mânie împotriva lui Israel şi aşeză peste ei ca rege pe Saul. Intr'aceea Saul nu voi să meargă în legea Domnului şi Domnul alese pe David şi-l puse ca rege peste Israel şi David plăcu lui Dumnezeu. Acesta este David căruia Dumnezeu îi făgădui că din neamul său se va naşte Dumnezeu. Şi acesta începu să proorocească întruparea divină spunând: «Din trupul meu te-am născut înainte de steaua dimineţii». Acesta a proorocit patruzeci de ani şi a murit. Şi după el a proorocit fiul său Solomon care a zidit lui Dumnezeu un templu şi-l numi Sfântul Sfinţilor. El era înţelept, dar la sfârşit a căzut în păcat: a domnit patru zeci de ani şi a murit. După Solomon a domnit fiul său Roboam; subt acesta împărăţia ovreească se împărţi în două: una la Ierusalim şi alta la Samaria.

La Samaria domni Ieroboam, servitorul lui Solomon care făcu două vaci de aur, pe una o aşează în Bethel pe o colină, pe alta la Dan spunând: «Iată zeii tăi, Israel». Şi poporul li se închină şi uită pe Dumnezeu. Chiar în Ierusalim începură să uite pe Dumnezeu şi să se închine lui Bal, adecă zeului războiului, care este Ares, şi uitară pe Dumnezeul părinţilor lor. Atunci Dumnezeu începu să le trimeaţă profeţi şi profeţii începură să-i mustre pentru necredinţa lor şi pentru idolatria lor: ei însă începură să-şi omoare profeţii, fiindcă erau abătuţi de ei de la păcat. Atunci Dumnezeu se mânie

în contra lui Israel şi zise: «Am să-i gonesc dela mine şi să chem alte popoare cari mă ascultă. Dacă mai păcătuesc, nu-mi voiu mai aduce aminte de nedreptăţile lor. Şi a început să trimeată profeţi, zicând: «Prooroci despre alungarea Ovreilor şi despre chemarea popoarelor».

Mai întâi începu să proorocească Hosea, zicând: «Am să fac să înceteze domnia casei lui Israel, voiu rupe arcul lui Israel. Nu voiu mai avea milă de casa lui Israel, ci-l voiu alunga şi mă voiu despărţi de el, zise Domnul, şi vor avea să rătăcească printre popoare». Şi Ieremia grăi: «Chiar dacă ar sta înaintea mea Samuel şi Moise, nu voiu mai avea milă de ei. Şi Ieremia spune iarăşi: Astfel zice Domnul: «Iată, am jurat pe numele meu cel mare, că de acum înainte numele meu nu va mai fi chemat de buzele Jidovilor». Ezechil a zis: «Aşa grăeşte domnul Adonai: «Am să vă împrăştiu pe voi şi pe urmaşii voştri în toate vânturile, căci voi aţi pătat sanctuarul meu cu toate crimele voastre; vă voiu goni, şi nu voiu mai avea milă de voi. Maleachi zice: Aşa grăeşte Domnul: «Eu nu vă mai plac pe voi, căci din Răsărit până în Apus numele meu va fi slăvit între popoare; în orice loc se aduce numelui meu tămâie şi jertfă curată, căci mare este numele meu printre popoare». Marele Isaia zise: «Aşa grăeşte Domnul: Voiu întinde mâna mea în contra ta, şi te voiu nimici şi te voiu împrăştia şi nu te voiu mai aduce înapoi». Şi în altă parte grăi acelaşi: «Am început să urăsc sărbătorile voastre, şi începutul lunilor voastre şi nu mai ţin la sabbatele voastre». Profetul Amos zise : «Ascultaţi cuvântul Domnului: eu încep un cântec de jale pentru voi; casa lui Israel a căzut şi nu se va mai ridica nici odată». Maleachi zise: «Aşa grăi Domnul: Voiu trimite asupra voastră blestemul şi voiu anatemiza cultul vostru şi-l voiu nimici şi nu va mai fi în mijlocul vostru». Şi mulţi au proorocit că ei vor fi goniţi.

Acestor profeţi Dumnezeu le-a poruncit să proorocească despre chemarea altor popoare în locul lor. Isaia a început să-i cheme, grăind astfel: «Iată că o lege va ieşi dela mine şi judecata mea este lumină pentru popoare. Dreptatea mea se apropie curând; mântuirea mea va veni ca o lumină şi în braţul meu îşi vor pune nădejdea popoarele! Ieremia a zis: «Astfel a grăit Domnul: Am să dau o nouă legătură casei lui Iuda, punând Legea în conştiinţa sa. Eu vreau să fiu Dumnezeul lor şi ei să fie poporul meu. Isaia grăi: «Cele vechi au trecut, cele noui le vestesc; înainte de venirea lor, v'au fost vădite. «Cântaţi lui Dumnezeu un cântec nou; acelora cari îmi slujesc li se va da un nume nou care va fi binecuvântat pe întreg pământul.

Casa mea va fi numită casă de rugăciuni pentru toate popoarele». Şi tot Isaia zise: «Domnul va arăta braţul său cel sfânt tuturor popoarelor şi toate marginile pământului vor vedea mântuirea dela Dumnezeul nostru». David zice: «Lăudaţi pe Domnul, toate popoarele, şi slăviţi-l voi, toţi oamenii».

Dar fiindcă Dumnezeu a iubit pe oamenii cei noi, le-a spus: «Vreau ca eu însumi să mă pogor la ei şi să mă arăt oamenilor în carne şi să sufăr pentru păcatele lui Adam. Şi ei au început să proorocească despre incarnaţiunea lui Dumnezeu. Mai întâiu David a zis: «Domnul a grăit Domnului meu: «Aşează-te la dreapta mea, până ce eu voi aseza pe duşmanii tăi ca scaun la picioarele tale». Şi în altă parte zise: «Domnul grăi către mine: Tu eşti fiul meu, astăzi te-ai născut pe tine». Isaia zise: «Nu un trimis şi nici un sol, ci însuşi Dumnezeu a venit să ne mântuiască». Şi iarăşi: «Un prunc ni s'a născut, a cărui putere stetea în braţul său şi se va numi marele sfătuitor al îngerilor; mare este puterea sa şi pacea sa nu are sfârşit». Şi iarăşi: «Iată o fecioară va concepe şi va naşte un fiu şi numele său va fi Immanuel». Micha grăi: «Tu Bethleem, casa lui Ephratha, tu eşti mică printre miile de Ovrei. Din tine va ieşi acela care are să fie cel dintâi printre principii lui Israel; origina lui a fost din zilele veciniciei. De aceea nu o va părăsi până în ziua când cel ce trebue să se nască se va naşte şi ceilalţi fraţi ai săi se vor întoarce la fiii lui Israel». Ieremias zise: «Iată Dumnezeul nostru şi nimenea altul nu va fi asemenea cu el. El a găsit toate căile ştiinţei, şi le-a dat lui Iacob, servitorul său». In urmă s'a arătat pe pământ şi a trăit cu oamenii. Şi iarăş: El este om, cine va ghici că el este Dumnezeu? El moare ca un om». Zaharia a zis: «Ei n'au ascultat pe fiul meu, de aceea nici eu nu-i voiu asculta pe ei, zice Domnul. Şi Hosea a zis : «Aşa grăeşte Domnul: Trupul meu vine dela ei».

Ei au proorocit şi patimile sale, grăind, precum a spus Isaia: «O, vai de sufletul lor. Căci au făcut un plan urît, când au grăit: Să legăm pe cel drept». Şi iarăşi a spus: «Domnul a grăit aşa: Eu nu vreau să mă împotrivesc şi nici nu vorbesc în contră. Spatele meu mi l-au întins pentru lovituri şi obrajii mei pentru palme şi faţa mea nu mi-am întors-o dela ocări şi scuipaturi». Ieremias a zis: «Veniţi să punem lemn în pâinea sa şi vieaţa sa să o ştergem de pe pământ». Moise a spus despre crucificarea lui: «Dece s'au turburat popoarele?» Isaia a zis: «Ca un miel va fi dus la moarte». Esra a spus: «Slăvit să fie Domnul şi-a întins braţele şi a mântuit Ierusalimul».

Şi au vorbit şi despre învierea sa. David a zis: «Ridică-te Dum-

nezeule, judecă pământul, căci tu eşti moştenitorul între toate popoarele». Şi iarăşi: «Domnul s'a sculat ca dintr'un somn». Şi iarăşi: «Să se scoale Dumnezeu ca duşmanii săi să fie risipiţi». Şi iarăşi: «Scoală-te, Doamne Dumnezeu meu, mâna ta să se ridice». Isaia a zis: «Voi cari vă scoborîţi pe pământ şi în umbra morţii, lumina va străluci deasupra voastră. Zaharia a spus: «Prin sângele legăturii tale, tu ai făcut să iasă prizonierii din groapă, unde nu este apă». Multe s'au proorocit asupra lui şi toate s'au împlinit.

Vladimir spuse atunci: «Când s'au împlinit acestea şi s'au întâmplat de fapt ori numai au să se întâmple?». El răspunse spunându-i: «Toate acestea s'au întâmplat mai înainte, când Dumnezeu s'a întrupat. După cum am spus-o adineaori, după ce Ovreii au omorît pe profeţi şi regii lor au călcat legea, Dumnezeu îi dete pradă şi pentru păcatele lor au fost duşi în Asiria în sclavie şi au robit acolo timp de şaptezeci de ani. Şi în urmă s'au întors în ţara lor şi n'au mai avut regi, ci îi stăpânea preoţii, până la străinul Irod, care domni peste ei».

Subt domnia acestuia, în anul 5500 a fost trimis Gabriel în Nazaret la fecioara Maria din seminţia lui David să-i spună: «Bucură-te prea fericită, Domnul este cu tine». Şi în urma acestui cuvânt, ea primi în trupul ei cuvântul lui Dumnezeu şi născu un fiu, căruia îi dete numele de Iisus. Şi iată, veniră magii din răsărit şi ziseră: «Unde este regele nou născut al Evreilor? Noi am văzut în răsărit steaua sa şi am venit să i ne închinăm». Când a auzit aceasta regele Irod, s'a înspăimântat şi împreună cu el întreg Ierusalimul. Şi el chemă pe oamenii învăţaţi în legi şi pe bătrânii poporului şi-i întrebă: «Unde s'a născut Christos?». Şi ei răspunseră: «La Bethleem în Iudeia». Când a auzit Irod aceasta, a trimis vestitori zicând: «Ucideţi pe toţi copii până la doi ani». Ei se duseră şi uciseră pe copii. Atunci Maria de teamă îşi ascunse copilul; şi Iosif şi Maria îşi luară copilul şi fugiră în Egipt şi au rămas acolo până la moartea lui Irod. In Egipt îngerul îi se arătă lui Iosif grăindu-i: «Scoală, ia copilul şi pe mama sa şi pleacă în ţara lui Israel». El plecă şi se aşeză în Nazareth. Când s'a făcut mare şi era în vârstă de treizeci de ani, începu să facă minuni şi să propovăduiască împărăţia cerului. Şi-şi alese doisprezece oameni pe cari îi numi învăţăceii săi. Şi se apucă să facă minuni mari, să învie pe morţi, să cureţe pe leproşi şi să facă să meargă ologii şi să dea vedere orbilor şi multe alte minuni mari, după cum mai înainte preziseseră depre el profeţii, grăind: «El a vindecat boalele noastre şi şi-a luat asupra-şi durerile

noastre». Şi a fost botezat de Ioan în Iordan şi a arătat oamenilor celor noui regenerarea.

După ce s'a botezat, iată că s'au deschis cerurile şi duhul în chip de porumb s'a scoborît şi un glas se auzi spunând: «Acesta este fiul meu cel iubit, în care mi-am pus toată plăcerea. Şi trimise pe învăţăcei să predice împărăţia cerurilor şi pocăinţa pentru iertarea păcatelor. Şi fiindcă vrea să se împlinească proorocia, se apucă el însuşi să proorocească, că fiul omului trebuie să sufere şi să fie răstignit pe cruce şi să învieze a treia zi. Pe când el învăţa în templu, preoţii şi învăţătorii în legi se umplură de pismă şi căutară să-l omoare şi-l luară şi-l duseră înaintea guvernatorului Pilat. Pilat când a aflat că a fost judecat la moarte fără vină, a voit să-l slobozească. Atunci grăiră către el: «Dacă tu dai drumul acestuia, nu eşti prietenul împăratului». Atunci Pilat porunci să-l răstignească. Ei luară pe Iisus, îl duseră pe muntele Căpăţinei şi-l răstigniră. Şi s'a făcut întuneric în toată ţara de la ora a şasea până la a noua şi la ora nouă Iisus îşi dete sufletul. Atunci catapeteasma bisericii se rupse în două şi mulţi morţi se sculară şi le-a spus să intre în paradis. Il scoborîră de pe cruce, îl puseră în mormânt şi Jidovii pecetluiră mormântul cu peceţi şi puseră paznici zicând: «Altfel învăţăceii lui îl vor fura». El însă s'a sculat a treia zi, şi se arătă apostolilor că a înviat din morţi spunându-le: «Mergeţi la toate popoarele şi învăţaţi în toate ţările botezul în numele Tatălui, al Fiului şi al Sfântului Duh! El petrecu împreună cu ei patruzeci de zile după înviere arătându-li-se lor. După ce s'au împlinit cele patruzeci de zile, le-a poruncit să se ducă pe muntele Maslinilor şi acolo li s'a arătat binecuvântându-i şi grăindu-le: «Rămâneţi în cetatea Ierusalimului până ce eu vă voiu trimite făgăduiala tatălui meu. Şi după ce spuse aceste vorbe el se înălţă în cer. Ei îi se închinară şi se întoarseră la Ierusalim şi au rămas mereu în templu. După ce s'au împlinit cinci zeci de zile, Duhul sfânt se pogorî peste apostoli şi după ce au primit darul sfântului Duh, se risipiră pe tot pământul, învăţând şi botezând cu apă».

Vladimir zise atunci: «De ce s'a născut din femee, şi a fost răstignit pe pom şi botezat în apă?» El îi răspunse: «De aceea fiindcă la început neamul omenesc a căzut în păcat printr'o femee, iar diavolul prin Eva a înşelat pe Adam şi a pierdut el paradisul. Astfel s'a răzbunat Dumnezeu pe diavol: prin femee a venit diavolului întâia lui cădere, căci prin femee pierduse Adam paradisul. Din femee s'a întrupat deci Dumnezeu şi a poruncit credincioşilor să intre în

paradis. Şi că a fost crucificat pe pom, de aceea s'a făcut, fiindcă din pom a mâncat şi a pierdut paradisul; Dumnezeu din pom şi-a început suferinţele pentru ca prin pom să fie biruit dracul şi ca drepţii fie scăpaţi prin pomul dătător de viaţă. Iar prin apă s'a făcut regenerarea, fiindcă Dumnezeu, în timpul lui Noe, deoarece păcatele oamenilor se înmulţiră, a trimis pe pământ potopul şi înghiţi lumea subt ape. De aceea Dumnezeu a zis: «Fiindcă prin apă am pedepsit pe oameni pentru păcatele lor, vreau acum tot prin apă să curăţ păcatele oamenilor, prin regenerarea cu apă. Căci poporul Ovreilor s'a purificat în mare de obiceiurile rele ale Egptenilor, fiindcă dintru început apa a fost primul lucru ce a existat. Căci se spune: «Duhul lui Dumnezeu pluteşte deasupra apei», de aceea se şi face acum botezul cu apă şi cu duhul sfânt. Intâiul exemplu s'a făcut prin apă, aşa precum l-a închipuit Gedeon. Când îngerul a venit la el şi i-a poruncit să meargă în contra Midianiţilor, grăi către Domnul, punându-l la încercare: «Voiu pune lâna mea pe arie, spunând: dacă pe întreg pământul va fi rouă şi lână va fi uscată, voiu crede în el», şi s'a făcut aşa. Aceasta însemnează că străinii au fost uscăciune, iar Ovreii lâna, iar în urmă la popoarele străine a fost roua, adecă sfântul botez, şi la Ovrei uscăciunea. Şi profeţii au prezis că reînoirea se face prin apă. Apostolii au învăţat în lume credinţa în Dumnezeu şi noi Grecii am primit învăţătura lor: şi lumea întreagă crede în învăţătura lor. Dumnezeu a hotărît o zi, în care el are să se pogoare din cer, să judece pe cei vii şi pe cei morţi şi să răsplătească pe fiecare după faptele sale: pe cei drepţi cu împărăţia cerurilor, cu frumuseţea neştearsă, cu bucurie fără de sfârşit şi cu vieaţă vecinică, pe cei păcătoşi cu chinurile de foc şi cu vermii ce nu adorm niciodată şi cu chin fără de sfârşit. Chinurile vor fi pentru aceia cari nu cred în Domnul Christos: cel ce nu se botează, acela are să arză în foc».

Şi după ce spuse aceste vorbe arătă lui Vladimir o pânză pe care era zugrăvită judecata Domnului; la dreapta îi arătă pe cei drepţi cari merg veseli spre raiu, la stânga însă pe cei păcătoşi, cari merg spre iad. Atunci Vladimir suspină şi zise: «Fericiţi sunt cei ce sunt la dreapta, dar vai de cei de la stânga». Atunci filosoful zise: «Dacă vreai să stai la dreapta, cu cei drepţi, primeşte botezul». Vladimir punându-şi aceasta la inimă, a zis: «Voiu mai aştepta încă puţin», căci voia să cerceteze toate credinţele. După ce Vladimir i-a dat daruri bogate, îi dete drumul cu mare cinste.

XLI. *Trimişii lui Vladimir la Bulgari, Germani şi Greci* (987).

Anul 6495. Vladimir îşi strânse boierii şi bătrânii cetăţii şi le zise: «Au venit la mine Bulgarii şi mi-au spus: «Primeşte legea noastră». In urmă veniră Nemţii şi-şi lăudară legea lor; după ei veniră Ovreii. In sfârşit au venit Grecii, criticând toate religiile, lăudând însă pe a lor, şi ne-au vorbit îndelung, şi ne-au povestit despre creaţiunea lumii şi despre tot istoricul lumii întregi. Ei vorbeau cu minte, şi e o minune şi o plăcere pentru cineva să-i asculte; şi ei spun că mai există şi o altă lume. «Cel ce primeşte legea noastră, susţineau ei, acela se va scula chiar dacă a murit şi va trăi vecinic; dar dacă primeşte o altă lege, va trebui în lumea cealaltă să arză în foc». Care este părerea voastră, şi ce-aveţi de spus?». Boierii şi bătrânii răspunseră: «Tu ştii, principe, că nimenea nu critică ce este al său, ci dimpotrivă şi-l laudă. Dacă vreai să fii luminat, ai oamenii tăi: trimite-i să cerceteze diferitele culte şi să vază cum cinsteşte fiecare pe Dumnezeu». Această părere a fost aprobată şi de principe şi de toată lumea. S'au ales zece bărbaţi înţelepţi şi luminaţi şi li s'a spus: «Mergeţi mai întâi la Bulgari şi studiaţi credinţa lor». Ei plecară şi după ce au ajuns, au văzut faptele lor cele urîte şi cultul lor din moschee; şi apoi se întoarseră în ţară. Atunci Vladimir la zise: «Mergeţi acum la Nemţi şi observaţi-i în acelaş fel şi în urmă duceţi-vă la Greci». Ei plecară deci la Germani şi după ce ce au observat la ei slujba divină, se duseră la Constantinopol şi merseră la împărat. Impăratul îi întrebă de ce au venit, iar ei îi povestiră tot ce s'a petrecut. Impăraul aflând despre aceasta se bucură şi în ziua aceea îi încărcă cu onoruri. A doua zi el trimise veste patriarchului, zicându-i: «Au sosit nişte Ruşi cari să studieze credinţa noastră, pregăteşte deci biserica şi clerul şi îmbracă-ţi odăjdiile pontificale, pentruca să vază gloria Dumnezeului nostru». Atunci patriarchul îşi chemă clerul, celebră solemnităţile după ritual, arse tămâie şi puse să răsune cântecele şi corurile. Şi, împăratul plecă cu Ruşii la biserică, îi aşeză într'un loc spaţios de unde să poată vedea totul; apoi le arătă frumuseţile bisericii, cântecele şi slujba archiereilor, serviciul diaconilor şi le explică oficiul divin (947).

Plini de admiraţiune, ei se minunară şi lăudară acest serviciu al lor. Iar împăraţii Vasile şi Constantin chemându-i le ziseră: «Duceţi-vă în ţara voastră» şi cu mari daruri şi cu mare cinste le deteră drumul. Când ajunseră în ţara lor, principele convocă pe boieri şi pe bătrâni şi le zise: «Iată s'au înapoiat oamenii trimişi de noi ; să-i

ascultăm ce au văzut». Şi le zise: «Spuneţi înaintea drujinei unde aţi fost şi ce-aţi aflat». Ei ziseră: Am fost mai întâi la Bulgari şi am observat cum se închină ei în templele lor, anume în moschee. Ei stau în picioare neîncinşi; se apleacă, se aşează, privesc în dreapta şi în stânga ca nebunii; nici o veselie nu e la ei, ci tristeţe şi un miros de nesuferit. Religia lor nu e bună. Şi ne-am dus la Germani şi am văzut de mai multe ori celebrându-şi serviciul lor divin în biserică, şi n'am văzut nimic frumos. Şi ne-am dus la Greci şi ne-au condus acolo unde ei se închină la Dumnezeul lor şi nu mai ştieam, dacă ne găsim în cer ori pe pământ; căci pe pământ nu se găseşte nici o atare priveliştе, nici o atare frumuseţe. Nu suntem în stare să vă povestim, dar un lucru ştim că acolo Dumnezeu locueşte în mijlocul oamenilor; şi slujba lor este mai minunată decât în oricare altă ţară. Nu o să uităm niciodată frumuseţea aceasta, căci nici un om când a gustat odată un lucru dulce nu mai poate în urmă să suporte amărâciunea. De aceea noi nu mai putem trăi aici». Atunci boierii răspunseră: «Dacă religia greacă ar fi fost rea, bunică-ta Olga, care era cea mai înţeleaptă dintre toate femeile, n'ar fi adoptat-o». Vladimir răspunse: «Unde, deci, primim botezul!» Ei răspunseră: «Unde-ţi va plăcea».

XLII. *Asediul Khersonului. — Căsătoria lui Vladimir. — Doctrina creştină* (988).

Anul 6496. După ce a trecut un an, Vladimir porni cu armata sa în contra Khersonului, o cetate grecească, iar Khersonienii se închiseră în cetate. Vladimir însă se aşează de cealaltă parte a cetăţii, în golf, departe de cetate la o aruncătură de săgeată. Locuitorii se luptară vitejeşte împotriva lui. Vladimir asediă oraşul şi poporul fiind istovit, Vladimir trimise vorbă locuitorilor: «Dacă nu vă predaţi voiu rămânea aci, la nevoie, trei ani. Ei nu se supuseră. Atunci Vladimir îşi aşează armata în linie de bătaie şi porunci să se facă o ridicătură de pământ până la cetate. Şi în vreme ce se făcea aceasta, locuitorii din Kherson, găurind pe de desupt zidurile cetăţii, luau pământul îngrămădit şi-l cărau în mijlocul cetăţii. Soldaţii însă îşi continuau lucrarea, iar Vladimir persista înainte. Dar un om din Kherson, cu numele Anastasie, aruncă o săgeată pe care scrise: «Indărătul tău, spre răsărit, se găsesc nişte izvoare din care apa ne vine prin nişte tuburi; sapă acolo şi vei putea intercepta apa». Vladimir aflând aceasta, privi spre cer şi zise «Dacă mi se

BCU „M. EMINESCU" IAŞI

împlineşte aceasta, mă voiu boteza». Şi numai decât dete ordin să se sape în direcţia tuburilor şi tăia apa. Atunci poporul istovit de sete se predă. Vladimir intră în oraş cu drujina sa. In urmă, Vladimir trimise soli la împăraţii Vasile şi Constantin, spunându-le: «Am cucerit celebra voastră cetate; am aflat că voi aveţi o soră nemăritată; dacă nu mi-o daţi de soţie, voiu trata capitala voastră, precum am tratat acestă cetate». Impăraţii se întristară de această veste şi-i trimiseră răspunsul următor: «Nu se cade ca nişte creştinii să se căsătorească cu păgânii. Dacă tu te botezi, vei putea să capeţi ceea ce ceri şi, pe deasupra, împărăţia cerurilor şi vei avea aceeaşi lege ca şi noi; dar dacă nu te botezi, noi nu putem să-ţi dăm pe sora noastră». Auzind aceasta Vladimir spuse delegaţilor împăraţilor: «Spuneţi împăraţilor că mă voiu boteza; căci am cercetat religia voastră, îmi plac credinţa voastră şi riturile voastre de carі mi-au istorisit oamenii trimişi de mine». Impăraţii auzind aceasta se bucurară şi deciseră pe sora lor, numită Ana, pentru această căsătorie şi trimiseră deputaţiuni la Vladimir, spunându-i: «Botează-te şi noi îţi vom trimite pe sora noastră». Iar Vladimir zise: «Să veniţi cu sora voastră, să mă botezaţi». Impăraţii, auzind aceasta trimiseră pe sora lor împreună cu câţiva preoţi şi cu câţiva demnitari. Ea însă nu vrea să plece: «Să merg, zise ea, ca în robie la păgâni: mai bine vreau să mor aci». Fraţii săi îi spuseră: «Prin tine Dumnezeu va aduce poporul rusesc la pocăinţă şi va scăpa imperiul grecesc de un războiu crâncen. Tu vezi cât rău a făcut Rusia Grecilor, şi ne va mai face încă, dacă tu nu pleci»; şi de abia au hotărît-o. Atunci se urcă într'o corabie, îşi îmbrăţişă plângând rudele şi plecă pe mare. Când sosi la Kherson, Khersonienii îi ieşiră întru întâmpinare, o conduseră în oraş şi o aşezară în palat. Dar, din voia lui Dumnezeu, Vladimir era în acest timp bolnav de ochi şi, lipsit de vedere, era într'o mare nelinişte şi nu ştia ce să facă. Şi fata de împărat trimiţând la el îi zise: «Dacă vrei să te vindeci de această boală, botează-te cât mai repede; dacă nu, nu te vei vindeca». Vladimir, auzind aceasta zise: «Dacă aceasta se împlineşte, Dumnezeul creştinilor este în adevăr un mare Dumnezeu», şi se lăsă să fie botezat. Episcopul din Kherson, împreună cu preoţii principesei, după ce a dat această veste poporului, l-a botezat şi îndată ce puse mâna pe el, începu numai de cât să vază. Vladimir, văzându-se deodată vindecat, lăudă pe Dumnezeu, zicând: «Acum numai am cunoscut eu pe adevăratul Dumnezeu». Iar când curtea sa văzu aceasta, mulţi se botezară. El a fost botezat în biserica Sfântului Vasile. Biserica aceasta se găseşte în

Kherson, în mijlocul oraşului, pe locul unde Khersonienii îşi ţin târgul lor. Palatul lui Vladimir există până în ziua de astăzi lângă biserică, palatul fetii împăratului însă îndărătul altarului. După botez Vladimir se căsători cu principesa. Unii, rău informaţi, susţin că el s'a botezat la Kiev, alţii la Vasilev, iar alţii aiurea. Iar când Vladimir a fost botezat la Kherson, preoţii i-au explicat credinţa creştină, vorbindu-i astfel: «Nu te lăsa ademenit de eretici, ci crede astfel zicând: Crez într'unul Dumnezeu, tatăl a tot ţiitorul, făcătorul cerului şi al pământului ,etc... şi apoi: Crez într'unul Dumnezeu, tatăl, care nu este născut, într'unul Fiu care este născut, într'unul sfânt Duh care purcede: trei fiinţe unite, într'una singură, deosebite ca număr şi persoane, nu ca divinitate; căci ea se separă fără să se împartă şi se uneşte fără să se amestece. Dumnezeu Tatăl nenăscut este vecinic, în paternitatea sa, fără început, principiul şi cauza tuturor lucrurilor, mai în vârstă, fiindcă nu este născut ca Fiul şi Sf. Duh; căci din el s'a născut Fiul înaintea tuturor veacurilor. Spiritul sfânt purcede fără timp şi fără trup. El este tot împreună Tată, Fiu şi Spirit. Fiul este una cu Tatăl fără început, el nu se deosebeşte de Tatăl şi de Sf. Duh, decât că a fost născut. Duhul este sfânt: din natura sa el seamănă cu tatăl şi cu Fiul şi el este vecinic. Tatăl are paternitatea, Fiul filialitatea, Spiritul purcederea: căci nici Tatăl nu trece în Fiu sau în Spirit, nici Fiul în Tată sau Spirit; nici Spiritul în Tată sau Fiu; însuşirile lor sunt neschimbate. Nu sunt trei dumnezeiri; nu este decât un singur Dumnezeu, căci dumnezeirea este una în trei persoane. Fiul a venit prin voinţa Tatălui şi a Spiritului pentru mântuirea oamenilor, din sânul Tatălui, fără însă să-l părăsească, pentru a se pogorî, ca o sămânţă divină, în sânul curat al unei fecioare; a primit apoi un trup cu vieaţă, înzestrat cu cuvânt şi judecată şi s'a prefăcut în Dumnezeu întrupat. El s'a născut printr'o minune fără ca fecioria unei mame să sufere. El n'a suferit nici turburare, nici schimbare, nici transformare, ci a rămas ceea ce a fost. El s'a prefăcut în ceea ce nu era; el a primit chipul unui rob adevărat, nu în aparenţă, asemenea cu noi în toate, în afară de păcat; căci din voinţa sa s'a născut, din voinţă a flămânzit, prin voinţa sa a însetat, prin voinţa sa a suferit, prin voinţa sa s'a temut, prin voinţa sa a murit cu adevărat, şi nu în aparenţă şi toate suferinţele sale au fost naturale şi adevărate, omeneşti. El s'a lăsat să fie răstignit pe cruce; el a suferit moartea, deşi era nevinovat. El a înviat cu trupul său, s'a ridicat în ceruri, fără să fi văzut putreziciune. El s'a aşezat la dreapta Tatălui şi va veni din nou cu glorie să judece pe-

vii şi pe morţi. Cum el s'a înălţat cu trupul său, va veni tot cu trupul său. Pe lângă aceasta recunosc un singur botez prin apă şi prin spirit; apropiindu-mă de prea sfânta împărtăşanie, cred că este adevăratul trup şi adevăratul sânge. Primesc datinile Bisericii şi cinstesc icoanele cele sfinte. Cinstesc sfântul lemn al crucii şi toate crucile precum şi sfintele moaşte şi vasele sfinte. Cred de asemenea în cele şapte soboare al sfinţilor părinţi între cari cel dintâiu a fost la Nicea, format din trei sute şaptezeci părinţi, cari au blăstămat pe Arius şi au propovăduit credinţa cea adevărată şi fără de prihană. Al doilea a fost la Constantinopol; el a fost format din o sută cincizeci de părinţi cari au afurisit pe Macedonius ce se împotrivea dumnezeirei Sfântului Duh şi au propovăduit unitatea Trinităţii. Al treilea a avut loc la Ephes; el a fost format din două sute de părinţi. Ei au anatemizat pe Nestor şi au propovăduit sfinţenia Maicii Domnului. Al patrulea sobor a avut loc în Chalcedonia; el a fost format din şase sute treizeci de părinţi. Ei au anatemizat pe Eutychie şi pe Dioscor şi au propovăduit ca adevăratul Dumnezeu şi ca adevăratul om pe Domnul nostru Iisus-Christos. Al cincelea sobor a avut loc la Constantinopol; el era format din o sută şaizeci şi cinci de părinţi. Ei au anatemizat pe Origen şi Evagriu. Al şaselea sobor a avut loc la Constantinopol; el era format din o sută şapte zeci de părinţi. Ei au anatemizat pe Sergiu şi Cyr. Al şaptelea sobor a avut loc la Nicea; trei sute cinci zeci de părinţi au blăstămat pe cei cari nu cinstesc icoanele.

Nu primi învăţătura Latinilor; ştiinţa lor este plină de greşeli, căci ei intră în biserică fără să îngenunche înaintea icoanelor. Ei stau în picioare, se apleacă şi după ce s'au aplecat trag o cruce pe pământ, o sărută şi după ce s'au ridicat, se ţin drept în sus. Ei sărută deci crucea aplecându-se, în urmă o calcă în picioare. Dar, apostolii n'au învăţat aceasta, ci după obiceiul lor trebuie să săruţi crucea care este sus, şi trebuie de asemenea să săruţi şi icoanele; căci Luca, evanghelistul, le-a zugrăvit cel dintâi şi le-a trimis la Roma, şi, după cum ne învaţă Vasile, icoana aminteşte chipul original. In afară de aceasta, ei numesc pământul mama lor, deci, dacă pământul este mama lor, cerul le este atunci tată; căci la început Dumnezeu a creiat cerul şi pământul. De aceea se zice: «Tatăl nostru carele eşti în ceruri»! Deci dacă, după părerea lor, pământul este o mamă, de ce scuipaţi pe mama voastră? Voi, prin urmare, la început o sărutaţi şi apoi o murdăriţi. Odinioară Romanii nu făceau aşa; ci luau parte la toate soboarele; ei veneau la ele dela

Roma şi din toate diocesele. Astfel la primul sobor în contra lui Arius, dela Nicea, Silvestru a trimis din Roma episcopi şi preoţi; Athanasie trimise dela Alexandria; Metrophan trimise dela Constantinopol; astfel ei îşi îmbunătăţeau credinţa. La al doilea sobor, Damasus veni din Roma, Timotheu din Alexandria, Meletie din Antiochia, Cyrill din Ierusalim şi (din Constantinopol) Grigorie Teologul. La al treilea sobor veniră Celestin din Roma, Cyrill din Alexandria, Juvenal din Ierusalim. La al patrulea, Leontie din Roma, Anatolie din Constantinopol, Juvenal din Ierusalim. La al cincilea sobor, Vigil din Roma, Eutychie din Constantinopol, Apollinarie din Alexandria, Domnin din Antiochia. La al şaselea sobor veniră Agathon din Roma, Georgie din Constantinopol, Theophan din Antiochia, Petre călugărul din Alexandria. La al şaptelea sobor, Adrian din Roma, Tarasius din Constantinopol, Politian din Alexandria, Theodoret din Antiochia, Ilie din Ierusalim. Toţi aceşti prelaţi adunându-se la un loc cu episcopii lor au formulat credinţa. După al şaptelea sobor Petre cel Gângav veni la Roma cu alţii, puse mâna pe scaunul dela Roma şi strică credinţa, după ce se deslipi de scunul din Ierusalim, din Alexandria, din Constantinopol şi din Antiochia. Ei turburară toată Italia, răspândind diferite învăţături. Ei nu mărturisesc o singură confesiune de credinţă, ci mai multe. Căci, printre preoţi, unii slujesc neavând decât o singură femee, alţii având şapte: ei se deosebesc unii de alţii în mai multe privinţe. Nu te încrede în învăţătura lor. Ei iartă păcatele pentru bani, şi nimic nu este mai rău decât aceasta. Dumnezeu să te păzească de astfel de lucruri!» (988).

XLIII. *Distrugerea idolilor — Botezul poporului rus (988).*

In urmă Vladimir, cu împărăteasa [1]), cu Anastase şi cu preoţii din Kherson, iau moaştele sfântului Clement şi ale lui Phoebus, şcolarul său, precum şi vasele sfinte şi icoanele cultului. Zidi o biserică la Kherson pentru Sf. Ioan Botezătorul pe o ridicătură ce o făcu în mijlocul oraşului cu pământul adunat din timpul asediului şi această biserică se vede şi astăzi. Când plecă de acolo luă cu sine de asemenea două statui de aramă şi patru cai de aramă cari şi acum mai există înapoia Sfintei Maici a Domnului; necunoscătorii le socotesc de marmură. Ca dar de nuntă pentru principesă, el restitui

1) *Ţarița*, împărăteasa, adecă sora împăratului.

Khersonul Grecilor şi se întoarse la Kiev. Când a ajuns, a dat ordin să se doboare idolii. Pe unii i-a tăiat în bucăţi, pe alţii i-a aruncat în foc. A poruncit ca Perun să fie legat de coada unui cal şi să fie târât de sus în jos de pe Boricev până la Ruciai; şi puse doisprezece oameni ca să-l bată cu bastoane, nu doar că ar fi crezut că lemnul ar fi simţit ceva, dar pentru ca să-şi bată joc de demonul care, subt această formă, înşelase pe oameni şi pentru ca să-l pedepsească pentru înşelăciunea sa. «Mare eşti tu Doamne, şi minunate sunt faptele tale». Ieri era cinstit de oameni, astăzi iată-l batjocorit. Şi în vreme ce-l târau dealungul pârâului Ruciai până la Dnipru, păgânii plângeau după el; căci nu primiseră cu toţii sfântul botez. Şi după ce l-au târît, l-au aruncat în Dnipru. Iar Vladimir spuse servitorilor: «Dacă s'ar opri undeva, împingeţi-l de la mal, până ce va fi trecut de cataracte, apoi lăsaţi-l». Şi făcură cum li s'a poruncit. După ce-l lăsară, el pluti prin cataracte şi prundişul lui Perun, nume care îl poartă şi astăzi. In urmă Vladimir puse să se răspândească în tot oraşul anunţul următor: «Oricine, bogat sau sărac, cerşitor sau muncitor, nu va veni mâine la fluviu spre a se boteza, va cădea în disgraţia mea». Auzind aceste vorbe, poporul veni cu bucurie, veselindu-se şi zicând: «Dacă religia aceasta n'ar fi bună, n'ar fi îmbrăţişat-o principele şi boierii».

A doua zi Vladimir veni cu preoţii principesei şi cu cei din Kherson la malurile Dniprului şi se adună o sumedenie de oameni şi intră în apă; unii erau în apă până la gât, alţii până la piept; cei mai tineri erau pe ţărm; alţii îşi ţineau copiii, adulţii erau cu totul în apă şi preoţii în picioare spuneau rugăciunile. Şi era o mare bucurie în cer şi pe pământ de a vedea atâtea suflete mântuite. Iar diavolul gemând zicea: «Nenorocitul de mine, iată-mă gonit de aci; eu credeam că m'am stabilit aci, fiindcă apostolii n'au propeveduit în aceste locuri şi poporul acesta nu ştiea nimic despre Dumnezeu; eu mă bucuram de cultul ce mi se făcea şi acum iată-mă învins de cei neştiutori, iar nu de apostoli, nu de martiri; de aci înainte nu vom mai stăpâni în această ţară».

După ce poporul s'a botezat, s'a întors fiecare pe la casa sa. Vladimir se bucură că a cunoscut pe Domnul, el şi poporul său, îşi ridică mâinile spre cer şi zise: «Dumnezeule, creatorul cerului şi al pământului, priveşte spre poporul tău cel nou şi fă-l ca să te cunoască ca pe adevăratul Dumnezeu, astfel precum au făcut ţările creştine. Intăreşte în el adevărata şi neclintita credinţă, fii-mi în ajutor, Doamne, împotriva duşmanului: încrezător în tine şi în pu-

terea ta, o de aş putea să birui răutatea». Astfel grăi şi dete ordin să se clădească biserici şi să fie ridicate chiar în locurile unde stătuseră idolii. El zidi biserica Sfântului Vasile pe muntele pe care se găsea idolul lui Perun şi al altora şi unde principele şi poporul le aducea jertfe. El porunci să se zidească biserici în cetăţi şi să se aşeze preoţi şi să invite tot poporul să se boteze în toate oraşele şi în toate satele. Apoi porunci să se caute copii din familiile cele mai înalte şi să-i instruiască în învăţătură. Mamele acestor copii plângeau pentru ei, fiindcă ele încă nu erau destul de întărite în credinţa lor; ele plângeau pentru ei, ca pentru nişte morţi. Dar, prin această învăţătură se împlini în Rusia proorocia care spune: «În acest timp cei surzi vor auzi vocea Scripturei şi se va deslega limba celor gângavi». Căci poporul acesta la început nu auzea cuvintele Duhului Sfânt; dar Dumnezeu prin puterea sa şi prin mila sa avu îndurare, cum spune profetul: «Voiu avea milă de cine voiu voi». Deci el avu milă de noi, dându-ne botezul renaşterii şi al reînoirii sufleteşti prin îndurarea divină, iar nu pentru faptele noastre.

Binecuvântat să fie Domnul Iisus Christos care iubeşte popoarele cele noui din ţara rusească şi le luminează prin sfântul botez. De aceea noi cădem înaintea lui, spunând: «Doamne Iisuse Christoase, pentru atâtea bunătăţi pe cari noi păcătoşii le-am primit dela tine ce-ţi vom da în schimb? Noi nu suntem în stare să răspundem în mod vrednic binefacerilor tale; căci tu eşti mare şi faptele tale sunt minunate; slava ta n'are sfârşit; lucrările tale le vom lăuda din neam în neam, spunând împreună cu David: Veniţi şi vă veseliţi în Domnul, să strigăm către Domnul, mântuitorul nostru, să mergem înaintea lui, cântând şi mărturisind cât de mare este, cât de vecinică este iubirea lui, cum ne-a scăpat el de duşmanii noştri adecă de idolii cei deşerţi. Şi vom mai spune împreună cu David: Cântaţi Domnului un cântec nou, cântaţi-i voi, toate neamurile, cântaţi pe Domnul, binecuvântaţi numele său; predicaţi zi de zi mântuirea lui; propoveduiţi slava lui printre popoare, minunile sale printre oameni; ce mare şi slăvit este Domnul, cum slava lui n'are sfârşit».

Ce mare bucurie! Nu este numai un suflet ori două cari au fost mântuite, căci Domnul a zis: «Ce bucurie este în cer, când un singur păcătos se pocăeşte»! Nu este nici unul şi nici doi, ci o mulţime nenumărată care s'a întors la Domnul, luminată de Sfântul botez. Cum spune proorocul: «Voiu vărsa peste voi apă curată şi voi vă veţi curăţi de idolii voştri şi de păcatele voastre».

Un alt proorocu a spus: «Cine este, ca Dumnezeu care iartă păcatele şi nu pedepseşte greşelile? căci lui îi place mila şi-şi întoarce faţa sa spre noi; el se îndură de noi şi greşelile noastre le face să se piardă în abis. Iar Sfântul Paul a spus: «Fraţilor, noi toţi cari ne-am botezat în Christos, ne-am botezat în moartea sa. Noi ne-am îngropat cu el în moartea sa prin botez, pentru ca, după cum Christos a înviat din morţi în slava tatălui său, tot astfel noi să putem intra în reînvierea vieţii». Şi mai departe: «Lucrurile cele vechi au trecut, cele noi s'au arătat; acum, mântuirea noastră este aproape: noaptea a trecut, ziua s'a apropiat. Mulţumită credinţii principelui nostru Vladimir, noi am câştigat harul, de care suntem mândri şi prin care noi trăim; acum scăpând de păcat şi ajungând slujitori ai Domnului, voi aţi dobândit fructul mântuirii. De aceea să slujim Domnului, bucurându-ne de el; căci David a zis: «Slujiţi pe Domnul cu teamă şi bucuraţi-vă cu cutremur». Deci ne ridicăm glasul nostru către Domnul, zicând: Binecuvântat să fie Domnul care nu ne dă pradă dinţilor săi. Laţul a fost rupt şi noi am scăpat din cursele diavolului; şi slava sa a pierit cu zgomot şi Domnul rămâne să fie lăudat de fiii Rusiei cari sărbătoresc Treimea şi demonii sunt blăstămaţi de oamenii drept credincioşi şi de femeile drept credincioase cari au primit botezul şi pocăinţa pentru iertarea păcatelor; un nou popor creştin, ales al lui Dumnezeu».

Şi astfel a fost luminat şi Vladimir şi fiii săi şi poporul său; căci el avea doisprezece fii: Viceslav, Iziaslav, Iaroslav, Sviatopolk, Vsevolod, Sviatoslav, Mstislav, Boris, Gleb, Stanislav, Pozvizd şi Sudislav. El aşează pe Viceslav la Novgorod, pe Iziaslav la Polotck pe Sviatoslav la Turov, pe Iaroslav la Rostov. Când cel mai în vârstă, Viceslav, a murit la Novgorod, aşează pe Iaroslav la Novgorod, pe Boris la Rostov, pe Gleb la Murom, pe Sviatoslav la Drevliani, pe Vsevolod la Vladimir [1]), pe Mstislav la Tmutorakan [2]) şi zise Vladimir: «Nu e bine ca în apropierea Kievului să fie aşa de puţine cetăţi», de aceea el ridică cetăţi întărite pe Desna şi pe Vostr [3]), pe Trubeja [4]) şi pe Sula [5]) şi pe Stugna [6]) şi adună oameni harnici

1) *Vladimir*, cetate în Volynia, reşedinţă de principat.

2) *Tmutorakan*, cetate lângă marea de Azov, reşedinţă de principat, azi dispărută.

3) *Vostr*, afluent în stânga Desnei.

4) *Trubeja*, afluent în stânga Dniprului, în regiunea Pereiaslavlului.

5) *Sula*, afluent în stânga Dniprului, în regiunea Severianilor.

6) *Stugna*, afluent în dreapta Dniprului.

printre Sloveni, Krivici, Ciuzi, Viatici şi îi colonizâ în aceste cetăţi. Căci era în războiu cu Pecenegii şi se luptă cu ei şi îi învinse.

XLIV. *Expediţia lui Vladimir în contra Pecenegilor. — Fundarea Bielgorodului (991).*

Anii 6497, 6498, 6499. In urmă Vladimir trăind în religia creştină, se gândi să zidească o biserică de piatră pentru Sfânta Fecioară. Trimise deci să se caute architecţi în Grecia şi începu zidirea. După ce biserica a fost terminată, el o împodobi cu icoane şi o încredinţă lui Anastasie din Kherson şi alese preoţi din Kherson ca să slujească în ea. Şi o înzestră cu tot ce adusese din Kherson, cu icoane, cu vase bisericeşti şi cu cruci (989—922).

Anul 6500. Vladimir fundă cetatea Belgorod şi o colonizâ cu locuitori din alte cetăţi, şi aduse aci mult popor, căci ţinea mult la această cetate (991).

XLV. *Războiul cu Pecenegii. Lupta dintre un Rus şi un uriaş peceneg. — Aşezămintele şi dărniciile lui Vladimir (991—996).*

Anul 6501. Vladimir porni împotriva Croaţilor şi după ce s'a întors îndărăt se pomeneşte cu Pecenegii de dincolo de (râul) Sula. Vladimir merge în contra lor şi-i întâlneşe la Trubeja, lângă un vad unde este astăzi Pereiaslavlul. Vladimir era de o parte a râului, Pecenegii de cealaltă parte şi nici una din cele două armate nu îndrăznea să treacă peste fluviu. Principele Pecenegilor veni până la mal, chemă pe Vladimir şi-i zise. «Trimite pe unul dintre oamenii tăi şi eu voiu trimite pe unul dintre ai mei; ei se vor lupta împreună şi dacă al tău este biruitor, timp de trei ani nu voiu mai purta războiu cu tine; dacă însă va învinge al meu, atunci ne vom lupta trei ani. Şi fiecare se întoarse la ai săi. Vladimir ducându-se în tabără, trimise crainici zicând: «Nu e nimenea care să vrea să se lupte cu Pecenegii»? Şi nu s'a găsit nimenea. A doua zi veniră călări Pecenegii, aducând pe omul lor şi nimenea dintre ai noştri nu se prezenta. Vladimir începu să se mâhnească şi trimise în toată armata. Un bătrân veni atunci lângă principe şi îi zise: «Principe, eu am un fiu mai mic, acasă; aci am venit cu alţi patru şi el a rămas; din copilăria sa nimenea n'a putut să-l birue. Intr'o zi îl certai, când el tăbăcea o bucată de piele; atunci el se supără împotriva mea şi cu mâinile sale rupse pielea în bucăţi». Principele auzind aceasta se

bucură şi trimise numai decât să caute pe tânăr. Il aduse la principe şi principele îi spuse tot. El îi răspunse: «Principe, eu nu ştiu, dacă mă pot măsura cu el; să fiu pus la încercare: «nu se găseşte cumva pe aci un taur mare şi puternic?» Se găsi un taur mare şi puternic şi dete poruncă să-l îndârjească; s'a pus pe acest taur fiare roşii şi îi dete drumul; animalul trecu pe lângă tânăr care îl prinse şi ii smulse pielea cu atâta carne, câtă putu ţinea cu mâna. Atunci Vladimir îi zise: «Tu poţi să te lupţi cu acest Peceneg». A doua zi, Pecenegii veniră şi începură să strige: «N'aveţi nici un om? Iată al nostru a venit». Vladimir dăduse ordin soldaţilor săi să se înarmeze peste noapte şi cei doi oameni înaintară să se lupte. Pecenegii trimiseseră pe al lor care era extraordinar de puternic şi de grozav. Omul lui Vladimir merse întru întâmpinarea lui, iar Pecenegul văzându-l, se puse pe râs, căci era de o statură mică. Se măsură un spaţiu între cele două armate. Ajung la piept şi se încăerară. Rusul strânse pe Peceneg în braţele sale aşa de tare, că-l sufocă şi-l trânti la pământ. Ruşii începură să strige, iar Pecenegii o luară la fugă. Ruşii se iau după ei, îi masacrară şi-i goniră. Vladimir se bucură, zidi o cetate la acest vad şi o numi Pereiaslavl, fiindcă tânărul îşi câştigă aci gloria [1]). Vladimir îl făcu, pe el şi pe tatăl său, doi mari demnitari. Apoi Vladimir se întoarse la Kiev, biruitor şi cu o mare glorie.

Anii 6502, 6503 şi 6504. Vladimir, văzând biserica terminată, se duse la ea şi se rugă de Dumnezeu zicând: «Doamne Dumnezeule, priveşte din înălţimea cerului, uită-te spre noi şi vino să vezi via ta şi sfârşeşte ceea ce a început dreapta ta; ca aceste popoare a căror inimă ai luminat-o să te recunoască ca pe Dumnezeul cel drept; priveşte biserica ce ţi-am zidit, eu robul tău nevrednic, în cinstea Sfintei Fecioare care te-a născut. Dacă cineva se roagă în această biserică, ascultă-i rugăciunea şi iartă-i toate păcatele, cu îndurarea sfintei tale mame». Şi după ce s'a rugat, el grăi astfel: «Dăruesc acestei biserici a sfintei Maici a lui Dumnezeu a zecea parte din averea mea şi din cetăţile mele. Apoi scrise un blăstăm şi-l lăsă în biserică zicând: «Dacă cineva calcă acest jurământ să fie blăstămat». Şi această dijmă o dărui lui Anastasie din Kherson şi în acecaşi

1) Pereiaslavl, oraş pe apa Trubeja. «Nestor face aci o confuzie. Oraşul n'a fost întemeiat la 993, ci este un oraş mai vechiu. Etimologia nu este probabilă. Cronicarul a întrebuinţat mai multe fragmente de cronici, unindu-le fără discernământ, zice L. Leger, *op. cit.* p. 349.

zi făcu o mare sărbare pentru boieri, pentru bătrânii oraşului şi dădu multă pomană săracilor.

In urmă Pecenegii veniră spre Vasilev şi Vladimir ieşi împotriva lor cu o mică oaste şi când se întâlniră neputând să le ţie piept, fugi şi se ascunse subt un pod şi de abia a scăpat de duşmani. Atunci Vladimir făgădui să ridice la Vasilev o biserică a Sfintei Schimbări la faţă — Preobejania — a Domnului, căci era ziua Schimbării la faţă, când a avut loc acestă ciocnire. Scăpând astfel Vladimir, clădi o biserică şi făcu o mare sărbătoare. El făcu să se pregătească trei sute de măsuri de mied [1]), pofti pe boieri, pe posadnici şi pe bătrânii tuturor cetăţilor, o mare mulţime de popor şi împărţi la săraci trei sute de grivne. Sărbătoarea ţinu opt zile şi se întoarse la Kiev în ziua Adormirii Sfintei Mării şi celebră aci o nouă sărbătoare, strângând popor nenumărat. Văzând că poporul său s'a înzestrinat, s'a bucurat în trupul şi sufletul său şi în fiecare an celebra aceste sărbători. Căci el ţinea la vorbele Scripturii: într'o zi auzi cetindu-se în evanghelie: «Fericiţi cei ce au milă, căci ei vor afla milă» şi aiurea «Vindeţi averile voastre şi daţi-le săracilor» şi iarăşi: «Nu adunaţi comori pe pământ, unde putreziciunea le strică şi unde hoţii le fură, ci strângeţi comori în Cer, unde nici rugina nu le mănâncă, nici hoţii nu le fură»; şi David zice: «Fericit omul care are milă şi care dărueşte». El auzi şi pe Solomon care zice: «Cel ce dă săracilor, dă lui Dumnezeu». Auzind acestea, el porunci tuturor săracilor şi tuturor celor lipsiţi să vie la palatul principelui şi să ia tot de ceea ce ar avea nevoe: să bea, să mănânce şi să ia bani din tezaurul principelui. Şi mai dădu încă următorul ordin, zicând: «Cei slabi şi cei suferinzi nu pot veni până la palatul meu». Porunci deci să se aducă mai multe căruţe şi să puie în ele, pâine, carne, peşte, fructe diferite, apoi butoaie de mied şi altele cu Kvas [2]) dând ordin să fie purtate prin oraş, informându-se, unde se găsesc bolnavi sau săraci neputincioşi de a umbla; şi dete acestor nenorociţi tot, de ceea ce ei aveau nevoie. In afară de aceasta, în fiecare săptămână, iată ce făcea pentru aceşti oameni: în fiece Duminică el le punea la dispoziţie sala cea mare a palatului, pentru un ospăţ, la care veneau boierii, ofiţerii curţii, centurionii, decurionii şi oamenii cei mai distinşi, fie în faţa printului, fie în lipsa sa; la acest ospăţ era multă cărnărie de vite şi de vânat; era de toate în mare belşug. Dar, într'o zi, după ce au băut mai mult, aceştia începură să murmure în contra principelui zicând: «Ne tratează rău, mâncăm cu linguri de lemn, iar nu de argint». Vladimir, auzind aceste vorbe, dete ordin ca pentru drujina sa să se facă linguri de argint, zicând: «Cu aur şi cu argint eu n'am să găsesc o drujimă, dar cu drujima mea eu voiu găsi aur şi argint: după cum strămoşul meu şi tatăl meu au câştigat aur şi argint cu drujina lor». Căci Vladimir ţinea la drujina sa; el se sfătuia cu ea în privinţa administrării ţării, în privinţa războaielor de întreprins şi asupra instituţiunilor ţării. Şi a trăit în pace cu suveranii vecini, cu Boleslav al Leşilor, cu Ştefan al Ungarei, cu Oldrich al Boemiei; între ei era pace şi amiciţie.

1) *Mied* o băutură pregătită din miere.

2) *Kvas*, o băutură populară în Rusia. Ea era din făină fermentată în apă.

Vladimir trăia în teama de Dumnezeu: totuşi numărul tâlharilor sporea, de aceea episcopii ziseră lui Vladimir: «Numărul tâlharilor sporeşte, de ce nu-i pedepseşti?» El le zise: «Am teamă de păcat». Ei îi răspunseră. «Tu eşti orânduit de Dumnezeu de a pedepsi pe cei răi şi de a avea milă cu cei buni. Trebuie să pedepseşti pe tâlhari, dar, după ce îi vei fi convins de vinovăţia lor». Vladimir suprimă atunci vira [2]) şi începu să pedepsească pe hoţi. Iar episcopii şi bătrânii ziseră: «Războaiele noastre sunt numeroase, dacă există o vină, atunci ea să servească spre a cumpăra arme şi cai». Vladimir zise: «Să se facă aşa». Şi a trăit după prescripţiunile tatălui său şi ale bunicului său (994—996).

XLVI. *Nou război cu Pecenegii. Asediul Belgorodului. — O istorie minunată* (997).

Anul 6505. Vladimir se duse la Novgorod să-şi procure cavalerie spre a se lupta împotriva Pecenegilor; căci războiul dăinuia cu îndârjire şi fără întrerupere. Pecenegii însă aflând că principele lipseşte de acasă, veniră şi să stabiliră la Belgorod. Ei asediară cetatea; şi era o foamete mare în oraş, unde lui Vladimir nu-i era cu putinţă să le dea vr'un ajutor; nu era armată, iar Pecenegii erau foarte numeroşi. Asediul oraşului continua şi fiind o mare foamete cei dinlăuntru se strânseră la un loc în vece [3]) şi ziseră: Iată noi murim de foame şi n'avem nici un ajutor dela principe. Nu e mai

1) *Vira* era o compensare în bani pe care Vladimir a suprimat-o în schimbul unor pedepse corporale. Pasagiul este obscur şi contradictoriu. Dacă a suprimat vira, nu se mai poate pretinde ca prin ea să se cumpere arme şi cai. Vezi L. Leger, *op. cit.* p. 105.

2) *Vece*, adunarea cetăţenilor liberi.

bine să murim mai de grabă? Să ne predăm Pecenegilor; Ei vor lăsa în vieaţă pe câţiva dintre noi şi vor omorî pe unii; altfel vom muri de foame cu toţii». Aceasta a fost hotărîrea lor. Dar, un oare care bătrân, care nu era din adunare, întrebă ce s'a hotărît şi poporul îi spuse că a doua zi vor trebui să se predea în mâinile Pecenegilor. Auzind aceasta, el trimise vorbă bătrânilor din oraş: «Am aflat că voi voiţi să vă predaţi Pecenegilor». Ei răspunseră: «Poporul nu poate să suporte foametea». El le zise: «Ascultaţi-mă pe mine, amânaţi predarea voastră timp de trei zile şi faceţi ceeace vă voiu porunci eu»: Ei se învoiră să-l asculte bucuros. Şi le zise: «Luaţi o măsură de ovăz, de grâu sau de tărâţe. Ei se duseră să caute ce li s'a spus. Atunci el porunci femeilor să pregătească lichidul cu care se face kisel [1]) şi porunci să se sape un puţ, să pue acolo un butoiu şi să se verse lichidul în acest butoiu. Apoi porunci să se sape un al doilea puţ şi băgă înlăuntru un al doilea butoiu. Apoi porunci să se caute miere. S'a adus un lukno [2]) cu miere ce se păstra în camera principelui: o amestecă în apă şi o vărsă în butoiul al doilea ce era deasupra puţului. A doua zi trimise o deputaţiune la Pecenegi: oamenii din oraş se duseră să-i găsească şi le spuseră: «Luaţi ostatici, dar să vie şi dela voi în oraşul nostru zece inşi, ca să vază ce se petrece». Pecenegii se bucurară, crezând că ei vor să se predea, luară ostaticii şi aleseră şi ei pe cei mai distinşi oameni şi-i trimiseră în oraş pentru ca să cerceteze cele ce se petreceau. Şi, venind în oraş, poporul le zise: «De ce vă irosiţi puterile împotriva noastră? Credeţi voi că ne biruiţi? Chiar dacă aţi rămânea aci zece ani, ce puteţi să ne faceţi? Pământul ne procură hrana; dacă nu o credeţi, veniţi să vedeţi chiar cu ochii voştri». Şi ei îi conduseră la puţurile, unde se găsea butoul şi luară mâncarea cu un ulcior şi o vărsară în căldări şi o fierseră în faţa lor. Apoi, după ce au făcut kisel, veniră cu ei la al doilea puţ, luară miedul şi se apucară să mănânce. In urmă mâncară şi Pecenegii şi minunându-se ziseră: «Principii noştri nu cred aceasta, până nu gustă şi ei». Poporul luând o cană de kisel şi o cană de mied le dete Pecenegilor.

Aceştia după ce s'au întors spuseră la rândul lor tot ce s'a petrecut şi principii Pecenegi luară kiselul, îl puseră la foc să fiarbă şi rămaseră uimiţi. Işi luară ostaticii, înapoiară pe cei din oraş şi se întoarseră în ţara lor (998).

1) *Kizel,* un fel de mâncare făcută din «purée» de ovăz.
2) *Lukno,* un vechiu vas rusesc.

XLVII. *Sfârşitul domniei lui Vladimir. — Moartea sa* (998—1015). *Sviatopolk. — Moartea lui Boris şi a lui Gleb.* (1015).

Anii 6506, 6507 şi 6508. Muri Malfrid [1]). Tot în acest an a murit Rogneda, mama lui Iaroslav:

Anul 6509. Iziaslav, tatăl lui Briacislav, fiul lui Vladimir, muri.

Anii 6510—6511. Viseslav, fiul lui Iziaslav, nepotul lui Vladimir, muri.

Anii 6516, 6517 şi 6518. Anna, soţia lui Vladimir şi fiica împăratului, muri.

Anii 6520, 6521 şi 6522. Când Iaroslav era la Novgorod, plătea la Kiev un tribut anual de două mii de grivne [2]) şi dedea o mie de grivne gărzilor sale dela Novgorod. Tot atâta dedeau şi posadnicii din Novgorod. Iaroslav încă încetă de a mai plăti această sumă la Kiev. Atunci Vladimir zise: «Reparaţi şoseaua şi ziditi podurile» căci voia să meargă în contra fiului său Iaroslav; căzu însă bolnav.

Anul 6523. Când Vladimir voi să plece împotriva lui Iaroslav, Iaroslav trimise dincolo de mare să cheme pe Varegi, de frică de tatăl său. Dar Dumnezeu nu dădu diavolului această bucurie. In momentul când Vladimir căzu bolnav, el avea lângă sine pe fiul său Boris. Iar când Pecenegii porniră în contra Rusiei: el trimise pe Boris în contra lor, fiind el însuşi foarte bolnav şi muri de această boală la 15 Iulie. Principele Vladimir muri la Berestovoie şi s'a ascuns moartea sa, căci Sviatopolk se găsea la Kiev. In timpul nopţii, s'a făcut între două camere o gaură în mijlocul podinei [3]); i-a învălit corpul într'o cuvertură, l-a scoborît pe pământ prin nişte funii şi-l puseră pe o corabie, apoi îl duseră să-l îngroape în biserica Maicii Domnului, pe care el însuşi o zidise. Când poporul a aflat despre aceasta, o mulţime nenumărată s'a răspândit prin oraş plângându-l, atât boierii ca pe un apărător al ţării, cât şi sărăcimea ca pe un protector şi un binefăcător al ei; apoi îl puseră într'un coşciug de marmoră şi înmormântară, cu mari bocete, trupul prea fericitului principe.

El este ca un nou Constantin din marea Roma, care s'a convertit pe sine şi pe ai săi. Vladimir a făcut la fel ca şi Constantin. La început era cuprins de patimi urîte. Mai târziu s'a pocăit, cum

1) *Malfrid,* probabil soţia lui Vladimir, fiul lui Sviatoslav.
2) *Crivna,* era o monetă de o valoare de zece copeici antebelice.
3) Locuinţa lui Vladimir pare a fi fost construită pe nişte piloţi.

spune apostolul: «Când păcatele se înmulţesc, harul este mai bogat». Deci dacă la început a păcătuit, uneori, trăind în neştiinţă, mai târziu totuşi şi-a ispăşit păcatele prin pocăinţa sa şi prin pomenile sale, aşa cum este scris: «Te voiu judeca în starea în care te voiu găsi». De asemenea, proorocul a grăit: «Eu sunt Dumnezeul cel viu Adonai, şi eu nu vreau moartea păcătosului, ci să se îndrepte şi să trăiască: «îndreptaţi-vă şi reveniţi pe calea cea bună». Căci mulţi oameni drepţi, şi trăind după legea lui Dumnezeu, se întorc din calea cea bună spre moarte şi pier; şi alţii, trăind pe căi rătăcite, vin la cuminţenie în ceasul morţii şi se curăţă prin pocăinţă, după cum spune profetul: «Cel drept nu poate găsi mântuire în ziua păcatului său; dacă spun unui om drept: tu vei trăi, să se încreadă în dreptatea sa şi dacă face nedreptate, toată dreptatea sa va fi uitată în nedreptatea ce a săvârşit şi va muri în această nedreptate. Şi dacă voiu spune unui om rău: tu vei pieri pentru totdeauna şi dacă revine de pe calea pe care merge şi se conduce după dreptate şi justiţie, dacă dă înapoi ce a luat şi ce a furat, toate păcatele ce el a făcut vor fi uitate, îndată ce va fi început; pentrucă el dacă începe să trăiască în justiţie şi dreptate, el va trăi în această justiţie şi dreptate. Eu voiu judeca pe ficare dintre voi, după căile sale, o casă a lui Israil. Deci, acest om a murit în religia cea bună. El şi-a spălat păcatele prin pocăinţă, prin pomeni cari preţuesc mai mult decât ori ce lucru, căci este scris: «Eu vreau pomană, iar nu victime; căci pomana este mai bună decât orice, ea e mai presus decât orice. Ea ne duce chiar în cer, înaintea lui Dumnezeu, cum spune îngerul către Cornelius: [rugăciunile tale şi pomenile tale sunt pomenite înaintea lui Dumnezeu] [1]).

E o mare minune cât mult bine a făcut el Rusiei prin botez. Noi însă ajunşi odată creştini, nu-i dăm cinstea potrivită cu binele pe care l-am primit dela el. Dacă el nu ne-ar fi botezat, noi am fi acum în cursele diavolului, în cari au pierit strămoşii noştri. Dacă noi am fi avut grije de el şi dacă ne-am fi rugat lui Dumnezeu pentru el în ceasul morţii sale, fără îndoială Dumnezeu, văzând zelul nostru l-ar fi înălţat în glorie: trebuie deci să ne rugăm la Dumnezeu pentru el; căci prin el am cunoscut noi pe Dumnezeu. Dare-ar Domnul să fii răsplătit după inima ta şi să-ţi împlinească toate rugăciunile tale; de ţi-ar dărui împărăţia cerului pe care tu o cauţi, cununa

1) Acest pasagiu nu se găseşte în toate manuscrisele şi nici în traducerea lui Trautmann.

celor drepţi, hrana şi bucuriile paradisului; o dacă te-ar face tovarăş cu Abraham şi cu ceilalţi patriarchi după vorba lui Solomon: «când un om drept moare, nădejdea nu e perdută». Ruşii îşi amintesc de el, când se gândesc la înceştinarea lor. Ei laudă pe Dumnezeu în rugăciunile lor, în cântecile lor, în psalmii lor şi slăvesc pe Dumnezeu: poporul cel nou, luminat de sfântul duh, nădăjdueşte în marele Dumnezeu, în Domnul nostru Iisus Christos care are să dea fiecăruia, după faptele sale, o bucurie neştearsă. Această bucurie o de ar avea-o toţi creştinii! (1015).

Sviatopolk se stabili la Kiev după moartea tatălui său şi strânse pe Kieveni şi începu să le împărţească bunătăţi. Ei le primiră, dar inima lor nu era cu el, căci fraţii lor erau cu Boris. Când Boris se întorcea cu armata fără să fi întâlnit pe Pecenegi, vestea că tatăl său a murit, a ajuns până la el. El plânse mult pe tatăl său, căci tatăl său îl iubea mai mul, de cât pe ceilalţi.

Ajungând la Alta, se opri pe loc. Drujina tatălui său îi zise «Tu ai lângă tine drujina tatălui tău şi armata sa, du-te la Kiev şi ocupă tronul tatălui tău». El însă răspunse: «Departe de mine aceasta, ca eu să ridic mâna împotriva fratelui meu mai mare, căci, după moartea tatălui meu, el să ocupe locul». Armata auzind aceste cuvinte, îl părăsi şi Boris rămase singur cu servitorii săi. Sviatopolk, plin de nedreptate, făcu un plan vrednic de Cain, şi trimise să-i spună lui Boris: «Eu vreau să trăiesc în prietenie cu tine şi să-ţi măresc averile pe cari le ai dela părintele nostru». El spuse aceasta din violenie, căutând prilejul să-i piarză. Apoi Sviatopolk se duse noaptea la Visegrad şi chemă în taină pe Putşa şi pe alţi boieri din Visegrad şi le spuse: «Imi sunteţi voi devotaţi cu tot sufletul?» Putşa şi ceilalţi răspunseră: «Suntem gata să murim pentru tine». Atunci el le zise: «Nu spuneţi nimic nimănui: duceţi-vă şi omorîţi pe fratele meu Boris». I-au făgăduit că vor face aceasta îndată. Căci despre astfel de oameni a spus Solomon: «Ei sunt gata să verse sânge nevinovat, ei se pun la pândă împotriva sângelui lor; ei îngrămădesc răul peste rău, calea lor e calea acelora cari fac nedreptate, căci ei îşi pierd sufletul prin nelegiuire. Trimişii ajunseră de cu noapte la Alta şi, apropiindu-se, auziră pe fericitul Boris cântând cântecele dimineţii; căci îi sosise vestea că-l vor omorî. El se ridică şi începu să cânte zicând: «Doamne, de ce s'au înmulţit numărul vrăjmaşilor mei. Mulţi s'au ridicat împotriva mea». Şi apoi: «Săgeţile tale au intrat în carnea mea. Eu sunt gata pentru lovituri şi durerea mea este înaintea mea». Şi apoi: «Doamne ascultă rugăciu-

nea mea şi nu merge în judecăţi cu sluga ta, căci nici un om viu nu va putea să se desvinovăţească înaintea ta, căci vrăşmaşul a urmărit sufletul meu». Apoi, după ce a isprăvit cei şase psalmi, observând că trimişii se apropiau să-l lovească, se puse să cânte psalmul zicând: «Tauri puternici m'au înconjurat, şi adunarea celor răi m'a împresurat. Doamne Dumnezeule, nădejdea mea este la tine. Scapă-mă şi slobozeşte-mă de toţi vrăşmaşii». Apoi începu să cânte canonul. După ce şi-a sfârşit rugăciunea de dimineaţă, se puse să se roage, privind icoana care reprezenta pe Domnul şi zise: «Doamne Iisuse Christoase care te-ai arătat pe pământ, subt acest chip, pentru mântuirea noastră şi ai lăsat de bunăvoie să-ţi bată în cuie mâinile pe cruce, şi ai suferit patimi pentru păcatele noastre, fă-mă să suport şi cu această patimă a mea. Eu o primesc nu dela duşmanii mei, ci dela fratele meu: Doamne, nu-i fă din aceasta un păcat». Apoi, după ce s'a rugat, s'a aruncat pe patul său: şi atunci ucigaşii se repeziră ca fierele sălbatice împrejurul cortului lui şi străpunseră pe Boris cu lăncile lor: servitorul său căzu deasupra lui şi a fost omorît, în acelaşi timp cu el. Boris îl iubea mult. Era un tânăr, de rasă ungară, cu numele de George şi Boris îl iubea mult. Ii dăduse în dar o salbă de aur şi o purta la gât când servea pe principe. Ei omorîră şi un mare număr de alţi servitori. Neputând lua repede lui George salba ce o purta la gât, îi tăiară capul şi după ce i-au luat salba, îi aruncară capul. De aceea în urmă nu i s'a mai recunoscut trupul printre cadavre. Criminalii, după ce au ucis pe Boris, l-au învălit într'o pânză de cort, îl puseră într'o căruţă şi-l duseră încă respirând. Când nelegiuitul Sviatopolk a aflat că el mai respiră încă, trimise doi Varegi ca să-i dea lovitura de graţie. Aceştia veniră şi văzură că el este încă în viaţă. Unul din ei scoase sabia şi-l lovi în inimă. Astfel muri prea fericitul Boris. El a primit cu cei drepţi cununa Domnului nostru Iisus Christos şi s'a dus lângă Apostoli şi Profeţi şi a a intrat în corurile de martiri şi odihneşte în sânul lui Abraham, privind la bucuria neştearsă, cântând cu îngerii şi bucurându-se cu cetele Sfinţilor. Corpul său a fost adus în taină la Visegrad şi a fost îngropat în biserica Sfântului Vasile. Iar nelegiuiţii săi ucigaşi se duseră să găsească pe Sviatopolk, ca şi când nu ştiau ce ispravă mare ar fi făcut, ticăloşii! Numele acestor criminali este: Putşa, Taleţ, Ielovici şi Liaşko, şi tatăl lor este Satan.

Diavolii astfel de treburi fac aci pe pământ; căci diavolii sunt trimişi ca să facă rău şi îngerii binele; căci îngerul nu face rău omului, ci se gândeşte mereu la binele său. El ajută pe toţi

creştini şi-i ocroteşte împotriva diavolului, duşmanul lor. Dar, demonii nu caută decât răul, ei sunt pizmuitori ai omului, fiindcă îl văd cinstit de Dumnezeu şi fiind pizmuitori ai omului, ei sunt numai decât gata, atunci când Dumnezeu îi trimite să facă rău. [In adevăr, Dumnezeu zise «Cine va merge să piarză pe Achab?» Şi un demon răspunse: «Eu voiu merge»] [1]). Omul rău însă care se îndeletniceşte să facă rău, e mai ticălos decât diavolul: căci diavolii fug de Dumnezeu, iar omul rău n'are teamă de Dumnezeu şi nici ruşine înaintea oamenilor. Diavolii au teamă de crucea Domnului, iar omul rău n'are teamă de crucea domnului. [De asemenea David zice: «Voi vorbiţi cu dreptate; voi judecaţi cu dreptate, voi fii ai oamenilor; dar în inimile voastre faceţi nedreptăţi; mâinile voastre fac să apese nedreptatea pe pământ; oamenii sunt stricaţi la ieşirea din sânul mamei lor; ei sunt rătăciţi de la naştere, spunând minciuni; veninul lor este ca veninul şarpelui» [1])].

Nelegiuitul Sviatopolk se gândi atunci în sine: «Am ucis pe Boris, cum aş ucide şi pe Gleb?». Şi concepu un gând vrednic de Cain. Trimise un sol viclean la Gleb, spunându-i: «Vino iute; părintele nostru te chiamă, căci este foarte bolnav». Gleb încălecă numai decât pe un cal şi plecă cu o mică drujină, fiindcă era foarte supus faţă de tatăl său. Când sosi la Volga, calul său dădu în câmpie peste o groapă şi-şi făcu o mică fractură la picior. In urmă, Gleb ajunse la Smolensk, de unde porni în zori şi fiindcă oraşul nu era departe, luă o corabie la Smiadin. In timpul acesta, Iaroslav aflând de la Predslava, fiica lui Vladimir, despre moartea tatălui său, trimise la Gleb, spunându-i: «Nu te duce: tatăl tău a murit, iar fratele tău a fost ucis de Sviatopolk». Gleb auzind aceste vorbe izbucni în plânsete şi sughiţuri, plângând pe tatăl său şi mai mult încă pe fratele său şi începu să se roage cu lacrămi, zicând: «Nefericitul de mine, Doamne, aş vrea mai bine să fiu mort împreună cu fratele meu, decât să trăesc pe această lume. Dacă aş fi văzut, dragă frate, faţa ta de înger, aş fi murit împreună cu tine. De ce am rămas acuma singur? Unde sunt vorbele ce-mi spuneai, frate prea scump? Acum n'am să mai aud sfaturile tale cele dulci. Dacă tu ţi-ai primit răsplata dela Domnul, roagă-te pentru mine pentru ca să suport această mucenicie. Aş vrea mai bine să mor cu tine decât să trăiesc în

1) Acest pasagiu nu este în toate manuscrisele şi nu se găseşte nici în traducerea lui Trautmann.

această lume plină de ticăloşie». In vreme ce se ruga astfel, cu lacrămile în ochi, sosiră deodată trimişii lui Sviatopolk spre a omorî pe Gleb, şi aceşti trimişi puseră mâna pe corabia lui Gleb şi scoaseră sabiile. Servitorii lui Gleb fură cuprinşi de groază. Unul dintre trimişi, nemernicul Goriaser, porunci să ucidă îndată pe Gleb. Bucătarul lui Gleb, numit Torcin, luă un cuţit şi-l omorî. Ca un mielușel nevinovat, el se dădu ca jertfă lui Dumnezeu, într'un miros plăcut, ca o victimă grăitoare. El primi cununa şi intrând în cer văzu pe fratele său atât de dorit şi se bucură împreună cu el de o bucurie neştearsă în dragostea lor frăţească. O, ce frumos este, ce bine este, când fraţii trăesc împreună. Şi ticăloşii se întoarseră acasă, cum zice David: «Cei blăstămaţi să se înroarcă în Infern». [Şi apoi: «Cei păcătoşi au tras sabia, ei au întins arcul lor spre a lovi pe cel slab şi sărac şi spre a lovi pe oamenii cari au inimă dreptă: sabia lor să intre în inima lor, arcurile lor să se frângă, şi păcătoşii să piară şi să se împrăştie ca fumul»] [1]). Şi apoi după ce s'au întors, spuseră lui Sviatopolk: «Ţi-am împlinit poruncile». La auzul acestora, se umplu de îngâmfare, neştiind ce spune David: «De ce, prinţipe, eşti mândru de răutatea ta? limba ta toată ziua n'a urmărit decât nedreptatea; [ca o lamă ascuţită ea a făcut numai rău. Ţi-a plăcut răutatea mai mult decât bunătatea; tu spui mai mult minciuni decât adevărul, ţie ţi-au plăcut mai mult vorbele pline de îngâmfare şi limba plină de înşelăciune; dar şi Dumnezeu te va prăpădi de sus până jos ,te va smulge din locuinţa ta şi te va desrădăcina de pe pământul celor vii». De asemenea Solomon a spus: «Voi mă râde de peirea voastră şi mă voiu bucura când vă va ajunge ruina. Ei vor mânca fructele căilor lor şi se vor sătura de nelegiuirea lor]').

Gleb fu deci omorît şi aruncat pe mal între două trunchiuri de copac, apoi îl ridicară şi-l puseră lângă fratele său Boris în biserica Sfântului Vasile. Uniţi cu trupurile lor şi mai mult încă în sufletele lor, ei rămân lângă Regele Regilor într'o bucurie nesfârşită, într'o strălucire neşirbită, aducând poporului rusesc darurile mântuirii şi celor cari vin, având credinţă, din alte ţări, vindecare. Ei dau putinţă de a merge celor ologi, vedere celor orbi, sănătate celor bolnavi, libertate celor robiţi. Ei deschid temniţile prizonierilor, mângâie pe cei oropsiţi, mântuesc pe cei ce sunt în primejdie. Ei

1) Acest pasagiu nu se găseşte în toate manuscrisele şi nici în traducerea lui Trautmann.

sunt protectorii Rusiei, lumini orbitoare pentru totdeauna şi se roagă la Domnul pentru compatrioţii lor. De aceea, noi trebuie să lăudăm în mod vrednic pe aceşti doi mucenici ai lui Crist şi să-i rugăm cu rugăciuni fierbinţi zicând: «Bucuraţi-vă, mucenici ai lui Christos, ocrotitori ai Rusiei, voi cari uşuraţi pe cei cari vin la voi cu credinţă şi cu dragoste; bucuraţi-vă voi, locuitori ai cerurilor. Voi aţi fost îngeri, slugi însufleţite de aceleaşi gânduri, fraţi plini de acelaşi duh, de aceeaşi inimă întocmai ca şi sfinţii, de aceea daţi mântuire tuturor celor cari sufăr. Bucuraţi-vă voi, Boris şi Gleb, voi plini de înţelepciunea divină; ca două părae, faceţi să ţâşnească din izvoare apă dătătoare de vieaţă şi uşurare celor credincioşi. Bucuraţi-vă, voi cari aţi călcat în picioare şarpele cel crud, cari v'aţi arătat încurajaţi de razele strălucitoare ca nişte făclii luminând toată ţara rusească. gonind tot întunerecul, arătându-vă într'o credinţă nestrămutată. Bucuraţi-vă voi cari, aţi dobândit un ochiu care nu adoarme, o inimă, pătrunsă de poruncile Domnului şi suflete binecuvântate pentru a face binele. Bucuraţi-vă, fraţilor, amândoi în lăcaşul fericirii, în locuinţa Cerului, în slava care nu apune nici odată şi unde aţi intrat pentru meritele voastre. Bucuraţi-vă voi cari aţi fost luminaţi de lumina Domnului. Străbătând lumea întreagă, gonind pe diavoli, vindecând pe bolnavi, făclii strălucitoare, vii proteguitori pe lângă Dumnezeu, mereu luminaţi de flacăra divină, mucenici neadormiţi cari luminaţi sufletele credincioşilor. Voi aţi fost înălţaţi prin harul aducător de lumină al Domnului. Voi aţi fost împărtăşiţi de toate frumuseţile vieţii cereşti, de gloria şi de hrana paradisului, de lumina minţii, de bucuria recunoştinţii. Bucuraţi-vă voi cari daţi hrană inimilor, goniţi durerile şi chinurile, vindecaţi suferinţele cele mai grozave. Din picăturile sacre ale sângelui vostru, voi v'aţi făcut o podoabă de purpură şi domniţi vecinic cu Christos, rugându-vă pentru popoarele creştine cele noui, pentru compatrioţii voştri, căci pământul rusesc a fost binecuvântat prin sângele vostru; prin moaştele voastre depuse în biserică, voi luminaţi cu duhul vostru cel sfânt, şi vă rugaţi pentru poporul vostru, mucenici împreună cu mucenicii. Bucuraţi-vă voi care prin suferinţele voastre v'aţi prefăcut în soare strălucitor al Bisricii. Răsăritul se ilumineză în cinstea voastră, o mucenici. Veseliţi-vă, voi stele strălucitoare cari vă ridicaţi la aurora dimineţii. Martiri credincioşi ai lui Christ, o voi, sprijinitori ai noştri, puneţi pe păgân la picioarele principilor noştri; rugaţi pe atotputernicul Dumnezeu ca să trăim în unire şi în sănătate. Apăraţi-ne de războaie lăuntrice

şi de apucăturile diavolului. Ingăduiţi-ne nouă cari cântăm şi vă cinstim, să sărbătorim sărbătoarea voastră, în toate veacurile până la sfârşitul lumii.

XLVIII. *Iaroslav din Novgorod în contra lui Sviatopolk* (1015).

Nelegiuitul şi blăstămatul Sviatopolk ucise în urmă pe Sviatoslav, urmărindu-l până în munţii Carpaţi când voi să se refugieze în Ungaria. Şi se gândea în sine. «Voi omorî pe toţi fraţii mei şi voiu pune mâna pe Rusia întreagă». Astfel se gândea el în îngâmfarea sa, neştiind că Dumnezeu încredinţează domnia acelui căruia el o voeşte; că pe împăraţi şi pe regi îi aşează Atotputernicul şi le dă putere numai când vrea. Dacă un popor este drept înaintea Domnului, îi dă lui un rege sau un principe drept, iubind dreptatea şi echitatea, şi hotăreşte un cârmuitor şi un judecător care să împărţească dreptatea. Când într'o ţară principii sunt drepţi, multe păcate îi sunt iertate; când însă principii sunt răi şi nedrepţi, Dumnezeu face să apese asupra ţării mult rău, fiindcă principele îi este capul. Căci Isaia a zis: «Ei au păcătuit dela cap până la picioare, adecă dela principe până la poporul de jos. Nefericită este cetatea în care principele este tânăr, plăcându-i să bea vin la sunetul de muzică împreună cu consilierii săi cei tineri. Căci Dumnezeu trimite astfel de principi pentru păcatele poporului şi înlătură pe sfătuitorii vechii şi înţelepţi, cum zice Isaia: «Dumnezeu va ridica din Ierusalim pe uriaşul cel puternic, pe viteaz, pe judecător, pe profet, pe bătrânul cumpătat, pe consilierul distins, pe meşteşugarul cel activ, pe sluga cea înţeleaptă. Voiu aşeza de conducător un principe tânăr şi obraznic ca să guverneze».

Nelegiuitul Sviatopolk începu să domnească în Kiev. El adună poporul şi se apucă să împartă haine la unii, bani la alţii şi o mare parte din bogăţiile tatălui său. Dar Iaroslav nu aflase încă despre moartea tatălui său şi avea pe lângă sine mulţi Varegi. Aceştia nu se purtau bine cu Novgorodienii şi cu femeile lor şi Novgorodienii revoltându-se au ucis pe Varegi în casa lui Poromon. Iaroslav supărat veni la Rokom [1]), se stabili în palat şi trimise la Novgorodieni, spunându-le. «Pe aceştia n'am putinţa să-i mai aduc în vieaţă». Şi chemând la sine pe oameni cei mai de seamă cari uciseră pe Varegi, îi ucise prin violenie. Dar chiar în aceeaşi noapte el primi un

1) *Rokom*, o localitate lângă Novgorod, lângă lacul Ilmen.

vestitor dela sora sa Predslava din Kiev: «Tatăl tău a murit; Sviatopolk s'a stabilit la Kiev, după ce a omorît pe Boris şi după ce a trimis să caute pe Gleb. Fereşte-te de el». La această veste Iaroslav plânse după tatăl său şi după drujina sa. A doua zi, adună pe ceilalţi Novgorodieni şi le zise: «Scumpă drujină, ieri te-am ucis şi astăzi mi-ai fi de folos». Işi şterse lacrămile şi spuse în vece: «Tatăl meu a murit şi Sviatopolk s'a suit pe tron la Kiev şi-şi ucide fraţii». Novgorodienii spuseră: «Principe, deşi fraţii noştri au fost ucişi, noi putem totuşi să ne luptăm pentru tine». Şi Iaroslav luă o mie de Varegi şi patruzeci de mii de alţi soldaţi şi se duse în contra lui Sviatopolk. Inchinându-se lui Dumnezeu, zise: «Nu eu am început să omor pe fraţii mei, ci el; Dumnezeu să răzbune sângele fraţilor mei; căci el a vărsat sângele nevinovat al drepţilor Boris şi Gleb. Cine ştie dacă nu-mi va face la fel? Dar, judecă-mă, Doamne, în dreptatea ta şi răutatea păcătosului să aibă sfârşit». Şi plecă împotriva lui Sviatopolk. Când Sviatopolk auzi că Iaroslav vine cu armată în contra sa, îşi adună o armată de Ruşi şi de Pecenegi şi-i ieşi în cale la Liubeci, venind unul dinspre Dnipru, şi Iaroslav din cealaltă parte.

XLIX. *Iaroslav se stabileşte la Kiev. Boleslav merge împotriva lui.* (1016).

Anul 6524. Iaroslav porni în contra lui Sviatopolk. Se găseau faţă în faţă pe cele două maluri ale Dniprului, neîndrăznind să înceapă atacul nici unii nici ceilalţi. Şi au stat unul în faţa celuilalt trei luni. Voivodul Sviatopolk mergând călare dealungul malului, se puse să-şi bată joc de Novgorodieni spunându-le: «De ce zidarilor aţi venit cu acest schiop. Vă vom pune să ne ziditi şi casele noastre». Novgorodienii auzind aceasta ziseră lui Iaroslav. «Mâine vom trece râul şi vom porni contra lor, şi cel ce nu va veni îl vom omorî chiar noi». Incepuse tocmai să îngheţe şi Sviatopolk îşi avea lagărul între două lacuri. Toată noaptea a chefuit cu drujina sa. Iaroslav însă îşi strânse pe a sa şi începu să meargă cu ea în zorii zilei. Se scoborîră la mal, deslegară corăbiile de pe ţărm şi porniră îndată unii contra celorlalţi şi se ciocniră. Lupta fu grozavă şi Pecenegilor le-a fost cu neputinţă să le vie într'ajutor din cauza lacului. Impinseră pe Sviatopolk şi drujina sa spre lac. Aceştia înaintară pe ghiaţă, ghiaţa însă se rupse şi Iaroslav începu

să aibă precădere. Văzând aceasta, Sviatopolk fuge şi Iaroslav iese învingător.

Sviatopolk se refugiă la Leşi şi Iaroslav se stabili la Kiev pe tronul părinţilor săi. Iaroslav din Novgorod avea atunci douăzeci şi opt de ani.

L. — *Războiul cu Boleslav* (1018).

Anul 6525. Iaroslav vine la Kiev şi un incendiu arse bisericile (1017).

Anul 6526. Boleslav porni cu Sviatopolk şi cu Leşii împotriva lui Iaroslav. Iaroslav adunând pe Ruşi, pe Varegi şi pe Sloveni se duse în contra lui Boleslav şi Sviatopolk şi soseşte în Volhynia şi-şi aşezară tabăra pe cele două maluri ale fluviului Bug. Iaroslav avea pe lângă sine pe educatorul său ce-l crescuse, un voevod numit Budy, şi se apucă să insulte pe Boleslav spunându-i: «Cu un drug avem să-ţi spintecăm noi ţie burta ta cea mare». Căci Boleslav era mare şi gras aşa că abia se mai ţinea pe cal; dar era om cuminte. Şi Boleslav zise drujinii sale: «Dacă nu simţiţi ruşine de această ocară, am să mă duc să mor singur». Şi se aruncă împreună cu calul său în fluviu şi armata sa îl urmă. Iaroslav însă n'avu răgaz să-şi aşeze armata în linie de bătaie şi deci fu învins de Boleslav. Iaroslav cu vr'o patru inşi se refugiă la Novgorod şi Boleslav veni la Kiev cu Sviatopolk. Şi Boleslav zise: «Imparte drujina mea în oraşe pentru ca să-şi procure hrană» şi ordinul îi se aduse la îndeplinire.

Iaroslav refugiindu-se la Novgorod, voia să scape dincolo de mare. Dar posadnicul Kosniatin, fiul lui Dobrynia şi locuitorii din Novgorod sfărâmară corăbiile lui Iaroslav, spunându-i: «Vrem încă să ne mai luptăm cu Boleslav şi cu Sviatopolk». De aceea, se apucară să strângă bani, câte patru kunii [1]) de cap, câte zece grivne de statorste şi câte optsprezece grivne de boer, şi chemară pe Varegi şi le dădură bani. Şi Iaroslav îşi strânse o mare armată. Boleslav era la Kiev şi nelegiuitul Sviatopolk zise: «Ucideţi pe toţi Leşii din oraş». Şi ei uciseră pe Leşi; atunci Boleslav fugi din Kiev, ducând tezaurul lui Iaroslav şi luând pe bolieri şi pe cele două surori ale lui Iaroslav. Şi aşeză ca paznic al tezaurului pe

1) *Kune*, o veche monedă rusească, la început însemna blană de jder; ca şi în latineşte *pecunia*, bani, dela *pecus*, vită, banii se strângeau în natură.

Anastase, căci acesta îi câştigase încrederea prin apucăturile sale. Şi luă mulţi locuitori cu el şi cuprinse cetăţile din ţinutul de la Cervensk şi se întoarse în ţara sa, iar Sviatopolk începu să domnească la Kiev. Şi Iaroslav se duse împotriva lui Sviatopolk şi Sviatopolk se refugiă la Pecenegi (1018).

LI. — *Continuarea războiului* (1020). — *Infrângerea şi fuga lui Sviatopolk.*

Anul 6527. Sviatopolk sosi cu Pecenegii în fruntea unei armate foarte puternice şi Iaroslav îşi strânse o armată numeroasă şi porni împotriva lui la Alta. Iaroslav se opri în locul unde Boris fusese ucis şi ridicând mâinile spre cer zise: «Sângele fratelui meu strigă către tine Doamne; răzbună sângele acestui drept, cum ai răzbunat sângele lui Abel aruncând asupra lui Cain gemete şi groază: fă tot astfel cu Sviatopolk». După ce a făcut rugăciunea, zise: «Fraţilor, deşi voi sunteţi aci de faţă cu trupul vostru, ajutaţi-mă prin rugăciunile voastre împotriva acestui duşman, acestui ucigaş, acestui îngâmfat». După această rugăciune, amândoi fraţii porniră unul împotriva celuilalt şi câmpiile dela Alta se umplură de o mulţime nesfârşită de soldaţi de ambele părţi. Era într'o Vineri, la răsăritul soarelui şi a fost o luptă grozavă precum n'a mai fost până atunci în Rusia. Soldaţii se luptau corp la corp şi se măcelăreau; de trei ori începură din nou bătălia şi sângele curgea vale prin văgăuni. Spre seară Iaroslav ieşi biruitor, iar Sviatopolk fugi, şi cum fugea, diavolul veni la el. Oasele lui începură să slăbească şi nu putea să se mai ţie pe cal. Soldaţii îl puseră atunci pe o targă şi-l duseră până la Berestie [2]), fugind cu el. Căci le spunea: «Fugiţi cu mine, căci mă urmăresc». Atunci servitorii trimiseră să vază dacă cineva îl urmăreşte; dar nu era nimenea care să-l urmărească şi continuară să fugă cu el. El îngălbeni şi, apoi, revenindu-şi strigă: «Uite, ne urmăresc, fugiţi». El nu putea sta pe loc şi fugi prin toată ţara Leşilor, gonit de mânia lui Dumnezeu. Şi ajungând într'un loc deşert între ţara Leşilor şi cea a Cehilor, îşi sfârşi viaţa într'un chip jalnic. Fără îndoială, el fiind un om nedrept, judecata lui Dumnezeu a căzut asupra capului lui. După ce a plecat din această lume, a dat de chinurile celor osândiţi; aceasta o dove-

1) *Cervensk*, este regiunea dela Cerven.

2) *Berestie*, oraşul de mai târziu Brest-Litovsk.

dise şi boala grozavă care, fără milă, l-a dus la moarte. Iar, după moartea sa, a fost dat chinurilor veşnice. Mormântul său se vede încă şi astăzi într'un deşert şi din care iese un miros de nesuferit.

Aceasta este o învăţătură pe care Dumnezeu a trimis-o principilor ruşi. Dacă ei ar mai săvârşi crime de acelaşi fel, să-şi aducă aminte că vor primi tot astfel de pedepse sau chiar şi mai mari, dacă, ştiind ce s'a întâmplat, mai săvârşesc omoruri aşa de urîte. Cain a fost pedepsit de şapte ori, fiindcă a omorît pe Abel, iar Lamach de şaptezeci de ori; căci Cain nu ştiea că-l aşteaptă pedeapsa lui Dumnezeu, iar Lamech ştiind ce pedeapsă a suferit bunicul său, a săvârşit totuşi un omor. Căci Lamech zise celor două femei ale sale: «Am omorît un om pentru nenorocirea mea şi un tânăr pentru peirea mea. De aceea, mi-a fost dată o pedeapsă repetată de şaptezeci de ori, fiindcă am făcut aceasta cu ştiinţă». Căci Lamech ucisese pe cei doi fraţi ai lui Enoch şi le-a luat femeile. Iar Sviatopolk acesta este un nou Abimelech care ca fiu al unei adultere şi-a omorît pe fraţii săi, pe fiii lui Gedeon: tot astfel a fost şi acesta. Iaroslav se stabili la Kiev, unde s'a odihnit cu drujina sa, după ce cu multă sudoare îşi câştigase victoria.

Anul 6528. Iaroslav dobândi un fiu, căruia îi dete numele de Vladimir (1020).

Anul 6529. Briacislav, fiul lui Iziaslav, nepotul lui Vladimir, merse împotriva Novgorodului, puse mâna pe această cetate şi luând un mare număr de Novgorodieni, împreună cu averile lor, se întoarse la Polock. Şi când ajunse la fluviul Sudoma [1]) Iaroslav, ieşind din Kiev, îl întâlni după şapte zile. Îl învinse şi duse pe Novgorodieni la Novgorod şi Briacislav se refugiă la Polock (1021).

LII. — *Lupta lui Mstislav cu Rededia* (1022).

In 6530 Iaroslav vine la Berestie. In timpul acesta Mstislav, care era la Tmutorakan, porni în contra Kasogilor [2]). Principele Kasogilor, Rededia, la vestea aceasta, înaintă împotriva lui. Când cele două armate se găseau faţă în faţă, Rededia spuse lui Mstislav: «De ce să piară cele două armate în lupta noastră? Să ne luptăm noi înşine. Dacă tu vei fi învingător, vei lua averile mele, femeia mea, copiii mei şi ţara mea. Dacă eu voiu fi învingătorul, voiu lua pe ale tale». Iar Mstislav zise: «Aşa să fie». Şi Rededia zise lui

1) Sudoma, un râu în guv. Pskov.

2) *Kasogii* erau un popor la Nordul Caucazului.

Mstislav: «Să nu ne luptăm cu armele, ci să ne luăm la trântă». Şi începură să se lupte voinicește şi se luptară multă vreme. Mstislav începu să slăbească, căci Rededia era mare şi puternic şi Mstislav îi zise: «O preacurată Maică a Domnului! Ajută-mă. Dacă îl voiu birui, voiu clădi o biserică în cinstea ta». Cu aceste vorbe îl aruncă la pământ, scoase cuţitul şi-l lovi în gât. Astfel pieri Rededia. Mstislav intră în ţara lui, îi luă toate averile, femeia, copiii, şi impuse un tribut Kasogilor. Apoi la întoarcerea sa la Tmutorakan puse temeliile unei biserici, pentru Sfânta Maica a Domnului şi o construi. Ea există încă şi astăzi la Tmutorakan.

Anul 6531. Mstislav porni în contra lui Iaroslav cu Chazarii şi Kasogii (1023).

LIII. *Războaele civile* (1024—1026).

Anul 6532. Pe când Iaroslav era la Novgorod, Mstislav vine dela Tmutoraken la Kiev, unde locuitorii din Kiev nu-l recunoscură ca principe. Atunci el plecă la Cernigov, în vreme ce Iaroslav stetea la Novgorod. In acest an, se iviră nişte vrăjitori la Suzdal [1]). Ei omorîră pe bătrâni prin ştiinţa lor drăcească şi prin influenţa demonilor, zicând că ei ar împedica recoltele. Şi a fost o mare turburare şi o mare foamete în toate aceste ţinuturi. Tot poporul alergă la Volga, la Bulgari, aduse grâu şi avu astfel din ce să trăiască. Iaroslav auzind vorbindu-se de aceşti vrăjitori, se duse la Suzdal, închise pe vrăjitori, îi risipi şi pe unii îi pedepsi zicând: «Dumnezeu trimite pentru păcatele noastre în fiecare ţară foamete ori ciumă ori secetă, sau altă pedeapsă şi omul nu ştie nimic». In urmă, Iaroslav se întoarce la Novgorod.

Apoi Iaroslav trimise dincolo de mare după Varegi. Iakun veni cu Varegii. Iakun era orb şi purta un veştmânt ţesut în aur şi veni la Iaroslav. Iaroslav veni cu Iakum împotriva lui Mstislav: Mstislav, la această veste, merse în contra lui la Listven [2]). Mstislav îşi orândui seara armata în linie de bătaie, puse pe Severieni în faţa Varegilor şi el se aşează la cele două aripi cu drujina sa. Când sosi noaptea, se ivi întunerecul cu fulgere, tunete şi ploaie. Şi Mstislav spuse drujinei sale: «Să mergem acum împotriva lor». Şi Mstislav şi Iaroslav porniră unul contra altuia. Severieni cari formau cen-

1) *Suzdal*, faimoasă cetate în regiunea Rostovului, guv. Vladimir.

2) *Listven*, oraş în regiunea Cernigovului.

trul se repeziră asupra Varegilor. Varegii începură să slăbească, luptând în contra Severienilor. Atunci Mstislav se repezi cu drujina sa şi se puse să măcelărească pe Varegi. Lupta fu îndârjită. La lumina fulgerilor se amesteca reflexul armelor. Furtuna era grozavă, lupta crâncenă şi teribilă. Iaroslav văzându-se învins se refugiă cu Iakun principele Varegilor şi Iakun în fuga sa îşi perdu haina ţesută cu aur. Iaroslav se duse atunci la Novgorod, Iakun însă trecu peste mare. A doua zi de dimineaţă Mstislav privind cadavrele Varegilor lui Iaroslav, ucişi de Severieni, zise: «Cine nu s'ar bucura de aceasta? Aci zace un Severian, dincolo un Vareg, şi drujina mea este neatinsă!» Şi Msttislav trimise să-i spună lui Iaroslav: «Stabileşte-te tu la Kiev; căci tu eşti fratele meu mai mare şi această ţară să fie a mea». Şi Iaroslav nu îndrăzni să meargă la Kiev, atât timp cât nu încheiară o pace. Şi Mstislav se stabili la Cernigov, Iaroslav la Novgorod şi oamenii lui Iaroslav la Kiev. Tot în anul acesta îi se născu lui Iaroslav un al doilea fiu, care se numi Iziaslav.

Anii 6533, 6534. Iaroslav îşi strânse o armată numeroasă, veni la Kiev şi făcu pace cu fratele său Mstislav la Gorodeţ [1]). Şi ei împărţiră ţara rusească după cursul Dniprului. Iaroslav ocupă un mal, Mstislav luă celălalt. Apoi să puseră să trăiască în unire, iubindu-se ca fraţii şi războiul acesta de familie încetă şi în ţară domni o lungă pace (1025—1026).

Anul 6535. Lui Iaroslav îi se născu un al treilea fiu şi-i dădu numele de Sviatoslav (1027).

Anul 6536. Un semn în formă de balaur apăru pe cer şi a fost văzut în toată regiunea.

Anul 6537. A fost pace (1029).

Anul 6538. Iaroslav cuceri Belz [2]), şi i s'a născut al patrulea copil pe care îl numi Vsevlad. In acest an Iaroslav porni în contra Ciuzilor, îi învinse şi fundă fortăreaţa Juriev [3]). Cam în acest timp, muri Boleslav cel Mare la Leşi şi au fost mari turburări în ţara Leşilor. Poporul se răsvrăti, omorî pe episcopi, pe preoţi, pe domni şi a făcut dezordini (1030).

Anul 6539. Iaroslav şi Mstislav adunară o armată numeroasă, se duseră la Leşi, cuprinseră din nou cetăţile din ţara Cerven

1) *Gorodeţ*, oraş în stânga Dniprului, aproape de Kiev.
2) *Belz*, oraş în Galiţia.
3) *Juriev*, oraş în ţara Ciuzilor, azi Dorpat.

şi pustiiră ţara Leşilor. Ei luară mulţi Leşi şi şi-i împărţiră. Iaroslav stabili pe prizonieri dealungul Rosului [1]), unde sunt şi astăzi.

Anul 6540, Iaroslav începu să zidească cetăţi dealungul Rosului (1032).

Anul 6541, Eustathie, fiul lui Mstislav îşi dete sufletul (1033).

LIV. *Moartea lui Mstislav* (1034—36).

Anii 6542, 6543 şi 6544. Mstislav ducându-se la vânătoare, căzu bolnav şi muri. A fost înmormântat în biserica Mântuitorului pe care el însuşi o fundase. Subt el biserica a fost ridicată la înălţimea că un om călare, întinzând mâna, putea să o ajungă. Mstislav era voinic ca trup, roşcovan la faţă; avea ochii mari, era viteaz în războiu, prietenos, ţinea la drujinea sa şi dedea din belşug şi avere, şi băutură şi hrană. După el ocupă ţara în întregime Iaroslav şi rămase singur stăpân pe ţara rusească. Iaroslav se duse la Novgorod şi aşează aci pe fiul său Vladimir şi ca episcop aşează pe Jidiata. In timpul acesta Iaroslav dobândi un fiu, pe care îl numi Viaceslav. Iaroslav, pe când se afla la Novgorod, află că Pecenegii au asediat Kievul. Luând o armată numeroasă de Varegi şi de Sloveni veni la Kiev şi intră în capitala sa, deşi Pecenegii erau nenumăraţi. Iaroslav ieşi din cetate şi-şi aşează armata în linie de bătaie: aşezându-i pe Varegi la mijloc, pe Kieveni la aripa dreaptă şi pe Novgorodeni la aripa stângă. Şi se aranjară dinaintea cetăţii. Pecenegii înaintară şi întâlniră pe Ruşi în localitatea, und este astăzi Sfânta Sophia, biserica metropolitană rusească, căci pe vremea aceea era un câmp liber în afară de oraş. Şi s'a produs lupta crâncenă şi Iaroslav n'a biruitor decât spre seară. Pecenegii fugiră în diferite părţi şi nu ştieau unde fugeau. Unii în fuga lor se înecară în Setoml, alţii în alte ape. Ceilalţi au fugit şi de atuncia nu s'au mai întors. In acest an Iaroslav a băgat pe fratele său Sudislav în închisoare la Pskov, căci fusese acuzat înaintea sa.

LX. *Iaroslav. Gustul său pentru carte. Aşezăminte religioase.* (1037).

In anul 6545, Iaroslav zidi la Kiev un castel întărit, unde este Poarta de Aur. El puse şi temelia bisericii metropolitane a Sfintei Sophii, adecă a Înţelepciunii lui Dumnezeu; apoi o altă biserică de

1) Ros, un afluent la stânga Dniprului.

piatră la Poarta de Aur, cea a Bunei Vestiri. [Înțeleptul principe Ieroslav a zidit Biserica Bunei Vestiri la poartă, pentruca cetatea să se bucure totdeauna de sfânta Buna Vestire și de rugăciunea Maicii Domnului și a archanghelului Gabriel [1]].

In urmă puse temelia mănăstirii Sfântului Gheorghe și a Sfintei Irena. Și, subt domnia sa, religia creștină începu să se răspândească și să înflorească în Rusia și călugării să se înmulțească și să se înalțe mănăstirii. Lui Iaroslav îi plăceau așezămintele religioase, preoții și mai ales călugării. El se îndeletnicea cu cărțile și le citea adeseori ziua și noaptea. El adună mulți scriitori și făcu traduceri din grecește în limba și scrisul slavon. Și-a scris și multe cărți și adunat multe cărți, prin cari credincioșii să se instruiască și găsească plăcere în învățătura lui Dumnezeu. Căci, precum când un om ară și un altul seamănă, alții strâng recolta și au în abundență alimente, tot astfel a fost și cu Iaroslav. Tatăl său Vladimir lucră pământul și-l pregăti, adică se lumină prin botez, Iaroslav, fiul său, aruncă sămânța în inimile credincioșilor prin cuvintele Sfintei Scripturi iar noi, noi secerăm, primind știința din cărți: căci din știința din cărți dese un mare câștig: cărțile ne edifică și ne arată calea pocăinții. Noi câștigăm din cărți înțelepciune și cumpătare; ele sunt fluvii cari udă lumea întreagă; ele sunt izvoarele înțelepciunii. Sunt cărți de o adâncime nemăsurată; ele sunt mângâierea în durere; ele sunt frâna cumpătării. Căci înțelepciunea este un lucru mare, cum spune Solomon, lăudând-o: «Eu, înțelepciunea, dau sfat, minte și pricepere. Eu sunt cea care învăț teama de Domnul; la mine se găsește sfatul, la mine e înțelegerea, la mine statornicia, la mine tăria. Prin mine domnesc regii, prin mine cei puternici scriu legile; prin mine puternicii cresc în forță și cuceritorii stăpânesc pământul. Eu iubesc pe cei cari mă iubesc; cei ce mă caută, mă găsesc».

Dacă voi căutați cu sârguință înțelepciunea în cărți, veți găsi un mare câștig pentru sufletul vostru. Căci cel ce citește mereu cărțile, acela stă de vorbă cu Dumnezeu sau cu sfinții. Cel ce citește cuvântările proorocilor și învățăturile evangeliștilor și ale apostolilor și viețile sfinților părinți, găsește pentru sufletul său un mare folos. Deci, Iaroslav, cum am spus-o, iubea cărțile. El scrise un mare număr și le depuse în biserica Sfintei Sophii, pe care el însuși o fundase. El o împodobi cu icoane de preț, de aur și de argint și cu vase sacre.

1) Pasagiul acesta lipsește în unele manuscrise și în traducerea lui Trautmann.

Și în ea, în zile de sărbătoare, se cântau imnurile Domnului. El puse temelia și la alte biserici în orașe și în târguri și așeză preoți și-i susținea din veniturile sale dând ordin să învețe poporul cum a fost poruncile lui Dumnezeu și să cerceteze des biserica. Căci un preot trebuie să învețe mereu pe popor, fiindcă Dumnezeu i-a dat această misiune. Și se mări numărul preoților și al creștinilor. Și Iaroslav se bucura văzând numărul cel mare de biserici și de creștini, iar demonul era mâhnit, văzându-se învins de nouii creștini.

Anul 6546. Iaroslav merse împotriva Iatviagilor (1038).

Anul 6547. Biserica Sfintei Maici a Domnului, pe care o zidise Vladimir, tatăl lui Iaroslav, a fost târnosită de metropolitul Theopemptos (1039).

Anul 6548. Iaroslav făcu o expediție în Lithuania (1040).

Anul 6549. Iaroslav făcu cu corabiile o expediție în contra Mazovienilor (1041).

Anul 6550. Vladimir, fiul lui Iaroslav, merse împotriva Iamilor și-i învinse: dar, caii din armata lu Vladimir mureau: se smulgea pelea cailor încă de vii, atât de grozavă era această ciumă a cailor (1042).

LVI. *Expediția nenorocită împotriva Grecilor* (1043).

Anul 6551. Iaroslav trimise pe fiul său Vladimir împotriva Grecilor, dându-i o armată foarte mare și numindu-i de voevod pe Vyșata, tatăl lui Jan. Vladimir porni spre Constantinopol cu corăbiile și ajunseră la Dunăre și dela Dunăre la Constantinopol. Și se ridică o furtună mare care sfărâmă vasele Rușilor. Vântul sfărâmă și pe cel al principelui; pe acesta îl primi, pe vasul său, Ioan, fiul lui Tvorimir, voivodul lui Iaroslav. Restul armatei lui Vladimir fu aruncat pe țărm, în număr de șase mii de oameni. Ei vrură să se întoarcă în Rusia și niminea din drujina principelui nu merse cu ei. Vyșata zise atunci: «Eu am să merg cu voi». Și părăsi corabia și se duse la ei, spunând: «Dacă am să mai trăesc, este cu ei, dacă este să mor, e cu drujina». Și plecară spre Rusia. Iar Grecii aflând că marea a risipit pe Rușii, împăratul cu numele Monomachos, trimise contra Rușilor patrusprezece vase. Vladimir și drujina sa văzându-se urmăriți, se întoarseră înapoi, nimiciră vasele grecești, apoi se înapoiară cu ale lor în Rusia. Vyșata însă și mulți dintre aceia cari fuseseră aruncați pe țărm, fură prinși și duși la Constantinopol. Și la mulți Rusi li se crăpară ochii. Trei ani în urmă, după ce s'a încheiat pacea, Vyșata

a fost trimis în Rusia la Iaroslav. In acest timp Iaroslav dădu pe soră sa lui Kazimir şi Kazimir dete ca dar de nuntă optsute de Ruşi pe cari Boleslav îi făcuse prizonieri, după ce învinsese pe Iaroslav.

Anul 6552. S'au desgropat corpurile ambilor principi Iaropolk şi Oleg, fii lui Sviatoslav: au fost botezate osemintele lor şi au fost îngropate în biserica Sfintei Maici a Domnului. In acest an a murit Briacislav, fiul lui Iziaslav, nepotul lui Vladimir, tatăl lui Vseslav şi fiul său Vseslav se urcă pe tron. Acest Vseslav venise în lume prin descântece. Când îl născu mama sa, el avea o rană pe cap. Vrăjitorii spuseră mamei sale: «Iată o rană, leagă-o, să o poarte toată viaţa sa». Vseslav poartă şi astăzi acestă rană; de aceea lui nu-i place vărsarea de sânge (1044) [2]).

Anul 6553. Vladimir zidi biserica Sfântei Sophii din Novgorod (1045).

Anul 6554. [Acest an a fost cu totul liniştit]. (1046) [3]).

Anul 6555. Iaroslav se duse în contra Masovienilor şi-i învinse; ucise pe principele lor Moislav şi-i supuse lui Kazimir (1047).

Anii 6556, 6557 şi 6558. Principesa, soţia lui Iaroslav, muri (1048—1050).

LVII. *Istoricul mânăstirii Pesterilor* (1051).

Anul 6559. Iaroslav strângând pe episcopi, aşează pe Hilarion de metropolit al Rusiei, la Sfânta Sophia. Cu acest prilej vom spune de ce mănăstirea Peşterilor poartă acest nume. De Dumnezeu iubitorului principe Iaroslav îi plăcea Berestovojie [4]) şi biserica Sfinţilor Apostoli ce se găsea acolo şi strânse aci un mare număr de preoţi, printre cari se găsea un anume Hilarion, om plin de virtuţi, învăţat şi cumpătat. Acesta se ducea adeseori dela Berestovojie lângă Dnipru, pe o colină, unde este acum vechea mânăstire a Peşterilor şi se închina aci; căci era aci o mare pădure. El săpă o mică grotă de două sagene de adâncă; apoi venea dela Berestovojie şi cânta aci ceasuri întregi şi se ruga de Dumnezeu în taină. In cele din urmă, Dumnezeu inspiră inima principelui care îl făcu metropolit la Sfânta Sophia şi această grotă rămase astfel goală. Câtva timp în urmă s'a

1) Kazimir, regele Poloniei (1034—1058).

2) Vseslav muri în 1101. Pasagiul ne dă o dată importantă asupra vieţii cronicarului.

3) Pasagiul lipseşte în unele manuscrise şi în traducerea lui Trautmann.

4) Berestovojie era o colină lângă Kiev.

găsit un laic din oraşul Liubeci, numit Antipa [1]). Dumnezeu îi inspiră dorinţa de a merge în călătorie. El se duse la Sfântul Munte [2]), văzu mănăstirile cari se găseau acolo, le examină cu grije şi a rămas încântat de starea călugărească. Veni deci la una din aceste mănăstiri şi rugă pe egumen să-l sfinţească de călugăr. Egumenul îi ascultă rugăciunea, îl tunse şi-i dete numele de Anton. Il instrui, îl învăţă viaţa monachală şi-i zise: «Intoarce-te în Rusia. Cu tine va fi binecuvântarea Sfântului Munte. Din tine vor ieşi o mulţime de călugări». Il binecuvântă şi-l trimise înapoi, spunându-i: «Du-te în pace». Anton veni deci la Kiev şi se întrebă unde avea să trăiască. Şi se duse la diferite mănăstiri şi nu i-au plăcut, căci nu o voia Dumnezeu. Se puse deci să cutreere văile şi munţii, căutând locul pe care i l-ar arăta Dumnezeu şi ajunse pe muntele unde Hilarion îşi săpase peştera. Acest loc i-a plăcut şi s'a stabilit aci. Şi cu lacrămi în ochi, începu să se roage lui Dumnezeu, zicând: «Doamne, întăreşte-mă într'acest loc şi să fie asupra acestui loc binecuvântarea Sfântului Munte şi a egumenului care m'a tuns». Şi a început să trăiască în acest loc, rugând pe Dumnezeu şi nemâncând decât pâine uscată, toată ziua, şi bând un pic de apă, săpându-şi peştera şi petrecându-şi noaptea şi ziua lucrând, veghind şi rugându-se. Oamenii de bine aflară despre aceasta şi veniră la el, aducându-i de ce putea avea lipsă şi ajunse celebru sub numele de marele Anton. Şi veneau oamenii la el spre a-i cere binecuvântarea. Mai târziu, când muri marele principe Iaroslav, fiul său Iziaslav luă puterea şi se stabili la Kiev. Anton ajunsese vestit în ţara rusească. Iziaslav aflând cum trăieşte el, veni cu drujina sa să-i ceară binecuvântarea şi rugăciunile sale. Marele Anton fu cunoscut şi cinstit de toată lumea. Doi fraţi veniră la el; el îi primi şi le dădu tunderea: cu timpul fraţii se înmulţiră la doisprezece şi ei săpară o mare criptă şi o biserică şi chilii cari se văd încă şi astăzi în criptă subt vechia mănăstire. Fraţii strângându-se la un loc, Anton le zise: «Iată, fraţilor, Dumnezeu v'a adunat, şi voi aveţi binecuvântarea Sfântului Munte, cu care egumenul Sfântului Munte m'a tuns şi eu v'am tuns pe voi. Asupra voastră să fie deci binecuvântarea lui D-zeu şi a Sfântului Munte». Şi le zise: «Trăiţi fără de mine; am să vă dau un egumen, iar eu însumi voiu merge singur spre acel munte. Căci eu m'am obişnuit din tinereţea mea să trăiesc în singurătate». Şi puse peste ei un

1) Numele este nesigur; Trautmann *op. cit.* nu-l indică.

2) Muntele Athos.

egumen, numit Varlaam şi el plecă pe munte şi-şi găuri o peşteră, care este subt noua mânăstire şi aci îşi termină vieaţa sa, trăind în evlavie, fără să iasă timp de ani îndelungaţi. Moaştele sale repauzează acolo încă şi astăzi. Fraţii săi călugări, şi egumenul trăiră alături în peşteră. Şi când numărul fraţilor se mări în criptă şi când nu mai putură să locuiască aci, se gândiră să clădească o mânăstire în afară de peşteră. Şi egumenul şi fraţii veniră să găsească pe Anton şi-i ziseră: «Părinte, numărul fraţilor s'a înmulţit şi nu mai putem să mai stăm în criptă. Dacă harul lui Dumnezeu şi rugăciunile tale ne-ar fi favorabile, noi am zidi o mică biserică în afară de criptă». Şi Anton le dădu voie. Ei se închinară înaintea lui şi zidiră deasupra peşterii o mică bisericuţă în cinstea Adormirii Maicii Domnului. Şi Dumnezeu începu, prin rugăciunile Maicii Domnului, să înmulţească numărul călugărilor. Şi fraţii ţinură un sfat cu egumenul, cu gândul să zidească o mânăstire. Ei căutară pe Anton şi-i ziseră: «Părinte, numărul fraţilor sporeşte şi noi am vrea să zidim o mânăstire». Anton se bucură de aceasta şi zise: «Dumnezeu să fie binecuvântat şi rugăciunea Maicii lui Dumnezeu şi a Părinţilor Sfântului Munte să fie cu voi». Spunând aceasta, trimise pe unul din fraţi la principele Iziaslav, zicându-i: «Principe, Dumnezeu a sporit numărul fraţilor şi locul este mic: dărueşte-ne colina ce este deasupra peşterii. Iziaslav, auzind aceasta, s'a bucurat şi a trimis pe unul dintre oamenii săi spre a le da colina. Atunci egumenul şi fraţii puseră fundamentul unei mari biserici şi încunjurară mânăstirea cu uluci şi au ridicat aci un mare număr de chilii, terminară biserica, o împodobiră cu icoane şi-i dete numele de Mânăstirea Peşterilor, fiindcă la început călugării locuiau într'o peşteră, şi din această vreme a fost numită Mânăstirea Peşterilor. Mânăstirea a fost deci începută cu binecuvântarea Sfântului Munte. Când a fost terminată, Varlaam fiind egumen, Iziaslav ridică mănăstirea Sfântului Dumitru şi numi pe Varlaam ca egumen al mânăstirii Sfântului Dumitru, căci el voia să facă această mânăstire mai strălucită decât mânăstirea peşterii în baza bogăţiilor ce el i-a hărăsit. Căci multe mănăstiri au fost fundate de regi, de boieri şi de oamenii bogaţi, dar ele nu au atâta măreţie ca acelea cari au fost fundate cu lacrimi, cu post, cu rugăciuni şi cu nesomn. Anton n'avea nici aur, nici argint şi şi-a fundat mânăstirea cu lacrimi, cu post, cum am spus. Când deci Varlaam s'a dus la Sfântul Dumitru, fraţii ţinură sfat, se duseră să găsească de Anton şi-i ziseră: «Dă-ne un egumen». El le spuse: «Pe cine voiţi voi»? Ei răspunseră: «Pe acela pe care îl vrea Dumnezeu şi

cu tine». El le spuse: «Cine este printre voi mai mare ca Theodosie. El este ascultător, modest şi umil. Să fie egumenul vostru». Fraţii se bucurară şi se închinară dinaintea stareţului şi aşezară pe Theodosie ca egumen peste fraţii cari erau în număr de douăzeci. Theodosie ajungând superiorul mănăstirii, trăi în abstinenţă, postind şi rugându-se cu lacrimi în ochi. Apoi se puse să adune un mare număr de fraţi şi strânse până la o sută de călugări. In urmă se apucă să stabilească regulele vieţii călugăreşti. Se găsea pe vremea aceea un călugăr din mânăstirea Studiţilor care venise din Grecia cu metropolitul Gheorghe. La el căută deci regulamentul mânăstirii Studiţilor. Şi fiindcă se găsea la el, îl copiară şi-l introduseră în mânăstirea sa: cum să se facă cântecele imnurilor religioase, închinăciunile, citirile, ţinuta în biserică, ordinea serviciului, felul de a se aşeza la masă, cum să se hrănească în fiecare zi, totul era regulat. Theodosie găsind întreg acest regulament, îl introduse în mânăstirea sa. Şi dela această mânăstire s'au împrumutat toate regulamentele celorlalte mănăstiri, deaceea mănăstirea Peşterilor este considerată ca cea mai veche din toate. Theodosie rămase apoi în mănăstire, ducând o viaţă plină de virtuţi, urmând regulele vieţii monachale şi primind pe toţi câţi veneau la el. Venii şi eu să-l găsesc, sărac şi nevrednic servitor, şi el m'a primit la vârsta de şaptesprezece ani. Eu deci am scris şi am povestit în ce an a început mânăstirea şi dece ea se numeşte a Peşterilor. Despre viaţa lui Theodosie însă vom vorbi mai târziu.

In anul 6560 a murit Vladimir, fiul cel mai mare al lui Iaroslav, la Novgorod şi a fost înmormântat în biserica Sfintei Sophii, pe care însuşi o zidise (1052).

Anul 6561. Un fiu îi se născu lui Vsevlad din împărăteasa [1]) greacă şi îi se dete numele de Vladimir (1053).

LVIII. *Moartea lui Iaroslav* (1054).

In anul 6562 a murit marele principe rus Iaroslav şi, înainte de moarte, dădu sfaturi fiilor săi, spunându-le: «Iată, fiilor, eu plec din această lume; iubiţi-vă între voi, căci sunteţi fraţi născuţi din acelaşi tată şi aceeaşi mamă. Dacă vă veţi iubi între voi, Dumnezeu va fi cu voi şi el vă va supune vouă pe vrăşmaşi şi veţi trăi în pace. Dar dacă veţi trăi în ură, în ceartă şi în vrăşmăşie, veţi pieri voi

1) Ţariţa.

înşivă, veţi pierde ţara părinţilor voştri şi a strămoşilor voştri, pe care au câştigat-o cu mult năcaz. Trăiţi, deci, în pace, ascultând unul de celălalt. Eu las capitala mea din Kiev lui Iziaslav, cel mai mare dintre voi, fiul meu şi fratele vostru: ascultaţi-l precum m'aţi ascultat pe mine, căci el va ţinea locul meu. Lui Sviatoslav îi dăruesc Cernigovul, lui Vsevlad Pereiaslavlul, [lui Igor Vladimirul] [1]), lui Viaceslav Smolenskul». Astfel împărţi el între ei cetăţile, oprindu-i de a întra în teritoriul fraţilor şi de a se despoia unul pe altul. Şi zise lui Iziaslav: «Dacă vr'unul ar vrea să facă rău fratelui său, ajută pe cel care este atacat». Astfel recomandă el fiilor săi, să se iubească între ei. Fiind slăbit, căzu rău bolnav, când ajunse la Vyşegorod. Iziaslav era atunci la Novgorod, Sviatoslav la Vladimir, Vsevlad era lângă tatăl său, căci tatăl său îl iubea mai mult decât pe toţi fraţii săi şi-l avea totdeauna lângă sine. In urmă Jaroslav îşi sfârşi viaţa. Îşi dădu sufletul Sâmbătă, la 20 Februarie, prima Sâmbătă din postul mare, în ziua sfântului Theodor. Vsevlad luă corpul tatălui său, îl puse pe o corabie şi-l duse la Kiev. Preoţii îi cântară cântecele îndatinate şi poporul îl deplânse. Il închise într'un coşciug de marmoră, în biserica Sfintei Sophii. Vsevlad şi tot poporul îl plânseră. Iaroslav trăi în totul şapte zeci şi şase de ani.

LIX. *Războaiele împotriva Torcilor şi Polovcilor* (1055).

Inceputul domniei lui Iziaslav la Kiev. In anul 6563 Iziaslav veni să se stabilească la Kiev, Sviatoslav la Cernigov, Vsevlad la Pereiaslavl, Igor la Vladimir, Viaceslav la Smolensk. In acest an Vsevlad merse în timpul iernii spre Voin [2]) contra Turcilor şi-i învinse. In acest an Bolus veni cu Polovcii şi Vsevlad încheiă pace cu ei, dar ei nu se întoarseră, de unde au venit.

Anul 6564, 6565. Viaceslav, fiul lui Iaroslav, muri la Smolensk şi a fost aşezat Igor la Smolensk, după ce a părăsit Vladimirul (1056—1057).

Anul 6566 Iziaslav învinse pe Galinzi [3]) (1658).

Anul 6567. Iziaslav, Sviatoslav şi Vsevlad puseră în libertate pe unchiul lor (Sudislav) [1]); care era în închisoare de douăzeci şi patru de ani, după ce i-au cerut jurământul. Şi el s'a făcut călugăr (1059).

1) Lipseşte în unele manuscrise şi în traducerea lui Trautmann.
2) Voin, localitate în apropiere de Pereiaslavl.
3) Galinzi, populaţiune baltică, înrudiţi cu Prusienii.

Anul 6568. Igor, fiul lui Iaroslav muri. Tot în acest an Iziaslav, Sviatoslav şi Vsevlad strânseră o armată colosală şi porniră călări şi cu corăbiile, cu nenumărate trupe împotriva Torcilor. Aflând despre aceasta, Torcii de frică o luară la fugă şi nu s'au mai întors de loc. Unii muriră fugind, fiind loviţi de mânia lui Dumnezeu, iar alţii pieriră de frig, alţii de foame, alţii de ciumă şi de judecata lui Dumnezeu. Şi astfel scăpă Dumnezeu pe creştini de păgâni (1060).

Anul 6569 Polovcii veniră să atace Rusia pentru întâiaşi dată. Vsevlad porni împotriva lor, la 2 din luna lui Februarie şi începu lupta cu ei. Ei învinseră pe Vsevlad, îi jefuiră ţara şi plecară. Aceasta a fost întâia înfrângere ce o suferi Rusia din partea păgânilor acestora, a acestora duşmani nelegiuiţi. Principele lor se numea Sokal (1061).

Anul 6570—6571. Sudislav, fratele lui Iaroslav, muri şi a fost înmormântat în biserica Sfântului Gheorghe. In acest an, timp de cinci zile, Volkhovul curse la Novgorod înapoi şi aceasta a fost o rea prevestire, căci patru ani după aceasta Vseslav arse cetatea (1062—1063).

LX. *Sviatoslav. Prevestiri* (1064).

Anul 6572. Rostislav, fiul lui Vladimir, nepotul lui Iaroslav, fugi la Tmutorakan şi împreună cu el fugiră Porei şi Vyşata, fiul lui Ostromir, voevodul din Novgorod. Ajungând la Tmutorakan alungă de aci pe Gleb şi se aşezà în locul său.

Anul 6573. Sviatoslav se duse la Tmutorakan împotriva lui Rostislav. Rostislav se retrase din oraş, nu doar că ar fi avut frică de el, ci fiindcă nu voia să ia armele împotriva unchiului său. Sviatoslav veni atunci la Tmutorakan, aşeză din nou pe fiul său Gleb şi se întoarse acasă. Totuşi Rostislav se întoarse încă odată înapoi, goni pe Gleb care se duse să caute pe tatăl său şi Rostislav se stabili la Tmutorakan. In acest an Vseslav începu războiul.

In această vreme un semn apăru în apus, o stea enormă ale cărei raze erau ca de sânge. Ea apărea seara după apusul soarelui şi a fost văzută şapte zile. Aceasta era o prevestire urîtă, căci după acest timp, au fost numeroase războaie interne şi invazii de păgâni în ţara rusească: căci această stea, cu strălucirea ei sângerândă, însemna vărsare de sânge.

Cam în această vreme un copil monstru a fost aruncat în Setoml. Nişte pescari îl traseră din apă cu laţurile lor. Il privirăm

până seara, apoi îl aruncară în apă. El avea părţile genitale la faţă: ruşinea nu ne lasă să povestim mai multe. Inainte de această vreme a fost tocmai o schimbare în soare, care nu dedea lumină decât ca luna. Cei nepricepuţi pretindeau că soarele ar fi fost mâncat. Astfel de fenomene nu sunt semne de bine.

Tot astfel odinioară, în timpul lui Antiochus, s'a întâmplat deodată la Ierusalim ca, timp de patruzeci de zile, să se vază în tot oraşul, în aer, cavaleri înarmaţi, îmbrăcaţi în aur, şi escadroane, lovindu-şi armele; ele anunţau invazia lui Antiochus în Ierusalim. In urmă, în timpul lui Nero, tot în acest Ierusalim, s'a văzut o stea, în formă de lancie, deasupra cetăţii; ea anunţa războiul cu Romanii. De asemenea, a fost subt împăratul Iustinian [1]); o stea se văzu în Occident, răspândind raze. A fost numită Strălucitoarea şi ea străluci douăzeci de zile; în urmă, au fost stele cari s'au mişcat de seara până dimineaţa şi tuturora li se părea că stelele cad şi iarăşi soarele străluci atunci fără de raze: aceasta era o prevestire de turburări, de boale, de moarte între oameni. Şi iarăşi subt împăratul Mauricius [2]) iată ce s'a întâmplat: O femee născu un copil monstru, fără ochi şi fără mâini. Şalele sale se sfârşeau într'o coadă de peşte. S'a născut şi un câine care avea şase picioare. Se născură în Africa doi copii: unul având patru picioare, altul având două capete. Mai târziu în vremea lui Constantin Iconoclastul [3]), fiul lui Leon, s'au văzut pe cer o mişcare de stele cari căzeau pe pământ. Cine le-a văzut, a crezut că este sfârşitul lumii. Şi au fost în aer mari turburări şi în Siria au fost mari cutremure. S'a făcut în pământ o căscătură de trei mile şi din pământ a ieşit un monstru, o catârcă care vorbea cu voce de om şi vestea invazia păgânilor; ceea ce s'a şi întâmplat, fiindcă Saracinii [4]) invadară Palestina. Căci semnele cereşti ce arată cerul, stelele şi soarele, păsările etc. nu vestesc nici un bine, ci totdeauna rău: ele anunţă războiul, foametea sau moartea (1065).

LXI. *Kotopan la Rostislav* (1066).

Anul 6574. Pe când Rostislav se găsea la Tmutorakav şi primea tribut de la Kasogi şi de la alte popoare, Grecii având teamă de el,

1) *Iustinian I*, împărat byzantin (517-565).
2) *Mauricius*, împărat byzantin (582—602).
3) *Constantin*, împărat byzantin (741—775).
4) *Saracini*, Arabii.

îi trimiseră cu viclenie un Kotopan [1]). Acesta se duse să dea de Rostislav, îi câştigă încrederea şi Rostoslav îl tratâ cu cinste. Intr'una din zile pe când Rostislav bea cu drujina sa, Kotopanul îi zise: «Principe, vreau să beau în onoarea ta». Celălalt îi zise: «Bea». Bău deci jumătate din cupă şi dete cealaltă jumătate să o bea principele, după ce şi-a băgat degetul în cupă — el avea subt unghie o otravă ucigătoare — apoi o dete principelui, fixând moartea acestuia după opt zile. După ce principele a băut, Kotopanul plecă la Korsun şi vesti că în cutare zi Rostislav avea să moară: ceace s'a şi întâmplat. Locuitorii din Korsun omorîră cu pietri pe acest Kotopan. Rostislav era un om viteaz în lupte, bine făcut şi frumos la faţă, plin de milă faţă de săraci. El muri în luna lui Februarie, a treia zi, şi a fost îngropat în biserica Maicii Domnului.

LXII. *Războaiele interne* (1067).

Anul 6575. Vseslav, fiul lui Briacislav, principe de Polock, începu din nou războiul şi cuprinse Novgorodul. Atunci cei trei fii ai lui Iaroslav: Iziaslav, Sviatoslav, Vsevlad, îşi unirâ armatele şi merseră împotriva lui Vseslav, deşi era o iarnă grea. Ajunseră la Minsk [2]) şi locuitorii din Minsk se fortificară în cetate. Fraţii cuprinseră Minskul, trecură pe oameni prin vârful săbii, luară pe femei şi pe copii în robie şi se duseră spre Nemiga [3]). Vseslav merse în contra lor, şi cele două armate se întâlniră la Nemiga, la 3 Martie şi deşi zăpada cădea în abundenţă totuşi se atacară. Bătaia fu sângeroasă şi pieriră mulţi oameni: Iziaslav, Sviatoslav şi Vsevlad fură biruitori şi Vseslav scăpă cu fuga. Mai târziu, la 10 Iunie, Iziaslav, Sviatoslav şi Vsevlad, sărutând crucea, spuseră lui Vseslav: «Vino la noi, nu-ţi vom face nici nu rău». El dădu crezământ jurământului lor şi trecu Dniprul pe o corabie. Când intră în cortul său, Iziaslav puse mâna pe el, călcându-şi jurământul şi Vseslav fu astfel prins la Orşa [4]) lângă Smolensk. Iziaslav duse pe Vseslav la Kiev, şi-l aruncă în închisoare pe el şi pe cei doi fii ai săi.

1) *Kotopan*, mare demnitar la curtea din Byzanz.
2) *Minsk*, oraş în vechiul principat Polock.
3) *Nemiga*, un râu în apropiere de Minsk.
4) *Orşa*, oraş lângă Dnipru, în regiunea Smolensk.

LXIII. *Invazia Polovcilor — Reflexii* (1068).

Anul 6576. Străinii invadară Rusia. Era o mulţime de Polovci; Iziaslav, Sviatoslav şi Vsevlad merseră în contra lor la Alta. Şi când a înoptat se luară la luptă. Dumnezeu pentru păcatele noastre împinsese pe aceşti păgâni în contra noastră. Principii Rusiei fugiră şi Polovcii rămaseră învingători. Căci Dumnezeu, când se mânie trimite duşmani străini în contra unei ţări, pentruca oamenii umiliţi să se întoarcă din nou spre Domnul; războiul civil însă este stârnit de uneltirile diavolului, căci Dumnezeu nu voeşte nenorocirea, ci binele oamenilor. Diavolul însă se bucură de nenorocire, de omor, de vărsare de sânge.El este acela care aţâţă certurile, geloziile, ura între fraţi şi calomnia. Dacă o naţiune păcătueşte, Dumnezeu o pedepseşte cu moartea, cu foametea, cu invazia păgânilor, cu seceta, cu lăcustele şi cu alte pedepse, până ce ne pocăim şi trăim cum voeşte Dumnezeu. Căci el a spus prin profetul său: «Intoarceţi-vă către mine din toată inima voastră, în post şi în lacrimi». Dacă lucrăm astfel, toate păcatele noastre ne vor fi iertate. Dar noi ne întoarcem spre rău, tăvălindu-ne fără încetare ca porcii în mocirla păcatelor noastre şi rămânem în starea asta. De asemenea, el ne spune prin profetul său: «Am înţeles ce tare eşti tu şi cum gâtul tău este de fer, de aceea am oprit ploaia, am udat un câmp şi n'am udat pe un altul; eu am făcut să se usuce pământul, eu am făcut să suferiţi de arşiţă, v'am acoperit de diferite pedepse şi totuşi voi nu v'aţi întors la mine. De aceea am lovit viile voastre, şi smochinii voştri, şi pădurile voastre, zice Domnul, dar n'am putut să stârpesc nedreptăţile voastre. Am trimis împotriva voastră diferite boale şi moartea cea grozavă. Eu mi-am arătat mânia mea asupra turmelor voastre şi totuşi voi nu v'aţi întors, ci aţi spus numai: Să avem curaj. Când deci vă veţi sătura de nedreptăţile voastre? Căci voi v'aţi abătut din calea mea, zice Domnul, şi pe mulţi aţi amăgit. De aşişderea, voiu fi eu un martor grăbit faţă de duşmanii mei, contra celor desfrânaţi, contra acelora cari chiamă în deşert numele meu, contra acelora cari reţin plata slugilor, în contra acelora cari asupresc pe văduve şi pe orfani şi contra acelora cari împart rău dreptatea. De ce nu v'aţi reţinut dela păcatele voastre, de ce aţi călcat legea mea, în loc să o păziţi? Veniţi înapoi la mine şi eu voi veni la voi, zice Domnul. Vă voiu deschihde râurile cerului şi voiu abate dela voi mânia mea, ca să aveţi prisos în toate lucrurile, şi nu voiu mai distruge viile voastre şi câmpiile voastre. Dar voi m'aţi blăstamat cu vorbele voastre zicând:

Este un om deşert, cel ce slujeşte lui Dumnezeu. De aceea ei mă cinstesc din buze, dar inimile lor sunt departe de mine, zice Domnul. Pentru aceasta, nu dobândim aceea ce cerem. Căci se va întâmpla, zice el, ca atunci când voi, păcătoşilor, mă veţi chema, eu nu vă voiu asculta. Voi mă veţi căuta şi nu mă veţi găsi, fiindcă n'aţi vrut să mergeţi în calea mea. Pentru aceasta cerul se închide şi nu se deschide de cât pentru nenorocirea voastră, trimiţându-vă grindină în loc de ploaie; sau făcând să se distrugă secerişul de ger şi să se usuce pământul din cauza păcatelor noastre. Dar, dacă ne pocăim de nedreptăţile noastre, atunci el ne dă, ca la copii, tot ce îi cerem. El ne va da roua de seară şi de dimineaţă. Hambarele voastre se vor umplea de grâu, pivniţele vor fi pline de struguri şi de măsline. Şi eu am să vă despăgubesc de anii, când grâul a fost mâncat de lăcuste, de gândaci şi de omizi. Puterea mea e mare, puterea pe care am trimis-o în contra voastră», zice Domnul, Atotţiitorul. Când auzim aceste vorbe, ne vom năzui spre bine. Să căutăm dreptatea, să scăpăm pe cei asupriţi, să ne pocăim şi să nu dăm, în schimbul binelui, rău, nici injurie pentru injurie, ci să ne alipim de Dumnezeu prin dragoste, post şi lacrimi. Să ne spălăm toate păcatele noastre în plânset. Să nu ne numim creştini numai cu vorba şi trăind ca păgânii. Căci nu trăim oare ca păgânii, când credem în puterea întâmplărilor? Căci când cineva se întâlneşte cu un călugăr, cu un mistreţ sau cu un porc, el se întoarse înapoi; asta nu înseamnă că eşti păgân? Insemnează că urmăm învăţăturile diavolului, când urmăm astfel de prejudecăţi. Alţii cred în strănuturi cari sunt spre sănătatea capului. Astfel diavolul se arată în aceste obiceiuri şi în altele, îndepărtându-ne de Dumnezeu prin tot felul de uneltiri, cu trompele şi bufoni, cu surle şi cu Rusalii [1]). Căci vedem localurile de plăcere ale poporului aşa de îngrămădite că nu încape, spre a privi spectacolele născocite de diavol, în vreme ce bisericile rămân goale şi când vine ceasul slujbei se găsesc puţini credincioşi în biserică. Şi de aceea ne aşteaptă din partea lui Dumnezeu tot felul de pedepse şi duşmanii cad asupra noastră ca pedeapsă pentru păcatele ce avem. Dar să revenim la povestirea noastră.

Când Iziaslav a fugit cu Vsevlad la Kiev şi Sviatoslav la Cernigov, Kioveniі se întoarseră şi ei la Kiev, se strânseră în târg şi trimiseră să-i spună principelui: «Uite, Polovcii au năvălit în ţară ; dă-ne, principe, cai şi arme să ne batem cu ei». Iziaslav nu dădu ascultare acestei rugi. Atunci poporul începu să murmure contra voe-

1) *Rusalii*, cf. *Romanica*, p. 21.

vodului Kosniaciko, din vece [1]) se urcă pe colină şi ajunse în casa lui Kosniaciko şi negăsindu-l, s'a oprit în faţa curţi lui Briacislav, zicând: «Haideţi să liberăm pe prietenii noştri din închisoare». Şi să împărţiră în două partide: jumătate merse la închisoare şi alta trecu podul şi se duse la palatul principelui. Iziaslav stetea cu drujina sa în vestibul şi de jos se puseră la ceartă cu principele. Cum principele privea printr'o mică fereastră şi drujina sa era cu el împreună, Tuky, fratele lui Ciudin, zise lui Iziaslav: «Vezi tu, principe, furia poporului, trimite să păzească pe Vseslav». Şi când spunea acestea, cealaltă jumătate din popor se întorcea dela închisoare, ale cărei porţi ea le deschise. Şi drujina zise principelui: «Are să fie rău; trimite să caute pe Vseslav; să-l atragă prin violenie lângă fereastră, şi să-l omoare cu sabia». Principele nu voi să audă de aceasta. Poporul se duse strigând către închisoarea lui Vseslav. Iziaslav văzând aceasta, se refugia din palatul său cu Vsevlad. Poporul scoase pe Vseslav din închisoare la 15 Septemvrie şi-l aşeză în palatul principelui. Apoi jefui palatul, puse mâna pe o imensă cantitate de aur, argint, bani şi blănuri. Iziaslav fugi la Leşi.

In urmă Polovcii jefuiră Rusia. Sviatoslav era la Cernigov. Pe când Polovcii devastau ţinuturile Cernigovului, Sviatoslav îşi strânse o mică drujină şi se duse în contra lor spre Snovsk [2]). Polovcii văzând armata venind se aşezară în linie de bătaie. Sviatoslav observând marele lor număr, zise drujinei sale «Să ne repezim în contra lor; nu ne este cu putinţă să scăpăm de ei». Dădură pinteni cailor şi Sviatoslav ieşi învingător cu 3000 de oameni: Polovcii erau 12.000; unii fură ucişi, alţii se înecară în Snov [3]). Şi principele lor fu făcut prizonier la 1 Novembre. Astfel Sviatoslav se întoarse victorios în cetatea sa Cernigov.

Vseslav se stabili la Kiev. Dar Dumnezeu a făcut atunci să se vază puterea crucii, căci Iziaslav, după ce a sărutat crucea, a făcut pe Vseslav prizonier. De aceea, Dumnezeu a adus pe păgâni. Apoi, în sfârşit, sfânta cruce a hotărît: căci în ziua Înălţării crucii, Vseslav zise, suspinând: «O cruce sfântă, fiindcă m'am încrezut în tine, scapă-mă din această prăpastie. Dumnezeu a arătat deci puterea crucii, ca o învăţătură pentru Rusia, ca nimenea pe viitor, după ce a sărutat crucea să nu-şi mai calce jurământul. Căci dacă cineva şi-l calcă, el va fi pedepsit aci jos, iar în viaţa viitoare el va fi pedepsit

1) *Vece*, adunarea cetăţenilor liberi.
2) *Snovsk*, un oraş în regiunea Cernigovului.
3) *Snov*, afluent al Desnei.

pentru vecînicie. Căci puterea crucii este mare. Prin puterea crucii Dumnezeu ajută pe principi să câştige victoria în războiu. Credincioşii cari se înarmează cu crucea sunt învingătorii duşmanilor lor. Crucea scapă îndată din primejdie pe acei cari o chiamă cu credinţă; şi diavolii n'au teamă de cât de cruce. Dacă diavolii ispitesc pe cineva, un semn al crucii este de ajuns spre a-i goni.

Vseslav rămase şapte luni la Kiev.

LXIV. *Războaiele interne* (1069).

Anul 6577. Iziaslav merse cu Boleslav în contra lui Vseslav. Vseslav le ieşi împotriva şi ajunse la Belgorod. Când a sosit noaptea, ascunzându-se de Kieveni, se furişă dela Belgorod la Polock. A doua zi, văzând poporul că principele a fugit, s'a întors la Kiev, făcu aci o vece şi trimiseră după Sviatoslav şi Vsevlad zicând: «Rău am făcut când am alungat pe principele nostru. Iată acum el înarmează pe Leşi împotriva noastră. Veniţi deci în casa părintelui vostru. Dacă nu vreţi aceasta, nu ne rămâne de cât să dăm foc cetăţii noastre şi să plecăm în Grecia». Şi Sviatoslav le zise: «Vom trimite după fratele nostru şi dacă vine împotriva voastră cu Leşii, pentru ca să vă nimicească, vom lua armele împotriva lui şi nu vom lăsa să distrugă cetatea părintelui nostru. Dacă vrea pacea, să vie cu o mică drujină». Locuitorii Kievului se bucurară. Sviatoslav atunci şi Vsevlad trimiseră la Iziaslav spunându-i: «Vseslav a fugit dinaintea ta; nu aduce pe Leşi la Kiev, fiindcă tu nu mai ai duşmani în cetatea aceasta. Dacă însă tu stărueşti în mânia ta, dacă distrugi cetatea, să ştii că noi vom plânge după cetatea tatălui nostru». Iziaslav auzind aceasta părăsi armata leşească şi înaintă cu Boleslav, neavând pe lângă el decât puţini Leşi şi trimise înainte pe fiul său Mstislav la Kiev. Mstislav venind a făcut să piară pe aceia dintre locuitori cari dăduseră drumul lui Vseslav, în număr de şapte zeci, şi puse să le crepe ochii la ceilalţi. Şi a pus să mai fie omorîţi şi alţii, deşi nevinovaţi, fără să fi făcut nici o cercetare. Când Iziaslav ajunse în oraş, poporul alergă cu umilinţă înaintea lui şi Kievenii primiră pe principele lor. Iziaslav se restabili pe tronul său la 2 Mai. Şi puse pe Leşi în cantonamente; îi ucise într'ascuns şi Boleslav se întoarse la Leşi, în ţara sa. Iziaslav transportă târgul pe colină. El goni pe Vseslav din Polock şi stabili aci pe fiul său Sviatopolk, după ce a fugit Vseslav.

Anul 6578. Lui Vsevlad îi se născu un fiu; a fost numit Rostislav. In acest an s'a pus temelia bisericii Sfântului Mihail în mânăstirea lui Vsevlad (la Vydobici) [1]) (1070).

LXV. *Istoria vrăjitorilor* (1071).

Anul 6579. Polovcii se luptară în jurul Rosʼpovățului [2]) şi Nejatinului. In acest an, Vseslav alungă pe Sviatopolk din Polock. In acest an Iaropolk învinse pe Vseslav lângă Golotîck [3]).

In acest timp veni un vrăjitor inspirat de diavol. El veni la Kiev şi zise: «Mi s'au arătat 5 zei şi mi-au grăit aşa: Spune oamenilor: Peste cinci ani Dniprul îşi va schimba înapoi cursul, ţările îşi vor schimba locul, Grecia va lua locul Rusiei, Rusia al Greciei şi toate celelălte ţări îşi vor schimba locul». Oamenii simpli crezură; credincioşii râseră şi ziseră: «Diavolul îşi bate joc de tine ca să te piardă». Şi aşa s'a şi întâmplat, căci într'o noapte el dispăru, fără să se ştie ce s'a făcut cu el. Căci diavolii când înhaţă pe un om, îl duc la rău şi-şi bat joc de el. Ei îl aruncă în prăpastia morţii, după ce l-au învăţat să vorbească vorba lor. Vom cita câteva învăţăminte şi fapte de ale diavolului.

Fiindcă era odată secetă în ţara Rostovului, doi vrăjitori din Iaroslavl se arătară, zicând «Noi ştim bine ce împedică belşugul». Şi se duseră la Volga şi ajungând într'o pogostă numiră pe cele mai distinse femei, zicând: «Aceasta împedică recolta grâului, aceasta a mierei, aceea a peştelui, aceea a blănurilor. Locuitorii le aduseră deci pe surorile lor, pe mamele lor, pe femeile lor. In orbirea lor le tăiară braţele şi le luară grâul şi peştele şi blănurile şi omorîră astfel multe femei şi le luară averile. Apoi veniră la Beloozero şi erau lângă ei vreo trei sute de persoane. In timpul acesta, se întâmplă ca Ioan, fiul lui Vyşata să vie din partea lui Sviatoslav să strângă impozitele. Locuitorii din Beloozero îi spuseră că doi vrăjitori omorîseră mai multe femei la Volga şi la Şeksna [4]) şi că au venit acum la ei. Ioan căută atunci să vază ai cui supuşi sunt ei şi văzând că sunt ai principelui său, trimise la cei ce erau cu ei, zicându-le: «Daţi-ne pe aceşti vrăjitori, căci ei sunt supuşii principelui meu». Dar n'a fost

1) Lipseşte în cele mai multe manuscrise.
2) *Rostovăţ*, oraş în regiunea Rosului, lângă localitatea *Nejatin*.
3) *Golotîck*, oraş în regiunea Polock.
4) *Şeksna*, afluent al Volgei.

ascultat. Atunci Ioan s'a dus el însuşi fără arme şi servitorii săi îi ziseră: «Nu te duce fără arme, au să te atace». El porunci atunci slugilor sale să ia armele şi erau doisprezece la număr. Şi, întâlniră pe aceşti oameni într'o pădure. Ei s'au orânduit în linie de bătaie, spre a i se opune. Ioan înaintă spre ei cu o secure. Trei dintre aceşti oameni înaintară spre el, spunându-i: «Tu vezi bine că mergi la moarte. Nu mai înainta». El ordonă să lovească şi merse spre ceilalţi. Se repezî spre ei. Unul dintre aceia asvârli asupra lui Ioan o secure. Ioan se feri de secure, lovi pe duşman cu arma sa şi porunci să-i măcelărească. Ei fugiră însă atunci în pădure şi acolo omorîră pe preotul care însoţia pe Ioan. Ioan veni în oraş la Beloozero şi spuse locuitorilor: «Dacă nu prindeţi pe vrăjitorii aceştia, n'am să plec dela voi timp de un an». Locuitorii merseră atunci să-i prinză şi îi aduseră la Ioan. Acesta îi întrebă: «De ce aţi făcut să piară atâtea persoane?» Ei răspunseră: «Erau persoane cari împedicau hrana .Făcându-i să moară, belşugul va veni. Dacă vreai, vom scoate în prezenţa ta grâu, peşte şi alte lucruri». Ioan le zise: «De sigur voi minţiţi. Căci Dumnezeu a creiat pe om din ţărână; el este format din oase şi vine şi sânge şi altceva nu e nimic în el; el nu ştie nimic, căci numai Dumnezeu singur e ştiutor». Ei însă ziseră: «Ştim noi cum a fost creiat omul». El îi întrebă: «Cum»? Ei răspunseră: «Dumnezeu se scălda într'o baie; fiind asudat se şterse cu un mototol de paie, apoi îl aruncă din cer pe pământ. Satana începu cearta cu Dumnezeu, cine să facă un om din acest mototol de paie. Diavolul făcu pe om şi Dumnezeu îi dete un suflet. De aceea, când omul moare, corpul său intră în pământ şi sufletul său în cer». Ioan le zise: «Voi sunteţi fără îndoială în stăpânirea demonului. In ce zeu credeţi voi?» Ei răspunseră: «In Antichrist». El zise: «Unde este el?» Ei răspunseră: «El locueşte în Iad». Ioan îi întrebă: «Cine este acest zeu care îşi are locaşul în Iad? Acolo e locaşul diavolului; Dumnezeu e în cer, aşezat pe un tron înconjurat de îngeri cari stau înaintea lui cu teamă, neputând să se uite la el. A fost aruncat din ceata îngerilor, acela pe care îl numiţi voi Antichrist, a fost aruncat din cauza purtării sale şi zace în Iad până în ceasul când Dumnezeu va veni din cer, pentru ca să-l încătuşe şi să-l arunce în focul cel vecinic cu slujitorii săi şi cu cei cari cred în el. Cât pentru voi, voi amândoi veţi fi daţi chinurilor de mine în această vieaţă şi veţi suferi şi în cealaltă». Ei răspunseră: «Zeii ne spune că tu nu ne poţi face nimic». El le zise: «Zeii voştri sunt mincinoşi». Ei răspunseră» «Noi trebuie să ne du-

cem la Sviatoslav; cât despre tine, tu nu ne poţi face nimic». Ioan dete ordin să fie bătuţi şi să li se smulgă barba. După ce au fost bătuţi şi li s'a smuls barba cu totul, Ioan îi întrebă: «Ce vă spun zeii voştri?» Ei răspunseră: «Să ne prezentăm lui Sviatoslav». Ioan porunci să le bage un căluş în gură şi să-i lege de o căruţă şi îi trimise înainte într'o corabie şi el îi urma. Când fură la gura Şeksnei Ioan îi întrebă: «Ce vă spun zeii voştri». Ei răspunseră: «Zeii ne spun că tu nu ne vei lăsa cu vieaţă». Ioan le răspunse «In aceasta, zeii v'au spus adevărul». Ei replicară: «Dacă ne dai drumul, mult bine te va ajunge. Dacă nu, vei avea multă supărare şi mult rău». El le răspunse: «Dacă vă liberez, atunci Dumnezeu mă va pedepsi; dacă voiu face să pieriţi, el mă va răsplăti». Şi Ioan zise luntraşilor: «Este cineva dintre voi căruia aceşti oameni să-i fi ucis vr'o rudă?» Ei răspunseră: «Mie mi-a ucis pe mama, mie pe soru-mea, mie o rudă». El le zise: «Răzbunaţi pe ai voştri». Ei îi prinseră, îi omorîră şi-i spânzurară de un stejar şi astfel răzbunarea lui Dumnezeu căzu asupra lor, cum o meritau. Pe când Ioan se întorcea acasă, noaptea urmă oare, un urs se acăţărase de stejar, se puse să le roază cadavrele şi îi devora. Astfel periră, prin demonul lor, ei cari cunoşteau viitorul pentru ceilalţi şi nu-l cunoşteau pentru ei înşişi. Căci dacă ar fi ştiut, n'ar fi venit în locul unde au fost prinşi. Şi când au fost arestaţi, cum au putut să spună: «Noi nu vom pieri», atunci când Ioan se gândea să-i piardă? Aşa este inspiraţia diavolilor! Diavolii nu cunosc gândurile oamenilor. Ei dau numai gânduri oamenilor, fără să cunoască ei înşişi tainele lor. Singur Dumnezeu cunoaşte gândurile oamenilor. Diavolii însă nu ştiu nimic, căci sunt neputincioşi şi orbi.

Vom mai spune acum câte ceva despre manifestările lor şi despre uneltirile lor. Cam în aceeaşi vreme, s'a întâmplat ca un Novgorodian să se ducă în ţara Ciuzilor şi să plece la un vrăjitor să-i facă prevestiri. Acesta, după obiceiul său, se puse să cheme pe diavoli în casa sa. Novgorodianul era aşezat pe prag. Vrăjitorul stetea culcat şi diavolul îl chinuia. Vrăjitorul se ridică şi zise Novgorodianului: «Zeii noştri nu îndrăznesc să vină, fiindcă tu ai asupra ta un lucru de care ei au frică». El îşi aduse aminte că avea asupra sa o cruce, ieşi afară şi o atârnă în afară din casă. Atunci se apucă să cheme din nou pe diavoli. Diavolii, biciuindu-l, îi ziseră de ce a venit? Apoi el întrebă pe demon: «De ce ai tu frică de ceea ce port asupra mea». El răspunse: «Este semnul lui Dumnezeu din cer, de care zeii noştri au teamă». El îl întrebă: «Cine sunt zeii

voştri? Unde trăesc ei?» «In iad, răspunse el. Ei sunt negri, întraripaţi, cu coadă, şi se ridică câte odată până la cer, ascultând de zeii voştri, căci zeii voştri sunt în cer. Când vr'unul dintre voi moare, el îl ia în cer, când însă unul dintre ai noştri moare, noi îl ducem la zeii noştri din Infern». Căci aşa se face: păcătoşii sunt în iad, unde îi aşteaptă chinuri vecinice; cei drepţi din contră rămân în cer şi trăiesc cu îngerii.

Astfel este puterea demonilor, frumuseţea lor, neputinţă lor! Astfel ei duc în rătăcire pe oameni, poruncindu-le să propovăduiască vedeniile lor cari se arată la cei a căror credinţă slăbeşte; ei li se arată unora în somn, altora în halucinaţiuni şi fac minuni prin aceste învăţăminte drăceşti. Şi, mai ales, prin femei îşi fac ei vrăjitoriile lor diabolice. Căci dintru început diavolul pe femee a ispitit, apoi ea ispiti pe bărbat. Şi în decursul veacurilor femeile au fermecat mult prin vrăji, prin venin şi prin alte apucături diavoliceşti. Dar şi bărbaţii necredincioşi sunt vizitaţi de diavol, cum s'a văzut aceasta odinioară în timpul apostolilor. Era unul numit Simon, care prin vrăjitorii, făcea să vorbească câinii cu voce de om, şi chiar el se prefăcea când bătrân când tânăr. El schimba chiar şi pe alţii, dându-le un chip nou şi făcea aceasta prin arta sa înşelătoare. Jannes şi Jambres făcură prin vrăji minuni în contra lui Moise, dar n'au putut rezista lui Moise. De asemenea Kunop făcu minuni prin arta sa diabolică. El mergea chiar pe apă şi făcu şi alte minuni, împins de demon pentru nenorocirea sa şi a celorlalţi.

Un vrăjitor s'a arătat şi în timpul lui Gleb la Novgorod. El vorbea oamenilor şi căuta să treacă drept un zeu. Şi, a înşelat pe mulţi oameni, aproape tot oraşul, căci spunea: «Eu ştiu tot». Şi blăstăma legea creştină, zicând: «Voiu trece peste Volkhov în faţa lumii întregi». Şi a fost în oraş o mare zarvă. Toţi credeau în el şi voiau să-şi omoare episcopul. Episcopul luă crucea, îmbrăcă odăjdiile preoţeşti şi zise: «Cine crede în vrăjitor să se ducă după el. Cei ce au credinţă să vie după cruce». Şi convoiul s'a împărţit în două grupe: Principele Gleb cu drujina sa trecu la episcop şi tot poporul urmă pe vrăjitor. Şi au fost mari turburări printre ei. Gleb luând o secure subt haină se duse să găsească pe vrăjitor şi-i spuse: «Ştii tu ce se va întâmpla mâine şi astăzi până de seară?» El zise: «Ştiu tot». Şi Gleb îi spuse: «Ştii deci ce se va întâmpla astăzi? El zise: «Voiu face mari minuni». Gleb scoase securea şi-l omorî. El căzu mort şi poporul se împrăştiă. Astfel el pieri, trup şi suflet, fiindcă se dăduse în puterea diavolului.

LXVI. *Translațiunea sfinților Boris și Gleb* (1072).

Anul 6580. Sfinții martiri Boris și Gleb au fost strămutați. Se adunară atunci fiii lui Iaroslav, Iziaslav, Sviatoslav, Vsevlad. Apoi metropolitul de atunci Gheorghe, episcopii Petre din Pereiaslavl, Michail din Juriev, Theodosie, egumenul mânăstirii Peșterilor, Sofronie, egumenul dela Sfântul Michail, German, egumenul mânăstirii Mântuitorului și toți ceilalți egumeni. Făcură o sărbătoare și o ceremonie solemnă, apoi depuseră pe sfinți într'o nouă biserică, fundată de Iziaslav care mai există și astăzi. Mai întâi Iziaslav, Sviatoslav, Vsevlad luară pe Boris într'un sicriu de lemn și-l duseră pe umerii lor. In frunte mergeau călugării cari purtau în mâini făclii. După ei diaconii cu cădelnițele, apoi preoții, în urmă episcopii și metropolitul și în sfârșit principii purtând sicriul. După ce l-au adus în noua biserica, deschiseră sicriul și biserica se umplu de un miros cu bună mireasmă. Văzând aceasta, lăudară pe Dumnezeu. Metropolitul fu cuprins de groază, fiindcă el n'avea decât puțină credință în acești sfinți. El căzu cu fața la pământ, cerând iertare. Se sărutară moaștele lui Boris și se depuseră apoi într'un sicriu de piatră. Apoi, a fost luat Gleb din sicriul de piatră, a fost pus într'o corabie și l-au tras cu funiile. Când s'a ajuns la poarta bisericii, sicriul se opri și nu mai înaintă. S'a dat poruncă poporului să spună: «Domne, fie-ți milă». Și intrară. A fost îngropat la 2 Mai (1072). După ce s'a cântat liturghia, toți frații mâncară împreună, fiecare cu boierii săi, într'o mare dragoste. In timpul acesta Ciudin era comandant al Vyșegorod și Lazar șeful bisericii. Apoi se împrăștiară și se întoarseră acasă.

LXVII. *Discordia dintre fiii lui Iaroslav* (1073).

Anul 6581. Diavolul aținâ vrajbă între fiii lui Iaroslav. Când această vrajbă se iscă între ei, Sviatoslav se uni cu Vsevlad împotriva lui Iziaslav. Iziaslav părăsi Kievul și Sviatoslav cu Vsevlad se duseră la Kiev: la 22 Martie, ei se instalară în palatul Berestevojie, înfrângând ordinele tatălui lor. Sviatoslav a fost pricina plecării fratelui său din cauza lăcomiei sale. El înșelă pe Vsevlad, spunându-i: «Uite Iziaslav uneltește în contra noastră cu Vseslav. Dacă nu-i o luăm înainte, el ne va goni». Și ațâță astfel pe Vsevlad în contra lui Iziaslav. Iziaslav se duse la Leși cu soția sa, ducând cu ei multe bogății. El avea nădejde în bogățiile sale cele mari și zicea: «Am

să găsesc acolo o armată». Totuși Leșii îi luară totul și-l goniră. Sviatoslav se stabili la Kiev, gonind pe fratele său, trecând peste ordinele tatălui său, și mai mult peste cele ale lui Dumnezeu. Căci este un mare păcat să calci poruncile părintelui tău. Tot astfel fiii lui Han invadară în țara lui Seth și după patru sute de ani fură pedepsiți de Dumnezeu. Căci Evreii se țin de rasa lui Seth, carî după ce au distrus poporul din Canaan, cuceriră moștenirea lor și țara lor. In urmă și Esau calcă poruncile tatălui său și fu omorît, căci este rău de a încălca bunurile altuia. Tot în acest an a fost fundată biserica mânăstirii Peșterilor de egumenul Theodosie și de episcopul Michail, metropolitul din Kiev, Gheorghe fiind atunci în Grecia și domnind la Kiev Sviatoslav.

LXVIII. *Moartea lui Theodosie. Panegiricul său. Istoricul mănăstirii Peșterilor* (1074).

Anul 6582. Theodosie, egumenul mănăstirii Peșterilor a murit. Vom spune câteva vorbe despre moartea sa.

Acest Theodosie avea obiceiul, când venea timpul postului mare, în seara de Dumineca brânzii, să sărute pe toți frații după datină și să-i învețe cum trebuie să petreacă aceasta vreme, rugându-se, zi și noapte, și păzându-se de gânduri necurate și de ispitele demonului. Căci demonii, zicea el, insuflă călugărilor gânduri și pofte urîte, aprinzându-le imaginația și prin aceasta îi împedică din rugăciunile lor. Când astfel de gânduri de abat, trebuie să le înlături prin semnul crucii zicând: «Doamne Iisuse Christoase, Dumnezeul nostru, ai milă de noi, amin». In afară de aceasta trebuie să te abții de a mânca mult: căci băutura și mâncarea peste măsură produc gânduri urîte. Și când se produc gândurile urîte, păcatul sosește. De aceea, zicea el, călugărul ca să rezista străduințelor și răutății diavolilor, trebuie să se păzească de lenevire, de somn, îndelungat, să fie exact la cântările bisericii, la învățătura preoților, la cetirea scripturilor și mai presus de toate se cuvine unui călugăr de a avea pe buze psaltirea lui David, și a respinge prin el momelile ce le inspiră demonul. Dar, înainte de toate, zicea el, trebuie dragostea deaproapelui, iar cei tineri să asculte de bătrâni cu umilință și cu supunere. Cei bătrâni trebuie să aibă pentru cei tineri dragoste și să le dea învățătură și să le fie prin ei înșiși exemplu de cumpătare, de muncă și modestie. Ei trebuie să învețe pe tineri și să-i mângâie. Și așa să petreacă postul. Căci, zicea el, Dumnezeu

ne-a dat patruzeci de zile să ne curăţim sufletul nostru. Este o dijmă a anului plătită lui Dumnezeu. In adevăr într'un an sunt trei sute, şaizeci şi cinci de zile şi dând lui Dumnezeu a zecea zi ca dijmă, avem postul de patruzeci de zile. In aceste zile se curăţă sufletul, apoi, în urmă, el sărbătoreşte Invierea Domnului şi se bucură în Dumnezeu. Timpul păresimilor curăţă sufletul omului. Căci postul a fost dintru început impus lui Adam: el constă în a nu mânca din fructul unui pom. Moise postind patruzeci de zile, se făcu vrednic să primească legea pe muntele Sinai, şi a văzut slava lui Dumnezeu. Prin post a născut mama sa pe Samuel. Postind Niniviţii înlăturară mânia Domnului. Prin post Daniel ajunse vrednic de mari minuni şi Ilie prin post a fost ridicat în cer la masa cerească. Prin post cei trei oameni tineri stinseră puterea focului. Insuşi Domnul a postit patruzeci de zile, arătându-ne astfel timpul postirii. Prin post Apostolii au distrus învăţămintele diavolului. Prin post părinţii noştri s'au prefăcut în luminile lumii, lumini cari strălucesc încă şi după moartea lor; ei ne-au dat exemplul marilor lucrări şi a unei mari cumpătări ca Anton cel mare, ca Euthymie şi Sava şi alţi părinţi pe cari noi, fraţii, îi imităm». Vorbind astfel, el îmbrăţişă pe fraţi unul după altul, sărutându-i pe nume, apoi ieşi din mânăstire neluând decât puţină pâine. Apoi intră în peşteră, închise poarta, o acoperi cu pământ şi n'a mai vorbit nimănuia. Când avea nevoie mare de vr'un lucru indispensabil spunea câteva vorbe pe o ferestruică şi, numai Sâmbăta şi Duminecа; în celelalte zile el trăia într'un post sever şi în rugăciune. Şi venia la mânăstire numai Vineri în ajunul Sfântului Lazăr, căci aceasta este ziua când se termină postul de patruzeci de zile, care începe în prima Luni după săptămâna Sfântului Theodor, şi se termină Vinerea în ajunul Sfântului Lazăr. In săptămâna Sfântă se ajunează în cinstea Patimilor Domnului.

Theodosie veni deci, sărută pe fraţi după obiceiul său şi petrecu cu ei Dumineca Floriilor. Şi când sosi ziua cea mare a Invierii Domnului, el o celebră sărbătoreşte după obiceiul său şi căzu bolnav. El stătu bolnav cinci zile, apoi seara porunci să-l ducă în curte. Fraţii îl puseră pe o targă şi-l duseră în faţa bisericii. El porunci atunci să fie chemaţi toţi fraţii; sunară clopotul şi se strânseră cu toţii. El le spuse atunci: «Părinţilor şi fraţilor şi fiilor: Iată eu vă părăsesc. Dumnezeu mi-a arătat, în timpul postului, atunci când mă găseam în peşteră că trebuie să părăsesc această lume. Pe cine voiţi voi să aşezaţi ca egumen în fruntea voastră, pentru ca

să-i dau binecuvântarea mea?». Ei îi ziseră: «Tu eşti tatăl nostru al tuturora. Pe cel pe care tu-l vei alege va fi părintele nostru şi egumenul nostru şi noi ne vom supune ca şi ţie». Tatăl nostru Theodosie zise atunci: «Plecaţi şi alegeţi-vă pe cine veţi voi, în afară de cei doi fraţi Nicolae şi Ignat: alegeţi dela cel mai bătrân, până la cel mai tinăr». Ei se supuseră şi se retraseră spre biserică. Şi după ce s'au sfătuit împreună, ei trimiseră doi fraţi zicând: Acela pe care îl va alege Dumnezeu şi sfânta ta rugăciune, pe acela care-ţi place, pe acela numeşte-ni-l. Theodosie le răspunse: «Dacă voi vreţi să primiţi dela mine un egumen, eu va voîu da unul, nu după voia mea, ci după porunca lui Dumnezeu». Şi le-a desemnat pe preotul Iacob. Acesta nu le plăcură fraţilor şi ziseră: «El n'a fost tuns aci» [1]) Căci Iacob venise dela Leteţ [2]) cu fratele său Paul. Şi ei se puseră să ceară pe Ştefan, servitorul [3]) care era atunci elevul lui Theodosie zicând: El a crescut subt mâna ta, el te-a slujit, dă-ni-l pe el.» Theodosie le zise: «Eu v'am desemnat pe Iacob, după porunca lui D-zeu, şi voi vreţi să aveţi un egumen după voia voastră». Şi ascultând de dorinţa lor, le dete pe Ştefan ca egumen, şi el binecuvântă pe Ştefan zicând: «Fiule, eu îţi încredinţez această mânăstire, păzeşte-o cu grije; păzeşte ceea ce eu am dobândit. Nu schimba tradiţiile, nici regulele mânăstirii, ci fă totul după legea şi regula mînăstirii». Apoi fraţii îl luară, îl duseră în chilia sa şi-l aşezară pe patul său. A şasea zi el căzu rău bolnav. Sviatoslav veni să-l vază împreună cu fiul său Gleb şi după ce se aşezară lângă el, Theodosie le zise: «Eu mă duc de pe această lume şi eu încredinţez această mânăstire ocrotirii tale, în caz că s'ar ivi vr'o neregulă. Eu dau titlul de egumen lui Ştefan, nu îngădui ca să i se facă rău». Principele îl îmbrăţişă, îi făgădui să ocrotească mânăstirea şi-l părăsi. Şi, când sosi ziua a şaptea, Theodosie, devenind din ce în ce mai slab, chemă pe Ştefan şi pe fraţii săi şi se puse să le vorbească cu aceste cuvinte: «După plecarea mea din această lume, dacă am fost plăcut lui Dumnezeu şi mă va primi, şi mânăstirea va începe să se desvolte şi să se umple din ce în ce mai mult; atunci să ştiţi că Dumnezeu m'a primit. Dacă, după moartea mea, călugării şi veniturile vor fi scăzut din mânăstire, atunci să ştiţi că n'am fost plăcut înaintea lui Dumnezeu. Astfel vorbi el, iar fraţii plângeau, zicând: «Părinte, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi, căci ştim că Dumnezeu nu va

1) N'a fost făcut călugăr.
2) *Leteţ*, localitate lângă fluviul Alta.
3) Crâstinicul.

arunca dela sine lucrarea ta». Preoţii petrecură această noapte lângă el şi când sosi ziua a opta, a doua Sâmbătă după Paşti, la a doua oara din zi îşi dădu sufletul în mâinile Domnului, a treia zi din luna Mai, într'a unsprezecea indicaţiune (1074). Fraţii îl plânseră. Iar Theodosie poruncise ca să fie îngropat în cripta în care a împlinit un mare număr de lucrări, zicând: «Ingropaţi-mi corpul în timpul nopţii». Astfel se şi făcu. Când sosi seara, fraţii luându-i corpul îl depuseră în criptă, şi îl conduseră aci cu inmuri şi cu făclii, aducând laude Domnului nostru Iisus Christos.

Ştefan administră de aci înainte mânăstirea şi turma binecuvântată pe care o adunase Theodosie. Astfel de călugări strălucesc în Rusia ca făcliile: erau oameni cari ştiau unii să ţină un post sever, alţii să vegheze nedormiţi, alţii să se roage în genunchi, alţii să postească o zi întreagă sau chiar două zile încontinuu, alţii trăiau numai cu apă şi pâine, alţii cu zarzavat crud sau fiert. Ei se iubeau între ei. Cei mai tineri erau smeriţi înaintea celor mai bătrâni şi nu îndrăzneau să vorbească în faţa lor decât cu umilinţă şi supunere. Cei bătrâni erau şi ei plini de dragoste pentru cei mai tineri; ei îi îndreptau şi-i mângâiau ca pe copiii lor iubiţi. Dacă vr'un frate cădea în greşală, ei îl mângâeau şi împărtăşeau cu trei sau patru insi pocăinţa unuia singur, în mare dragoste: atât de mare era iubirea şi cumpătarea care domnia printre ei. Dacă vr'un frate ieşea din mânăstire, se mâhneau grozav toţi, şi trimeteau după el şi-l aduceau îndărăt la mânăstire, apoi să duceau să cază în genunchi înaintea egumenului, îl rugau şi primeau din nou pe frate cu bucurie în mănăstire. Astfel era dragostea lor, postul lor, cumpătarea lor. Voiu aminti printre ei câţiva oameni în adevăr minunaţi.

Cel dintâi, preotul Damian, era aşa de cumpătat şi înfrânat că n'a gustat decât pâine şi apă până la moartea sa. Când se aducea la mânăstire vr'un bolnav de vr'o boală oarecare, sau vr'un om suferind de vr'o nenorocire, venea să găsească pe preafericitul Theodosie; el dedea ordin acestui Damian să se roage pentru bolnav. Indată ce se spuneau rugăciunile şi el era uns cu o anumită alifie, bolnavul se tămăduia. Odată, pe când Damian era bolnav, şi gata să moară, un înger subt chipul lui Theodosie, veni lângă patul său şi-i făgăduí împărăţia cerului, ca răsplată pentru lucrările sale. Apoi veni Theodosie cu fraţii săi şi se aşezară în jurul lui. In mijlocul agoniei sale el privi pe egumen şi zise: «Nu uita, egumene, ceea ce mi-ai făgăduit astă noapte». Marele Theodosie pricepu că el avusese o viziune şi-i zise: «Frate Damiene, ceea ce ţi-am făgăduit, se

va împlini». Apoi Damian îşi închise ochii şi-şi dete sufletul său în mâinile lui Dumnezeu. Egumenul şi fraţii înmormântară corpul său.

Era aci un alt frate, cu numele Ieremia care îşi aducea aminte de încreştinarea Rusiei. Dumnezeu îl dăruise cu un dar, acela de a prezice viitorul. Şi, când vedea vr'un frate absorbit de gândurile sale, îl lua la o parte şi-l învăţa cum să se ferească de diavol. Dacă vr'un frate se gândea să părăsească mânăstirea, când îl vedea, se ducea la el, îl mustra pentru planul său şi-l mângâia. De câte ori vestea cuiva, vr'un lucru bun sau rău, vorbele stareţului se împlineau totdeauna.

Era aci şi un alt stareţ cu numele Matheiu. El avea darul vederii duble. Odată când se găsea în biserică la locul său, îşi ridică ochii şi privind pe fraţi cari cântau din ambele părţi, văzu un diavol subt chipul unui Leş care purta în haina sa cu care era îmbrăcat flori numite lepok [1]); el trecea pe lângă fraţi, lua flori dela brâul său şi le arunca asupra lor. Dacă floarea se acăţa de vr'unul din fraţii cari cântau, nu rămânea mult timp şi gândul lui se turbura, şi luând vr'un pretext, ieşea din biserică, se ducea în chilia sa şi se culca şi nu se întorcea la biserică înainte de a se fi isprăvit cântările. Dacă floarea cădea peste vr'un călugăr şi nu se agăţa de el, rămânea nemişcat, până ce se sfârşeau cântecele utreriei şi, atunci numai, el pleca în chilia sa.

Fratele văzând aceasta spuse fraţilor săi. In urmă iată ce văzu: De obiceiu când acest stareţ asculta utrenia şi după ce fraţii săi sfârşind se retrăgeau în chiliile lor înainte de aurora, bătrânul ieşea de obiceiu cel din urmă din biserică. Odată după ce ieşi, se aşeză să se odihnească subt clopotniţă, căci chilia sa era departe de biserică. Atunci văzu el o ceată de oameni venind dela poartă; îşi ridică ochii şi văzu un om care călărea pe un porc şi alţii cari mergeau îndărătul lui. Stareţul întrebă: «Unde mergeţi voi?» şi dracul care era pe porc răspunse: «Mergem să căutăm pe Mihail Tolbekovici [2]). Stareţul făcu semnul crucii şi se duse în chilia sa. Când sosi aurora şi după ce s'a deşteptat stareţul, zise servitorului chiliilor: «Du-te şi întreabă dacă Mihail este în chilia sa. Şi i s'a spus: Adineaori, îndată după utrenie, el a sărit peste gard». Şi bătrânul spuse vedenia sa egu-

1) *Lepok*, după unii ar fi gui, *vâscul*, după alţii *Arctium lappa*, scaiu, ce se acaţă de haine şi de părul animalelor.

2) Mihail Tolbekovici era un călugăr din aceeaşi mănăstire.

menului şi fraţilor. In timpul acestui stareţ a murit Theodosie şi Ştefan ajunge egumen şi după Ştefan, Nikon, pe când încă mai trăia acest stareţ. Odată când el era la utrenie, el ridică ochii voind să se uite la egumenul Nicon şi văzu un măgar în locul egumenului şi înţelese că egumenul încă nu se sculase. Acest bătrân mai avu şi alte vedenii de acest fel şi muri în mânăstire la adânci bătrâneţe.

Mai era aci un călugăr numit Isaac. Pe când trăia încă în lume o vieaţă de laic, el era bogat, căci era negustor, născut la Toropeţ [1]). El se hotărî să se facă călugăr şi îşi împărţi averea între săraci şi mănăstiri, apoi se duse să găsească pe marele Anton în grotă, rugându-l să-l facă călugăr. Anton îl primi, îl îmbrăcă în haina călugărească şi-i dete numele de Isaac; căci în lume el se numise Cerny. Deci el se îmbrăcă cu cămaşea pocăinţii. Apoi porunci să-i cumpere un ţap, îi jupui pielea, apoi o puse peste cămaşa pocăinţii şi această piele proaspătă se uscă pe el şi se închise în peşteră, într'o mică chilie de patru coţi. Aci, fără încetare, se ruga lui Dumnezeu cu lacrimi în ochi. Ca hrană toată ziua n'avea decât o bucăţică de pâine şi nu bea decât puţină apă. Era marele Antoniu care i-o aducea şi i-o trecea printr'o mică ferestruică, unde se putea introduce mâna; astfel îşi primea el hrana. El a făcut aceasta timp de şapte ani nedesipind de loc la lumină. El nu se culca nici măcar pe coaste, ci dormea puţin, stând pe un scăunaş. Intr'o seară, după obiceiul său, se puse în genunchi, cântând psalmi până la miezul nopţii şi când se obosi, se aşeză pe scaunul său. Dar cum era aşezat, stingând lumina, deodată o lumină la fel cu a soarelui, lumină peştera, încât să orbească ochii omului. Şi doi tineri frumoşi apărură înaintea lui: ochii lor străluceau ca soarele şi-i ziseră: «Isaac, acesta este Christos; cazi înaintea lui şi închină-i-te». El însă nu băgă de seamă că este opera diavolului, uită să-şi facă semnul crucii, înaintă şi se închină înaintea diavolului ca înaintea lui Christos.

Diavolii atunci strigară: «Isaac tu eşti al nostru!» Ei îl duc în chilie, îl pun să şează şi se aşezară şi ei în jurul lui. Ei umpleau chilia şi intrarea în peşteră. Şi unul dintre demoni, care luase numele de Christ, zise: «Luaţi flautele, tobele şi surlele şi cântaţi pentru ca Isaac să înceapă să joace înaintea noastră». Şi ei făcură să răsune flautele, tobele şi surlele şi se apucară să-şi bată joc de bătrân şi după ce l-au obosit îl lăsară pe jumătate mort şi plecară după ce şi-au bătut joc de el. A doua zi, când se ivi aurora şi era ora de mâncare, Anton

1) Toropeţ, un oraş poate în guvern. Pskov.

vine după obiceiul său la celulă şi zise: «Dumnezeu să te binecuvinteze, părinte Isaac!» Iar Isaac rămase mut şi surd. Şi Anton zise: «Uite că a murit». Şi trimise la mânăstire să caute pe Theodosie şi pe fraţii săi. Şi după ce au deschis intrarea care era zidită, pătrunseră înlăuntru, îl luară, socotind că era mort, îl duseră şi-l aşezară înaintea peşterii. Atunci observară că era încă în vieaţă. Şi egumenul Theodosie zise: «Asta e fapta diavolului». Şi-l puseră pe un pat şi Anton îl îngriji. In vremea aceasta, Izlaslav reveni din ţara Leşilor. El era supărat pe Anton, din cauza lui Vseslav. Şi Sviatoslav în timpul nopţii puse să-l ducă pe Anton la Cernigov. Anton vine la Cernigov şi colina Boldiny [1]) îi plăcu, scobi o peşteră şi se stabili în ea. Mânăstirea Maicii Domnului de pe colina dela Boldiny, mai există încă şi astăzi. Theodosie aflând că Anton a plecat la Cernigov, veni el însuşi cu fraţii săi, luă pe Isaac, îl puse în chilia sa şi-l îngriji: că era aşa de slăbit de corp şi de suflet că nu putea nici să se întoarcă, nici să se ridice, nici să se aşeze pe scaun, ci era culcat pe o parte, şi făcea subt el; urina sa şi excrementele sale făcură viermi subt rânde sale. Theodosie cu propriele-i mâini îl spăla şi-l îmbrăca. El îl îngriji timp de doi ani. Lucru minunat şi miraculos, el a rămas acesti doi ani fără să guste nici pâne nici apă şi nici un fel de hrană, nici un fel de fructi. Şi nu vorbea nici o vorbă, ci rămase doi ani surd şi mut. Theodosie se ruga pentru el şi citea asupra lui rugăciuni ziua şi noaptea. In sfârşit, în anul al treilea începu să vorbească, să audă, să se ţie pe picioarele sale, ca un copil, şi să meargă. Dar la biserică nu se ducea. Trebuia ca să-l mâne cu sîla şi l'au învăţat puţin câte puţin şi în sfârşit a apucat să meargă în sufragerie, unde îl aşezau la o parte, punându-i înainte pâinea. El nu o lua decât dacă i-o punea în mână. Theodosie zise atunci: «Puneţi pâinea înaintea lui şi nu i-o mai puneţi în mână; să mânce el însuşi». A stat o săptămână întreagă nemâncat. Incetul cu încetul observă că ane pâine şi o mâncă. Astfel Theodosie l-a scăpat din cursele diavolului. Şi Isaac căpătă curaj şi trăi într'o severă cumpătare. Când Theodosie a murit şi Ştefan i-a luat locul, Isaac zise: «Tu m'ai înşelat, diavole, întâi când mă găseam în chilia mea singuratică. Acum nu mai vreau să mă mai închiz în peştera mea ci vreau să te biruesc ducându-mă la mânăstire». Şi îmbrăcă o camaşe de pocăinţă şi deasupra ei aruncă o haină groasă şi se apucă să facă lucruri de nebun: ajuta pe bucătari, ferbea mâncarea călugărilor, mergea la utrenie înaintea tuturor fraţilor şi stătea grav şi ne-

1) *Boldiny*, colină lângă Cernigov,

mişcat. Când venea iarna şi erau geruri mari, el nu avea decât opinci găurite aşa că picioarele sale îngheţate mergeau pe piatră şi nu-şi mişca picioarele până ce nu se sfârşea cântecul utreniei. După utrenie se ducea la bucătărie, pregătea focul, apa şi lemnele şi în urmă numai veneau ceilalţi fraţi bucătari. Un anumit frate bucătar, numit de asemenea şi el Isaac, spuse răzând lui Isaac: «Vezi, uite colo un corb negru, du-te şi prinde-l». El se închină înaintea lui, se duse să prinză corbul şi-l aduse în faţa tuturor bucătarilor: ei se îngroziră şi spuseră aceasta egumenului şi celorlalţi fraţi. Fraţii începură să-l cinstească, dar el, nedorind gloria omenească, se puse să facă nebunii şi să joace festa când egumenului, când fraţilor, când laicilor, aşa că uneori mânca şi bătaie. Şi se puse să alerge prin lume, făcând pe nebunul. Apoi se stabili în cripta unde trăise Anton (căci Anton murise). Şi el întrunea pe lângă sine tineri şi-i îmbrăca în haina monacală, ceea ce îi aducea bătaie când din partea egumenului Nikon când din partea părinţilor acestor băeţi. El îndura toate acestea, suferind bătăi, goliciune şi frig ziua şi noaptea. Intr'o noapte aprinse o sobă în camera cea mică din criptă. Soba încălzită care era veche, crepă şi flacăra ieşi prin crepături. Neavând cu ce să stingă focul, îşi puse picioarele goale pe flacără, le lăsă acolo până se stinse flacăra şi în urmă ieşi. Se mai povestesc despre el încă multe lucruri, al căror martor eu însumi am fost câte odată. Astfel birui el puterile diavolului, ca pe nişte muşte. El n'avea nici o frică de grozăviile şi de arătările lor, căci obicinuia să zisă: «Voi m'aţi înşelat odată în peşteră, fiindcă atunci nu cunoşteam cursele voastre şi răutatea voastră, acum însă, când am pentru mine pe Domnul Iisus Christos şi pe Dumnezeul meu şi rugăciunile lui Theodosie, părintele nostru, nădăjduesc să vă înving în numele lui Christ». Căci adeseori diavolii îl persecutau şi-i ziceau: «Tu eşti al nostru! Tu te-ai închinat stăpânului nostru şi nouă». El răspundea: «Stăpânul vostru e Antichrist, şi voi, voi sunteţi draci». Şi făcea pe faţa sa semnul crucii şi ei dispăreau; alte ori ei veneau lângă el noaptea, speriindu-l prin vedenii, făcându-l să vază o ceată mare cu sape şi lopeţi. Ei ziceau: «Să facem să se surpe această peşteră şi să-l îngropăm aci». Alţii ziceau: «Scapă-le, Isaac, ei vor să te îngroape». El le răspundea: «Dacă voi aţi fi oameni, voi aţi veni în ziua mare; dar voi sunteţi întunerec, voi veniţi în întunerec, şi întunericul vă cuprinde din nou». El făcea cruce şi ei dispăreau. Altă dată ei îl îngrozeau subt chipul unui urs; alte ori subt cel al unei fiare sălbatice sau a unui bou, sau a unui şarpe, şi veneau târându-se spre el. Alteori se prefăceau în broaşte, şoareci sau reptile. Totuşi nu puteau să-i facă nimic şi îi ziceau: «Issac, tu ne-ai învins». Intr'o zi le răspunse: «Voi m'aţi învins altădată subt forma lui Christ şi a îngerilor de cari voi nu sunteţi vrednici şi acum voi vă arătaţi sub forma voastră adevărată: fiare sălbatice, dobitoace, şerpi, reptile, aşa cum sunteţi, urîte şi respingătoare la vedere». Şi atunci ei dispărură şi din acest timp nu-l mai ispitiră. Cum spunea el însuşi: «Eu am purtat această luptă timp de trei ani». In urmă se apucă să trăiască o viaţă mai austeră, păstrând abstinenţa, postul şi veghia. Trăind astfel el ajunse la capătul zilelor sale. Căzu bolnav în peştera sa. Il duseră bolnav la mânăstire; a opta zi adormi în Domnul. Egumenul Ioan şi fraţii săi îl puseră în coşciug şi-l înmormântară. Astfel erau călugării mânăstirii lui Theodosie. După moarte ei strălucesc ca făcliile şi se roagă lui Dumnezeu pentru fraţii lor cari sunt aci şi pentru fraţii laici şi pentru binefăcătorii mânăstirii. Şi fraţii duc şi astăzi o viaţă plină de virtuţi, trăind în comun, în cântece, rugăciune şi supunere, în cinstea lui Dumnezeu atot puternicul, ocrotiţi de rugăciunile lui Theodosie, a cărui cinste să fie în vecii vecilor, amin.

LXIX. *Solii germani la Sviatoslav* (1075).

Anul 6583. Biserica mânăstirii Peşterilor a fost continuată de egumenul Ştefan pe temeliile de mai înainte; căci temeliile erau puse de Theodosie şi ea a fost reluată pe aceleaşi temelii de Ştefan, şi terminată după trei ani, la 11 Iulie. In acest an sosesc solii Germaniei la Sviatoslav. Sviatoslav le arată cu mândrie bogăţiile sale; văzând această masă nenumărată de aur, argint şi pavoloci, ei ziseră: «Toate acestea nu slujesc la nimic; sunt lucruri moarte, oamenii voinici valorează mai mult; căci oamenii sunt cei cari procură toate aceste bogăţii şi încă şi mai mari. Tot astfel Ezechias, regele Iudeilor, se laudă înaintea solilor regelui Assyriei şi toate acele bogăţii au fost duse la Babylon. De asemenea, după moartea lui Sviatoslav toate aceste bunuri fură împrăştiate în toate părţile.

Anul 6584. Vladimir, fiul lui Vsevlad şi Oleg, fiul lui Sviatoslav, merseră să dea ajutor Leşilor în contra Cehilor. In acest an muri Sviatoslav, fiul lui Iaroslav, la 27 Decemvrie, făcându-i operaţie de un ulcer şi îl înmormântară la Cernigov în biserica Mântuitorului. După el Vsevlad se urcă pe tron la 1 Ianuarie [In acest

an se născu lui Vladimir un fiu Mstislav, nepotul lui Vsevlad (1076). [1]).

Anul 6585. Iziaslav declară războiu fiind în alianţă cu Leşii. Vsevlad merse contra lui. Boris se stabili la Cernigov, a patra zi din luna Mai; el domni opt zile aci şi fugi la Tmutorakan la Roman; Vsevlad merse contra fratelui său Iziaslav în Volhynia şi încheiară pace. Şi Iziaslav veni să se stabilească la Kiev la 15 Iulie. Oleg, fiul lui Sviatoslav, era atunci la Vsevlad, la Cernigov (1077).

LXX. — *Războiul în contra Polovcilor. — Moartea lui Iziaslav* (1078).

Anul 6586. Oleg, fiul lui Sviatoslav, se refugiă la Tmutorakan, fugind de Vsevlad, la 10 luna lui April. In acest an Gleb, fiul lui Sviatoslav, fu omorît la Zavolocie. Glev era milos faţă de săraci, binevoitor faţă de străini, zelos faţă de biserici, aprins în credinţa sa, plăcut şi frumos la vedere. I-au îngropat corpul la Cernigov în dosul bisericii Mântuitorului, la 23 Iulie. Pe când Sviatopolk, fiul lui Iziaslav, domni în locul său la Novgorod, iar Iaropolk la Vyşegorod şi Vladimir la Smolensk, Oleg şi Boris aduseră pe păgâni în contra ţării ruseşti şi se duseră în contra lui Vsevlad cu Polovcii. Vsevlad porni în contra lor la Sojiţa [2]) şi Polovcii bătură pe Rusi şi un mare număr dintre ei fură omorîţi în această luptă. Periră aci Ivan Jiroslavici şi Tuky, fratele lui Ciudin, Porei şi mulţi alţii, la 25 August. Oleg şi Boris însă intrară în Cernigov ca biruitori şi făcură mult rău Rusiei, vârsând sânge creştinesc, sânge pe care Dumnezeu îl va răsbuna asupra lor: căci ei vor răspunde de moartea sufletelor creştine. Vsevlad se duse să găsească pe fratele său Iziaslav la Kiev: se îmbrăţişară şi şezură împreună şi Vsevlad povesti tot ce se petrecuse. Iziaslav îi zise: «Frate, nu te supăra! n'ai văzut ce mi s'a întâmplat? La început, nu m'au gonit? Nu mi-au jefuit averile? Şi, a doua oară, deşi n'am făcut nici un rău, nu m'aţi alungat, voi, fraţii mei? N'am rătăcit ca un surghiunit în ţări străine? Mi s'au luat bunurile mele, deşi n'am făcut nici un rău. Astăzi, frate, să nu ne întristăm! Dacă trebuie să avem vr'o moştenire din ţara rusească, noi vom avea-o împreună; dacă vom trebui să o perdem, o vom perde împreună. Imi voiu expune viaţa pentru tine». El mângâia pe Vsevlad cu aceste cuvinte şi porunci numai decât să-şi strângă

1) Acest pasagiu nu se găseşte în toate manuscrisele şi nici în traducerea lui Trautmann.

2) *Sojiţa*, un pârâu, în ţara Radimicilor.

luptătorii dela cei mai tineri până la cei mai bătrâni. Şi Iziaslav merse cu fiul său Iaropolk şi Vsevlad cu Vladimir, fiul său, şi se duseră în contra Cernigovului şi locuitorii din această cetate se închiseră în întăriturile lor. Oleg însă şi Boris nu erau în această cetate. Locuitorii nedeschizând-o, asediatorii înaintară spre cetate. Vladimir înaintă spre poarta orientală, cuprinse poarta dinspre partea dela Strijen [1]), ocupă partea exterioară a cetăţii şi-i dete foc. Poporul se refugiă în interiorul oraşului. Iziaslav şi Vsevlad aflând că Oleg şi Boris se îndreaptă împotriva lor, le-au luat înainte şi ieşiră din cetate în contra lui Oleg. Oleg zise lui Boris: «Să nu mergem împotriva lor, căci nu suntem în stare să ţinem piept la patru principi; dar să trimitem soli la unchii noştri». Boris îi zise: «Vezi cum sunt eu de pregătit, le voiu rezista la toţi». Şi el se mândrea fără să ştie că Dumnezeu este împotriva celor îngâmfaiţ şi că iubeşte pe cei umiliţi, pentru ca cel puternic să nu se mai făleasca cu puterea sa. Merseră deci unii împotriva celorlalţi şi se întâlniră lângă un sat în câmpia dela Nejata [2]). Când cele două armate ajunseră faţă în faţă, s'a dat o luptă crâncenă. Mai întâiu fu omorît Boris, fiul lui Viaceslav, acela care se îngâmfase atâta. Iziaslav se găsea în mijlocul infanteriei. Deodată însă un soldat se repezi şi-l lovi cu o lancie în spate; astfel pieri Iziaslav, fiul lui Iaroslav. Şi cum lupta continua, Oleg fugi cu o mică drujină şi de abia putu să se refugieze la Tmutorakan. Principele Iziaslav fu ucis la 3 Octomvrie. Corpul i l-au ridicat şi a fost dus pe o corabie şi a fost depus în faţa Gorodeţului [3]). Toată cetatea Kievului ieşi înaintea lui, se puse corpul lui pe un catafalc, preoţii şi călugării îl conduseră în cetate cu cântece şi cântecele nu se puteau auzi în mijlocul plânsetelor şi gemetelor, căci tot oraşul Kiev îl deplângea. Iaropolk mergea îndărătul lui plângând împreună cu toată drujina sa. «Tată, tată, tu n'ai trăit fără suferinţe în această lume. Tu ai suferit multe ocări din partea poporului tău şi a fraţilor tăi şi iată că ai pierit. Tu ai murit, nu de mâna fratelui tău, ci expunându-ţi viaţa pentru fratele tău». Ii duseră corpul în biserica Maicii Domnului, unde fu depus într'un sicriu de marmoră. Iziaslav avea o înfăţişare frumoasă, era mare de statură, cu moravuri blânde. El ura nedreptatea şi iubea justiţia. El era lipsit de viclenie şi de prefăcătorie, era binevoitor şi nu dedea rău în schimbul răului. La câte excese nu s'au dat locuitorii din Kiev

1) *Strijen*, un râu lângă Cernigov.

2) *Nejata*, un sat nu departe de Cernigov.

3) *Gorodeţ*, e o localitate lângă Kiev. Cuvântul este un diminutiv al lui Gorod, grad. De aci vine şi numele de Gratz=Gradacz, loc întărit.

în contra lui! Ei îl goniră, îi jefuiră casa şi totuşi pentru rău el nu-i răsplăti cu rău. Dacă cineva vă spune: «Acest călău a făcut să piară acei cari liberară pe Vseslav din închisoare: nu este el care a făcut aceasta, ci fiul său. Apoi cei doi fraţi ai săi îl goniră şi el se dus de aci în exil, în ţară străină. Când însă a fost restabilit pe tron şi când Vsevlad învins veni la el, el nu-i spuse: «Câte rele nu m'ai făcut să sufer?». El nu-l răsplăti pentru rău cu rău, ci îl mângâiă zicându-i: «Frate, tu mi-ai arătat dragostea ta; tu m'ai repus pe tronul meu şi m'ai recunoscut ca mai bătrân; eu voiu uita bucuros vechia ta nedreptate, tu eşti fratele meu, eu sunt al tău şi-mi voiu expune viaţa pentru tine». Şi aşa a şi făcut. El n'a spus: «Ce rău mi-ai făcut! şi acum îţi voiu face şi eu la rândul meu». El nu zise: «Aceasta nu mă priveşte». Ci el împărtăşi întristarea fratelui său, şi-i arată o mare dragoste, împlinind vorbele apostolului: «Mângâiaţi pe cei întristaţi». In adevăr, dacă el a comis vr'o greşală în această lume, ea îi va fi iertată. Căci el şi-a pierdut viaţa pentru fratele său, nu pentru ca să aibă mai multă putere, sau mai multă avere, ci pentru a repara răul ce s'a făcut fratelui său. El este dintre aceia, de cari Domnul a zis: «Jertfiţi-vă viaţa pentru cea a prietenilor voştri». Solomon a zis: «Fraţii în nenorocire se ajută unul pe altul, căci iubirea este mai tare decât orice». De asemenea, Ioan a spus: «Dumnezeu este iubire. Cine trăieşte în iubire, trăieşte în Dumnezeu şi Dumnezeu trăieşte în el. Iubirea ne-a făcut să dobândim moştenirea sa în ziua judecăţii şi ne face să fim aci jos astfel ca Dumnezeu însuşi. In iubire nu este teamă. Adevărata iubire înlătură teama, căci teama aduce chin. Cel ce are teamă nu este desăvârşit în iubire». Dacă cineva spune: «Eu iubesc pe Dumnezeu», dar urăşte pe fratele său, este un mincinos. Căci cel care nu iubeşte pe fratele său pe care îl vede, cum ar putea să iubească pe Dumnezeu pe care nu-l vede? El este acela care ne-a spus: «Cel ce iubeşte pe Dumnezeu iubeşte pe fratele său». Căci totul se desăvârşeşte prin iubire. Chiar păcatele se şterg. Din iubire Dumnezeu s'a scoborît pe pământ şi a fost răstignit pentru noi păcătoşii. El a luat păcatele noastre şi a fost răstignit pe cruce şi ne-a dăruit crucea sa spre a ne ajuta şi a ne apăra împotriva urii diavolului. Prin iubire mucenicii şi-au vărsat sângele lor, prin iubire acest principe şi-a vărsat pe al său, pentru fratele său, împlinind porunca Domnului.

Inceputul domniei lui Vsevlad la Kiev. Vsevlad se stabili la Kiev pe tronul tatălui său şi al fratelui său şi domni peste întreaga Rusie. El stabili pe fiul său Vladimir la Cernigov şi Iaropolk la Vladimir dându-i pe deasupra Turovul.

LXXI. *Războaiele civile. Moartea lui Iziaslav* (1079—1080).

Anul 6587. Roman veni cu Polovcii la fluviul Voin [1]). Vsevlad se stabili la Pereiaslavl şi făcu pace cu Polovcii şi Roman se întoarse înapoi cu Polovcii şi Polovcii îl uciseră la 2 August. Şi rămăşiţele acestui fiu al lui Sviatoslav, nepotul lui Iaroslav, zac în aceste ţinuturi. Chazarii prinseră pe Oleg şi-l duseră pe mare la Constantinopol. Vsevlad aşeză pe Ratibor ca posadnic la Tmutorakan (1079).

Anul 6588. Torcii din Pereiaslavl intrară în Rusia. Vsevlad trimise în contra lor pe fiul său Vladimir. Vladimir merse în contra lor şi-i învinse (1080).

Anul 6589. David, fiul lui Igor, fugi cu Volodar, fiul lui Rostislav la 18 Maiu. Ei veniră la Tmutorakan, prinseră pe Ratibor şi se stabiliră la Tmutorakan (1081).

Anul 6590. Osen, principele Polovcilor, muri (1682).

Anul 6591. Oleg vine din Grecia la Tmutorakan, prinse pe Davil şi Volodar, fiul lui Rostislav, şi se stabili la Tmutorakan. El făcu să piară Chazarii cari puseseră la cale moartea fratelui său şi se declară chiar în contra lui şi dete drumul lui David şi Volodar (1083).

Anul 6592. Iaropolk veni la Vsevlad la Paşti. In acest timp cei doi fii ai lui Rostislav fugiră dela Iaropolk, apoi se întoarseră şi-l goniră. Vsevlad trimise pe fiul său Vladimir, care alungă pe fiii lui Rostislav şi stabili pe Iaropolk la Vladimir. In acest an David prinse pe Greci în Oleşia [1]) şi le luă toată averea. Vsevlad trimise să-l caute, îl făcu să vie la el şi-i dete Dorogobujul [2]) (1084).

Anul 6593. Iaropolk voi să meargă în contra lui Vsevlad, dând ascultare unor răi sfătuitori. Vsevlad aflând despre aceasta, trimise în contra lui pe fiul său Vladimir; Iaropolk lăsă pe mama sa şi drujina sa la Luck [3]) şi fugi la Leşi. Vladimir veni la Luck şi locuitorii acestei cetăţi se predară. Vladimir stabili atunci pe David la Vladimir în locul lui Iaropolk, luă pe mama sa, femeia sa şi drujina sa la Kiev şi-i luă averile (1085).

Anul 6594. [Vsevlad puse temelie bisericii Sfântului Andrei a prea sfântului mitropolit Ivan. Lângă această biserică zidi o mânăs-

---

1) *Voin*, fluviu în regiunea Pereiaslavlului.

1) *Oleşia*, oraş lângă Dnipru, azi Oleşky.

2) *Dorogobujul*, oraş în Volynia.

3) *Luck*, oraş în Volynia.

tire, unde fiica sa se făcu călugăriţă. Ea se numea Ianka. Ea strânse mai multe călugăriţe şi trăi cu ele după regulele monahale (1086)] [1]).

LXXII. *Diferite evenimente* (1087—1088).

Iaropolk se întoarse dela Leşi şi încheiă pace cu Vladimir. Vladimir se întoarse la Cernigov şi Iaropolk se stabili la Vladimir. Câteva zile în urmă el se duse la Zvenigorod [2]). Inainte de a ajunge în cetate, el fu ucis de un ticălos numit Neradeţ, care fusese inspirat de diavol şi sfătuit de oameni răi. Principele Iaropolk stetea aşezat în trăsura sa, Neradeţ care era călare îl ucise cu o lovitură de sabie, la 22 Noembre. Iaropolk se ridică, aruncă departe sabia şi strigă cu vocea puternică: «Ah, mizerabile, tu m'ai omorît». Ticălosul Neradeţ se refugiă la Premysl la Rurik. Servitorii lui Iaropolk, Radko, Vonkina şi mai mulţi alţii îl puseră pe un cal înaintea lor şi-l duseră la Vladimir şi de aci la Kiev. Dreptcredinciosul principe Vsevlad îi ieşi înainte cu fiii săi Vladimir şi Rostislav, şi toţi boierii şi prea fericitul metropolit Ioan, cu călugării şi cu preoţii şi cu toţi locuitorii din Kiev, îl deplânseră şi-l însoţiră cu psalmi şi cântece până la mânăstirea Sfântului Dumitru. Ii luară corpul şi-l aşezară cu onoruri într'un cosciug de marmoră în biserica Sfântului Apostol Petru pe care el însuşi începuse să o zidească, la 5 Decembrie.

El suferise mult, deşi nevinovat, fusese gonit de fraţii săi; ocorît, despoiat, în sfârşit omorît de o mână criminală, el merita în adevăr pacea şi repausul veşnic. Căci acest prea fericit principe Iaropolk era blând şi modest. El iubea pe fraţii săi şi pe săraci, plătea din averea sa dijmă fiecare an pentru fericita Maica a Domnului şi se ruga mereu zicând: «Doamne Iisuse Christoase, primeşte rugăciunea mea, dăruieşte-mi o moarte ca cea pe care fraţii mei Boris şi Gleb au primit-o de o mână străină. O dacă aş putea să-mi spăl toate păcatele mele în sângele meu şi să scap de deşertăciunea acestei lumi plină de turburări şi de cursele diavolului». Domnul în bunătatea sa n'a respins de loc aceste rugăciuni. El l-a făcut părtaş al acestor bunuri, pe cari nici un ochiu nu le-a văzut, pe cari nici o urechiă nu lea auzit şi pe cari Dumnezeu le-a pregătit pentru aceia cari îl iubesc».

4) Acest pasagiu nu este în toate manuscrisele şi nici în traducerea lui Trautmann.

1) *Zvenigorod*, oraş lângă Nistru, circ. Tarnopol.

Anul 6595. [In acest an Vsevlad se duse la Premysl] [1]).

Anul 6596. Biserica Sfântului Michail din mânăstirea lui Vsevlad, fu târnosită de metropolitul Ioan şi episcopii Luca şi Isaia şi Ivan. In acest moment Lazăr era egumen al acestei mânăstiri. In acest an Sviatopolk părăsi Novgorodul şi merse să domnească la Turov. In acest an muri Nikon egumenul mânăstirii Peşterilor. In acest an Bulgarii cuprinseră Muromul (1088).

LXXIII. *Diferite evenimente* (1088—1090).

Anul 6597. Biserica Maicii Domnului, din mânăstirea Peşterilor, a lui Theodosie, a fost târnosită de metropolitul Ioan şi de Luca, episcop din Belgorod, de Isaia, episcop de Rostov şi de Ivan, episcop de Cernigov şi de Anton egumen în Juriev, subt domnia prea evlaviosului principe Vsevlad, domn peste ţara rusească, şi a fiilor săi Vladimir şi Rostislav, voevodul a o mie de oameni din Kiev fiind Jan şi Ioan egumen. In acest an muri Ioan, metropolitul. Ioan era cunoscător în cărţi şi învăţături, îndurător cu săracii şi văduvele, prietenos pentru cei bogaţi ca şi pentru cei săraci, smerit şi blând, bun orator, folosindu-se bine de cărţile sfinte spre a mângâia pe cei în întristare. Unul ca el nu s'a mai văzut înaintea sa în Rusia; şi nu se va mai vedea în urmă. In acest an Ianka se duse în Grecia; ea era fiica lui Vsevlad, de care s'a vorbit mai sus.

Anul 6598. Ianka aduse cu sine pe metropolitul Ioan, un eunuc; poporul văzându-l zicea: «Iată un mort ne-a sosit!» El mai trăi încă un an şi muri. Era un om fără instrucţie, dar simplu şi sincer. In acest an s'a târnosit biserica Sfântului Michail dela Pereiaslavl de Ephrem metropolitul acestei biserici pe care el însuşi a zidit-o şi care era foarte mare. El a împodobit-o cu podoabe bogate: o mări, o înfrumuseţă în diferite chipuri şi a dăruit-o cu vaze bisericeşti. Acest Ephrem în aceşti ani ridică mai multe edificii, termină biserica Sfântului Mihail, fundă o biserică la poarta cetăţii în cinstea Sfântului mucenic Theodor, apoi o alta în cinstea sfântului Andrei, lângă poarta oraşului şi zidi băi de piatră, ceeace nu s'a mai văzut în Rusia, o împrejmuire de piatră în jurul bisericii Sfântului şi înfrumuseţă oraşul Pereaslavlului cu edificii bisericeşti şi alte edificii.

1) Lipseşte din unele manuscrise şi din traducerea lui Trautmann.

LXXIV. *Descoperirea relicviilor sfântului Theodosie* (1091).

Anul 6599. Egumenul şi călugării ţinură consfătuire zicând: «Nu e bine ca părintele nostru Theodosie să zacă în afară de mănăstire şi de biserică; căci el este acela care a pus temelie bisericii şi a adunat pe călugări». După ce au ţinut sfat, porunciră să se pregătească un loc, unde să se depună oasele sale. Trei zile înainte de Adormirea Maicii Domnului, egumenul dete ordin să se sape acolo unde zac rămăşiţele pământeşti ale părintelui nostru Theodosie, şi, eu, păcătosul, am fost, din ordinul sau, primul martor, la aceea ce am să vă spun; eu nu numai l-am auzit spunând, ci chiar eu însumi am adus-o la îndeplinire. Egumenul veni să mă găsească şi-mi zise: «Haida în peştera lui Theodosie». Eu mersei atunci cu egumenul şi nimenea nu ştiea nimica despre aceasta. Privirăm unde trebuia să se sape şi însemnarăm locul unde trebuia să se sape, lângă intrare. Atunci egumenul îmi zise: «Nu spune aceasta la nimenea dintre fraţi; ca nimeni să nu ştie nimic, dar ia pe cine vreai ca să te ajute». In ziua aceea am pregătit sape pentru săpat: şi Marţi seara la crepuscul, am luat cu mine doi fraţi şi fără ca să ştie cineva ceva, ne duserăm la peşteră şi începurăm să săpăm, după ce eu am cântat psalmii. Dupăce m'am obosit, am pus să sape un alt frate şi am săpat până la miezul nopţii. Ne-am obosit şi n'am găsit nimic şi am început a mă supăra, temându-ne a fi săpat alăturea. Am pus din nou mâna pe sapă şi m'am pus să sap cu nădejde, în vreme ce tovarăşul meu se odihnea înaintea criptei şi îmi zise: «Sună clopotul». In acest moment am dat de relicviile lui Theodosie; şi când acela îmi spuse: Sună clopotul, eu îi răspunsei: «Eu am ajuns la oase». Dar când le-am atins, m'a cuprins frica şi am început să strig: «Doamne, ai milă de mine». In acest moment şedeau pe scaunele lor în mânăstire doi fraţi. Ei priveau spre criptă spionând momentul când egumenul şi câţiva fraţi ar duce în secret relicviile. In momentul când clopotul începu să sune, ei amândoi văzură trei coloane ca nişte curcubee strălucitoare cari veneau să se aşeze pe biserica unde Theodosie trebuia să fie înmormântat. In acelaşi timp, Ştefan care a fost în urmă egumen şi care pe vremea aceea era episcop, văzu dela mânăstirea sa peste câmp o mare lumină deasupra criptei. El crezu că atunci îl transportam pe Theodosie, căci aceasta îi se comunicase în ziua precedentă. Şi fiindcă s'a supărat că s'a transportat fără el, se urcă pe un cal şi alergă în grabă, luând cu el pe Clement, pe care îl aşezase ca egumen după el şi amândoi mergând văzură o mare

strălucire şi, apropiindu-se, văzură multă lumină deasupra criptei şi când au ajuns la peşteră, nu mai văzură nimic şi intrară în criptă, unde noi eram aşezaţi lângă acele oase. După ce le-am desgropat trimisei să spună egumenului: «Vino, să le ridicăm». Egumenul veni cu doi fraţi ai săi. Am mărit groapa; ne-am scoborît şi am văzut relicviile. Membrele încă nu se desfăcuseră şi părul său era încă în cap. Au fost strânse într'o manta, şi au fost scoase din peşteră. A doua zi se adunară episcopii Ephrem din Pereiaslavl, Ştefan din Vladimir, Ivan din Cernigov, Marin din Juriev şi egumenii dela toate mânăstirile şi călugării lor şi cu credincioşi; luară rămăşiţele lui Theodosie cu tămâie şi cu lumânări şi le-au depus în biserică, subt arcada din dreapta, Joi la 14 August, la ora unu din zi, în al patrusprezecelea an al indicaţiunii. Şi s'a prăznuit această zi sărbătoreşte.

Iar acum voiu spune în câteva cuvinte cum s'a împlinit o prezicere a lui Theodosie. In timpul când trăia şi, fiind egumen, păstorea turma de călugări pe care Dumnezeu îi o încredinţase avea grije de sufletele nu numai ale călugărilor, dar şi de ale laicilor, veghând la mântuirea lor şi mai ales la mântuirea fiilor săi duhovniceşti, mângâind ori mustrând pe cei cari veneau la el. Erau uni la cari şi el se ducea câte odată, dându-le binecuvântarea sa. Dar într'o zi el venise la Ioan şi la femeia sa Maria; căci îi iubea mult, fiindcă ei trăiau după poruncile lui Dumnezeu şi se iubeau între ei. El se puse să-i înveţe despre pomana săracilor, despre împărăţia cerurilor, la cari vor ajunge cei drepţi, despre pedeapsa păcătoşilor cari vor ajunge în chinurile iadului şi despre ceasul morţii. Cum, cu împrejurarea aceasta, el vorbea şi de îngroparea corpurilor, femeia lui Ioan îi zise: «Cine ştie unde mă va îngropa?» Theodosie îi zise: «In adevăr acolo unde eu voi fi înmormântat, acolo vei repauza şi tu». Aceasta s'a şi împlinit, căci optsprezece ani după moartea egumenului, în acest an muri şi femeea lui Ioan, numită Maria, la 16 August şi călugării veniră să cânte cântecele obicinuite, o duseră şi o îngropară în sfânta biserică a Maicii Domnului, în faţa mormântului lui Theodosie, la stânga. Theodosie fu îngropat la 14 şi ea la 16.

Astfel se împlini prezicerea prea fericitului nostru părinte Theodosie, acest pastor bun, care a ştiut să păstorească oile duhovniceşti, plin de bunătate şi înţelepciune, veghindu-le şi ocrotindu-le, rugându-se pentru turma care i-a fost încredinţată, pentru creştini, pentru Rusia, pentru care acum, după ce ai părăsit această lume, tu te rogi pentru popoarele credincioase, pentru şcolarii tăi cari prî-

vind cosciugul tău, îşi aduc aminte de învăţătura ta şi de cumpătarea ta, lăudând pe Dumnezeu. Cât pentru mine, păcătosul, servitorul şi învăţăcelul tău, eu nu ştiu cum să laud mai cu vrednicie vieaţa ta şi cumpătarea ta. De aceea nu voiu spune decât câteva cuvinte. Bucură-te, părinte al nostru şi învăţătorule al nostru, Theodosie, tu ai urît sgomotul lumii, tu ai iubit tăcerea, tu ai iubit pe Dumnezeu în pace, în vieaţa ta călugărească, tu ai unit în tine toate darurile lui Dumnezeu, tu te ai ridicat prin post, tu ai urît patimile şi plăcerile trupeşti. Tu ai alungat frumuseţile şi plăcerile lumii spre a călca pe urmele părinţilor, al căror gând era îndreptat spre cer, întrecându-te cu ei şi ridicându-te prin smerenie, găsindu-ţi bucuria ta în Scripturi. Bucură-te, tu care te-ai întărit prin nădejde, pentru bunurile de veci, tu care ai omorît poftele trupeşti cari sunt izvor de fapte rele; tu ai scăpat din cursele şi uneltirile diavolului; tu te odihneşti cu cei drepţi, primind răsplata pentru chinurile tale. Tu ai ajuns moştenitorul părinţilor, urmând învăţătura lor şi moravurile lor şi înfrânarea lor, împlinind legile lor. Dar mai ales tu ai voit să trăieşti după pilda marelui Theodosie [1]), întrecându-te cu el în moravurile sale, în vieaţa sa, în cumpătarea sa, înaintând în fiecare zi către perfecţiune, îndreptând spre Dumnezeu rugăciunile obicinuite, întru miros cu bună mireasmă, ca o jertfă de recunoştinţă. Invingând plăcerile diavolului ale acestui stăpân al veacului, tu ai biruit loviturile sale, tu te-ai împotrivit îngâmfatelor lui planuri; tu te-ai întărit prin puterea crucii, cu o credinţă de neînvins şi cu ajutorul lui Dumnezeu. Roagă-te pentru mine, prea cinstite părinte, pentru ca şi eu să fiu scăpat din cursele diavolului şi scapă-mă de duşmanul cel rău prin rugăciunile tale.

In acest an a fost un semn în soare, că părea că-ar fi vrut să dispară. N'a mai rămas decât o mică parte din el şi semăna cu luna, la 21 Maiu, la ceasul al doilea din zi.

In acest an Vsevlad, fiind la vânătoare lângă Vyşegorod, pe când întindea laţurile şi gonacii strigau, a căzut din cer un balaur mare. Toată lumea s'a îngrozit. In acest moment pământul bubui şi mulţi auziră acest sgomot.

In acest an se arătă la Rostov un vrăjitor, care muri în scurt timp.

1) *Theodosie,* unul dintre părinţii bisericii creştine.

LXXV. *Minunile dela Polock* (1092).

Anul 6600. In anul acesta a fost la Polock o arătare extraordinară. Se auzeau noaptea gemete şi sgomote în stradă; diavolii alergau ca oamenii şi când cineva ieşea de acasă ca să vază ce e, era lovit deodată de un diavol invizibil şi mureau oamenii de aceste lovituri şi nimeni nu mai îndrăznia să iasă din locuinţa sa. Apoi diavolii începură să se arate ziua mare călări. Pe ei nu-i vedeau, dar se vedeau copii ele cailor lor şi ei loveau şi pe oameni din Polock şi pe cei din împrejurimi. Şi se spunea: «Uite morţii omoară pe locuitorii din Polock». Aceste arătări începură la Driuck [1]). Cam în acelaşi timp apăru un semn pe cer. Un mare cerc s'a văzut în mijlocul cerului. In acest an a fost o astfel de secetă că pământul se aprinse şi multe păduri de pin şi chiar lacuri începură să ardă. Au fost multe semne în cer şi Polovcii făcură războiu în toate părţile. Ei cuprinseră trei cetăţi Pesocen [2]), Perevoloka [3]) şi Priluk [4]) şi pustiiră multe sate pe cele două maluri ale Dniprului. In acest an Polovcii se luptară cu Leşii, cu Vasilko, fiul lui Rostislav. Tot în acest an muri Rurik fiul lui Rostislav. In acest timp mulţi oameni muriră de diferite boale şi cei ce vindeau sicrie spuneau: «Dela Sf. Filip [5]) până la Păresimi am vândut 7000 sicrie». Dar, aceste rele erau pricinuite de păcatele noastre, căci păcatele noastre şi nedreptăţile noastre se înmulţiseră. De aceea ne-a certat Dumnezeu, fiindcă el vrea să ne facă să ne pocăim şi să ne facă să ne lăsăm de păcate şi de ură şi de alte fapte urîte ale diavolului.

LXXVI. *Moartea lui Vsevlad. — Pustiirile Polovcilor. — Reflecţii* (1093).

Anul 6601. In anul întâi al indicaţiunii a murit marele principe Vsevlad, fiul lui Iaroslav, nepotul lui Vladimir, la 13 Aprilie şi fu îngropat la 14 Aprilie, în ziua de Joia sfântă. El fu îngropat în marea biserică a Sfintei Sophii. Acest principe evlavios Vsevlad a iubit pe Dumnezeu din tinereţea sa. El iubea dreptatea, ajuta pe să-

1) *Driuck,* oraş în regiunea Krivicilor, circ. Mohilev.
2) *Pesocen* oraş în regiunea Pereiaslavlului.
3) *Perevoloka* oraş în regiunea Pereiaslavlului.
4) *Priluk* oraş în regiunea Pereiaslavlului.
5) 11 Octomvrie.

raci, dedea cinste episcopilor şi preoţilor. El iubea mai presus de toate pe călugări şi le dedea de ceeace ei aveau lipsă. El se reţinea dela excese de băutură şi de la petreceri. Iar tatăl său îl iubea şi-i spunea: «Fiul meu! fiul meu! fii binecuvântat. Eu auz vorbindu-se de dulceaţa ta şi mă bucur văzând că tu eşti o mângâere a bătrâneţelor mele. Dacă Dumnezeu îţi îngăduie să ajungi la putere, după fraţii tăi, urmând legea, iar nu prin violenţă, când Dumnezeu te va ridica din această lume, tu vei repausa lângă mine în mormântul meu, fiindcă eu te iubesc mai mult decât toţi fraţii tăi». Şi cuvintele tatălui său s'au împlinit, când, în sfârşit, după toţi fraţii săi, a domnit pe tronul tatălui său. Pe când domnia la Kiev, avu griji mai mari decât atunci, când domnia la Pereiaslavl, căci în timpul domniei sale la Kiev, el avu griji din cauza nepoţilor săi cari îl neliniştea ca să le dea moşii, cerând unul aceasta, celălalt cealaltă. El îi împăca, dându-le. La aceste griji se adăugară boalele, apoi bătrâneţea. Şi atunci el începu să iubească societatea tinerilor şi-i chema în sfatul său. Ei îl atraseră pe căi rele şi-l îndepărtară dela drujina sa. Poporul nu mai primi dreptate dela principe, judecătorii să puseră să jefuiască şi să vânză pe oameni. Şi el, în mijlocul suferinţelor sale, nu ştia nimic din toate acestea. Ajungând foarte bolnav, el trimise după fiul său Vladimir la Cernigov. Vladimir veni şi văzându-l foarte bolnav, plânse. Cei doi fii ai săi, Vladimir şi Rostislav, cel tânăr, erau aşezaţi lângă el şi când sosi ceasul, el muri în linişte şi tăcere şi se duse să se unească cu părinţii săi, după ce a domnit cincisprezece ani la Kiev, un an la Pereiaslavl şi un an la Cernigov. Vladimir şi fratele său Rostislav îl îngropară plângând. Apoi episcopii, egumenii, călugării, preoţii, boierii şi poporul se adunară. Ii duseră corpul în cântece obişnuite şi l-au îngropat în biserica Sfintei Sophii, cum am spus mai sus.

Vladimir, atunci, începu să se gândească, zicând: «Dacă mă aşez pe tronul tatălui meu, voiu avea să mă lupt cu Sviatopolk, căci tronul aparţinuse la început tatălui său. Şi gândindu-se astfel, el trimise să caute pe Sviatopolk la Turov şi se duse el însuşi la Cernigov şi Rostislav se duse la Pereiaslavl. Şi, după ce au trecut Paştile şi după ce a trecut şi săptămâna Paştilor, la 24 April, Sviatopolk veni la Kiev. Locuitorii din Kiev ieşiră înaintea lui, îl salutară şi-l primiră cu bucurie. El se aşeza pe tronul tatălui său şi al unchiului său. In acest timp Polovcii veniră să atace Rusia. Aflând că Vsevlad a murit, ei trimiseră delegaţi la Sviatopolk ca să trateze pacea. Sviatopolk, fără să ia avizul drujinii mai numeroase a tatălui său şi unchiului său, a cerut sfatul numai al acelora cari veniseră cu el, puse mâna pe delegaţi şi-i aruncă în închisoare. Polovcii veniră atunci în mare număr şi asediară cetatea Torcesk [1]). Sviatopolk dete drumul delegaţilor polovci voind să aibă pace. Polovcii nu voiră de loc pace şi se răspândiră în ţară, jefuind-o. Sviatopolk îşi strânse armata sa ca să se ducă în contra lor. Şi oamenii cei mai cuminţi îi spuseră: «Nu-i ataca, tu n'ai decât o armată mică». El răspunse: «Eu am opt sute de tineri, cari se pot măsura cu ei». Alţii, mai puţin cuminte, începură să-i spună: «Du-te principe». Inţelepţii răspunseră: «Chiar dacă ai avea opt mii de oameni, n'ar fi prea mulţi; războiul a sărăcit ţara noastră; au fost vânduţi locuitorii; trimite şi cere ajutor dela fratele tău Vladimir». Sviatopolk dându-le ascultare trimise să ceară ajutor dela fratele său Vladimir. Atunci Vladimir îşi adună armata şi trimise să-i spună fratelui său Rostislav la Pereiaslavl să dea ajutor lui Sviatopolk. Când Vladimir ajunse la Kiev, s'au strâns la Sfântul Mihail şi începură să se certe şi să se învrăjbească; mai apoi se aplanară certurile lor, lăsară la o parte toate vrăşmăşiile, şi reconciliidu-se, sărutară între ei crucea. Fiindcă însă Polovcii pustieau ţara înţelepţii ziseră: «De ce vă certaţi între voi, câtă vreme păgânii pustiesc ţara rusească? Afacerile voastre vi le veţi regula mai târziu, acum mergeţi înaintea păgânilor, oferiţi-le pace, ori faceţi cu ei războiu». Vladimir voia pacea; Sviatopolk voia războiul. Sviatopolk, Vladimir şi Rostislav se duseră la Trepol [2]) şi ajunseră la Stugna. Atunci Sviatopolk şi Vladimir şi Rostilav convocară la sfat drujina, voind să treacă peste fluviu. Şi începură să delibereze. Vladimir zise: «Situaţia e primejdioasă; să rămânem înaintea fluviului şi să încheiem pace cu ei». Şi înţelepţii Ian şi ceilalţi se opriră la această părere. Kievenilor nu le-a plăcut această părere şi ziseră: «Noi vrem să ne batem, să trecem peste râu». Această părere avu precădere şi trecură peste Stugna. Dar apa era foarte crescută în acest timp. Sviatopolk atunci şi Vladimir şi Rostislav îşi orânduiră trupele şi înaintară. Svatopolk era la dreapta, Vladimir la stânga, Rostislav la centru. După ce au depăşit Trepolul trecură peste întărituri. Polovcii sosiră atunci împotriva lor, precedaţi de arcaşii lor. Soldaţii noştri se stabiliră în mijlocul întăriturilor, înfipseră steagurile şi arcaşii ieşiră din întărituri. Polovcii ajunseră aci, îşi

1) *Torcesk*, oraş în regiunea Kievului.
2) *Trepol*, o cetate în regiunea Kievului.

înfipseră steagurile, atacară mai întâi pe Sviatopolk şi-i împrăştiară corpul său de armată. Sviatopolk se menţine cu energie, dar armata sa neputând suporta atacurile duşmanilor, fugi. Sviatopolk fugi cel din urmă. Apoi ei atacară pe Vladimir şi s'a dat o luptă crâncenă. Vladimir fugi de asemenea cu Rostislav şi cu armata sa. Ei fugiră spre râul Stugna şi Vladimir îl trecu pe un vad împreună cu Rostislav. Rostislav era să se înece în ochii lui Vladimir. Acesta voind să salveze pe fratele său, era cât pe aci să se înece şi el. Rostislav, fiul lui Vsevlad se înecă. Vladimir trecu fluviul cu o mică drujină, căci mulţi dintre soldaţii săi şi dintre boierii săi pieriseră. După ce au trecut Dniprul, el deplânse pe fratele său şi drujina sa şi plecă la Cernigov foarte trist. Sviatopolk fugi la Trepol şi se închise aci, unde rămase până seara şi noaptea sosi la Kiev. Polovcii văzând aceasta se răspândiră în ţară, pustiiră totul şi alţii merseră în contra Torceskului. Această nenorocire se întâmplă în ziua înălţării Domnului nostru Iisus Christos, la 26 Mai. A fost căutat Rostislav şi a fost găsit în râu. A fost ridicat şi dus la Kiev. Il deplânse mama sa, îl deplânse tot poporul pentru tinereţea sa. Episcopii, preoţii, călugării se adunară, şi cântând cântece obişnuite, îl îngropară în biserica Sfintei Sophii, lângă tatăl său. Polovcii asediară Torceskul, dar locuitorii din acest oraş rezistară şi apărându-se cu energie, uciseră un mare număr de duşmani. Atunci Polovcii blocară cetatea, o lipsiră de apă şi asediaţii cădeau istoviţi de foame şi sete. Locuitorii din Torcesk trimiseră atuncia la Sviatopolk spunându-i: «Dacă nu ne trimiţi hrană, noi ne predăm». Sviatopolk atunci le trimise. Dar era imposibil de a le introduce în cetate din cauza mulţimii duşmanilor. Polovcii rămaseră supt zidurile cetăţii nouă săptămâni. Apoi se împărţiră în două grupe, unii rămaseră să se lupte sub cetate, ceilalţi plecară spre Kiev, pustiind ţara între Kiev şi Vyşegorod. Sviatopolk se duse atunci spre râul Jelan. Ambele armate se întâlniră şi a fost o luptă straşnică. Soldaţii noştri fugiră în faţa străinilor şi căzură răniţi înaintea inimicilor şi mulţi dintre ei perira, şi numărul morţilor a fost mai mare ca la Trepol. Această înfrângere a fost la 23 Iulie.

A doua zi, 24, sărbătoarea sfinţilor Boris şi Gleb, au fost multe lacrimi şi tristeţe în oraş, din cauza greutăţii păcatelor noastre şi a mulţimii nedreptăţilor noastre. Căci Dumnezeu a trimis pe păgâni asupra noastră, nu doară că el i-ar iubi, ci spre a ne pedepsi ca să ne facă să părăsim faptele noastre cele rele. De aceea, el ne pe-

depseşte prin invazii de păgâni, (căci ei sunt biciul lui Dumnezeu), pentru ca să ne cuminţim şi să părăsim căile cele rele. De aceea, Dumnezeu ne trimite necazuri în zile de sărbători, cum s'a întâmplat anul acesta; căci în ziua înălţării Domnului s'a ivit primul dezastru dela Trepol, iar al doilea s'a întâmplat în ziua sărbătorii sfinţilor Boris şi Bleb care este o nouă sărbătoare în Rusia. Cum spune profetul. «Voiu schimba sărbătorile voastre în lacrimi şi cântecele voastre în gemete». Căci numeroase lacrimi s'au vărsat în ţara noastră. Satele noastre şi oraşele noastre au fost pustiite şi noi a trebuit să fugim dinaintea vrăşmaşului. Căci astfel a zis profetul: «Voi veţi cădea înaintea duşmanilor voştri. Cei ce vă urăsc, vor înfrânge neruşinarea îngâmfării voastre şi tăria voastră va fi deşartă; sabia duşmanului vă va face să pieriţi. Ţara voastră va fi un deşert şi deşerta palatele voastre. Căci voi sunteţi răi şi ticăloşi şi eu în mânia mea peste măsură voiu merge împotriva voastră». Astfel vorbeşte Domnul Dumnezeul lui Israil. Aceşti fii răi ai lui Ismail au ars satele noastre şi şoproanele noastre şi cea mai mare parte din bisericile noastre. Nimeni să nu se mire, căci acolo unde sunt multe păcate, acolo şi pedeapsa este la fel. De aceea, ţările au fost supuse, de aceea mânia lui Dumnezeu s'a întins, deaceea pământul a fost pustiit; unii au fost duşi în robie, alţii au fost măcelăriţi, alţii expuşi răzbunării, suferind o moarte amară; alţii tremură privind victimele, alţii mor de foame şi de sete. Nu este decât o ameninţare şi decât o pedeapsă, poporul este lovit de răni nenumărate, de diferite necazuri, de chinuri grozave. Creştinii sunt legaţi şi călcaţi în picioare, expuşi la frig şi răniţi. Şi, ceea ce este mai grozav, mai înspăimântător, este că asupra poporului creştin a căzut această grozăvenie, acest dezastru, acest necaz. Este drept şi cuviincios ca noi să fim astfel pedepsiţi, pentru ca să credem în adevăr că aceasta este o pedeapsă. Noi am meritat să fim predaţi în mâinile unei naţii străine, naţiunei celei mai nelegiuite din lumea întreagă. Să spunem acum cu vocea tare: «Tu eşti drept, Doamne, şi judecăţile tale sunt drepte». Să spunem cu acel tâlhar: «Ceea ce ni s'a întâmplat este drept şi noi am primit preţul faptelor noastre». Să spunem cu Iov: «Ceeace a plăcut lui Dumnezeu s'a împlinit; numele lui Dumnezeu să fie în veci binecuvânta». Astfel cotropiţi de străini, chinuiţi de ei, să recunoaştem pe Domnul pe care noi l-am mâniat. Slăviţi de el, noi nu l-am slăvit. Cinstiţi, noi nu l-am cinstit. Consacraţi, noi n'am înţeles consacrarea noastră. Răscumpăraţi, noi nu i-am slujit bine. Născuţi, noi n'am cinstit pe părintele nostru. Noi am păcătuit şi noi suntem

pedesiți. Noi suferim pentru ceea ce noi am făcut; toate orașele, toate satele sunt pustiite. Noi cutreerăm câmpiile, unde păsteau odinioară hergheliile de cai, cirezile de oi și de boi; acum le vedem părăsite; câmpurile acoperite de iarbă au ajuns lăcașul fiarelor sălbatice. Cu toate acestea, noi ne punem nădejdea noastră în mila lui Dumnezeu, căci este un stăpân bun și plin de milă cel ce ne pedepsește. El nu s'a purtat cu noi potrivit cu nedreptățile noastre, el nu ne-a pedepsit după păcatele noastre. Astfel a crezut de cuviință acest bun stăpân să ne pedepsească, fără să ție socoteala de numeroasele noastre păcate. Aceasta a făcut-o Domnul. El a ridicat pe cei ce căzuseră, el a iertat pe Adam de fărădelegea sa, el ne-a dăruit o baie de curățenie, el și-a vărsat sângele pentru noi. Când ne-a văzut că trăim în nedreptate, el a deslănțuit în contra noastră acest război, această umilire, pentru ca, de voie, de nevoie, noi să găsim plină și întreagă mila în viața viitoare; căci sufletul pedepsit aci jos, va găsi în viața viitoare tot felul de milă și îndulcire a necazurilor, căci Domnul nu ne pedepsește de două ori. O, nestearsă dragoste a lui Dumnezeu pentru om, când ne vede întorcându-ne pocăiți spre el. O, ce nemărginită dragoste pentru noi! Cu voință noi am călcat poruncile lui și acum suferim siliți fără să o voim. Dar să știm să suferim cu voință. Unde mai înainte era întristare, acum totul este plin de lacrimi; unde a fost mai înainte suspine, acum pe toate căile nu sunt decât plânsete pentru cei omorîți de nelegiuiții Polovci. Aceștia pustiiră multe localități; în urmă ei veniră la Torcesk, luară pe locuitori prin foamete, așa că ei se predară dușmanilor. Polovcii după ce au cuprins orașul, i-au dat foc și și-au împărțit pe locuitori și i-au dus în corturile lor, pe la părinții lor și pe la rudele lor. Mulți creștini au fost prinși, chinuiți, înghețați de frig, copleșiți de foame, de sete și de mizerie, cu fața palidă, cu pielea înegrită, goi, ei merseră în țări străine, la popoare sălbatice, mergând desculți, având spini în picioarele lor. Ei își vorbeau unii altora prin lacrimi, zicând: «Eu sunt din această cetate» și un altul «eu sunt din acest sat». Astfel ei se întrebau unii pe alții prin lacrămi, spunându-și originea, suspinând și ridicându-și ochii spre cel Prea Inalt care cunoaște tainele viitorului.

Nimenea să nu îndrăznească să spună că Dumnezeu ne urăște, căci el pe nimenea nu iubește atâta ca pe noi. Cine l-a cinstit atâta, cât el ne-a slăvit și ne-a ridicat? Nimenea. De aceea, el și-a întors către noi mânia sa, cu atât mai mult, fiindcă noi am fost cinstiți mai mult decât ceilalți, că noi am săvârșt mai multe păcate decât toți

ceilalți; fiindcă noi, mai luminați decât alții și cunoscând voia Domnulu nostru, l-am disprețuit. Spre a ne îndrepta, noi sunt'em pedepsiți mai mult de cât alții. Pentru mine, păcătosul, eu supăr adesea pe Dumnezeu și, păcătuesc adesea și în toate zilele.

In acest an a murit Rostislav, fiul lui Mstislav, nepotul lui Iziaslav, la 1 Octomvrie, și a fost îngropat la 16 Novembrie în biserica Maicii Domnului, numită *a Dijmelor*.

LXXVII. *Pustiirile Polovcilor* (1094).

Anul 6602. Sviatopolk încheie pace cu Polovcii. Și a luat ca soție pe fiica lui Tugorkan, principele Polovcilor. In acest an, Oleg veni cu Polovcii din Tmutorakan la Cernigov. Vladimir se închise în cetate. Oleg veni sub zidurile cetății, arse împrejurimile, incendiă bisericile și mânăstirile. Vladimir încheiă pace cu Oleg și se duse să se stabilească în reședința tatălui său la Pereiaslavl și Oleg se duse în cetatea tatălui său. Polovcii începură să jefuiască împrejurul Cernigovului. Oleg nu-i împedică, căci chiar el îi chemase.

Astfel, pentru a treia oară, Oleg aduse pe păgâni în Rusia. Ierta-i-ar Dumnezeu acest păcat; căci pieriră mulți creștini, iar alții fură trimiși în robie, alții fură împrăștiați în țări străine. In acest an lăcustele năpădiră în țara rusească, la 26 August, mâncară toată iarba și multe bucate și nu s'a auzit niciodată vorbindu-se în Rusia de un astfel de flagel ca cel pe care noi l-am văzut cu ochii noștri, pentru păcatele noastre. In acest an muri episcopul din Vladimir Ștefan, la 27 April, la 6 ore din noapte. Inainte fusese egumen al mânăstirii Peșterilor.

LXXVIII. *Pustiirile Polovcilor. Itlar și Kytan* (1095).

Anul 6603. Polovcii merseră în contra Grecilor cu Devgenevici și pustiiră Grecia. Impăratul prinse pe Devgenevici și puse să-i crepe ochii. In acest an, Polovcii Itlar și Kytan veniră să găsească pe Vladimir ca să facă pace. Itlar se duse în cetatea Pereiaslavl și Kytan rămase în incinta întăriturilor cu armata sa. Vladimir dete lui Kytan pe fiul său Sviatoslav ca ostatic și Itlar rămase în cetate cu o drujină aleasă. In acest an, Slaviata venise de la Kiev la Vladimir din partea lui Sviatopolk pentru o anumită afacere. Și tovarășii lui Ratibor începură să complotezo cu principele Vladimir ca să piardă trupa lui Itlar. Vladimir însă se opunea la aceasta, spunând: «Cum

aş putea să fac aceasta, câtă vreme m'am legat cu ei prin jurământ. Drujina sa însă îi răspunse: «Principe, în aceasta nu este nici un păcat. Dumnezeu ni i-a pus în mâinile noastre. Pentru ce ei fac mereu jurăminte şi după aceea distrug ţara rusească şi varsă fără încetare sânge creştinesc?» Vladimir le dete ascultare şi chiar în acea noapte trimise pe Slaviata cu o mică drujină şi cu Torci în mijlocul întăriturilor. Ei liberară mai întâi pe Sviatoslav, apoi omorîră pe Kytan şi măcelăriră drujina. Era într'o Sâmbătă seara şi în această noapte Itlar se odihnea cu drujina sa în palatul lui Ratibor şi nu ştia ce s'a petrecut cu Kytan. A doua zi, Duminecă, la ceasul utreniei, Ratibor îşi înarmă ofiţerii şi porunci să se facă foc în sala de baie. Apoi Vladimir trimise pe servitorul său Biaidiuk la oamenii lui Itlar şi Biaidiuk le spuse: «Principele Vladimir vă cheamă zicând: «După ce vă veţi fi îmbrăcat în camera de baie şi veţi fi dejunat la Ratibor, să veniţi la mine». Şi Itlar zise: «Aşa să fie». Când intrară în cameră, îi încuie; apoi s'a suit pe coperiş şi făcură o deschizătură. Atunci Olbeg Ratiborici luă arcul, aruncă o săgeată şi lovi pe Itlar în inimă. Ei îi omorîră toată drujina. Astfel Itlar îşi sfârşi trist viaţa împreună cu drujina sa, în prima Duminecă din păresimi, la ora unu în 24 Februarie. Atunci Sviatopolk şi Vladimir trimiseră la Oleg, poruncindu-i să meargă cu ei în contra Polovcilor. Oleg promise să meargă şi porni, dar pe o altă cale. Sviatopolk şi Vladimir ajunseră la tabăra duşmanilor, o luară, prinseră animale şi cai, cămile şi servitori şi-i duseră în ţara lor. Şi începură să fie supăraţi pe Oleg, fiindcă nu venise cu ei în contra păgânilor. Şi Sviatopolk şi Vladimir trimiseră la Oleg să-i spună: «Tu n'ai venit cu noi împotriva duşmanilor, cari au pustiit ţara rusească, totuşi tu ai în mâinile tale pe fiul lui Itlar. Omoară-l sau predă-ni-l nouă, căci este duşmanul nostru şi duşmanul ţării noastre. Oleg nu-i ascultă şi o ură mare se iscă între ei.

In anul acesta Polovcii veniră împotriva Jurievului şi rămaseră toată vara în jurul cetăţii şi era să o cucerească. Sviatopolk îi hotărî să facă pace. Polovcii atunci trecură Rosul. Locuitorii din Juriev emigrară şi se duseră la Kiev. Sviatopolk ordonă să se zidească o cetate pe colina dela Vyteci [1]) o numi după numele său Sviatopolci şi porunci episcopului Marin de a se stabili aci cu locuitorii din Juriev, precum şi cu cei din Sakov [2]) şi din alte cetăţi.

2) *Vyteci*, o colină lângă Dnipru.

2) *Sakov*, oraş în regiunea Pereiaslavlului.

Polovcii arseră Jurievul părăsit. La sfârşitul acestui an, David Sviatoslavici se duse de la Novgorod la Smolensk. Locuitorii din Novgorod se duseră la Rostov să caute pe Mstislav, fiul lui Vladimir, îl găsiră şi îl duseră la Novgorod şi ziseră lui David: «Nu veni la noi». David, după ce a venit, s'a întors la Smolensk şi se stabili la Smolensk şi Mstislav se stabili la Novgorod. In acest timp Iziaslav, fiul lui Vladimir, veni dela Kursk [1]) la Murom. Locuitorii din Murom îl primiră ca principe şi el făcu prizonier pe posadnicul lui Oleg. In acest an, veniră locustele la 28 August şi acoperiră tot pământul. Era îngrozitor să te uiţi la ele. Ele se îndreptară spre miazănoapte mâncând ierburile şi meiurile.

LXXIX. *Noi invazii de Polovci. Polovcii înaintea Kievului.* (1096)

Anul 6604. Sviatopolk şi Vladimir trimiseră să i se spună lui Oleg: «Vino la Kiev; să ne sfătuim în privinţa ţării ruseşti în prezenţa episcopilor, egumenilor, ofiţerilor, părinţilor noştri, a oamenilor din cetate, pentru ca să fim în stare să apărăm Rusia în contra păgânilor. Oleg avu o idee nenorocită şi răspunse în termeni îngâmfaţi: «Nu se cade ca episcopii sau egumenii sau smerdea [2]) să mă judece». Şi nu voi să vină lângă fraţii săi, dând ascultare unor răi sfătuitori. Sviatopolk şi Vladimir îi ziseră: «Vezi, tu nu mergi cu noi în contra păgânilor, tu nu iai de loc parte la sfaturile noastre; dar ai intenţii urîte în contra noastră şi vreai să ajuţi pe păgâni; Dumnezeu însă va fi judecătorul nostru. Atunci Sviatopolk şi Vladimir merseră în contra lui Oleg la Cernigov. Oleg însă fugi din Cernigov, Sâmbătă la 3 Maiu. Sviatopolk şi Vladimir îl urmăriră. Oleg fugi la Starodub şi se închise aci. Sviatopolk şi Vladimir îl asediară în cetate. Asediaţii se apărară cu energie, totuşi cetatea fu luată prin asalt. Şi au fost mulţi răniţi de ambele părţi şi lupta fu crâncenă. Asediul durase treizeci şi trei de zile şi asediatorii începură să slăbească. Oleg ieşi din cetate cerând pace şi-i o acordară zicând: «Du-te şi găseşte pe fratele tău David şi veniţi la Kiev, unde este tronul părinţilor noştri şi al bunicilor noştri, căci Kievul este cea mai veche cetate din ţară. Acolo se cade să ne adunăm spre a face pace». Oleg promise că va face astfel şi sărutară crucea.

In cest timp Boniak veni cu Polovcii subt zidurile Kievului,

1) *Kursk*, oraş în centrul Rusiei, lângă fluviul Sem.

2) *Smerdea* erau ţăranii liberi.

într'o Duminecă seara şi pustiiră împrejurimile Kievului şi dete foc în Beresevoie, palatului principelui. In acelaşi timp, Kuria pustia cu Polovcii ţara dela Pereiaslavl şi arse Ustia [1]), la 24 Martie. Oleg ieşi din Starodub [2]) şi veni la Smolensk, dar locuitorii din Smolensk nu-l primiră ca principe şi se duse la Riazan [3]). Sviatopolk şi Vladimir veniră acasă. In aceeaşi lună Tugorkan, socrul lui Sviatopolk, merse în contra Pereiaslavlului, la 13 Maiu, se stabili înaintea oraşului şi locuitorii din Pereiaslavl se închiseră în cetate. Sviatopolk şi Vladimir merseră în contra lui din partea de dincoace de Dnipru şi ajunseră la Zarub [4]), trecură acolo fluviul şi Polovcii nu bănuiră sosirea lor, căci Dumnezeu ocrotea pe Ruşi. Şi odată orânduiţi în linie de bătaie, înaintară spre cetate. Locuitorii, văzându-i, se bucurară şi merseră înaintea lor, dar Polovcii se aşezară în linie de bătaie de cealaltă parte a Trubejei. Sviatopolk şi Vladimir trecură printr'un vad Trubeja şi se îndreptară spre Polovci. Vladimir voia tocmai să-şi aşeze drujina sa pentru luptă. Ei însă nu-l ascultară, ci dând pinteni cailor se repeziră în contra inimicilor. Polovcii văzând aceasta, fugiră şi soldaţii noştrii îi urmăriră şi-i omorîră. Dumnezeu ne-a scăpat în această zi dintr'o mare primejdie, la 19 Iulie. Străinii fură învinşi, principele lor Tugorkan ucis, împreună cu fiul său şi cu alţi principi. Mulţi dintre duşmanii noştri au căzut acolo. A doua zi a fost găsit Tugorkan ucis. Sviatopolk luă corpul socrului şi inimicului său, îl duse la Kiev şi-l îngropă în Berestovoie între şoseaua care duce la Berestovoie şi cea care duce la mânăstire.

La 20 din această lună, Vineri la ora unu, nelegiuitul şi râiosul Boniak, tâlharul, sosi pe ascuns şi apăru fără de veste sub zidurile Kievului cu Polovcii şi era cât pe aci să intre în cetate. Ei arseră împrejurimile oraşului, apoi se întoarseră împotriva mănăstirilor şi dădură foc mănăstirii Sfântului Ştefan şi satelor şi Germaneciului. Şi veniră până la mânăstirea Peşterilor unde noi ne odihneam în chiliile noastre după slujba de dimineaţă. Şi strigară împrejurul mănăstirii şi înfipseră două drapele înaintea porţilor mânăstirii, în vreme ce unii dintre noi fugeau din mănăstire şi alţii se ascundeau prin podurile bisericii. Fiii neleguiţi ai lui Ismail sparseră porţile mănăstirii şi pătrunseră în chilii, spărgând uşile şi luând tot

1) *Ustia*, localitate nu departe de Pereiaslavl.
2) *Starodub*, un oraş în ţara Cernigovului.
3) *Riazan*, cetate pe ţărmul fluviului Oka.
4) *Zarub*, oraş în dreapta Dniprului, în faţa revărsării Trubejei.

ce găseau în chilii. Apoi arseră casa Sfintei noastre ocrotitoare, a Maicii lui Dumnezeu, pătrunseră în biserică şi arseră porţile cari se găsesc spre miazăzi şi miazănoapte şi intrară în capelă, unde este mormântul lui Theodosie, luară icoanele, arseră uşile şi-şi bătură joc de Dumnezeu şi de credinţa noastră. Dumnezeu răbdă aceasta, căci păcatele lor şi nedreptăţile lor nu ajunseră la culme. Astfel ei ziceau: «Unde este Dumnezeul vostru? Să-i mântuiască şi să-i scape de noi!» Şi spuneau şi alte cărţi bătându-şi joc de sfintele icoane şi necinstindu-le şi neştiind că Dumnezeu pedepseşte pe slujitorii săi prin invazii şi războaie, pentru ca ei să se curăţe ca aurul prin proba focului. Căci creştinii, numai prin trecerea prin multe suferinţe şi nenorociri, ajung în împărăţia cerului şi aceşti păgâni defăimători au în această lume bucurie şi bogăţie şi în cealaltă lume, ei vor merge cu diavolul în foc şi în chinuri veşnice. Atunci ei arseră Krasnyi Dvor [1]), fundat de cucernicul principe Vsevlad pe muntele Vydobici [2]). Blestămaţii Polovci îl nimiciră cu totul prin foc. De aceea noi, imitând pe profetul David, strigăm: «Doamne Dumnezeule, fă-i asemenea unei roate, ca focul înaintea vântului care arde pădurile, urmăreşte-i în mânia ta; umple-le lor faţă de ruşine». Căci ei au jefuit şi au ars locaşul tău cel sfânt, precum mânăstirea Maicii tale şi şi relicviile slujitorilor tăi. Căci aceşti nelegiuiţi fii ai lui Ismail deslănţuiţi pentru pierderea creştinilor au omorît cu armele pe unii dintre fraţii noştri.

Ei au plecat din deşertul Etrivului [3]) ca să meargă spre răsărit şi miazăzi. Dela ei au venit patru seminţii: Torkmenii şi Pecinegii, Torcii şi Polovcii. Methodiu [4]) spune că dintre popoarele lor, opt au fugit când le-a bătut Gedeon, opt dintre aceste popoare au fugit în deşert şi patru au fost măcelărite. Alţii spun că ei sunt fiii lui Amon. Dar nu este aşa; căci fiii lui Moab sunt Khvalisii [5]) şi fiii lui Amon, sunt Bulgarii, totuşi Saracenii descind din Ismail, din Sara şi de aceea şi-au dat numele de Saraceni, ceea ce vrea să zică: noi suntem născuţi din Sara. Deci Khvalisii şi Bulgarii s'au născut din fiicele lui Loth, cari concepură cu părintele lor. De aceea rasa lor este necu-

1) *Krasnyi Dvor*, palatul roşiu din Kiev.
2) *Vydobici*, o colină lângă Kiev, pe Dnipru.
3) *Etriv*, un deşert de care vorbeşte Methodios din Patara.
4) *Methodios* din Patara, în Cilicia, autorul unei cărţi de oracole, trăia la sfârşitul sec. III-a d. Chr. vezi Migne, *Patrol. gr.* XVIII.
5) *Khavalisii*, probabil un popor turco-tatar, care a dispărut repede.

rată. Şi Ismail născu doisprezece fii, din cari provin Torkmenii [1]), Pecenegii, Torcii, Cumanii, adecă Polovcii, cari vin din stepă şi în urmă din aceste opt triburi vor ieşi la sfârşitul lumii oamenii necuraţi, cari sunt închişi în munte de Alexandru din Macedonia [2]).

LXXXI *Popoarele necurate.*

Vreau să vă povestesc ce am auzit, spunându-se acum patru ani. Giuriata Rogovici din Novgorod îmi povesti atunci cele ce urmează: Trimisesem pe servitorul meu la Pecerieni, un popor care plăteşte tribut Novgorodenilor. Servitorul meu se duse şi plecă în urmă la Jugrieni [3]). Jugrieni este numele unui popor cu o limbă străină care se mărgineşte cu Samoezii [4]) în ţinuturile Nordului. Jugrienii spuseră atunci servitorului meu: «Am fost martorii unei minuni extraordinare, de care nu mai auziserăm vorbindu-se. Sunt acum trei ani că s'a întâmplat această minune. Sunt nişte munţi cari împrejmuesc un golf de mare şi se înalţă până la cer. In acest munte se aud strigăte grozave, zgomot de voci de oameni cari oameni scobesc muntele pentru a ieşi şi în acest munte e tăiată o mică deschizătură şi ei vorbesc prin această deschizătură: Nu se poate înţelege limba lor, însă arată cu degetul fierul şi fac semne cu mâinile lor pentru ca să ceară fier. Şi când li se dă fier, un cuţit sau un topor, îţi dă în schimb blănuri. Este o potecă ce conduce la aceşti munţi, dar ea nu e practicabilă din cauza prăpăstiilor, a zăpezilor şi a pădurilor. De aceea, noi nici nu putem să ajungem la acest popor. De altfel el este departe spre Nord». Şi eu spunei lui Giuriata: «Aceştia sunt popoarele închise de Alexandru Macedon de care vorbeşte Methodiu din Patara: Alexandru Macedon veni în ţările Orientului pe ţărmul unei mări, în ţara numită ţara Soarelui şi văzu aci popoare necurate din rasa lui Japhet. Şi a văzut murdăria lor. Locuitorii mâncau: scârnăvii, ţânţari, muşte, pisici, şerpi. Ei nu îngropau cadavrele, ci le mâncau, ca şi fetuşii avortaţi, şi tot felul de animale necurate. Alexandru văzând aceasta se temu să nu se înmulţească şi să pângărească pământul. El îi alungă în ţările Nordului, spre munţii cei

1) *Torkmenii*, un popor turc, la Est de marea Caspică, înrudiţi de aproape cu Turcii, Pecenegii şi Polovcii.

2) Aci urmează *Învăţătura* lui Vladimir Monomachul.

3) *Jugrienii*, un popor de rasă finică în Nordestul Rusiei.

4) *Samoiezii*, un popor în Estul Rusiei.

înalţi; şi, din porunca lui Dumnezeu se ridicară munţii înalţi împrejurul lor nerămânând de cât o gaură de doispreze coţi. Apoi se ridică o poartă de aramă care fu căptuşită cu un metal ce nu se topeşte, pentru ca să nu poată nici să o ia nici să o arză; căci acest metal are însuşirea de a nu fi nici ars de foc, nici spart de fer. Deci, în ultimele zile, cele opt triburi ieşiră din deşertul Etrivului şi naţiunile murdare cari sunt în munţii Nordului ieşiră de aci din porunca lui Dumnezeu». Dar reviu la lucrurile de mai înainte, de cari am vorbit.

LXXXI. *Războaele civile.*

Deşi Oleg făgăduise să se ducă să găsească pe fratele său David la Smolensk şi să revie cu fratele său la Kiev spre a se întâlni împreună, el însă nu voi să facă aceasta, ci se duse la Smolensk şi strângându-şi o armată merse în contra Muromului. La Murom îşi avea reşedinţa atunci Iziaslav, fiul lui Vladimir. Când Iziaslav află că Oleg merge contra Muromului trimise să caute trupe la Suzdal şi Rostov, la Beloozero şi adună o armată numeroasă. Şi Oleg trimise soli la Iziaslav, spunându-i: «Du-te la Rostov, acolo este voloştea[1]) tatălui tău; această voloşte e a mea, şi vreau să mă stabilesc în ea şi să încheiu o înţelegere cu tatăl tău. Căci el m'a gonit din cetatea tatălui meu; ori tu nici aci nu vreai să-mi dai pâinea mea?» Iziaslav n'ascultă de aceste vorbe, bizuindu-se pe numeroasa sa armată. Oleg se întemeia pe dreptul său şi avea dreptate în această privinţă. Şi porni cu armata sa în contra cetăţii. Şi Iziaslav îşi orândui pe a sa în câmpia dinaintea cetăţii. Oleg se duse atunci în contra lui cu armata sa şi amândoi ajunseră faţă în faţă. Lupta a fost teribilă. Iziaslav, fiul lui Vladimir, nepotul lui Vsevlad pieri la 6 Septemvrie. Restul armatei fugi, unii în pădure alţii în cetate. Oleg intră înlăuntru şi fu recunoscut de locuitori ca principe. Au ridicat apoi corpul lui Iziaslav şi-l depuseră în mânăstirea Sfântului Mântuitor, de unde îl duseră la Novgorod şi-l îngropară în biserica Sfintei Sophii în partea stângă. Oleg după ce a cuprins cetatea, luă pe locuitorii din Rostov, din Beloozero şi din Suzdal ca prizonieri, îi legă în fiare şi merse în grabă în contra Suzdalului. Şi când ajunse înaintea cetăţii Suzdal, aceasta se predă. Oleg după ce a pacificat această cetate, băgă în închisoare pe câţiva locuitori, goni pe celilalţi şi le luă averile. Se duse apoi la Ros-

1) *Voloşte*, regiune administrativă.

tov şi locuitorii din Rostov îi se predară şi el cuprinse toată ţara dela Murom şi Rostov, stabili posadnici în cetăţi şi primi tributuri. Mstislav din Novgorod îi trimise soli, spunându-i: «Intoarce-te de la Suzdal la Murom şi nu te stabili în proprietatea altuia. Cât despre mine, eu voiu merge cu drujina mea să rog pe tatăl meu şi te voiu împăca cu el, deşi tu ai ucis pe fratele meu; aceasta nu e de mirare, fiindcă în războiu regii pier întocmai ca şi ceilalţi oameni». Oleg nu voi să auză aceste vorbe, ci se gândea să cuprindă cu puterea şi Novgorodul. Şi Oleg trimise pe fratele său Iaroslav cu avangarda şi el însuşi rămase în câmpia de la Rostov. Atunci Vstislav ţinu sfat cu locuitorii din Novgorod şi ei trimiseră înainte pe Dobrynia Raguilovici [1]) cu avangarda şi Dobrynia prinse mai întâi pe cei cari plăteau tribut lui Oleg. Jaroslav aflând că Dobrynia i-a făcut prizonieri (ei erau atunci la Medvedica[2]) cu avantgarda fugi chiar în această noapte la Oleg şi-i spuse că are să sosească Mstislav şi că avangărzile au fost prinse. El se duse atunci la Rostov şi Mstislav ajunse la Volga. Ii s'a spus că Oleg s'a întors la Rostov, el se luă după el. Oleg sosi atunci la Suzdal şi aflând că Mstislav îl urmăreşte, dete ordin să incendieze oraşul Suzdal. Şi nu rămase aci de cât clădirea mănăstirii Paşterilor şi biserica Sfântului Dimitrie pe care o dăruise Ephrem cu mai multe sate. Oleg fugi la Murom, Mstislav sosi la Suzdal, şi în vreme ce se găsea aci, trimise să roage pe Oleg să facă pace, spunându-i: «Eu sunt mai tînăr decât tine, trimite un sol să întâlnească pe tatăl meu, dă-mi înapoi drujina pe care mi-ai luat-o şi eu am să te ascult în toate». Şi Oleg trimise să-i spună aceasta, oferindu-i pacea din viclenie şi Mstislav să lasă să fie prins în capcană şi lasă să i se împrăştie drujina sa prin sate. Sosise săptămâna postului Sfântului Theodor şi se apropia Sâmbăta Sfântului Theodor. Pe când Mstislav era la masă, află că Oleg este la Kliazma; el sosise aci pe neaşteptate. Căci Mstislav având încredere în el nu pusese sentinele. Dar Dumnezeu ştie cum să păzească de curse pe credincioşii săi. Oleg se stabilise pe Kliazma [3]), socotind ca Mstislav temându-se de el, va fugi. Dar drujina lui Mstislav sosi chiar în acea zi şi ziua următoare soseră locuitorii dela Novgorod, dela Rostov şi Beloozero. Mstislav se aşeză înaintea oraşului, după ce şi-a orânduit armata în linie de bătaie. Dar, nici unul nici altul nu ataca, ci rămaseră patru zile unul în faţa celuilalt. Şi

1) *Dobrynia Raguilovici*, un voevod al principelui Mstislav.
2) *Medvedica*, afluent în stânga Volgii.
3) *Kliazma*, afluent al fluviului Oka.

Mstislav primi ştirea că tatăl său îi trimite pe fratele său Viaceslav cu Polovcii. Viaceslav sosi Joia ce urmează săptămâna postului sfântului Theodor şi Vineri Oleg începu să-şi orânduiască linia de bătaie înaintea oraşului. Mstislav merse în contra lui cu locuitorii din Roslov şi Novgorod. Şi Mstislav dădu drapelul lui Vladimir unui Polovc, numit Kunui [1]), îi dete infanteria şi-l aşeză la aripa dreaptă. Kunui atacă cu infanteria sa, după ce a desfăşurat drapelul lui Vladimir şi Oleg văzând steagul lui Vladimir se îngrozi. Spaima îl cuprinse şi pe el şi armata sa. Cele două armate se încinseră la luptă, Oleg împotriva lui Mstislav şi Jaroslav în contra lui Viaceslav. Mstislav trecu cu Novgorodeni Pejarul [2]) îi puse să descalece şi la Kolokşa s'a dat o luptă sângeroasă. Şi Mstislav începu să fie învingător. Oleg văzând că steagul lui Vladimir înaintează şi venea să-i cadă în spate, fugi îngrozit şi Mstislav ieşi biruitor. Oleg fugi la Murom şi închise pe Iaroslav la Murom apoi el însuşi se duse la Riazan. Mstislav sosi înaintea Muromului şi încheiă pace cu locuitorii din această cetate, apoi luând pe oamenii din Rostov şi Suzdal merse să urmărească pe Oleg la Riazan. Oleg atunci fugi din Riazan şi venind Mstislav, încheia pace cu locuitorii din Riazan şi a luat pe aceia dintre ai săi pe cari Oleg îi băgase în închisoare. Şi trimise să spună lui Oleg: «Nu fugi, ci trimite de roagă pe fraţii tăi să nu te despoaie de pământul rusesc şi eu voiu merge să rog pe tatăl meu pentru tine». Oleg promise că va face aceasta. Mstislav se întoarse atunci la Suzdal. De aci se duse la Novgorod, mulţumită rugăciunilor Sfântului episcop Nikita. Şi faptele se petrecură către sfârşitul anului 6604, pe la mijlocul indicaţiunii a patra.

LXXXII. *Istoria lui Vasilko* (1096—1097).

Anul 6605. Sviatopolk, Vladimir, David Igorovici şi Vasilko Rostislavici şi David Sviatoslavici şi fratele său Oleg se întâlniră la Liubeci spre a încheia pacea şi-şi ziseră: De ce să ruinăm ţara noastră rusească prin certele dintre noi. Polovcii pustiesc ţara în diferite chipuri şi se bucură văzându-ne luptând unii împotriva celorlalţi. Să ne unim dar acum ca un singur om şi să apărăm ţara rusească. Fie care să-şi păstreze moştenirea sa părintească: Sviatopolk Kievul în locul lui Iziaslav, Vladimir (Pereiaslavlul) în locul

1) *Kunui*, un Cuman.
2) *Pejar*, un râuleţ lângă Kolokşa, care era un afluent al Kliaznei.

lui Vsevlad, David şi Oleg partea lor în locul lui Sviatoslav şi, ca ceilalţi să păstreze de asemenea cetăţile pe cari Vsevlad li le-a dăruit. Vladimir a fost dat lui David, cât pentru fiii lui Rostislav, Premyşl a fost dăruit lui Volodar, Terebovlul [1]) lui Vasilko). Şi cu acestea se învoiră sărutând crucea. «Dacă vreunul, ziseră, se ridică împotriva altuia, vom fi cu toţii în contra lui şi de asemenea şi sfânta cruce». Şi ziseră cu toţii: «Crucea şi toată Rusia să fie în contra celui ce ar călca aceasta». Şi se îmbrăţişară şi se duseră pe acasă.

Şi Sviatopolok veni cu David la Kiev şi tot poporul s'a bucurat. Singur diavolul s'a întristat de această concordie. Şi Satana se vârî în inima unor oameni şi ei ziseră lui David, fiul lui Igor: «Vladimir s'a unit cu Vasilko în contra lui Sviatopolk şi contra ta». David aplecându-şi urechea la aceste vorbe mincinoase, începu să vorbească împotriva lui Vasilko, spunând lui Sviatopolk: «Cine a ucis pe fratele tău Jaropolk? Acum el face complot împotriva mea şi împotriva ta şi se uneşte cu Vladimir. Păzeşte-ţi capul». Sviatopolk fu turburat de aceasta, şi zise: «De este asta adevărat ori nu, eu nu ştiu». Sviatopolk neştiind ce era în realitate, zise lui David: «Dacă spui adevărul, Dumnezeu să te auză!» dacă grăeşti din pismă, Dumnezeu te va pedepsi». Sviatopolk se întristă de fratele său şi de sine şi începu să se gândească: Aceasta ar putea să fie deci adevărat ! Şi a crezut pe David. Astfel David înşelă pe Sviatopolk şi începură să facă planuri împotriva lui Vasilko. Şi niciVasilko nici Vladimir nu ştieau nimic de toate acestea. Şi David începu să spuie «Dacă noi nu punem mâna pe Vasilko, tu n'ai să mai rămâi principe la Kiev, nici eu la Vladimir». Şi Sviatopolk îi dete ascultare. Şi la 4 Noemvrie Vasilko veni şi se duse la Vydobyci, merse la mânăstire să roage pe Sfântul Mihail, luă masa şi-şi stabili tabăra la Rudica [2]). Când sosi seara, el întră în tabăra sa. A doua zi dimineaţa Sviatopolk veni la el şi-i spuse: «Nu pleca înainte de ziua mea». Vasilko refuză, zicând: «Nu te pot aştepta, are să fie războiu la mine acasă». Şi David îi trimise vorbă: «Nu pleca, frate, nu refuza unui frate mai mare ce-ţi cere». Vasilko n'a vrut să facă aceasta şi nici să-l asculte. Atunci David zise lui Sviatopolk: «Vezi tu, el nu ţine socoteală de tine, deşi este în mâinile tale. Dacă se duce acum în volostea sa, vei vedea dacă nu are să-ţi cuprinză cetăţile tale dela Turov şi dela Pinsk [3]) şi alte

1) *Terebovl,* un oraş în ţara Cervenilor, voevodatul Tarnopol.
2) *Rudica,* în apropiere de Kiev.
3) *Pinsk,* oraş lângă râul Pina.

cetăţi. Atunci ai să-ţi aduci aminte de vorbele mele. Pofteşte-l deci acum, prinde-l şi dă-l pe mâna mea». Sviatopolk îl ascultă, trimise să caute pe Vasilko şi să-i spună: «Fiindcă tu nu vreai să aştepţi până la ziua mea, vino acum să te îmbrăţişez şi ne vom întâlni amândoi cu David». Vasilko îi făgădui să vină, neştiind de cursa ce-i întindea David. Vasilko se urcă pe un cal şi plecă călare. Unul dintre servitori îi observă şi'i zise: «Principe nu pleca. Ei vor să te prindă». Vasilko nu-l ascultă, zicându-i «Cum să voiască ei să mă prindă? Ei au sărutat crucea cu mine zicând: «Dacă cineva se pune în contra altuia, toţi ceilalţi şi crucea sfântă vor fi împotriva lui». Spunând astfel, el face cruce şi zise: «Facă-se voia Domnului». Şi el veni în fruntea unei drujine mici la curtea principelui. Şi Sviatopolk ieşi înaintea lui şi întrară în odaie. David întră şi el şi se aşezară pe scaune. Sviatopolk începu să spuie: «Rămâi de ziua mea». Vasilko zise: «Nu pot rămânea, frate dragă. Am şi poruncit soldaţilor mei să plece». David stetea pe scaun fără să spună nimica. Şi Sviatopolk zise: «Atunci, dragă frate, stai la masă cu noi». Vasilko făgădui să stea. Sviatopolk zise: «Staţi pe scaun aci amândoi, eu mă duc şi voiu să văz de masă». Şi el plecă şi David rămase cu Vasilko. Şi Vasilko începu să vorbească cu David. Şi David, nici nu răspundea nici nu-l auzea. Căci îi era teamă şi viclenia lui îi apăsa pe inimă. David, după ce stătu pe scaun câteva momente, zise: «Unde e fratele meu ? I s'a spus: El este în vestibul». David se ridică şi'i zise: «Mă duc să-l caut, stai aci pe scaun, frate». David se sculă şi ieşi şi îndată ce ieşi închise pe Vasilko, la 5 Noembrie. I se puse cătuşi duble, şi-i aşezară sentinele în timpul nopţii. A doua zi Sviatopolk convocă pe boieri şi pe locuitorii din Kiev şi le aminti ceea ce David i-a spus: «Vasilko a ucis pe fratele tău şi el a complotat împotriva ta cu Vladimir şi vor să te omoare şi să-ţi ia cetăţile». Boierii şi poporul ziseră: «E treaba ta, principe, să veghezi asupra vieţii tale. Dacă David a spus adevărul, să fie pedepsit Vasilko; dacă David a mintit, el să fie pedepsit de Dumnezeu şi să răspundă înaintea lui Dumnezeu pentru minciuna sa». Egumenii aflară ce s'a petrecut şi începură să ceară lui Sviatopolk iertare pentru Vasilko. Şi Sviatopolk le zise: «David e cel ce a voit». David fiind informat de ceea ce se întâmpla, insistă să i se crepe ochii lui Vasilko. «Dacă tu nu faci aceasta şi dacă îi dai drumul, nici tu nici eu nu vom domni». Sviatopolk voia să-l libereze, dar David nu voia fiindcă se temea de el. Şi în acea noapte îl conduseră la Belgorod. Aceasta

este o mică cetate, la zece verste departe de Kiev. Il duseră legat într'o căruţă, îl scoborîră din căruţă şi-l băgară într'o mică colibă. După ce Vasilko fu aşezat jos, a văzut el nişte Torki ascuţindu-şi cuţitul şi a înţeles că vrea să-i crape ochii şi chemă pe Dumnezeu cu multe lacrimi şi cu gemete. Atunci sosiră trimişii lui Sviatopolk şi ai lui David Snovid Izecevici, şeful grajdurilor lui Sviatopolk şi Dumitru, şeful grajdurilor lui David şi începură să întindă un covor şi după ce l-a întins, prinseră pe Vasilko voind să-l trântească jos. Dar el se lupta cu putere şi nu fură în stare să-l culce. Intrară alţii, îl răsturnară jos, îl legară, luară o scândură dela sobă şi-i o puseră pe piept. Snovid şi Dumitru s'aşezară la picioarele sale, de cele două părţi şi nu puteau să-l ţină. Atunci intrară alţi doi oameni şi luară de la o sobă o a doua scândură, se aşezară deasupra ei şi o apăsară cu atâta putere că pieptul lui Vasilko trosni. Apoi apăru un Tork numit Berendi, cioban al lui Sviatopolk: el ţinea un cuţit şi voi să lovească ochiul lui Vasilko, dar nu isbuti şi-l răni în faţă. Vasilko poartă până în ziua de astăzi această rană. Apoi îi înfipse din nou cuţitul în ochiu şi-i smulse pupila, îl lovi în urmă în celălalt ochiu şi-i scoase şi cealaltă pupilă. Vasilko era ca mort. Il luară şi-l puseră pe un covor într'o căruţă, ca un cadavru, şi-l duseră la Vladimir. In timpul drumului se opriră după de trecură podul dela Zdvijden [1]) în târg, îi scoaseră lui Vasilko cămaşa plină de sânge şi o deteră femeei unui popă să o spele. După ce a spălat-o, i-a pus-o din nou, în vreme ce ei mâncau. Şi soţia popii plânse, căci el era ca un mort. El îi auzi sughiţurile şi întrebă: «Unde sunt eu?». Ii s'a spus «In cetatea Zdvijden». El ceru apă şi i s'a dat. A băut-o şi viaţa i-a revenit. Venindu-şi în simţiri îşi pipăi cămaşa şi zise: «De ce mi-aţi scos-o? Aş fi voit să mor şi să apar înaintea lui Dumnezeu în această cămaşe plină de sânge». După ce au isprăvit cu masa, plecară în grabă pe un ger mare. Căci pe atunci era luna Gruden [2]). In ziua a şasea ajunseră la Vladimir şi David veni cu ei, ca un vânător care a prins o pradă şi-l închise în palatul lui Vakei şi-l dete în paza a treizeci de oameni şi doi ofiţeri, Ulan şi Kolciko.

Vladimir când a aflat că lui Vasilko îi s'a crepat ochii, s'a îngrozit, plânse cu hohote şi zise: «Nu s'a săvârşit nici odată o faptă atât de urîtă în Rusia, nici în timpul strămoşilor noştri nici în timpul părinţilor noştri». Şi trimise numai decât să-i spună lui David şi

1) *Zdvijden*, un oraş între Kiev şi Vladimir.
2) *Gruden*, Noemvrie.

Oleg, cei doi fii ai lui Sviatoslav: «Veniţi la Gorodeţ spre a îndrepta nenorocirea ce s'a întâmplat în Rusia şi între noi cari suntem fraţi, fiindcă sabia a fost aruncată între noi. Dacă noi nu reparăm această faptă urîtă, un rău şi mai mare se va ivi între noi şi fratele va începe să ucidă pe fratele său, Rusia va pieri şi duşmanii noştri Polovcii vor veni să pună mâna pe noi». David şi Oleg auzind aceasta se întristară grozav şi plânseră, zicând: «Aşa ceva nu s'a mai întâmplat în familia noastră». Şi-şi strânseră numai decât armatele lor şi se duseră la Gorodec, în vreme ce Vladimir era cu armata sa într'o pădure. Atunci Vladimir, Oleg şi David trimiseră pe oamenii lor la Sviatopolk spunându-i: «De ce ai săvârşit tu această crimă în ţara rusească? De ce ai aruncat sabia în mijlocul nostru? De ce ai orbit pe fratele tău? Dacă ţi-a făcut vr'un rău, trebuia să-l acuzi înaintea noastră. După ce i-ai fi dovedit vina puteai să-l pedepseşti. Acum, spune-ne nouă pentru ce greşală l-ai maltratat astfel»? Sviatopolk zise: «David Igorovici mi-a spus: Vasilko a ucis pe fratele tău Iaropolk, el vrea să te ucidă şi pe tine şi să pue mâna pe oraşele tale, Turov, Pinsk, Berestie şi Pogorina, şi că a jurat, el şi Vladimir, că Vladimir are să se stabilească la Kiev şi Vasilko la Vladimir. Eu a trebuit, fără voia mea, să-mi apăr capul. De altfel, nu eu, ci David l-a orbit şi l-a luat la el». Atunci oamenii lui Vladimir, ai lui David şi ai lui Oleg îi ziseră: «Nu te desvinovăţi declarând că David l-a orbit. Nu într'un oraş de al lui David, ci în al tău a fost el lipsit de vedere». Cu aceste vorbe ei se despărţiră. A doua zi ei voiau, Vladimir, David şi Oleg să treacă Dniprul spre a se duce împotriva lui Sviatopolk şi Sviatopolk vru să fugă din Kiev. Locuitorii din Kiev nu-i dădură voie, ci trimiseră pe văduva lui Vsevlad şi pe metropolitul Nicolae la Vladimir cu vorba: «Noi te rugăm, principe, pe tine şi pe fraţii tăi, să nu pustiiţi ţara rusească. Căci, dacă voi vă apucaţi de faceţi război între voi, păgânii se vor bucura şi vor năvăli în această ţară cucerită prin munca şi vitejia părinţilor voştri şi a strămoşilor voştri. Apărând ţara rusească, ei au cucerit şi alte ţări şi voi voiţi acum să daţi de mal ţara rusească». Văduva lui Vsevlad şi metropolitul veniră la Vladimir, îl rugară şi-i împărtăşiră rugăciunea prin care locuitorii din Kiev se îndatorau să încheie pace spre a-şi apăra ţara rusească şi a face războiu cu păgânii. Vladimir auzind aceasta plânse şi zise: «E adevărat; părinţii şi strămoşii noştri au apărat ţara rusească şi noi, noi vrem să o ruinăm». Şi el primi favorabil rugăciunea princi-

2) *Pogorina*, o regiune lângă râul Goryn, afluent al Pripetului.

pesei, căci el o venera ca pe o mamă, din cauza tatălui său. Căci el fusese foarte iubit de tatăl său şi nici pe când era în vieaţă nici după moartea sa, el nu făcu nimic în contra voinţii sale. De aceea el ascultă pe principesa ca pe o mamă. El asculta pe mitropolit, căci el cinstea clerul şi nu-i refuză cererea. Vladimir era de fapt un principe uman. El iubea pe metropoliţi, pe episcopi şi pe egumeni. El iubea mai presus de toate pe călugări şi, când aceştia veneau să-l vază, le dădea să bea şi să mănânce ca la copii săi. Dacă vedea pe vr'unul că se îmbată sau că face vr'o necuviinţă, el nu-l osândea, ci-l lua cu dragoste şi-l mângâia. Dar să revenim la subiectul nostru.

Principesa după ce a fost la Vladimir, veni la Kiev şi arătă lui Sviatopolk şi locuitorilor din Kiev tot ce s'a zis şi că va fi pace. Şi începură să-şi trimeată unul altuia delegaţi şi se înţeleseră să spuie lui Sviatopolk: «Dacă este David care a făcut această nenorocire, tu Sviatopolk, mergi 'n contra lui, prinde-l şi goneşte-l». Sviatopolk se însărcină cu această afacere, sărutară crucea şi încheiară pace.

Dar, în vreme ce Vasilko era la Vladimir, în locul care am spus, în apropierea păresimilor, mă găseam şi eu acolo. Intr'o noapte principele David trimise să mă caute. Eu viu; drujina era aşezată în jurul său. Mă puse să şez şi-mi zise: «Vasilko a vorbit în această noapte lui Ulan şi lui Kolcia şi a zis: Aud că Sviatopolk şi Vladimir sunt pe cale să se ducă în contra lui David: Dacă David m'ar asculta, ar putea trimite un om la Vladimir spre a-l face să se întoarcă din drum, căci ştiu că a spus că ar părăsi expediţia. Du-te deci, cu aceşti doi oameni, Vasile, de găseşte pe Vasilko, omonimul tău, şi spune-i: «Dacă tu vreai să trimiţi unul din oamenii tăi şi dacă Vladimir se întoarce înapoi, îţi voiu da cetatea care vei vrea, Vsevoloj [1]), Şepol [2]) sauPeremil»[3]). Mă dusei deci să găsesc pe Vasilko şi raportai tot ce a spus David. El răspunse: «Eu n'am spus aceasta, dar am mare nădejde în Dumnezeu. Voiu trimite la Vladimir să-l rog să nu verse sânge din cauza mea. Un lucru mă miră: e că David îmi dă una din cetăţile sale. Cât despre Terebovl, ea îmi aparţine, acum şi în veci». Aceasta în adevăr s'a şi întâmplat, căci a fost pus de îndată în stăpânirea posesiunilor sale. Mie însă îmi zise: «Du-te, găseşte pe David şi spune-i să-mi expedieze pe Kulmei, vreau să-l trimit la Vladimir». David nu se învoi, ci mă trimise din nou, zicându-mi «Kulmei

1) *Vsevoloj*, oraş în Volynia.
2) *Şepol*, oraş în Volynia.
3) *Peremil*, oraş în Volynia.

nu e aci». Şi Vasilko îmi zise: «Stai un moment». El porunci servitorului său să iasă, se aşeză lângă mine şi-mi zise: «Aflu că David vrea să mă dea Leşilor. Nu s'a săturat el de sângele meu, mai vrea încă să se sature dându-mă lor? Eu am făcut Leşilor mult rău şi aveam gândul să le mai fac încă mai mult şi să răzbun ţara rusă. Dacă el mă dă în mâna Leşilor, eu n'am teamă de moarte. Dar îţi voiu spune adevărul: Dumnezeu va fi voit desigur să mă pedepsească de îngâmfarea mea. Când mi s'a adus vestea că Berendicii [1]), Pecenegii şi Torcii vin împotriva mea, mi-am zis în mine: Când vor sosi Berendicii, Pecenegii şi Torcii, voiu spune fratelui meu Volodar şi David: «Daţi-mi cei mai tineri soldaţi din drujina voastră şi voi înşiva, beţi şi veseliţi-vă». Şi mă mai gândeam încă. In timpul iernii voiu năvăli în ţara Leşilor şi până în timpul verii voiu lua în stăpânire ţara leşească şi voiu răzbuna Rusia. In urmă voiam să invadez în ţara Bulgarilor dela Dunăre şi să-i supun. In sfârşit aş fi rugat pe Sviatopolk şi Vladimir să mă lase să merg contra Polovcilor. Voiu merge, mă gândii eu, contra Polovcilor, să câştig glorie sau să-mi jertfesc vieaţa pentru ţara rusească. Eu nu aveam în minte nici un plan, nici contra lui Sviatopolk, nici contra lui David. Jur pe Dumnezeu şi pe judecata lui de sus, că nu m'am gândit de loc să fac vr'un rău fraţilor mei: dar, din cauza îngâmfării mele, Dumnezeu m'a umilit şi m'a înjosit».

Când sosi ziua de Paşti, David veni să cuprinză volostea lui Vasilko. Şi Volodar, fratele lui Vasilko, îl întâlni la Busk [2]) şi David nu îndrăzni să dea lupta cu Volodar, fratele lui Vasilko şi el se închise în Buck şi Volodar asedià această cetate. Şi Volodar începu să spună: «Tu ai făcut rău şi tu nu te căeşti; aminteşte-ţi câte crime ai săvârşit». David începu atunci să arunce vina asupra lui Sviatopolk, zicând: «Eu am făcut aceasta? A fost într'o cetate a mea? Eu însumi mă temeam să nu mă prinză şi să nu mă facă să păţesc la fel. Eu a trebuit să îndeplinesc ceea ce el a hotărît; căci eram în mâinilor lor». Volodar zise: «Dumnezeu numai ştie ce a fost. Acum, liberează pe fratele meu şi eu voiu încheia pace cu tine». David se bucură, trimise să caute pe Vasilko, îl dete în mâna fratelui său şi încheiă pace şi se duse fiecare în treaba sa. Vasilko se stabili la Terebovl şi David se întoarse la Vladimir. Când sosi primăvara Volodar şi Vasilko merseră împotriva lui David şi ajunseră înaintea cetăţii Vsevoloj şi David se închise în Vladimir. Ei asediară Vse-

1) *Berendicii*, popor nomad de rasă turcă, tributari Ruşilor. Ei dispar curând din istorie.
2) *Busk*, oraş în Volynia, voivodatul Tarnopol.

volojul, luară această cetate cu asalt şi-i deteră foc. Vasilko porunci să omoare pe locuitorii cari fugeau. El îşi satisfăcu răzbunarea sa asupra unor nevinovaţi şi vărsă sânge nevinovat. In urmă merse în contra Vladimirului. David se închise în Vladimir. Ei blocară cetatea şi trimiseră să spună locuitorilor din Vladimir: «Noi n'am venit în contra cetăţii voastre, nici contra voastră, ci contra duşmanilor Turiak, Lazăr şi Vasile, căci ei sunt cei cari au sfătuit pe David şi l-au pus să facă răul pe care l-au făcut. Dacă vreţi să vă bateţi pentru ei, noi suntem gata să ne batem, dacă nu, daţi-ne în mâini pe duşmanii noştri». Locuitorii auzind aceasta se adunară şi spuseră lui David: «Libereză-i pe aceşti oameni, noi nu ne batem pentru ei; noi putem să ne batem pentru tine, iar nu pentru ei». Dacă tu nu-i dai, noi vom deschide porţile cetăţii. Gândeşte-te atunci tu însuţi la scăparea ta». El a fost silit să-i predea. Dar atunci David zise: «Ei nu sunt aci», căci îi trimisese la Luck. Când ei au sosit la Luck, Turiak fugi la Kiev; Lazăr şi Vasile se întoarseră la Turiisk. Când poporul a aflat că ei erau la Turiisk [1]), începu să strige în contra lui David cu vorbele: «Predă pe cei ce îţi cere, altfel ne predăm noi». David trimise să caute pe Vasile şi Lazăr şi-i predă. S'a încheiat pacea, Duminecă, şi a doua zi dimineaţa, au fost spânzuraţi Vasile şi Lazăr. Oamenii lui Vasilko îi ciuruiră de săgeţi. Apoi ridicară asediul cetăţii. Aceasta a fost a doua răzbunare a lui Vasilko, răzbunare pe care rău a făcut că şi-a luat-o. Ar fi fost mai bine să lase aceasta în grija lui Dumnezeu; să lase în sarcina lui, cum zice profetul: «Eu mă voiu răzbuna faţă de inimici săi şi de cei cari mă urăsc». Căci el răzbună sângele fiilor săi şi face să cază răzbunarea sa asupra inimicilor şi asupra celor cari îl urăsc». Când asediatorii au plecat, el desfăcu pe cei spânzuraţi şi-i îngropă.

Sviatopolk, promiţând să gonească pe David, merse în contra Berestiei, la Leşi. Când David a aflat despre aceasta, se duse la Leşi să ceară ajutorul lui Vladislav. Leşii făgăduiră de a-l ajuta şi primiră dela el cinci zeci de grivne de aur zicând: «Vino cu noi la Berestie, căci Sviatopolk ne pofteşte la o întrevedere. Acolo te vom împăca cu Sviatopolk». David, ascultându-i, se duse la Berestie cu Vladislav. Sviatopolk era în cetate şi Leşii pe Bug. Sviatopolk se înţelegese cu Leşii şi le-a dat mari daruri pentru ca să-i dea în mână pe David. Şi Vladislav zise lui David: «Sviatoslav nu m'a ascultat, întoarce-te acasă». Şi David se duse la Vladimir. Şi Sviatopolk înţe-

1) *Turiisk*, cetate în Volynia.

legându-se cu Leşii se duse în contra Pinskului, trimiţând să-şi strângă armata. El înaintă până la Dorogobuj, unde îşi aşţepta armata sa. Apoi se duse în contra lui David până subt zidurile cetăţii; David se închise aci, aşteptând ajutorul Leşilor. Caci îi spuseseră: «Dacă principii ruşi vin în contra ta, noi vom veni în ajutorul tău». Şi ei îl înşelară, primind aur şi dela David şi dela Sviatopolk. Sviatopolk încunjură oraşul şi rămase înaintea lui timp de şapte săptămâni. David începu să-l roage: «Lasă-mă să ies din oraş». Sviatopolk consimţi la aceasta şi sărutară crucea. David ieşi din oraş şi se duse la Cerven. Sviatopolk intră în oraş, în Sâmbăta sfântă şi David fugi la Leşi. Sviatopolk, după ce a gonit pe David, se puse să facă planuri în contra lui Volodar şi Vasilko, spunând: «Aceasta este voloştea tatălui meu şi al fratelui meu». Şi porni în contra lor. Când Volodar şi Vasilko au auzit aceste vorbe, plecară şi ei în contra lui, luând cu ei crucea pe care o sărutase şi zisese: «Eu am venit în contra lui David, dar vroau să am pace şi prietenie cu voi». Şi Sviatopolk îşi călcă acest jurământ, bizuindu-se pe numărul trupelor sale. Şi se ciocniră în câmpia de la Rojna [1]). Când cele două partide se încăerară, Vasilko ridică crucea zicând: «Iată crucea pe care tu ai sărutat-o. Tu mi-ai răpit deja ochii, acum vreai să-mi răpeşti şi viaţa: crucea aceasta să fie între noi!». Şi lupta începu. Trupele se încăerară şi mulţi oameni evlavioşi văzură o cruce, care se ridica deasupra armatei lui Vasilko. Lupta a fost teribilă. Mulţi oameni căzură de ambele părţi. Sviatopolk văzând aprinderea luptei, fugi la Vladimir. Volodor şi Vasilko învingători se opriră zicând, «Ne ajunge, să stăm în fruntariile noastre». Şi nu mai merseră mai departe. Sviatopolk fugi la Vladimir. El avea cu el pe cei doi fii ai săi şi pe cei doi fii ai lui Iaropolk şi pe Sviatoşa [2]), fiul lui David Sviatoslavici şi restul drujinei sale. Sviatopolk stabili la Vladimir pe fiul său Mstislav pe care el îl avuse cu o concubină şi trimise pe Iaroslav în Ungaria spre a chema pe Unguri în contra lui Volodar şi el însuşi se duse la Kiev. Atunci Iaroslav, fiul lui Sviatopolk veni cu Ungurii. Cu el era regele Koloman [3]) şi doi episcopi şi se opriră lângă Premyşl, dealungul Viagrului [4]) şi Volodar se închise în cetate. Cam în acest timp, David sosi dela Leşi, îşi lăsă femea la Volodar şi se duse el însuşi la Polovci. Boniak îl întâlni. Atunci David se întoarse şi se duseră îm-

1) *Rojna*, o câmpie în Galiţia.
2) *Sviatoşa*, diminutiv dela Sviatoslav.
3) *Koloman*, regele Ungariei (1095—1114).
4) *Viagr*, afluent în dreapta Samului, azi Wiar.

preună în contra Ungurilor. In drumul lor ei se opriră să treacă noaptea. La miezul nopţii Boniak se sculă, părăsi armata şi se puse să urle ca un lup. Un lup îi răspunse şi mai mulţi lupi începură să urle. Boniak revine atunci şi zise lui David: Mâine vom învinge pe Unguri». A doua zi Boniac îşi orândui armata în linie de bătaie. David avea o sută de soldaţi, Boniak trei sute. El îi aşează în trei coloane şi plecă în contra Ungurilor. Şi în avangardă puse pe Altunopa [1]) cu cincizeci de oameni. Incredinţă steagul lui David şi-şi împărţi trupa sa în două părţi, punând cincizeci de oameni la fie care aripă. Ungurii se asezară în mai multe grupe. Ei erau în număr de 100.000. Altunopa atacă prima grupă şi după ce făcu un prim asalt se retrase dinaintea Ungurilor. Ungurii îl urmăriră şi în înaintarea lor depăşiră pe Boniak. Boniak atacă atunci pe Unguri dela spate. Altunopa se întoarse şi nu dădu voie şi Ungurilor să se întoarcă. Astfel el omorî un mare număr dintre ei. Şi Boniak îi măcelări pe Unguri prinzându-i întocmai ca un şoim care urmăreşte ciorile. Ungurii fugiră, mulţi se înecară în Viagr, alţii în San. Fugind dealungul Sanului, ei cădeau unul peste altul. Timp de două zile învingătorii îi urmăriră măcelărindu-i. Aci a fost omorît episcopul lor Kupan împreună cu mai mulţi boieri. Se spune că au pierit 40.000.

Iaroslav fugi la Leşi şi ajunse la Bereştie. David însă cuprinzând Suteiska [2]) şi Cervenul, sosi repede şi făcu prizonieri pe oamenii din Vladimir. Mstislav se închise în cetate cu o garnizoană, căci el avea cu el locuitori din Pinsk, din Berestie, din Vygoşev [3]). David înconjură cetatea şi o supuse la mai multe asalturi. Odată, el a înaintat până subt poarta cetăţii. Dar locuitorii aruncau săgeţi, cari cădeau mai dese ca ploaia. Mstislav în momentul când urcat pe ziduri se pregătea să tragă, fu atins de o săgeată printr'o ruptură a chirasei sale, subt subsuoară. L-au scos afară şi peste noapte muri. Moartea n'a fost făcută cunoscut trei zile, într'a patra s'a anunţat în adunare. Oamenii ziceau: «Uite a murit principele, dacă nu ne predăm, Sviatopolk ne va face să pierim cu toţii». Ei trimiseră să-i spue lui Sviatopolk: «Fiul tău e mort şi noi, noi suntem istoviţi de foame. Dacă tu nu vii, poporul se va preda, nemai putând suporta foamea».

1) *Altunopa*, principe al Cumanilor.
2) *Suteiska*, un oraş în apropiere de Cerven şi de Vladimir.
3) *Vygoşev*, oraş în Volynia.

Sviatopolk trimise pe Putiata [1]), voevodul său. Putiata sosi cu o armată la Luck, la Sviatoşa, fiul lui David. Şi oamenii lui David erau la Sviatoşa, Căci Sviatoşa jurase lui David: «Dacă Sviatopolk vine împotriva ta, ţi-o voiu spune». Sviatoşa însă n'a făcut aceasta, ci el puse mâna pe oamenii lui David şi merse chiar el în contra lui David. Sviatoşa şi Putiata sosiră la cinci August, pe când armata lui David asedia cetatea, şi David îşi făcea siesta; ei căzură asupra lor şi începură să-i masacreze. Asediaţii ieşiră din cetate şi începură să ucidă armata lui David. Şi David fugi împreună cu Mstislav, nepotul său. Sviatoşa şi Putiata luară cetatea şi stabiliră aci pe Vasile ca posadnic al lui Sviatopolk. Şi Sviatoşa se duse la Luck şi Putiata la Kiev. David fugi la Polovci şi Boniak îi însoţi. David şi Boniak merseră în contra lui Sviatoşa, la Luck, asediară pe Sviatoşa în cetate şi încheiară pace. Sviatoşa ieşi din cetate şi se duse să găsească pe tatăl său la Cernigov. David însă cuprinse Luckul, şi de aci se duse la Vladimir. Atunci posadnicul Basile fugi din cetate şi David cuprinse Vladimirul şi se stabili aci.

După doi ani, principii Sviatopolk, Vladimir, David şi Oleg ţinură o adunare şi invitară şi pe David Igorovici şi-i dădură nu Vladimirul, ci Dorogobujul, unde el şi muri, Sviatopolk cuprinse Vladimirul şi stabili aci pe fiul său Iaroslav.

LXXXIII. *Negocieri între principi* (1098—1100).

Anul 6606. Vladimir, David şi Oleg merseră în contra lui Sviatopolk. Ei se opriră la Gorodeţ şi încheiară pace, cum am spus în anul precedent. [In acest an Vladimir zidi o biserică de piatră în cinstea Sfintei Maici a lui Dumnezeu în palatul principelui la Pereiaslavl. In acest an Vladimir Monomachul [2]) funda o cetate pe Ostr [3]) (1098) [4])].

Anul 6607. Sviatopolk merse în contra lui David la Vladimir şi goni pe David, la Leşi. In acelaşi an Ungurii fură bătuţi la Peremyşl [In acest an apăru un semn deasupra Vladimirului în luna lui Aprilie. S'au văzut două cercuri şi în aceste două cercuri, ca doi sori

1) *Putiata*, voivodul lui Sviatopolk.
2) *Vladimir Monomachul*, fiul lui Vsevlad, fiul lui Iaroslav, mare principe de Kiev (1113—1125), născut la 1053.
3) *Ostr*, afluent al Desnei, guvern. Cernigov.
4) Acest pasagiu nu se găseşte în toate manuscrisele şi nici în traducerea lui Trautmann.

până la ora a şasea. Şi noaptea s'a văzut ca trei steaguri luminoase până la auroră [1]). In acest an Mstislav, fiul lui Sviatopolk, fu omorît la Vladimir la 12 Iunie (1099).

Anul 6608. Mstislav fugi de David pe mare, la 10 Iunie. Tot în acest an pacea fu încheiată între fraţii Sviatopolk, David, Vladimir şi Oleg la Uvetici [2]). La 30 aceeaşi lună, se adunară în această localitate fraţii Sviatopolk, David, Oleg, Vladimir; David Igorovici veni la ei şi le spuse: «De ce m'aţi făcut să viu? Iată-mă. Cui i-am făcut eu vr'un rău?». Şi Vladimir îi răspunse: «Tu ne-ai trimis să spunem: Fraţilor, eu vreau să viu şi să mă plâng de nedreptăţile ce mi s'au făcut. Iată-te. Tu eşti aşezat pe acelaşi covor, ca şi fraţii tăi: de ce nu te mai plângi? Cine din noi ţi-a făcut vr'un rău?». Şi David nu răspunse nimica. Toţi fraţii săi încălecară, şi Sviatopolk era călare cu drujina sa. David şi Oleg cu a lor, la o oare care distanţă unul de altul. Şi David Igorovici se ţinea la o parte. Ei nu-l lăsară lângă ei, dar se sfătuiră în privinţa lui fără de el. După ce s'au consfătuit, ei îşi trimiseră oamenii lor la David. Sviatopolk trimise pe Putiata, Vladimir pe Orgost şi Ratibor; David şi Oleg trimiseră pe Torcin. Trimişii sosiţi la David îi spuseră: «Iată ce spun fraţii tăi: noi nu voim să te lăsăm să şezi la Vladimir, fiindcă tu ai ridicat sabia în contra noastră, ceea ce până acum nu s'a mai întâmplat în ţara rusească. Cu toate acestea, noi nu te băgăm în închisoare, noi nu-ţi facem nici un rău, dar îţi îngăduim cele ce urmează: Du-te şi te stabileşte la Bujskii Ostrog [3]), un loc fortificat; Sviatopolk îţi dărueşte Duben [4]) şi Certoryisk [5]). Vladimir îţi dărueşte două sute de grivne, David şi Oleg două sute de grivne». In urmă, ei trimiseră soli la Volodar şi Vasilo: «Ia pe fratele tău Vasilko cu tine şi Peremyşl să vă aparţină ca voloste comună. Rămâneţi împreună, dacă aceasta vă convine, dacă nu, lasă aci pe Vasilko, noi îl vom întreţine aci; daţi-ne însă înapoi robii noştri şi pe supuşii noştri». Nici Volodar nici Vasilko nu primiră aceasta şi David se stabili la Busk [6]) şi în urmă Sviatoslav dete lui David Dorogobujul, unde muri şi Vladimirul îl dărui fiului său Iaroslav (1100).

1) Acest pasagiu nu se găseşte în toate manuscrisele şi nici în traducerea lui Trautmann.

2) *Uvetici*, localitate în regiunea Kievului.

3) *Bujskii Ostrog*, localitate lângă Bug.

4) *Duben*, oraş în Volynia, azi Dubno.

5) *Certoryisk*, oraş în Volynia.

6) *Busk*, oraş în Volynia.

LXXXIV. *Noui negocieri (1101).*

In anul 6609 muri Vseslav, principe de Polock, Miercuri la 14 Aprilie, la ceasul nouă din zi. In acelaşi an Iaroslav Iaropolkovici din Berestie declară războiu. Sviatopolk merse împotriva lui, îl surprinse în cetatea sa, îl prinse, îl puse în lanţuri şi-l duse la Kiev. Metropolitul şi egumenii interveniră pentru el şi dobândiră iertarea lui Sviatopolk. Il conduseră la mormântul sfinţilor Boris şi Gleb, îi scoaseră lanţurile şi-i dădură libertatea. In acest an, toţi fraţii Sviatopolk, Vladimir, David şi Oleg şi de asemenea Iaroslav se întruniră la Zolotcea [1]). Şi toţi principii Polovcilor trimiseră delegaţi la toţi aceşti fraţi spre a cere pace. Principii ruşi le răspunseră: «Dacă vreţi pace, să ne întâlnim la Sakov [2]). Şi Polovcii trimiseră soli şi reunirea avu loc la Sakov şi încheiară pace cu Polovcii şi primiră unii dela alţii obstatici, la 15 Septemvrie. Apoi se despărţiră. [In acest an Vladimir ridică o biserică catedrală în cinstea sfintei Maici a lui Dumnezeu la Smolensk (1101) [3])].

Anul 6610. Iaroslav, fiul lui Iaropolk fugi din Kiev la 1 Octombrie. La sfârşitul acestei luni Iaroslav, fiul lui Sviatopolk, atrase într'o cursă pe Iaroslav, fiul lui Iaropolk, îl prinse pe malurile Nurei [4]) şi-l aduse la tatăl său Sviatopolk; ei îl puseră în lanţuri. In acest an, la 20 Decemvrie, Mstislav fiul lui Vladimir, veni cu Novgorodenii. Căci Sviatopolk făcuse cu Vladimir o învoială în virtutea căreia Sviatopolk trebuia să ocupe Novgorodul şi să stabilească pe fiul său aci, iar Vladimir să stabilească pe fiul său la Vladimir. Mstislav veni la Kiev şi se adunară într'o adaie împreună şi oamenii lui Vladimir ziseră: «Iată că Vladimir a trimis pe fiul său aci şi locuitorii din Novgorod se găsesc aşezaţi acolo şi au să prinză pe fiul său şi să-l ducă la Novgorod, iar Mstislav să se ducă la Vladimir». Locuitorii din Novgorod, ziseră lui Sviatopolk: «Principe, noi am fost trimişi la tine şi ni s'a spus: Noi nu vrem nici pe Sviatopolk nici pe fiul său. Dacă fiul tău are două capete, trimite-ni-l. Voevodul ne-a dat pe acest principe şi noi l-am crescut ca pe principele nostru, iar tu, tu ne-ai părăsit». Sviatopolk avu o mare discuţie cu ei.

1) *Zolotcea*, un râu în faţa Kievului, afluent al Dniprului.

2) *Sakov*, oraş în regiunea Pereiaslavluluiá

3) Acest pasagiu nu se găseşte în toate manuscrisele şi nici în traducerea lui Trautmann.

4) *Nura*, afluent al Bugului.

Şi cum ei nu voiau să cedeze, ei luară pe Mstislav şi se duseră la Novgorod (1102).

In acest an apăru pe cer un semn, la 29 Ianuarie, timp de trei zile. S'a văzut un fel de aurora aprinsă la răsărit, la miază zi, la apus şi la miazănoapte şi a fost toată noaptea o lumină la fel cu cea de lună plină. Tot în acest an a fost un semn în lună, la 5 Februarie. La 7 din această lună, s'a văzut un semn în soare. El a fost înconjurat de trei curcubee. Şi erau şi alte curcubee unul în dosul celuilalt. Văzând aceste semne, credincioşii se rugară de Dumnezeu cu suspine şi cu lacrămi ca să le prefacă în prevestiri fericite. Căci printre semne, unele sunt socotite bune şi altele rele. Anul următor Dumnezeu insuflă un gând principilor ruşi. Ei se hotărîră să facă războiu Polovcilor şi să le invadeze ţara. Acest proiect s'a adus la îndeplinire cum vom arăta, în anul următor. In acest an muri Iaroslav, fiul lui Iaropolk, la 11 August. In acest an fiica lui Iaropolk Sbyslava se duse în Polonia să se mărite cu Boleslav, la 11 Novembrie. [In acest an lui Vladimir îi se născu un fiu care fu numit Andrei (1102)] [1]).

LXXXV. *Victoria asupra Polovcilor* (1103).

Anul 6611. Dumnezeu dete un gând bun principilor ruşi Sviatopolk şi Vladimir. Ei s'au adunat la Dolobsk [2]) ca să ţie sfat. Sviatopolk se aşeză cu drujina sa, Vladimir cu a sa în acelaşi cort. Şi drujina lui Sviatopolk începu să delibereze şi să grăiască astfel: «Primăvara nu e timpul bun de luptă, vom ruina pe smerzi şi câmpurile lor». Vladimir zise: Eu mă mir, o drujină, de a vă vedea cu atâta grije pentru caii, cu cari ţăranii ară. Cum nu vă gândiţi voi că îndată ce ţăranul va începe să are, Polovţul va sosi, îl va lovi cu săgeţile sale, îi va lua calul, va pătrunde în sate, îi va prinde femeea sa şi pe fiii săi, şi toate averile sale. Astfel voi aveţi teamă pentru cai şi nu aveţi teamă pentru însuşi ţăranul». Şi drujina lui Sviatopolk nu putu să-i răspundă nimic. Şi Sviatopolk zise: «Frate, eu sunt gata» şi se sculă şi Vladimir şi zise: «Frate, tu aduci Rusiei un mare serviciu». Şi trimiseră să spună lui Oleg şi David: Veniţi cu noi în contra Polovcilor; noi sau vom trăi sau vom muri», David îi ascultă. Oleg nu

1) Acest pasagiu nu se găseşte în toate manuscrisele, nici în traducerea lui Trautmann.

2) *Dolobsk*, o localitate pe malul Dniprului.

voi, ci se scuză zicând: «Eu nu sunt prea bine». Vladimir îmbrăţişă pe fratele său şi se duse la Pereiaslavl. Şi cu el Sviatopolk şi David Sviatoslavici şi David Vseslavici şi Mstislav, nepotul lui Igor şi Viaceslav Iaropolkovici şi Iaropolk Vladimirovici. Ei plecară şi călări şi cu corabiile. Ajunseră mai jos de Cataractele Dniprului şi se opriră în locurile joase de lângă insula Chortica [1]). Se urcară pe cai, infanteriştii ieşiră din corabii şi merseră timp de patru zile, şi ajunseră la Suten [2]). Polovcii auzind de sosirea Ruşilor se adunară în mare număr şi ţinură sfat. Urusoba [3]) zise: Să cerem pace Ruşilor, căci ei se vor bate cu îndârjire în contra noastră, fiindcă noi am adus mult rău ţării ruseşti. Cei mai tineri ziseră lui Urusoba: «Dacă tu ai teamă de Ruşi, noi nu ne temem: noi îi vom bate, vom merge în ţara lor şi le vom cuprinde cetăţile. Cine îi va scăpa de noi?». Principii ruşi şi toată armata făceau rugăciuni lui Dumnezeu şi prea curatei Maicii sale. Unii ofereau kutia [4]), alţii pomană săracilor, alţii daruri mânăstirilor. Şi pe când se rugau astfel, Polovcii porniră împotriva lor. Ei puseră în capul avangardei lor pe Altunopa care era renumit pentru vitejia sa.

Principii ruşi trimiseră şi ei avangarda lor. Ea surprinse avangarda lui Altunopa, dădu buzna peste el şi îl ucise şi pe el şi pe ai săi. Nimeni dintre cei cari erau cu el nu scăpă, ci toţi au fost măcelăriţi. Trupele Polovcilor sosiră acum dese ca arborii din pădure, încât nu se putea să-i cuprinzi dintr'o privire. Ruşii merseră în contra lor. Şi marele Dumnezeu bagă o mare groază în sufletul Polovcilor. Ei fură cuprinşi de spaimă şi de cutremur în faţa trupelor ruseşti, şi înaintau încet şi chiar caii lor nu mai aveau iuţeală în picioarele lor. Ai noştrii însă, călăreţi şi pedestraşi, se repeziră asupra lor cu înfocare. Polovcii văzând entusiasmul Ruşilor împotriva lor înainte chiar de a se fi încăerat, o luară la fugă din faţa trupelor ruseşti. Soldaţii noştrii îi urmăriră şi-i măcelăriră. Era la 4 Aprilie, când Dumnezeu trimise această izbândă credincioşilor principi ruşi, şi tuturor creştinilor şi a adus duşmanilor această mare înfrângere. In această luptă periră douăzeci de principi: Urusoba, Kocii, Arslanopa, Kitanopa, Kuman, Asup, Kurtyk, Cenegrepa, Surbar şi alţii. Beldiuz fu făcut prizonier. In urmă fraţii se repausară după victorie. Pe Beldiuz

1) *Chortica*, o insulă în Dnipru, în faţa râului Chortiţa.

2) *Suten*, localitate necindentificată, în regiunea Cumanilor.

3) *Urusoba*. Compară numele cu cel de *Thonusoba* al unui duce peceneg, la Anonymus. *Izv. Ist. Rom.* I, p. 70.

4) *Kutia*, adecă colaci, pomană pentru sufletele celor morţi.

îl conduseră la Sviatopolk. El începu să ofere pentru libertatea sa aur, argint, cai şi vite. Sviatopolk însă îl trimise la Vladimir. Când sosi, Vladimir îi zise: «Voi sunteţi pedepsiţi pentru nelegiuirea voastră, căci voi aţi jurat adesea şi cu toate acestea aţi făcut războiu în Rusia. Dece n'ai învăţat tu pe fiii tăi şi pe familia ta să nu calce jurămintele? De ce aţi vărsat voi sânge creştinesc? Acest sânge să cază asupra capului tău». Şi porunci să-l omoare şi-l tăiară în bucăţi. Apoi toţi fraţii se adunară şi Vladimir zise: «Iată ziua ce ne-a dat-o Domnul. Trebuie să ne bucurăm şi să ne veselim într'însa, căci Domnul ne-a scăpat de duşmanii noştri: el i-a umilit, a zdrobit capul şerpilor şi prada lor a dat-o ca hrană poporului rus». In adevăr ei luară atunci oile, boii, caii, cămilele, corturile cu uneltele şi cu sclavii. Ei luară ca prizonieri pe Pecenegi şi Torci cu corturile lor. Şi se întoarseră în Rudia cu o bogată pradă şi cu o mare victorie (1103).

In anul acesta veniră lăcustele la 1 August. La 18 August din această lună Sviatopolk se duse să reclădească cetatea Juriev pe care o arseră Polovcii. In acest an Jaroslav se bătu cu Mordvinii, la 4 Martie şi Jaroslav a fost învins.

LXXXVI. *Diferite evenimente* (1104—1107).

Anul 6612. Fiica lui Volodar a fost dusă la Constantinopol la 20 Iulie, unde s'a măritat cu fiul împăratului Alexios [1]). Tot în acest an, Predslava, fiica lui Sviatopolk a fost dată în căsătorie fiului regelui Ungariei, la 21 August. In acest an metropolitul Nicephor veni în Rusia la 6 Decemvrie. La 13 din aceeaşi lună muri Viaceslav, fiul lui Jaropolk. La 18 din aceeaşi lună metropolitul Nikephor fu instalat în scaunul său. La sfârşitul acestui an, Sviatopolk trimise pe Putiata şi Vladimir trimise pe fiul său Iaropolk, în contra Minskului, şi Oleg însuşi se duse împotriva lui Gleb, după ce a prins pe David Vseslavici, şi sau întors înapoi fără să fi făcut vr'o ispravă. Lui Vladimir îi se născu un fiu pe care l-a numit Briacislav. In acest an a fost un semn pe cer. Soarele a fost înconjurat de un cerc, şi în centrul cercului era o cruce şi în centrul acestei cruci era soarele. In afară de cerc, de cele două părţi, doi sori, şi peste soare, la o parte de cerc, un curcubeu, ale cărui coarne erau spre Nord. Un semn la fel a fost în lună la 4, 5 şi 6 Februarie. Acest semn a fost în soare timp de trei zile, şi timp de trei nopţi în lună (1004).

1) *Alexios* Komnenos, împărat în Byzanţ (1081—1118).

Anul 6613. [Acoperişul Sfântului Andrei se prăbuşi] [1]). Metropolitul stabili pe Amphiloc episcop la Vladimir, la 27 August. Tot în acest an, la 12 Noembrie, stabili pe Lazăr la Pereiaslavl şi stabili pe Mina la Polock, la 18 Decemvrie. [In acest an o stea cu coadă se arătă la apus şi a stat o lună. In acest an Boniak se duse iarna la Zaruba, bătu pe Torci şi pe Berendici (1105)] [1]).

Anul 6614. Polovcii pustiiră ţinutul din jurul Zareciskului [2]) şi Sviatopolk trimise în contra lor pe Ioan şi pe Ivan Zachariici, Chazarii, şi ei respinseră pe Polovci dincolo de Dunăre, şi le-au luat prăzi. In acest an muri Ioan, un bătrân venerabil care trăise într'o frumoasă bătrâneţe, de nouăzeci de ani. Trăind după legea Domnului, era dintre cei mai drepţi. Eu am învăţat dela el multe lucruri, şi le am însemnat în aceste anale. Căci era un om virtuos, afabil, modest şi care se abţinea de la toate. Mormântul său se vede şi azi în mânăstirea Peşterilor, într'o capelă, unde corpul său a fost depus la 24 Iunie. In acest an Eupraxia, fiica lui Vsevlad, se făcu călugăriţă la 6 Decembrie. [In acest an a fost în luna lui August o întunecime de soare] [1]). In acest an Izbygnev fugi la Sviatopolk (1106). In acest an Sviatopolk, fiul lui David, nepotul lui Sviatoslav se făcu călugăr la 17 Februarie. In acest an Semgallii învinseră pe toţi fiii lui Vseslav şi omorîră nouă mii de soldaţi din drujina lor (1107).

LXXXVII. *Victoria asupra Polovcilor. Tratate, căsătorii* (1107).

Anul 6615. Anul întâi al indicaţiunii, al patrulea an din ciclul lunar şi al optulea din ciclul solar. In acest an muri principesa, soţia lui Vladimir, la 7 Mai. Tot în această lună, Boniak făcu o expediţie şi luă ca pradă cai dela Pereiaslavl. In acest an Boniak şi Şarukan, bătrânul, şi mai mulţi alţi principi, veniră să asedieze Lubenul [3]). Dar Sviatopolk, Vladimir, Oleg, Sviatoslav, Mstislav, Viaceslav, Iaropolk merseră în contra Polovcilor, la Luben. La şase ore sara trecură printr'un vad peste Sula şi începură să-i atace strigând împotriva lor. Polovcii se înspăimântară şi în groaza lor, nu putură nici măcar să-şi desfăşoare steagurile, ci fugiră, unii agăţându-se de caii lor, alţii pe jos. Soldaţii noştri începură să-i urmărească şi să-i omoare; luară pe unii şi urmăriră pe alţii până la râul

1) Această frază nu se găseşte în toate manuscrisele şi nici în traducerea lui Trautmann.

2) *Zarecisk*, oraş în Volynia.

3) *Luben*, oraş pe malul drept al râului Sula.

Khorol [1]). Aci uciseră pe Taz, fratele lui Boniak şi prinseră pe Sugr şi pe fratele său, Şarukan însă scăpă cu greutate şi şi-au părăsit tabăra pe care au cuprins-o soldaţii ruşi, cari se întoarseră apoi acasă victorioşi. Sviatopolk se înapoiă atunci la mânăstirea Peşterilor, în ziua adormirii Maicii Domnului, la ora utreniei. Şi fraţii îl îmbrăţişară cu mare bucurie, fiindcă duşmanii noştri fuseseră învinşi prin rugăciunile Sfintei Maici a lui Dumnezeu şi a Sfântului nostru părinte Theodosie. Căci Sviatopolk avea acest obiceiu. Când pleca la războiu, sau în vr'o călătorie, el îngenunchia mai întâi la mormântul lui Theodosie, primea binecuvântarea egumenului, se ruga şi apoi pornea (1107).

In acest an muri principesa mamă a lui Sviatopolk, la 4 Ianuarie. In acelaşi an şi în aceeaşi lună Vladimir, David şi Oleg merseră să găsească pe cei doi Aiepa şi încheiară pace. Şi la 12 Ianuarie Vladimir căsători pe fiul său Gheorghe cu fiica lui Aiepa, nepoata lui Osen şi Oleg îşi căsători pe fiul său cu fiica lui Aiepa Girgen.

La 5 Februarie a fost un cutremur de pământ noaptea înainte de aurora.

LXXXVIII. *Theodosie înscris în synodic. Diferite întâmplări.*

Anul 6616. Bisericii Sfântului Mihail cu cupola de aur i s'a pus temelia de principele Sviatopolk la 11 Iulie şi s'a terminat sufrageria mânăstirii Peşterilor, Theoctist fiind egumen; el o zidi din ordinul lui Gleb şi cu cheltuiala sa. In acest an s'a revărsat apa din Dnipru, din Desna şi din Pripet. In acest an Dumnezeu a dat o inspiraţie lui Theoctist, egumenul mânăstirii Peşterilor şi el i-o insuflă lui Sviatopolk, că anume ar trebui înscris Theodosie în synodic, sub cuvânt că aceasta ar plăcea lui Dumnezeu. Sviatopolk se bucură de această idee şi făgădui să facă aşa [îndată ce ar cunoaşte vieaţa lui Theodosie. Sviatopolk studiă deci vieaţa lui Theodosie][2]) şi porunci Metropolitului şi tuturor episcopilor să fie înscris în synodic [3]). Toţi episcopii îl înscriseră cu bucurie şi declarară că-l vor aminti în toate sinoadele lor. In acest an muri Catherina, fiica lui Vsevlad, la 11 Iulie. In acest an fu terminată cupola bisericii sfintei Maici a lui

1) *Khorol*, un râu în regiunea Pereiaslavl.

2) Fraza aceasta nu se găseşte în toate manuscrisele şi nici în traducerea lui Trautmann.

3) *Synodic*, este pomelnicul celor ce trebuiau amintiţi în slujbele religioase.

Dumnezeu la Klov [1]), biserică fundată de episcopul Ştefan, care a fost mai înainte egumenul mânăstirii Peşterilor.

Anul 6617. Eupraxia, fiica lui Vseslav muri la 10 Iulie. A fost înmormântată în mânăstirea Peşterilor, aproape de poarta dela miazăzi. In acest loc se ridică peste ea o capelă, unde-i repauzează astăzi corpul. Tot în acest an la 2 Decembre Dumitru, fiul lui Ivor, cuceri corturile Polovcilor pe Don. A luat o mie. Vladimir îi trimisese (1109).

LXXXIX. *Infrângerea Polovcilor. Digresie asupra îngerilor* (1110).

Anul 6618. In timpul primăverii Sviatopolk, Vladimir şi David merseră împotriva Polovcilor, ajunseră până la râul Voin şi se întoarseră.

[In acest an Polovcii veniră şi făcură războiu în jurul Pereiaslavlului. In acest an Polovcii întorcându-se acasă, cuprinseră mai multe sate] [2]).

In acest an a fost o arătare în mânăstirea Peşterilor, la 11 Februarie. O coloană de foc se înalţă dela pământ până la cer. Fulgere luminară tot pământul şi cerul; a tunat la ora unu din noapte şi toată lumea a văzut aceasta. Această coloană se ridică la început deasupra sufrageriei de piatră aşa că crucea nu se mai vedea. Apoi coloana, după ce s'a oprit un moment, se ridică deasupra bisericii şi se duse să se aşeze deasupra mormântului lui Theodosie. In urmă ea se înalţă în aer ca şi când s'ar îndrepta spre răsărit şi dispăru. Nu era o coloană de foc, ci o arătare de înger. Căci îngerii se arată sub chipul unei coloane de foc, sau al unei flacări, cum spune David: «El face îngerii săi ca duhuri şi servitorii săi, ca foc care arde». Ei sunt trimişi din porunca lui Dumnezeu acolo unde vrea Domnul şi creatorul tuturor lucrurilor; căci îngerul vine în locurile binecuvântate, în casele de rugăciune şi acolo el îşi arată puterea, sub forma unei coloane, a unei flacări, sau subt altă formă accesibilă omului. Căci omul nu poate să vază figura îngerilor, după cum nici marele Moise nu putu să vază figura îngerului. Căci era o coloană de nori aceea care îl conducea, ziua, şi o coloană de foc noaptea. Dar, nu era o coloană aceea care conducea pe Evrei, ci un înger care mergea înaintea lor noaptea şi

1) *Klov*, o colină aproape de Kiev.

2) Acest pasagiu nu se găseşte în toate manuscrisele şi nici în traducerea lui Trautmann.

ziua. Arătarea anunța ceea ce trebuia să se întâmple și aceea se și întâmpla. Și anul următor, n'a fost un înger care conduse pe Evrei în contra străinilor și a dușmanilor? Cum s'a spus: «Un înger va merge înaintea ta», și încă: «Ingerul va fi cu tine» [1]). Cum spune profetul David: «El poruncește îngerilor să vegheze asupra ta». Iată ce scrie prea înțeleptul Epiphan: Fiecărei creaturi îi s'a dat un înger, un înger norilor, ceții, zăpezilor, grindinilor, ghețurilor, buhuiturilor, tunetelor, iernelor, căldurilor, toamnelor, primăverilor, verilor. Ori ce spirit are creatura sa pe pământ sau în abisurile misterioase. Ascunse subt pământ și în umbrele infernului și în abisuri, ele erau odinioară la suprafața pământului și ele sunt cele ce fac umbră, sară și noapte, și lumină și ziuă. Ori ce creatură are un înger. Un înger a fost dat fie cărui ținut spre a veghea asupra lui, chiar dacă ar fi fost ocupat de păgâni. Dacă mânia lui Dumnezeu se ridică în contra unei țări, el ordonă îngerului acestei țări de a se pune în războiu contra altei țări. Și îngerul țării nu se opune poruncii lui Dumnezeu. Aceasta s'a întâmplat la noi. Dumnezeu a trimis în contra noastră, pentru păcatele noastre, pe dușmanii noștri păgâni și ei ne-au învins din porunca lui Dumnezeu. Dacă cineva pretinde că nu sunt îngeri la păgâni, n'are decât să vază cum Alexandru din Macedonia, după ce și-a reunit armata sa și a mers în contra lui Darius, a bătut toate țările din răsărit și din apus, a bătut pe Egipteni, a bătut pe Aram și a ajuns până la insulele marii. Și a hotărît să pună mâna pe Ierusalim și să bată pe Evrei, fiindcă trăiseră în pace cu Darius și el merse în contra lor cu întreaga armată și-și stabili tabăra și se odihni. Când veni noaptea, el era culcat în patul său sub cort. Deschizând ochii, el văzu un om în picioare de asupra sa, cu o sabie goală în mână și această sabie ardea ca un fulger și el o agita de asupra capului regelui. Și regele avu o mare teamă și zise: «Doamne, nu mă face să pier!». Și îngerul îi zise: «Dumnezeu m'a trimis ca să umilesc înaintea ta pe regii cei mari și multe popoare. Eu merg deci înaintea ta și te ajut; dar acum să știi că vei muri, fiindcă ai hotărît să cucerești Ierusalimul, să faci rău preoților și poporului lui Dumnezeu». Și regele zise: «Te rog, Doamne, iartă acum păcatele servitorului tău. Dacă aceasta nu-ți place, mă voiu întoarce acasă». Și îngerul îi zise: «Nu te teme, du-te la Ierusalim și vei vedea la Ierusalim un om, care samănă cu mine; cazi cu fața la pământ, înghenunchează înaintea acestui om și fă tot ce-ți va spune și nu

1) Aci se termină, după unele manuscrise, cronica lui Nestor.

călca poruncile sale; căci în ziua când le vei călca, vei muri». Regele se sculă, se duse la Ierusalim și după ce a intrat aci, întrebă pe preoți ,dacă trebuie să meargă împotriva lui Darius. Ei îi arătară cărțile profetului Daniel și-i spuseră: «Tu ești berbecele și el este mielul, tu-l vei distruge și-i vei prăpădi împărăția». Alexandru n'a fost condus de înger? N'a învins el pe toți păgânii și pe toți Grecii adoratori de idoli?

Astfel acești păgâni au fost aruncați asupra noastră pentru păcatele noastre. Să se știe deci, că la creștini, nu este numai un singur înger, dar atâția îngeri, câți oameni botezați sunt, mai ales la principii noștri evlavioși. Ei nu pot să se opună voinței divine, ci ei roagă pe Dumnezeu cu căldură pentru creștini. Ceea ce s'a și întâmplat, grație rugăciunilor sfintei Maici a Domnului, și a Sfinților îngeri. Dumnezeu are milă de noi, el ni-a trimis îngerii săi în ajutorul principilor ruși contra păgânilor. Căci astfel a zis el lui Moise: «Ingerul meu va merge înaintea feții tale», așa precum l-am văzut. Iar acest semn s'a arătat la 11 Februarie.

XC. *Expediții̦uni în contra Polovcilor.* (1111).

Anul 6619. Dumnezeu dete o inspirație lui Vladimir și el începu să grăiască fratelui său Sviatopolk, îndemnându-l să meargă în primăvară în contra păgânilor. Sviatopolk transmise drujinei sale cuvântul lui Vladimir. Ei îi spuseră: «Nu este încă timpul de a smulge pe țăran de pe câmpul său». Sviatopolk trimise să spună lui Vladimir: «Ar fi bine să ne întâlnim și să ne înțelegem cu drujina». Trimișii lui Sviatopolk se duseră la Vladimir și-i repetară vorbele lui Sviatopolk. Vladimir veni deci, se întâlniră la Dolobsk și se așezară în același cort; Sviatopolk cu drujina sa și Vladimir cu drujina sa. Și după ce s'a făcut liniște Vladimir zise: «Frate, tu ești mai mare: începe să spui cea ce trebuie noi să facem pentru țara rusească». Sviatopolk replică: «Frate, începe». Și Vladimir zise : «Dacă eu vorbesc, drujina ta și a mea au să spună că eu ruinez pe țărani și câmpurile lor. Dar, ceea ce mă miră, frate, este că voi regretați pentru țărani și pentru caii lor și nu vă gândiți că la primăvară, când țăranii vor începe să are cu caii lor, vor veni Polovcii, vor ucide pe țăran cu săgețile, îi vor lua calul, îi vor lua femeia și copiii și-i vor arde coliba [1]). De ce nu vă gândiți la aceasta?» Și toată

1) Aceste vorbe au fost spuse și mai înainte.

drujina a zis: «Aşa e». Şi Sviatoslav zise: «Frate, eu sunt gata să merg cu tine». Şi trimiseră la David Sviatoslavici poruncindu-i să meargă cu ei. Vladimir şi Svatopolk se ridicară, se îmbrăţişară şi merseră împreună în contra Polovcilor. Sviatopolk era cu fiul său, Iaroslav şi Vladimir cu fiii lor, David cu fiul său. Şi nădejdea şi-o puneau în Dumnezeu, în sfânta lui Maică şi în sfinţii îngeri. Ei porniră în a doua Duminecă din păresimi şi într'o Vineri ajunseră la Sula şi Sâmbătă trecură râul şi ajunseră la Khorol. Aci îşi lăsară săniile şi continuară Duminecă drumul, când se sărută crucea şi în urmă ajunseră la Psel [2]). După ce au ajuns la râul Golta[3]), se opriră şi aşteptară armata apoi ajunseră la Vorskla[4]). Miercuri sărutară crucea cu multe lacrămi, punându-şi în ea toată nădejdea lor. Apoi trecură mai multe râuri şi după a şasea Duminică din păresimi, Marţi, ajunseră la Don. Îşi pregătiră armele, îşi orânduiră trupele în linie de bătaie şi înaintară subt zidurile cetăţii lui Şarukan[5]). Principele Vladimir porunci preoţilor să meargă înaintea trupelor cântând imnuri în cinstea sfintei cruci şi cântecele Sfintei Maici a Domnului. Ei sosiră subt zidurile cetăţii seara. Luni ieşiră delegaţii din cetate, salutară pre principii ruşi şi le aduseră peşte şi vin. Ei trecură noaptea în această ţară. Miercuri ei ajunseră la Sugrov [6]) şi arseră această cetate. Joi se îndepărtară de Don. Vineri dimineaţa la 24 Martie, Polovcii se strânseră la un loc, îşi aranjară armata şi începură lupta. Principii noştri îşi puseră nădejdea în Dumnezeu zicând: «Chiar dacă ar trebui să pierim aci, să ne batem vitejeşte». Ei se îmbrăţişară, şi ridicându-şi ochii spre cer, invocară pe Atotputernicul. Lupta începu, şi deveni crâncenă. Dumnezeu se uită la străini cu mânie şi ei căzură înaintea creştinilor. Astfel fură învinşi străinii şi a pierit un mare număr dintre ei de mâna principilor şi a armatei ruseşti, aproape de fluviul Degeia [7]) şi Dumnezeu veni în ajutorul principilor ruşi. Şi s'a adus mulţumită lui Dumnezeu în această zi şi a doua zi Sâmbătă se celebră sărbătoarea învierii lui Lazăr şi a Bunei Vestiri. Ei petrecură astfel Sâmbăta şi Dumineca în a aduce slavă lui Dumnezeu. Dar Luni în săptămâna Patimilor străinii îşi adunară trupele în

2) *Psel*, un râu, afluent în stânga Dniprului.
3) *Golta*, azi Gotva, afluent al Pselului.
4) *Vorskla*, afluent în stânga Dniprului.
5) *Şarukan*, principe al Polovcilor.
6) *Sugrov*, o cetate în ţara Polovcilor.
7) *Degeia*, un râu în ţara Polovcilor.

mare număr, şi înaintară ca o pădure mare şi cu miile lor atacară trupele ruseşti. Dumnezeu trimise un înger în ajutorul principilor ruşi. Polovcii şi Ruşii se încăerară şi în prima ciocnire a scuturilor, zgomotul răsună ca un tunet, lupta fu crâncenă şi soldaţii căzură de ambele părţi. Şi Vladimir înainta cu soldaţii săi şi David cu ai săi şi Polovicii la vederea lor întoarseră spatele şi fugiră. Ei căzură înaintea trupelor lui David, lovite de un înger invizibil, astfel precum au văzut mai mulţi oameni: capete tăiate fără să se ştie cum cădeau la pământ. Ei fură bătuţi în Lunea sfântă, la 27 Martie. Un mare număr de inimici periră la râul Salniţa [1]) şi Dumnezeu deslegă pe poporul său. Sviatopolk, Vladimir şi David lăudară pe Dumnezeu care le-a dat o astfel de victorie asupra barbarilor şi ei luară multă pradă, mari bogăţii, cai, boi, oi şi făcură mulţi prizonieri. Şi ei întrebară pe prizonieri: «Cum se face că fiind aşa de puternici şi numeroşi voi n'aţi putut rezista şi aţi fugit dela început? Ei răspunseră: «Cum am putea să ne batem cu voi, când alţii mergeau călare înaintea voastră acoperiţi de arme strălucitoare şi teribile şi vă dedeau ajutor?» Nu sunt aceştia oare trimişi de Dumnezeu în ajutorul creştinilor? Un înger a fost cel ce a inspirat lui Vladimir să ridice pe fraţii săi în contra barbarilor. S'a văzut, cum am spus-o, un semn în mănăstirea Peşterilor; era o coloană de foc care se ţinea deasupra sufrageriei şi care în urmă se îndreptă către Gorodeţ. Vladimir era atunci la Rodosyn [2]) şi îndată ce îngerul l-a inspirat, el s'a pus să îndemne pe ceilalţi, precum am spus. De aceea e drept să lăudăm pe îngeri, cum spune Sfântul Ioan Chrysostomul; căci cântând fără încetare înaintea Domnului ei îl fac îndurător şi bun pentru oameni. Ingerii, zic, sunt apărătorii noştri şi luptă împotriva inimicilor noştri. Printre ei este archanghelul Mihail care dispută diavolului corpul lui Moise. El se luptă cu regele Persiei spre a asigura libertatea poporului său. Ingerii împărţiră pe oameni din ordinul lui Dumnezeu şi dădură şefi naţiunilor. Şi Dumnezeu însărcină pe un înger să ocrotească pe Perşi şi a încredinţat lui Mihail paza celor tăiaţi împrejur şi el a stabilit hotarele lor nu într'o pornire de neîmpăcată mânie, ci printr'o vorbă plină de milă. Acest înger a băgat pe Evrei în robia Perşilor; tot acest înger i-a condus la libertate şi a ridicat o rugăciune caldă către Dumnezeu zicând: «Dumnezeule a tot puternic, când vei avea tu milă de Ierusalim şi de cetăţile lui Israil pe cari le-ai îndepărtat dela tine de şaptezeci de

1) *Salniţa*, un râu în Podolia. In Salniţa găsim radicalul sal, sare.
2) *Rodosyn*, localitate încă neidentificată.

ani». Daniel îl văzu: «Faţa sa era strălucitoare ca fulgerul, ochii săi erau ca luminile; braţele sale şi picioarele sale luceau ca arama. Vocea sa răsuna cât cea a unui popor întreg. Era, de asemenea, un înger cel care a făcut să se înapoieze măgarul şi întoarse pe Balaam dela o vraje nelegiuită. Şi, de asemenea, a fost un înger acela care ţinea sabia goală înaintea lui Iosua, fiul lui Nun, şi îi dete ordine subt chip de om spre a-l ajuta în contra duşmanilor săi. Şi acela care a ucis într'o noapte o sută optzeci de mii de Asirieni şi prefăcu în moarte somnul acestor barbari. Şi acela care duse pe profetul Habakuk într'un moment prin văzduh până la profetul Daniel şi l-a hrănit în mijlocul leilor. Sunt îngerii cei cari se luptă cu diavolii. Astfel este şi frumosul înger Raphael care scoase mărunţaele unui peşte şi vindecă o fată tânără posedată de demon şi dete vederea unui bătrân orb. Nu sunt vrednici de cinste cei cari ocrotesc vieaţa noastră? Dar îngerii nu numai că au primit porunca de a apăra popoarele, după cum am spus. Când cel Atot puternic împărţi pământul între naţiuni şi împrăştiă pe fiii lui Adam, el determină fruntariile popoarelor după numărul îngerilor. Fiecare credincios a primit un înger. Când tânăra fecioară Rodi spuse apostolilor că Petru era la poartă, fugind dinaintea lui Irod, ei necrezând ziseră: «Este îngerul său». Este ceea ce mărturiseşte însuşi Domnul zicând: «Feriţi-vă de a nesocoti pe nici unul dintre aceştia mici, căci vă spun: îngerii lor văd fără încetare chipul părintelui nostru care este în cer». De altfel, Dumnezeu a dat fiecărei biserici un înger păzitor, astfel precum a proorocit-o lui Ioan, zicând: «Spune îngerului care veghează asupra bisericii din Smyrna: Am văzut mizeria ta, şi înjosirea ta: dar tu eşti bogată». Căci se ştie că îngerii ne iubesc, că se roagă pentru noi la Domnul; căci ei sunt servitorii săi. Astfel cum a spus Apostolul, ei sunt trimişi ca să însoţească pe cei cari vor să fie mântuiţi. Ei sunt şi apărătorii lor, cum am văzut la Daniel care a văzut pe îngerul Mihail înaintând în contra Perşilor spre a scăpa pe poporul lui Dumnezeu; căci el a fost dus de Perşi în robie, precum am spus-o, şi acest înger căuta ca să-i libereze. Şi Mihail învinse pe duşmanul său. Jidovii trecând Euphratul, dobândiră o patrie şi zidiră o cetate şi un templu. Marele Epiphan spuse de asemenea: «Fie cărei naţiuni îi s'a dat un înger». Şi în Scriptură se spune lui Daniel «Este un înger căpetenie a Elinilor şi Mihail căpetenie a Evreilor», şi mai departe: «El a împărţit rangurile după numărul îngerilor». Şi Hyppolit tălmăcind pe Daniel zise: «In anul al treilea al domniei lui Cyrus, eu, Daniel, eu am plâns trei săptămâni; la începutul primei

luni m'am liniştit, am rugat pe Dumnezeu douăzeci şi una de zile şi i-am cerut să ne desvălească misterele şi Tatăl ascultându-mă a lăsat să-i scape vorba, anunţând ceea ce trebuia să se întâmple, şi ceea ce trebuia să se întâmple era de o mare frumuseţe; căci păcatele trebuiau să fie iertate. Şi ridicându-mi ochii, privii şi văzui un om îmbrăcat în purpură. La prima vedere aş fi zis că era îngerul Gabriel care sbura; dar nu, ci era arătarea Domnului însuşi, arătare care nu era în totul cea a unui om, ci a unei fiinţe ce se manifesta sub formă quasiomenească, cum s'a spus: şi acest om era îmbrăcat într'o haină de coloare pestriţă şi mijlocul său era încins de aur curat şi corpul său era ca Tharsis şi faţa sa ca fulgerul şi ochii săi ca facle strălucitoare, braţele sale şi umerii săi asemenea cu bronzul galben, vocea sa ca cea a unei mulţimi de oameni. Şi am căzut la pământ şi el m'a luat de mână ca un om şi îmi zise: Nu te teme, Daniel: ştii tu, de ce sunt la tine? Fiindcă voiu să mă lupt cu regele Persiei. Dar îţi voiu spune ceea ce este scris în cartea adevărului: nu este nimenea care să mă susţie în această treabă, în afară de Mihael, principele vostru. Deaceea l-am lăsat aci. Din ziua când el a început să roage pe Dumnezeul tău, el a ascultat rugăciunea ta şi eu am fost trimis să mă lupt cu principele Persiei. El făcuse planul să nu lase să plece Evreii, dar după ce rugăciunea a fost isprăvită, eu m'am împotrivit la acest plan şi am lăsat aci pe principele vostru Mihail». Cine este acest Mihail dacă nu un înger dat oamenilor? Cum s'a spus lui Moise: «Nu voiu merge cu voi, fiindcă voi sunteţi un popor cu capul tare. Dar, îngerul meu va merge cu voi».

Şi acum, cu ajutorul lui Dumnezeu, graţie rugăciunilor prea sfintei Maici şi a sfinţilor îngeri, principii ruşi s'au întors acasă cu o mare glorie, la poporul lor. In toate ţările străine, la Greci, la Unguri, la Leşi, la Cehi şi până la Roma, vestea victoriei lor se întinde pentru lauda lui Dumnezeu, acum şi totdeauna şi în vecii vecilor. Amin.

In acest an muri principesa, fiica lui Vsevlad, la 7 Octomvrie şi a fost îngropată în mănăstirea Sfântului Andrei. In acest an muri Ioan, episcopul din Cernigov, la 12 Noembrie.

XCI. *Evenimente diferite.*

Anul 6620. Iaroslav, fiul lui Sviatopolk, se duse în potriva Latviagilor şi-i învinse. La întoarcerea sa din acest războiu, el trimise o solie la Novgorod şi luă de soţie, la 12 Maiu, pe fiica lui Mstislav,

nepoata lui Vladimir; i-a adus-o la 29 Iunie. Tot în acest an s'a făcut căsătoria Euphemiei, fiica lui Vladimir, cu regele Ungariei [1]). In acest an muri David Igorovici, la 25 Maiu şi a fost îngropat la 29 în biserica Sfintei Maici a Domnului a Blachernelor la Klov [2]). In acest an a murit Ianka, fiica lui Vsevlad, sora lui Vladimir. La 3 Noembrie ea a fost îngropată în biserica Sfântului Andrei pe care o clădise tatăl său, unde ea s'a făcut călugăriţă, fiind încă fată tânără. La sfârşitul acestui an, a fost numit episcop la Cernigov Theoctist, egumenul mănăstirii Peşterilor, la 12 Ianuarie, şi a fost instalat la 19. Principele David s'a bucurat de aceasta, de asemenea şi principesa; căci era naşul său. Boerii şi tot poporul s'a bucurat, căci înainte de el era un episcop bolnăvicios care nu putea să-şi facă serviciul şi care a fost suferind timp de douăzeci şi cinci de ani. Dar, principii şi poporul doreau să asiste la oficiul episcopal şi se bucurară lăudând pe Dumnezeu. Când s'a întâmplat aceasta, călugării văzându-se fără egumen, se adunară cu toţii şi aleseră de egumen pe preotul Prokhor. Ei prevenirâ de această alegere pe metropolitul şi pe principele Sviatopolk şi principele porunci cu plăcere metropolitului să-l aşeze ca egumen şi el fu instalat Joi, în prima săptămână a păresimilor, la 9 Februarie. Astfel fraţii începură păresimile cu un nou egumen.

XCII. *Semne pe cer. Moartea lui Sviatopolk. Anarhia din Kiev.* (1113)

Anul 6621. A fost un semn în soare, la ora unu, semn care a fost văzut de tot poporul. N'a rămas vizibilă de cât o parte din soare, cât coarnele lunii, coarnele fiind întoarse în jos, la 19 Martie, în al nouăsprezecelea ciclu lunar. Astfel de semne nu indică nimica bun. Ele au loc în soare, în lună sau în stele, dar nu se văd pe tot pământul, ci numai în anumite ţări. O ţară le vede, şi o alta nu le vede. Aceasta s'a întâmplat odinioară în timpul lui Antioch. Au fost semne deasupra Ierusalimului; s'a întâmplat că în aer să se arate călăreţi cari îşi agitau armele lor. Dar, aceasta n'a avut loc decât la Ierusalim şi nu şi în alte ţinuturi. Acest semn în soare vestea moartea lui Sviatopolk. Sosi sărbătoarea Paştilor; după ce s'a celebrat, principele căzu bolnav şi muri. Evlaviosul principe Mihail, numit Sviatopolk, muri la 16 April la Vyşegorod, şi l-au adus într'o corabie până la Kiev. A fost îmbrăcat în vestmintele sale şi l-a pus într'un car şi toţi boierii şi toată drujina sa plânse după el, cântând cântece îndatinate. Şi a fost depus în biserica Sfântului Mihail pe care el o fundase. Principesa împărţi bogăţii mari la mânăstiri şi preoţi, aşa că toată lumea s'a minunat. Căci nimenea nu poate să facă o atare pomană. A doua zi, la 17, Kievenii ţinură sfat şi trimiseră să spună lui Vladimir: «Vino, principe, pe tronul tatălui tău şi al bunicului tău». Vladimir auzind aceasta plânse mult şi nu veni, fiind întristat de fratele său. Locuitorii din Kiev jefuiră casa căpitanului Putiata, se aruncară asupra Ovreilor şi-i jefuiră. Kievenii trimiseră din nou la Vladimir zicând: «Principe, vino la Kiev; dacă tu nu vii, să ştii că vom păţi mult rău. Nu numai casa lui Putiata sau a ofiţerilor, dar se vor jefui şi Ovreii, apoi se va arunca asupra cumnatei tale şi asupra boierilor şi asupra mânăstirilor şi tu vei avea să dai socoteala, principe, dacă se jefuesc mânăstirile». Vladimir auzind acestea veni la Kiev.

1) Koloman.

2) *Klov*, o colină în Kiev unde egumenul Stefan, din mănăstirea Peşterilor, a zidit o biserică în cinstea Maicii Domnului a Blachernelor, în amintirea celei cu acelaşi nume din Constantinopol.

XCIII. *Diferite întâmplări* (1113).

Inceputul domniei lui Vladimir, fiul lui Vsevlad. Vladimir Monomachul se stabili la Kiev într'o Duminecă. Metropolitul Nichiphor, episcopii şi toţi Kievenii ieşiră înaintea lui cu mari onoruri. El se aşeză pe scaunul tatălui său şi al strămoşilor săi. Tot poporul se înveseli şi desordinele se potoliră. Polovcii auzind, vorbindu-se de moartea lui Sviatopolk, se adunară la un loc şi veniră la Vyr. Vladimir îşi strânse fiii şi nepoţii şi merseră la Vyr [1]). El se uni cu Oleg şi Polovcii fugiră. In acest an el stabili pe fiul său Sviatoslav la Pereiaslavl şi Viaceslav la Smolensk. In acest an muri egumena mânăstirii Lazăr, femeie de o mare sănătate, la 14 Septembrie. Ea trăise şaizeci de ani în călugărie şi era de nouăzeci şi doi de ani. In acest an Vladimir căsători pe fiul său Roman cu fata lui Volodar la 11 Septemvrie. In acest an Mstislav puse temelia bisericii din piatră a Sfântului Nicolae aproape de palatul principelui, în târgul Novgorod. In acest an el stabili pe fiul său Iaropolk la Pereiaslavl, şi tot în anul acesta, el stabili pe Daniel ca episcop la Juriev şi la Belgorod pe Nikita.

1) Vyr, cetate în regiunea Pereiaslavlului.

ADAUS

Invățătura lui Vladimir Monomachul.

Eu, nevrednicul, care de binecuvântatul şi pe prea strălucitul meu bunic Iaroslav am fost numit prin botez Vasile, iar pe numele meu rusesc mă cheamă Vladimir şi am fost numit de prea iubitul meu tată şi prea iubita mea mamă Monomach . . . . . [1]) şi pentru poporul creştinesc cât timp Dumnezeu în îndurarea sa, prin rugăciunile părinteşti, mă va scăpa de toate nevoile. Pe când mă găseam culcat într'o sanie, mă gândeam în sufletul meu şi lăudam pe Dumnezeu care m'a ţinut pe mine păcătosul până în zilele de astăzi. Da, fiii mei, voi, sau ori cine va ceti această scrisoare, să nu râdeţi de loc, ci oricăruia dintre fiii mei îi va plăcea cele ce scriu, să le pună la inimă şi să nu neglijeze de a se căzni: mai întâi de toate, pentru dragostea de Dumnezeu şi pentru sufletul vostru, de a avea în inima voastră teamă de Dumnezeu şi de a da pomană bogată, căci aceasta este începutul a oricărui bine. Iar dacă cuiva nu-i va plăcea această scrisoare, să nu-şi bată joc şi nici să nu spună: «In timpul unei lungi călătorii, stând întins pe sanie, a spus lucruri fără de nici un rost».

Căci, nişte trimişi din partea fraţilor mei m'au întâlnit la Volga şi mi-au spus: «Vino de grabă la noi ca să gonim pe fiii lui Rostislav şi să punem mâna pe voloştiile lor. Dacă nu vii cu noi, vom trăi fiecare cu al său, noi cu al nostru şi tu cu al tău». Şi eu le-am răspuns: «Chiar dacă v'aţi supăra, eu tot nu pot merge cu voi şi nici nu-mi voi calca jurământul». Şi trimiţându-i înapoi, am luat psaltirea, am deschis-o şi iată ce am cetit în ea: «De ce te turburi, suflete al meu? De ce mă duci în nelinişte» şi aşa mai departe. In urmă, aceste dragi cuvinte le-am comparat împreună şi am scris deasupra: dacă cele din urmă nu vă plac, primiţi-le cel puţin pe cele dintâi [1]). De ce eşti întristat suflete al meu? Dece mă duci în nelinişte? puneţi nădejdea în Dumnezeu, căci eu îl voiu preamări. Nu te supăra pe oamenii cei răi şi nici nu-i urî pe cei ce fac nedreptăţi, căci cei răi vor fi pedepsiţi, iar cei ce se îndreaptă spre Domnul, vor moşteni pământul. Şi încă puţină zăbavă şi cel păcătos nu se va mai vedea; el îşi va căuta locul său şi nu-l va mai găsi.

1) Aci lipsesc în original vr'o cinci şire.

Dar cei blânzi vor moşteni pământul şi se vor bucura de belşugul păcii. Cel păcătos unelteşte împotriva celui drept şi scrâşneşte din dinţi în contra lui: Domnul însă va râde de el, căci a văzut că ziua lui se apropie. Cei păcătoşi şi-au scos sabia şi au întors arcul lor spre a lovi pe cel necăjit şi sărac şi spre a opri pe cei ce merg pe calea cea dreaptă; sabia lor însă va intra în propria lor inimă şi arcurile lor se vor rupe. Puţina avere a celui drept face mai mult decât bogăţia cea mare a celor păcătoşi. Căci braţele celor răi se vor frânge, iar Domnul sprijine pe cei drepţi. Cei răi vor pieri, iar cel drept are milă şi dăruieşte. Cei cari îl vor binecuvânta vor moşteni pământul, iar cei ce-l vor blăstăma vor fi schinjuiţi. Paşii omului de bine sunt cârmuiţi de Domnul. Dacă el cade, nu va fi de loc zdrobit, căci Domnul îi susţine braţul. Eu am fost tânăr şi am atins bătrâneţea, dar eu n'am văzut pe cel drept părăsit, nici pe urmaşii săi cerşind pâine. Cel drept e totdeauna plin de milă şi el dă şi urmaşii săi sunt binecuvântaţi. Fugi de rău şi fă binele, caută pacea şi umblă după ea şi vei avea un locaş etern. Dacă oamenii s'ar scula, ne- ar înghiţii de vii, dacă furia lor s'ar răscula în contra noastră, ne-ar îneca apa. Ai milă de mine, Dumnezeule, căci omul m'a trântit la pământ şi mă chinueşte, luptând împotriva mea. Duşmanii mei au călcat peste mine, căci sunt mulţi cari se luptă cu mine din înălţime. Cel drept se va bucura când va fi văzut răsplata, el îşi va spăla mâinile în sângele celui rău, şi fiecare va spune: Dacă omul de bine isbuteşte, atunci există un Dumnezeu care judecă pe pământ. Dumnezeul meu! Scapă-mă de cei ce se ridică împotriva mea. Scapă-mă de uneltiri, nedreptăţi, şi mântueşte-mă de oamenii ce umblă după sânge. Căci ei mi-au întins curse. Mânia stă în aprinderea sa şi vieaţa în puterea sa. Seara se va lăsa plânsetul său, iar dimineaţa bucuria. Căci mila ta e mai tare decât vieaţa mea şi buzele mele te vor slăvi. Eu te voiu slăvi în vieaţa mea şi în numele tău îmi voiu ridica mâinile.

1) Pasagiul acesta, ca şi multe altele din cronică, sunt constatate de traducători ca lipsite de claritate.

Pune-mă la adăpost de planurile cele rele ale celor răi şi de mulţimea uneltitorilor de nedreptate. Bucuraţi-vă voi toţi câţi aveţi inima dreaptă, eu voiu slăvi pe Domnul în toată vremea; slavă lui în totdeauna...

Astfel a învăţat Vasile; el a adunat aci pe tineri, sufletele curate, fără pată, corpuri neîntinate. El i-a învăţat să vorbească măsurat, să repete cuvintele Domnului, la mâncare şi băutură, să nu facă gălăgie, să tacă înaintea celor bătrâni, să asculte pe cei înţelepţi, să aibă ruşine înaintea celor mai în vârstă, să aibă dragoste pentru egali şi inferiori, să vorbească fără prefăcătorie, să mediteze mult, să nu ridice vocea, să nu înjure, să nu râză peste măsură, să aibă respect pentru bătrâni, să nu vorbească cu femei neruşinate, să ţie ochii aplecaţi şi sufletul înălţat, să nu atâţe pe cei porniţi, să nu caute puterea, chiar când toată lumea ne cinsteşte. Dacă cineva dintre voi poate face serviciu altuia (spune Vasile) să aştepte răsplata sa dela Dumnezeu şi se va bucura de bunuri vecinice...

O Maică a lui Dumnezeu, stăpână, alungă din inima mea mândria şi îngâmfarea ca să nu fiu târît de deşertăciunea acestei lumi. In această vieaţă trecătoare, învaţă credinciosule să fii evlavios, învaţă după cuvântul Evangheliei să îndreptţi ochii tăi, să ţii limba ta, să moderezi simţurile tale, să înfrânezi corpul tău, să-ţi potoleşti mânia ta, să ai gândurile curate, să te îndeletniceşti cu lucruri bune în numele Domnului. Dacă ai fost jefuit, nu te răzbuna, dacă ai fost urît, iubeşte, dacă ai fost persecutat, sufere, maltratat, roagă-te: omoară păcatul, liberează pe cel ocărît, judecă drept pe orfani, apără pe văduvă. Veniţi şi să discutăm împreună, zice Domnul : când păcatele voastre ar fi roşii ca purpura, le voiu face albe ca zăpada etc. Primăvara postului şi floarea pocăinţii strălucesc la fel. Să ne curăţim, fraţilor, de toată murdăria trupească şi sufletească, ridicând glasul către Cel ce dă lumina, spunându-i: Slavă ţie iubitorule de oameni! In adevăr, fiii mei, înţelegeţi cât este de îndurător şi cât plin de milă este Dumnezeu care iubeşte pe oameni. Noi oamenii, păcătoşi şi muritori, dacă cineva dintre noi ne face vr'un rău, noi vrem numai decât în graba noastră să-l jertfim şi să-i vărsăm sângele. Iar Dumnezeul nostru de care depinde vieaţa şi moartea rabdă păcatele noastre, păcate cari atârnă pe capetele noastre şi aceasta în tot timpul vieţii noastre; el e ca un tată care îşi iubeşte copilul, îl loveşte şi-l chiamă înapoi la el. Astfel ne-a arătat Domnul calea ca să învingem pe duşmani prin trei mijloace: prin pocăinţă, lacrimi şi pomană. Astfel, fiii mei, nu este o poruncă prea grea a aceluia care ne îngăduie să ne

ştergem păcatele noastre prin aceste trei lucruri şi de a nu pierde domnia cerului. Dar, pentru Dumnezeu, nu fiţi leneşi, vă rog, nu pierdeţi din vedere aceste trei lucruri, căci ele nu sunt grele. Nu ni se cere nici vieaţă de pustnic, nici vieaţă de călugăr, nici post nu vi se cere vouă, ca altor oameni, ci printr'o uşoară stăruinţă se poate dobândi graţia lui Dumnezeu. Ce este omul, Doamne, pentru ca tu să-ţi aduci aminte de el? Mare eşti tu şi minunile lucrurilor tale; nici o minte omenească nu poate povesti minunile tale. Şi iarăşi spunem: Tu eşti mare, Doamne, şi lucrurile tale minunate. Numele tău este slăvit şi crednic de laudă în veac pe tot pământul. Cine să nu laude şi să nu slăvească puterile tale, minunile tale cele mari şi binefacerile tale împlinite în această lume? Cum a fost creat cerul, cum soarele, cum luna, cum stelele, cum întunericul şi lumina; pământul este pus pe ape, o Doamne, prin Providenţa ta. Diferitele animale, pasările, peştii au fost împodobiţi de Providenţa ta, o Doamne. Şi noi ne minunăm de această minune, cum din ţărână tu ai făcut pe om, cum tu i-ai dat înfăţişarea de om. Dacă toată lumea s'ar strânge la un loc, nu s-ar găsi două figuri la fel, ci fie care are faţa sa deosebită prin înţelepciunea divină. Şi noi ne minunăm de asemenea cum paserile aerului sosesc primăvara şi vin la început la noi şi nu se opresc într'o singură ţară, ci slabe sau puternice, se răspândesc prin toate ţările din ordinul lui Dumnezeu, pentru ca să populeze pădurile şi câmpiile. Toate acestea au fost date de Dumnezeu pentru plăcerea omului, pentru hrana sa, pentru bucuria sa.

Mare este, Doamne, îndurarea ta faţă de noi, de a fi creat toate aceste plăceri pentru omul păcătos. Aceste păsări ale cerului învăţate de tine cântă, atunci când tu porunceşti şi înveselesc pe om; iar când le opreşti, deşi au o limbă, ele tac. Tu eşti blagoslovit, Doamne, şi lăudat, făcând toate aceste minuni şi dându-ne atâtea binefaceri. Cel ce nu te laudă, Doamne, şi nu crede din toată inima sa şi din tot sufletul său în Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt, să fie blăstămat.

Citind aceste vorbe pline de evlavie, fiii mei, lăudaţi pe Dumnezeu, care ne-a dat harul său şi care vă dă această învăţătură prin umila mea pricepere. Ascultaţi-mă pe mine şi dacă nu primiţi toate sfaturile mele, primiţi-le măcar pe jumătate. Dacă Dumnezeu a înmuiat inimile voastre, vărsaţi lacrimi asupra păcatelor voastre, zicând: «Cum ai avut tu milă de femeia păcătoasă, de hoţ, de vameş, ai milă şi de noi, păcătoşii». Faceţi aceasta în biserică şi când vă culcaţi. Nu lipsiţi o singură sară, dacă puteţi, de a vă închina până la pământ, cel puţin de trei ori, dacă sunteţi bolnavi şi dacă nu pu-

teți mai mult. Nu uitați aceasta, nu fiți leneși, căci prin aceste închinări din timpul nopții și prin aceste cântece, omul birue pe diavol și își răscumpără astfel păcatele din timpul zilei. Și când mergeți călare, dacă nu aveți de a face cu nimenea și dacă nu știți altă rugăciune, repetați fără încetare în taină: «Doamne, fie-ți milă de mine». Căci aceasta este cea mai bună din toate rugăciunile. Și aceasta face mai mult decât a te gândi la lucruri urîte. Și, mai presus de toate, nu uitați pe săraci, ci pe cât vă e îngăduit, hrăniți-i, dați orfanilor, ocrotiți dreptul văduvii și nu permiteți celor puternici să piardă pe aproapele lor. Nu omorîți pe nici un om drept sau criminal, și nu îngăduiți ca să fie omorît. Dacă un om trebuie să fie condamnat la moarte, feriți-vă de a pierde sufletul unui creștin.

Când povestiți vr'un lucru de bine sau de rău, nu jurați pe Dumnezeu, nu faceți semnul crucii, nu este nici o trebuință pentru aceasta. Dacă sărutați crucea ca să faceți un jurământ unui frate al vostru sau unui altuia, cercetați-vă bine inima spre a vedea dacă sunteți dispuși de a vă ținea cuvântul și atunci numai sărutați-o și în urmă aveți grije să nu vă pierdeți sufletul printr'o călcare a jurământului. In ce privește pe episcopi, preoți, egumeni, primiți binecuvântarea lor cu dragoste, nu vă îndepărtați de ei. Iubiți-i după puterile voastre și faceți să obțineți ca ei să roage pe Dumnezeu pentru voi. Mai ales nu aveți îngâmfare nici în inimă, nici în gând, ci ziceți: Noi suntem muritori. Astăzi trăim, mâine suntem în mormânt; tot ceace ne-ai dat, nu este al nostru, ci al tău; tu ne-ai încredințat-o pentru puține zile. Nu ascundeți tezaure în pământ; este un mare păcat pentru noi. Cinstește pe cei bătrâni ca pe un tată și iubește pe tineri ca pe frați.. Nu fiți de loc leneși în casa voastră, ci vedeți toate prin voi înșivă; nu vă bazați nici pe intendentul vostru nici pe servitorul vostru, pentru ca oaspeții cari vă vizitează să nu râză de casa voastră sau de masa voastră. In războiu nu fiți neglijenți, nu vă încredințați în voezozii voștri. Nu vă lăsați nici la băutură, nici la mâncare, nici la somn. Puneți voi înșivă sentinelele. Nu vă culcați seara decât după ce le veți fi așezat de toate părțile împrejurul armatei voastre. Sculați-vă foarte de dimineață; nu lăpădați armele voastre în grabă, fără a fi examinat totul; căci omul piere pe neașteptate. Fugiți de minciună, de beție, de desfrâu; căci prin acestea piere trupul și sufletul. In drumul vostru peste tot pe unde treceți în moșiile voastre, nu îngăduiți servitorilor voștri nici celor ai altora de a face pagube, nici în sate, nici la câmp, pentru ca să nu vă blesteme oamenii. Peste tot unde mergeți, unde vă

opriți, dați de băutură și de mâncare cerșitorului. Mai ales cinstiți pe oaspe, de ori unde ar veni, sărac, nobil, sol; dacă nu puteți să-i faceți daruri, îmbiați-l cu băutură și mâncare. Căci călătorii vor face să fiți cunoscuți în toată țara ca buni sau ca răi. Cercetați pe bolnavi, însoțiți pe morți, căci toți suntem muritori. Nu treceți pe lângă un om fără să-l salutați și să-i dați o vorbă bună. Iubiți-vă femeile voastre, dar nu le dați putere asupra voastră. In sfârșit, ceeace este mai presus de toate, aveți mai ales teamă de Dumnezeu. Dacă vă e frică să nu uitați (povețele mele), citiți adeseori această învățătură. Eu nu voiu avea rușine și va fi bine pentru voi. Ce știți că e bine, nu o uitați, și ceace nu știți, învățați-o; tatăl meu, stând numai acasă, învățase șase limbi. Aceasta face cinste unui om în toate țările. Căci lenea este mama tuturor viițiilor. Ceea ce se știe, se uită și ceea ce nu se știe nu se mai învață. Când voiți să faceți un bine, faceți-l în întregime, mai ales în ce privește biserica. Soarele să nu vă găsească în pat. Astfel făcea răposatul meu tată și astfel fac toți oamenii în adevăr buni. Mai întâi, de dimineață, adu lui Dumnezeu mulțumită, în urmă când soarele se urcă, îndată ce-l vedeți, măriți pe Dumnezeu, spunând cu bucurie: Luminează ochii mei, Doamne Christoase, care mi-ai dat lumina ta cea frumoasă; apoi, Doamne, adaugă încă un an la anul acesta, pentruca, după ce mă voiu fi pocăit de păcatele mele și-mi voiu fi îndreptat vieața, să pot lăuda pe Dumnezeu. In urmă voi vă veți putea așeza ca să deliberați cu drujina voastră, sau să judecați poporul, sau să mergeți la vânătoare sau în sfârșit să vă faceți siesta; căci Dumnezeu a stabilit somnul dela amiazi. Este ceasul când se repauzează animalele, păsările și oamenii.

Vă voiu spune acum, iubiții mei fii, oboselile pe cari le-am suportat timp de treizeci de ani de călătorie și de vânătoare. Mai întâi m'am dus la Rostov prin țara Viaticilor. Tatăl meu m'a trimis aci și el însuși s'a dus la Kursk. Apoi m'am dus la Smolensk cu Stavko Scordiatici. El s'a dus în urmă la Berestie cu Iziaslav și pe mine m'a trimis la Smolensk. Apoi dela Smolensk m'am dus la Vladimir, în aceeași iarnă. Apoi mă trimiseră cu fratele meu la Berestie ca să vizităm pădurile pe cari le arseseră și eu le-am apărat. In urmă m'am dus la Pereiaslavl la tatăl meu și după Paști mă dusei de la Pereiaslavl la Vladimir, spre a face pace cu Leșii la Suteiska[1]). De aci revin în urmă în timpul verii la Vladimir. Apoi Sviatoslav mă trimise la Leși. Am trecut Glogovul[2]) către pădurea Boemilor și am călătorit

1) *Suteiska*, oraș în apropierea Vladimirului.
2) *Glogov*, oraș în Silezia, lângă Oder.

timp de patru luni în ţara lor. Tot în acest an mi se născu un fiu (Mstislav) la Novgorod. Mă dusei în urmă la Turov, de aci primăvara la Pereiaslavl, apoi iar la Turov. Sviatoslav muri şi eu mă dusei iarăşi la Smolensk şi dela Smolensk, în aceeaşi iarnă, la Novgorod. In primăvară am mers în ajutorul lui Gleb. Vara m'am dus cu tatăl meu la Polock, şi iarna următoare mă dusei cu Sviatopolk în contra Polotkului care fu ars. El se duse la Novgorod şi eu cu Polovcii până la Odresk [1]), pustiind ţara. Apoi la Cernigov şi iarăşi dela Smolensk m'am dus la tatăl meu la Cernigov. Şi Oleg veni chemat dela Vladimir şi eu îl poftii să mănânce cu tatăl meu la Cernigov în Krasnyi Dvor şi eu dădui tatălui meu trei sute de grivne de aur. Apoi revenind dela Smolensk, luptând mi-am făcut drumul printre armata polovcă până la Pereiaslavl şi găsii pe tatăl meu care se întorcea dintr'o expediţie. Apoi merserăm în această vară cu tatăl meu şi cu Iziaslav, ca să ne luptăm în contra lui Boris la Cernigov şi băturăm pe Boris şi Oleg. Apoi ne întoarserăm la Pereiaslavl şi am rămas în Obrov [2]). Şi Vsevlav arse Smolenskul şi eu plecai cu Cernigovenii cu doi cai, dar nu l-am întâlnit deloc la Smolensk; îl urmării, arsei ţara şi am jefuit până la Lukoml [3]) şi Logojsk [4]), apoi mă dusei spre Driuck şi Cernigov. In iarna aceasta Polovcii jefuiră tot Starodubul şi eu plecai cu oamenii din Cernigov în contra Polovcilor şi la Desna prinserăm pe principii Asaduk şi Sauk şi le-am învins drujinele. A doua zi dincolo de Novyi Gorod [5]) împrăştiarăm armata considerabilă a lui Belkatgin; le-am luat săbiile şi întreaga lor pradă. Merserăm timp de două ierni în contra Viaticilor şi a principelui lor Chodota şi fiul său. In prima iarnă mă dusei în contra Kordnei [6]) apoi contra fiilor lui Rostislav dincolo de Mikulin [7]), dar nu i-am ajuns. In aceeaşi primăvară ne-am întâlnit cu Sviatopolk la Brody [8]). Vara următoare urmărirăm dincolo de Khorol pe Polovci cari luaseră Goroşinul [9]); şi toamna merserăm cu Cernigovienii, Polovcii şi Citeievicii [10]) contra Minskului; luarăm cetatea şi n'am lăsat acolo nici un sclav nici un cap de vită. Iarna următoare merserăm să ne întâlnim cu Iaropolk la Brody şi am încheiat o strânsă prietenie. Primăvara, tatăl meu mă stabili la Pereiaslavl, în prezenţa fraţilor mei, şi am mers până dincolo de Supoi [1]). Apropiindu-ne de cetatea Priluk am fost întâlniţi pe neaşteptate de principii polovci în frunte a mii de oameni; noi am fi voit să ne batem cu ei, dar ne trimiseserăm armele noastre înainte în căruţe şi trebuirăm să intrăm în cetate. Ei nu luară în vieaţă, de cât pe Semca şi câţiva ţărani; ai noştri însă prinseră şi omorîră un anumit număr de Polovci. Ei nu îndrăsniră nici măcar să ia caii lor şi fugiră la Sula chiar în noaptea aceea. A doua zi, ziua Adormirii Maicii Domnului merserăm la Bela Veja [2]) şi Dumnezeu ne veni în ajutor împreună cu Sfânta Născătoare. Noi băturăm nouă sute de Polovci şi am luat prizonieri doi principi, fraţii lui Bagubars, Osen [3]) şi Sakz şi numai doi oameni scăpară. In urmă urmărirăm pe Polovci spre Sviatoslavl [4]) şi apoi spre cetatea Torcesk şi în urmă spre Juriev. Şi încă odată, din această parte, momiserăm pe Polovci la Krasen [5]) şi cu Rostislav la Varin [6]) le-am luat corturile. In urmă, m'am dus la Vladimir şi stabilii aci pe Jaropolk şi Jaropolk muri. Şi după moartea tatălui meu şi cea a lui Sviatopolk noi ne-am bătut pe Sula cu Polovcii până seara, ne-am bătut la Chalep [7]) şi în urmă făcurăm pace cu Tugorkan şi cu alţi principi polovci. Şi luarăm dela oamenii lui Gleb toată drujina noastră.

In urmă Oleg veni în contra mea la Cernigov şi Polovcii şi drujina mea s'a luptat cu el timp de opt zile pentru o mică întăritură, nelăsându-l să pătrundă în lăuntrul ei şi mie mi s'a făcut milă de suflete creştine, de satele incendiate şi de mănăstiri şi zisei: «Păgânii n'au să se laude de aceasta» şi dădui fratelui meu (Oleg) partea care îi revenea şi eu însumi plecai la proprietatea tatălui meu la Pereiaslavl. Am ieşit din Cernigov în ziua Sfântului Boris şi trecurăm printre batalioanele Polovcilor. Noi nu aveam decât vro sută de persoane în drujană, sicotind femeile şi copiii. Polovcii ne pân-

1) *Odresk*, oraş în regiunea Polock.
2) *Obrov*, localitate în regiunea Pereiaslavlului.
3) *Lukoml*, oraş în regiunea Pereiaslavlului.
4) *Logojk*, oraş în ţara Krivicilor. Numele samănă cu cel al Lugojului nostru.
5) *Novyi Gorod* un oraş pe fluviul Derna.
6) *Kordno*, oraş în ţinutul Viaticilor.
7) *Mikulin*, oraş încă neidentificat, poate în regiunea Tarnopol.
8) *Brody*, oraş în Volynia.
9) *Goroşin*, oraş lângă râul Sula, guvern. Poltava.
10) *Citeievicii*, un trib al Polovcilor.

1) *Supoi*, un afluent al Dniprului.
2) *Bela Veja*, oraş în regiunea Pereiaslavlului.
3) *Osen* sau *Asen*, principe al Cumanilor vezi *Introducerea*.
4) *Sviatoslavl*, oraş încă neidentificat.
5) *Krasen*, oraş în regiunea Kievului, lângă râul Krasna.
6) *Varin*, localitate neidentificată, în stânga Dniprului.
7) *Chalep*, oraş în regiunea Kievului, lângă Dnipru.

deau ca lupii în trecători şi în munţi, dar Dumnezeu şi Sfântul Boris nu ne-a dat în mâinile lor. Am ajuns fără pierderi la Pereiaslavl.

Am rămas la Pereiaslavl trei ierni şi trei veri cu drujina mea şi am suferit mult din partea războiului şi a foamei. Apoi merserăm să atacăm pe Polovci dincolo de Rimov [1]) şi Dumnezeu ne veni în ajutor şi noi uciserăm şi prinserăm un anumit număr din ei. Şi am învins din nou trupa lui Itlar şi i-am luat corturile trecând dincolo de Goltava [2]). Şi merserăm spre Starodub în contra lui Oleg, fiindcă el se dusese la Polovci şi am mers spre Bug şi cu Sviatopolk merserăm în contra lui Boniak dincolo de Ros şi merserăm până la Smolensk, după ce am făcut pace cu David. In urmă revenirăm pentru a doua oară de la malurile Voroniţei [3]). Atunci Torcii veniră să mă găsească şi Citeievicii veniră dela Polovci şi merserăm în contra lor la Sula şi merserăm la Rostov să trecem iarna şi peste trei ierni venirăm din nou la Smolensk şi în urmă mă dusei la Rostov. Şi apoi urmărirăm pe Boniak împreună cu Sviatopolk, dar ne-a scăpat din mâini şi nu l-am ajuns. In urmă urmărirăm pe Boniak dincolo de Ros, dar l-am lăsat să ne scape. Iarna mersei la Smolensk şi plecai din Smolensk după Paşti. Şi mama lui George muri. Venind să petrec vara la Pereiaslavl, mă întâlnii cu fraţii mei. Boniak veni cu toţi Polovcii la Kosniatin [4]) şi merserăm în contra lui, îndreptându-ne dela Pereiaslavl spre Sula şi Dumnezeu ne veni în ajutor. Invinserăm pe Polovci şi prinserăm pe principii lor cei mai de seamă. Şi după Crăciun făcurăm pace cu Aiepa. El ne dete pe fiica sa (pentru fiul meu) şi merserăm la Smolensk. In urmă mă dusei la Rostov. Venind dela Rostov mă dusei din nou cu Sviatopolk în contra lui Urusoba, şeful Polovcilor, şi Dumnezeu ne veni în ajutor; în urmă iarăşi în contra lui Boniak spre Luben [5]) şi Dumnezeu ne-a fost în ajutor. In urmă merserăm spre Voin [6]) cu Sviatopolk. In urmă merserăm spre Don cu Sviatopolk şi David şi Dumnezeu ne veni în ajutor. Aiepa şi Boniak veniseră la Vyr [7]) şi voiau să se stabilească aci. Şi eu mă dusei la Romen [8]) cu Oleg şi cu fiii mei şi Polovcii

1) *Rimov*, oraş în regiunea Pereiaslavlului, azi poate Rimovka. Cf. Trautmann, *op. cit.*, p. 278.

2) *Goltava*, un râu în regiunea Pereiaslavlului, azi Holtva.

3) *Voronica*, localitate în regiunea Pereiaslavlului.

4) *Kosniatin*, o fortăreaţă lângă râul Sula, în regiunea Pereiaslavl.

5) *Luben*, oraş pe malul drept al râului Sula, în regiunea Pereiaslavlului.

6) *Voin*, râu şi localitate în regiunea Pereiaslavlului.

7) *Vyr*, fortăreaţă în regiunea Pereiaslavlului.

8) *Romen*, oraş în regiunea Pereiaslavlului, azi Romny.

aflând aceasta fugiră. In urmă merserăm spre Minsk în contra lui Gleb, fiindcă el făcuse pe câţiva dintre oamenii noştri prizonieri şi Dumnezeu ne veni în ajutor şi ne-am adus la îndeplinire planul nostru. In urmă merserăm asupra cetăţii Vladimir în contra fiului lui Jaroslav, nevoind să-i suferim ticăloşiile. Şi am plecat dela Cernigov la Kiev, la tatăl meu. Drumul acesta l-am făcut într'o zi şi ajunsei înaintea vecerniei.

In total, am făcut optzeci şi trei de călătorii mari; pe cele mici nu mi le amintesc şi am încheiat cu Polovcii unsprezece tratate, în prezenţa tatălui meu sau fără de el, şi am dat mulţi bani şi multe din hainele mele. Şi am slobozit din fiară pe mulţi principi distinşi de ai Polovcilor: doi fraţi ai lui Şarukan, trei fraţi ai lui Bagubars, patru fraţi ai lui Ovcin şi alţi o sută. Şi pe următorii principi Dumnezeu i-a pus de vii în puterea mea: Koksus şi fiul său, Aklan Burcevici, Azgului, principe de..... şi cincisprezece alţi ostaţi tineri. Şi i-am dus de vii, i-am măcelărit şi-i aruncai în fluviul Slavlii [1]).

Şi m'am obosit mult şi în vânătorile mele, în timpul şederii mele la Cernigov. In împrejurimile acestui oraş în cursul unui an am ucis, nu fără mare străduinţă, până la o sută tauri sălbatici, fără a socoti alte animale pe cari le-am vânat cu tatăl meu. Iată ce am mai făcut la Cernigov: am prins în stepe cu mâinile mele până la zece sau douăzeci de cai şi deasemenea dealungul Rosului am prins cu mâinile mele cai sălbatici. Doi zimbri m'au luat în coarnele lor, pe mine şi calul meu; un cerb m'a lovit cu coarnele; doi elani, unul m'a călcat în picioare, iar altul m'a lovit cu coarnele. Un mistreţ mi-a smuls sabia din coapsă, un urs m'a muşcat de şold, un lup mi-a sărit în spate şi a trântit calul cu mine. Dar Dumnezeu m'a scăpat neatins. Am căzut adesea de pe cal ; mi-am spart de două ori capul, m'am rănit la mâini şi la picioare în tinereţea mea. Nu mi-am păzit nici viaţa, nu mi-am cruţat nici capul.

Ceeace ar fi trebuit să facă servitorul meu, am făcut eu însumi, la războiu şi la vânat, noaptea şi ziua, în zăpadă şi în frig, fără a avea răpaus. Eu nu m'am lăsat nici pe posadnici, nici pe soli, eu supravegheam însumi casa mea şi, la vânătoare, eu însumi făceam rânduială printre vânători, eu mă ocupam de grajdurile mele, de şoimi şi de ulii. De asemeni, n'am lăsat să fie supăraţi de cei puternici ţăranul sărman şi văduva săracă şi am supravegheat eu însumi rosturile bisericii şi serviciul divin.

1) *Slavlii*, un râu neidentificat.

Nu-mi faceţi imputări pentru cele ce am spus, iubiţii mei fii, şi nici ori cine va ceti acestea, căci eu nu mă laud pentru curajul meu, ci laud pe Dumnezeu şi proslăvesc îndurarea aceluia care m'a ocrotit de moarte pe mine, sărmanul şi păcătosul, în timpul atâtor ani, el care nu m'a făcut pe mine leneş, ci folositor pentru atâtea lucrări omeneşti. Citind această scriere, umpleţi-vă de zel pentru toate lucrările cele bune, lăudând pe Dumnezeu şi pe sfinţi. Fiii mei, n'aveţi teamă de moarte, nici de războiu, nici de vânătoare, ci faceţi fapte bărbăteşti, după cum vă va îngădui Dumnezeu. Dacă nici războiul, nici vânătoarea, nici apa, nici căderile de pe cal, n'au putut să-mi facă vr'un rău, nimenea dintre voi nu poate să sufere vr'o pagubă, nici să-şi piarză viaţa, fără porunca lui Dumnezeu. Dacă moartea vine dela Dumnezeu, nici tata, nici mama, nici fratele nu o vor putea împiedica. Dacă este bine ca cineva să se păzească singur pe sine, paza lui Dumnezeu este mai bună decât paza omului.

Scrisoare către Oleg.

O ! nenorocitul şi sărmanul de mine! Tu, suflete al meu, multă luptă duci cu inima mea, şi după ce ai biruit-o, mă gândesc cum ar trebui, fiindcă noi suntem trecători, cum ar trebui să stăm înaintea înfricoşatului judecător, dacă nu ne-am pocăit şi dacă nu ne-am iertat unul pe altul. Căci, dacă cineva spune: «Eu iubesc pe Dumnezeu, dar nu iubesc pe fratele meu», este un mincinos, şi iarăşi: «Dacă nu iertaţi greşelele fratelui vostru, nici Dumnezeu din cer nu vă va ierta pe voi». Şi profetul zice: «Nu te supăra pe oamenii cei răi şi nu urî pe cel ce face fapte rele: ce frumos şi ce plăcut este ca fraţii să trăiască împreună uniţi...

Dar, diavolul se amestecă între oameni: au existat războaie între înţelepţii noştri strămoşi, între bunii şi fericiţii noştri părinţi, căci diavolul care nu voieşte binele pentru neamul omenesc, ne împinge spre vrajbă. Şi ţi-am scris aceasta fiind îndemnat de fiul meu [1]) pe care tu l-ai botezat şi care se găseşte la tine. El mi-a trimis un curier cu o scrisoare şi mi-a spus: «Să ne iertăm unul pe altul şi să ne împăcăm. Fratele meu [1]), e adevărat, a murit, dar noi doi să nu ne gândim la răzbunarea lui, ci să ne lăsăm în seama lui Dumnezeu; el va judeca pe cei vinovaţi. Să nu aducem la pierzare ţara rusească». Şi când am văzut bunătatea fiului meu, m'am înduioşat, şi având

1) *Mstislav*, fiul lui Vladimir, a avut de naş pe Oleg.
2) *Iziaslav*, vezi cap. LXXXI.

teamă de Dumnezeu, mi-am zis: «El care este tânăr şi nepriceput, e plin de bunătate şi se lasă în seama lui Dumnezeu; eu sunt mai păcătos decât ceilalţi». De aceea am ascultat pe fiul meu şi ţi-am scris această scrisoare. O vei primi cu sentimente bune, ori cu ocări, aceasta o voiu vedea din răspunsul tău. Totuşi prin aceste vorbe eu, nădăjduind ca Dumnezeu să-mi ierte păcatele mele cele vechi, ţi-am luat înainte în umilinţa şi căinţa mea, pe care o aşteptam dela tine. Căci Domnul nu este un om, ci Dumnezeul lumii întregi, care într'o clipă face tot ce voieşte. El însuşi a suferit ocări, scuipături, bătăi şi s'a dat morţii, cu toate că este stăpân peste viaţă şi peste moarte. Şi ce suntem noi? Nişte oameni păcătoşi şi răi, astăzi în viaţă, mâine în moarte, azi în glorie şi cinste, mâine în mormânt, uitaţi. Alţii vor împărţi ce noi am adunat. Vezi, dragă frate, pe părinţii noştri; ce au luat cu ei? Ce le mai folosesc hainele lor? Nimic altceva decât ce au făcut pentru sufletul lor.

Dacă ar fi dat Dumnezeu, dragă frate, ca tu să-mi fi luat înainte şi să-mi fi scris tu cel dintâi aceste cuvinte! Când fiul meu, care era şi al tău, a fost ucis înaintea ta, când ai văzut sângele lui şi corpul lui veştejindu-se ca o floare de abia înflorită, ca un miel înjunghiat, ar fi trebuit să zici în faţa acestui cadavru, adâncindu-te în gândurile tale: «Nenorocitul de mine! Ce-am făcut? Profitând de nevinovăţia lui, din pricina unei lumi trecătoare, am săvârşit un păcat, şi am produs lacrămi unui tată şi unei mame». Tu ar fi trebuit să zici împreună cu David: «Imi recunosc păcatul, el este totdeauna înaintea ochilor mei». Nu fiindcă David ar fi vărsat sânge, ci pentrucă a comis un adulter; el şi-a acoperit capul cu cenuşe şi a plâns amarnic. Şi Dumnezeu i-a iertat păcatul. Tu trebuia să te pocăeşti înaintea lui Dumnezeu şi să-mi fi scris o scrisoare de mângâere, să-mi fi trimis înapoi pe nora mea, care nu-ţi făcuse nici bine nici rău, pentruca să o pot îmbrăţişa şi să plâng pe bărbatul ei, iar căsătoria ei să o însoţesc de plânsete, în loc de cântece de bucurie. Căci pentru păcatele mele, eu n'am asistat nici la cununia lor, nici la primele lor bucurii. Totuşi, pentru Dumnezeu, trimite-mi-o cât mai în grabă cu întâiul tău curier, pentruca, împreună cu ea, să încetez de a mai plânge. Ii voiu pregăti aci o locuinţă în care să stea şi unde ca o turturică pe un copac uscat să-l jelească şi eu să mă mângâi în Dumnezeu. Căci aceasta este calea pe care au urmat-o părinţii noştri şi strămoşii noştri: moartea ar fi trebuit să-i vie dela Dumnezeu, iar nu dela tine.

Dacă tu ţi-ai fi realizat atunci voinţa şi ai fi cuprins Muromul şi ai fi lăsat Rostovul, şi dacă ai fi trimis la mine, noi ne-am fi în-

ţeles. Dar gândeşte-te, se cădea ca eu să fi trimis la tine şi nu mai de grabă tu la mine? Dacă ai fi spus băiatului meu: «Trimite un curier la tatăl tău». Eu aş fi trimis zece. Tu te-ai mirat că unul dintre oamenii tăi a căzut în luptă? Cei mai buni au murit, chiar din neamul nostru. Dar tu nu trebuia să umbli după teritoriile mele şi nici să-mi faci această ruşine şi această supărare. Slugile îndeamnă câte odată să pui mâna pe averea altuia; de data asta învăţătura lor a fost rea.

Şi dacă începi să te căeşti înaintea lui Dumnezeu, vei face un bine şi sufletului meu; atunci trimite-mi un curier sau un episcop şi scrie-mi o scrisoare după cuviinţă: în urmă, îţi vei lua volostea ce ţi se cade şi ne vom împăca amândoi şi vom fi apoi mai buni prietini ca înainte. Eu nu-ţi port sentimente nici de ură nici de răzbunare pentru moartea lui. Eu n'am vrut să văz sângele tău la Starodub şi Dumnezeu să mă ferească să văz sângele vr'unui frate, vărsat fie de mâinile tale, fie din porunca mea. Dacă mint, să mă pedepsească Dumnezeu şi sfânta cruce. Am făcut poate un păcat când, din cauza păgânilor, am mers împotriva ta la Cernigov şi mă căiesc de aceasta; şi m'am căit în gura mare înaintea fraţilor mei, în două rânduri, fiindcă sunt om. Dacă tu te găseşti bine cum eşti, rămâi în pace, dacă te găseşti rău, fă ca fiul tău să rămână cu fratele său mai mic şi să mănânce pâinea ce i se cuvine, dela bunicul său, iar tu să rămâi cu moştenirea ta. In această privinţă însă înţelege-te cu noi. Dacă vreai să-i omori pe amândoi, îi ai în puterea ta. Eu însă nu vreau răul ţării ruseşti, ci numai binele. Dacă tu vreai să întrebuinţezi forţa, să ştii că noi ţi-am dat partea ta părintească, având milă de tine, la Starodub. Şi Dumnezeu ne este martor că ne-am înţeles cu fratele tău şi n'avem nici un interes să ne înţelegem fără de tine. Noi n'am făcut nici un rău, ci am zis: «Trimite la fratele tău, ca să ne înţelegem». Dacă acum, vr'unul dintre voi nu vrea binele şi nici nu doreşte pacea între creştini, Dumnezeu să nu-i dea pe cealaltă lume pacea sufletului său. Nu-ţi vorbesc acestea nici silit nici mânat de vr'un interes. Dumnezeu îmi este martor, şi sufletul meu îmi este mai scump decât orice pe lume. La judecata cea de pe urmă nu mă voiu teme de duşmanii mei !... [1]).

1) Scrisoarea nu este sfârşită şi înţelesul nu este destul de clar.

Rugăciune

Stăpâne al înţelepciunii, dătătorule de minte, tu care pedepseşti pe cei nebuni şi aperi pe cei smeriţi, întăreşte inima mea întru înţelepciune, Doamne, arată-mi cuvântul tatălui, căci nu voiu împiedica buzele mele de a striga către tine: Bunule Doamne, ai milă de cel ce a căzut. Dumnezeu este nădejdea mea, Christos este scăparea mea, Duhul sfânt este paza mea. Tu, nădăjdea şi sprijinul meu, nu mă da la o parte, prea bunule. Căci pe tine te am ca sprijinitor în supărare, în boală, în toate năcazurile şi pe tine prea slăvite, te preamăresc. Înţelegeţi şi vedeţi că eu sunt Dumnezeu care cercetează inimile, care cunoaşte gândurile, care descopere faptele, care judecă pe orfani, pe săraci şi pe cei umiliţi. Ridică-te, o suflet al meu, gândeşte-te la faptele pe cari le-ai făcut, adună-le înaintea ochilor şi fă să curgă picături din lacrimile tale, mărturiseşte lui Christos pe faţă faptele tale şi toate gândurile tale şi curăţăşte-te.

Pre cinstite Andrei [1]) părinte prea fericit, păstor din Creta, nu înceta de a te ruga pentru noi, căci te cinstim pentru ca să putem înlătura orice mânie, orice supărare, orice putreziciune, ori ce păcat, orice necaz, cinstind cu credinţă pomenirea ta. Ocroteşte, o Fecioară, Maică prea curată, cetatea ta (Kiev) care stăpâneşte prin tine, pentru ca prin tine să se întărească, întru tine să nădăjduiască, ca să birue toate piedicile, ca să sdrobească pe vrăşmaşi, ca să facă poruncile Domnului. O prea cinstită, Maică a lui Dumnezeu, care ai născut prea sfântul Cuvânt al tuturor sfinţilor, primeşte jertfa noastră şi ocroteşte de tot năcazul, de tot chinul ce va să vie, pe noi cei ce ne închinăm ţie. Noi, slujitorii tăi, te implorăm şi înaintea ta ne aplecăm genunchii inimii noastre. Apleacă-ţi urechea ta, o prea curată, şi scapă-ne de grijile în cari suntem cufundaţi şi mântueşte de ori ce jaf al duşmanilor cetatea ta, o Maică a lui Dumnezeu. Apără, Doamne, moştenirea ta şi nu lua samă la păcatele noastre, tu de care se roagă cea care te-a născut fără de sămânţă, Christoase, care pentru noi te-ai întrupat. Tu, Doamne, care te-ai născut şi ai păstrat fără stricăciune pe cea care te-a născut, ocroteşte-mă, când vei veni să judeci faptele mele, tu care eşti fără de păcat şi îndurător, ca un Dumnezeu şi iubitor de oameni. Fecioară preacurată, tu care n'ai

1) Archiepiscopul Andrei din Creta, autorul «Canonului cel Mare», cf. Trautmann, *op. cit.* p. 252.

cunoscut bărbat şi eşti mărită de Dumnezeu, tu care îndrepţi paşii celor credincioşi, scapă-mă pe mine, pierdutul, care strig către fiul tău. Ai milă de mine, Doamne, ai milă; când tu mă vei judeca, nu mă osândi în focul cel vecinic şi nu mă învinovăţi în mânia ta. Aceasta este rugăciunea ce-ţi face curata fecioară care te-a născut, Chistoase, şi mulţimea de îngeri şi ceata mucenicilor. Pentru Iisus Christos, Domnul nostru, căruia îi se cuvine cinstea şi mărirea Tatălui şi Fiului şi Duhului Sfânt, totdeauna acum şi pururea şi în vecii vecilor.

I. До Понѣтьскаго Морꙗ, на полоуночьныꙗ странѣ, Доунан, Дънѣстръ и Кавькаспискыꙗ горы, рекъше Угорьскы, и отъ тѣдъ доже надо нѣпра, и прочаꙗ рѣкы: Десна, Прнпетъ, Дъвина, Вльховъ, Влъга, иже идетъ на въстокъ, въ чясть Снмовоу. Въ Афетовѣ же чястн сѣдятъ Роусь, Чюдь и вьсн назыцн: Мерꙗ, Моурома, вьсь, Моръдва, Заволочьскаꙗ Чюдь, Пермь, Печера, Ямь, Угра, Литва, Зимьгола, Кръсь, Сѣтьгола, Либь. Лахове же и Проусн; Чюдь прнсѣдятъ къ Морю Варажьскомоу. По семоу же морю сѣдятъ Варазн сѣмо къ въстокоу до прѣдѣла Снмова, потомоуже морю сѣдятъ къ западоу до земль Англѣньскы и до Волошьскы. Афетово же колѣно нто: Варазн, Свен, Оурмане, Гъте, Роусь, Англѣне, Галичане, Волъхва, Римляне, Нѣмцн, Корълазн, Венедицн, Фрагове и прочнн; прнсн дятъ отъ запада къ полоудьнню, и съсѣдятъ са съ племенѣмь Хамовѣмь.

III. По мнозѣхъ же врѣменѣхъ сѣлн сѧтъ Словѣнн по Доунавн, кѣдѣ ксть нзинѣ Угорьска земля и Блъгарьска. Отъ тѣхъ Словѣнъ разндоша са по земли, и прозъваша са нменѣ свонмн, кѣдѣ сѣдъше на которѣмь мѣстѣ, нако прншьдъше сѣдоша на рѣцѣ нменьмь Морава, и прозъваша са Морава, а дроузнн Чесн нарекоша са, а сетн же Словѣнн: Хръвате Бѣлнн и Срьбь и Хорѫтане. Волъхъмъ бо нашьдъшьмъ на Словѣны на Доунанскыꙗ, сѣдъшьмъ въ нихъ и наслнꙗщьмъ нмъ, Словѣнн же овн прншьдъше сѣдоша на Вислѣ, и прозъваша са Лахове, а отъ тѣхъ Лаховъ прозъваша са Полꙗне, Лахове дроузн и Лоутнчн; нни Мазовшане, нни Помориане. Такоже и тнже Словѣне прншьдъше сѣдоша по Дънѣпроу, и рекоша са Полꙗне, а дроузнн Деревлане, зане сѣдоша въ лѣсѣхъ; а дроузнн сѣдоша межю Прнпетнѭ и Дъвиноѭ, и нарекоша са Дрьговнчн; нни сѣдоша на Дъвинѣ, и нарекоша са Полочане, рѣкы ради, иже вътечет въ Дъвинѫ, и

мєньмь Полота, отъ сєя прозъвашасѧ Полочане. Словѣнн же сѣдоша около єзера Ильмєря, прозъваша сѧ своимь имєньмь, и сдѣлаша градъ, и нарєкоша и Новъгородъ. Адроузии сѣдоша по Десьнѣ и по Семи, по Соулѣ, и нарєкоша сѧ Сѣверъ. Тако разнде сѧ Словѣньскыи языкъ; Тѣмьже и прозва сѧ Словѣньскаѧ грамота.

VIII. Словѣньскоу же языкоу, якоже рєкохомъ, живѫщо по Доунаи, придоша отъ Скоуѳь, рєкъше отъ Козаръ, рєкомии блъгаре, сѣдоша по Доунаєви, насильници Словѣньмъ бъіша По сьмь придоша Угре бѣлии, наслѣдиша землѭ словѣньскѫ, прогънавше Волъхы, иже бѣша прѣжде прияли землѭ Словѣньскѫ. Си бо Угри почаша бытн при Иракліи цѣсари, иже ходиша на Хоздроа цѣсаря перьскаго. Въ снже врѣмена бъіша и Объре, иже воєваша на цѣсаря Ираклиа, и мало єго не яша. Си же Объре воєваху на Словѣны, и примѫчиша Доулѣбы, сѫщаѧ Словѣны, и насилиѥ творяхѫ женамъ Доулѣбьскымъ. Аще поѣхати бѫдяше Обърииоу, не даяше въпрѧгн коня, ии вола, нъ вєляше въпрѧгн три ли четырии пать ли жень въ телѣгѫ и повезти Обърина; Тако мѫчаху Доулѣбы. Бъіша бо Объре тѣлесъ вєлицн и оумъмь гръдн, и Богъ потрѣбн я, помръша вьсн, и не остася ии єдиноу Обърииъ; єсть притъча въ Роусн до сего дьне; погыбоша акы Объре, ихже нѣсть ии племєнии ии слѣдъка. По сихъ же придоша Печенѣзи, и пакы идоша Угри грънии мимо Кыєвъ, послѣ же при Ользѣ

XIX. Въ лѣто ϛτιϛ., въ лѣто ϛτιз., въ лѣто ϛτιи., въ лѣто ϛτιѳ., въ лѣто ϛυ., въ лѣто ϛυϕ., въ лѣто ϛυв., въ лѣто ϛυг., въ лѣто ϛυд., въ лѣто ϛυє., въ лѣто ϛυs., и доша Угри мимо Кыєвъ

городѫ, єже сѧ зъвєть ныиѣ Угорьскоє, прии шьдъше къ Дьнѣпроу, и сташа въжамн, бъша бо ходяще яко и Половьци. Пришьдь отъ въстока и оустрьмиша сѧ черезъ горы велнкыи, иже прозъваша сѧ горы Угорьскыи, и почаша воєвати на живѫщаѧ тоу Волъхы и Словѣны. Сѣдяхѫ бо тоу прѣжє Словѣии, и Волъхве переяша землѭ Словѣньскѫѭ. По сьмьже Угри прогнаша Волъхы, и наслѣдиша землѭ тѫ, и сѣдоша съ Словѣны, покоривъше ю подъ сѧ; Отъ толѣ прозъва сѧ землѧ Угорьскаѧ и начаша воєвати Угри на Грькы, и попльниша землѭ Фракьскѫ и Македоньскѫ доже и до Селоуна. Начаша воєвати на Моравѫ и на Чехы. Бѣ бо єдинъ языкъ Словѣньскъ, Словѣии, иже сѣдяхѫ по Доунаєви, ихъ же прияша Угри, и Морава, Чєсн, и Лахове и Полѧне, иже ноинѣ зовомаѧ Роусь. Сими бо пьвоє прѣложены кънигы Моравѣ, яже прозъва сѧ грамота словѣньскаѧ, и же грамота єсть въ Роусн и въ Блъгарѣхъ Доунаискыихъ.

Textul slav dat aci după August Bielowski, *Monumenta Poloniae Historica*, 1864, vol. I, cap. I, p. 550—551; cap. III, p. 555, cap. VIII, p, 557—588; cap. XIX, p. 568—569. Ca orânduire el corespunde cu textul cronicei publicate de Fr. Miklosich, *Chronica Nestoris* 1860, cap. I, p. 1—2; cap. III, p. 2—3; cap. VIII. p. 5—6; cap. XIX, p. 12—13. La Miklosich sunt unele omisiuni de text. In ce priveşte termenul de *Vlah* la Miklosich este redat sub forma: *Vlaşki, Vlahove,* în cap. I, p. 1—2; în cap. III, p. 2—3: *Vlahom*; în cap. VIII, p. 5—6 lipseşte; în cap. XIX, p. 12—13: *Vlahii, Vlahove.* Iar la Bielowski, cap. I, p. 550—551: *Vologşki, Volhva;* în cap. III, p. 555: *Volhăm;* în cap. VIII, p. 557—558: Volhi; în cap. XIX, p. 568—569: *Volhi, Volhve, Volhi.*

INDICELE NUMELOR PROPRII

Abel—Avel 121, 122.
Abimelech 69, 122.
Abraham 42, 60, 84, 88, 89, 113, 114.
Adam 42, 73, 86, 87, 88, 93, 95, 146, 168, 200.
Adonai 92, 112.
Adria 32.
Adrianopol 57.
Adrian 57, 102.
Adriatica (marea) 32, 34.
Achab 115.
Adulb 60.
Adun 60.
Aegyptul v. Egipt.
Aeolia 31.
Aethiopia 31.
Africa 134.
Agamemnon 57.
Agar 46.
Agareni 44.
Agathon 102.
Albania 32.
Aiepa 194, 212.
Aklan Burcevici 213.
Aktevu 51.
Aldan 60.
Alexandria 102.
Alexandru cel Mare 42, 174, 196, 197.
Alexandru, împ. byzantin 46, 50, 51.
Alexios, împ. byzantin 102.
Akun 60.
Alta 113, 121, 136.
Altunopa 186, 191.
Alvad 60.
Amazoanele 41.
Amind 60.
Amon 173.
Amos 92.
Amphiloch 193.
Ana—Anna 99, 111.
Anastasie din Theopolis 56.
Anastasie din Cherson 98, 102, 106, 121.
Anatolie 102.
Andrei, apostolul 96, 157, 159, 193, 201, 202.
Andrei, arhiepisc. din Creta 217.
Andrei, f. Vladimir 190.
Andronicos, apostol 48.
Angli 33, 43.
Antiochia 55, 102.
Antiochos—Antioch 134, 202.
Antipa 120
Anton, sfântul 129, 130, 146, 150, 151, 152
Anton, egumen din Juriev 159
Anton cel Mare, din Theba 146.
Apollonius 56.
Apollonius din Tyana 55.
Apollinarie 102.
Apubkar 60.
Arabia, Arabi 31, 44.
Aram 196.
Arcadia 32.
Ares 91.
Arius 101, 102.
Aron 90, 91.
Arslanopa 191.
Armenia Mare şi Mică 32.
Asaduk 210.
Asia, Asia Mică 32, 36, 41, 44.
Askold 44, 45, 46.
Asmud 65.
Asser 89.

Assyria—Asiria şi Asirieni 31, 34, 94, 153, 200.
Asup 191.
Athanasie 102.
Athos (muntele) 129.
Atlantic (Oceanul) 35.
Avari 38, 39.
Avel vezi Abel.
Azgului 213.
Azov (marea) 105.

Babel 33.
Babylon 41, 33, 34, 42, 153.
Babyloneni 32, 40.
Bactria 31.
Bactriani 40.
Bagubars 211, 213.
Bal 91.
Balaam 56, 200.
Baltica 32, 33.
Basilios—Vasile arhiep. 101, 206.
Basilios—Vasile, împ. byzantin 45, 46.
Basilios II—Vasile Bulgarochtonul 76, 97.
Bela Veja 71, 211.
Beldiuz 191.
Belgorod 81, 106, 109, 139, 159, 180, 203.
Belkatgin 210.
Belobereje 62, 77.
Beloozero 32, 38, 44, 140, 141, 175, 176.
Belz, 124.
Beniamin 89.
Berendi 180.
Berendici 183, 193.
Berestie 121, 122, 181, 184, 1p6, 189, 2099.
Berestovoie 81, 111, 128, 144, 172.
Beseda Pasyncei 64.
Bethel 91.
Bethleem 93, 94.
Biaidiuk 170.
Bithynia 31, 58.
Blacherne 45, 202.
Blud 79, 80.
Boemia 34, 73, 109, 209.
Boh—Bug 212.
Boldiny 151,
Boleslav I, II, III regi ai Poloniei 109, 110, 120, 124, 128, 139, 190.
Boluş 132.
Boniak 171, 172, 185, 186, 187, 193, 194, 212.
Boricev 37, 65 103.
Boris, f. Viaceslav 210 şi mai deseori.
Boris, f. Vladimir, sfântul 81, 105 şi mai deseori.
Bosforul—Bosporos 32, 45.
Brahmani 40.
Briacislav. f. Iziaslav 111, 112, 128, 135, 138.
Briacislav, f. Vladimir 192.
Britannia 32, 41.
Brody 210, 211.
Bruny 60.
Bug 38, 39, 112, 120 v. Boh.
Bujani 38.
Bujiskii Ostrog 188.
Bulgari 34, 35, 38, 44, 47, 48, 49, 57, 58, 59, 62, 71, 74, 76, 83, 84, 85, 97, 98, 123, 159, 173, 183.
Bulgaria 45, 57, 59.
Busk 183, 188.
Byzanţ 38, 45, 50, 55, 57, 76.

Cain 87, 112, 113, 115, 121, 122.
Canaan 89, 91, 145
Căpăţinei (muntele) 95.
Caria 31.
Cappadocia 32.
Carantani—Carintieni 34.
Carintia 34.
Carolingi 33.
Carpaţi 34, 38, 118.
Caspica (marea) 35.
Cataractele (Dniprului) 199.
Catherina 194.
Caucasus 32.
Cehi 34, 47, 121, 153, 201.
Celestin 102.
Cenegrepa 191.
Cephalonia 32.
Ceremisi 38.
Cernigov 45, 61, 123, 132, 137 şi mai adeseori.
Certoryisk 188.
Cerven 82, 124, 185, 186.
Cervensk 121.

Chalcedonia 101.
Chaldei 40.
Chalep 211.
Chazari 41, 42, 43, 44, 46, 64, 71, 84, 123, 151, 193.
Cherson vezi Korsun.
Chios 32.
Chioviţa 37.
Chortica-Chortiţa 191.
Choriv 37, 44.
Chorvaţi-Croaţi 34, 39, 49, 59, 106.
Chvalisi, chvalisic 35.
Cilicia 31.
Citeievici 210, 212.
Ciudin 65, 144, 154.
Ciuzi 32, 33, 38, 43, 49, 78, 106, 124, 138, 142.
Ciuzii Transvolokisi 32.
Clement 102 160.
Coelesyria 31.
Colchis 32.
Constantin VII Porphyrogenitul, 57 şi mai deseori.
Constantin V, Iconoclastul, 134.
Constantin cel Sfânt 69.
Constantin, apostolul 47, 48.
Constantin IX, Manomachul 127.
Croaţi, vezi Chorvaţi.
Cornul de Aur 45.
Coreyra 32.
Cornelius 112.
Creta 31.
Cumani 174.
Curi 33.
Cypru 31.
Cyrena 31.
Cyrill, patriarch din Ierusalim 102.
Cyrill, patriarch din Alexandria 102.
Cyrill (Constantin), apostol slav 47.
Cyrus 101, 200.
Cythera 32.

Daibog 80.
Dalmatia 32, 34.
Damasus 102.
Damian 148, 149.
Dan, f. Iacob 89.
Dan, cetate 91.
Daniel 69, 146, 197, 200, 201, 203.
Darius 196, 197.
David, regele Ovreilor 42 şi mai adeseori.
David, f. Igor 157 şi mai adeseori.
David, f. Sviatoslav 175 şi mai adeseori.
David, f. Vseslav 190, 191 şi mai adeseori.
Degeia 198.
Dervis 32.
Desna 32, 35, 68, 105, 194, 210.
Devgenevici 169.
Dioscor 101.
Dnipru 31, 32, 35 şi mai deseori.
Dobrynia 74, 81, 83, 120.
Dobrynia Raguilovici 176.
Dolobsk 196, 197.
Domesticos 65.
Domitian 55.
Domnin 102.
Don 38, 39, 195, 198, 212.
Dorogobuj 157, 187, 188.
Dorogojici 79.
Dorostorum-Durostorum 33, 49, 75, 76.
Dregovici 35, 37, 38, 39.
Drevliani 35, 37, 38, 39, 41, 46, 49, 57, 64, 65, 66, 67, 68, 74, 77, 105.
Driuck 163, 210.
Duben 188.
Dulebi 38, 39, 49.
Dunărea 32, 34, 37 şi mai deseori.
Dumitru, Sf. din Thessalonic 49, 130, 158, 176.
Dumitru, f. Ivor 195.
Dumitru, servitorul lui David 180.
Dvina 32, 33, 35, 36, 37, 38.

Eber 88.
Ebrei vezi Evrei, Ovrei, Jidovi.
Eden 86.
Egipt—Aegyptul 31, 42, 89, 90, 91, 94, 96, 196.
Egri 60.
Elena 49, 69.
Eleutherie, Sfântul 62.
Elini 200.
Elymais 31.
Emig 60.

Enoch 69, 122.
Ephes 101.
Ephratha 93.
Ephrem 159, 161, 176.
Epiphan 196, 200.
Epir 32.
Erlisk 60.
Erythra 31.
Esau 89, 145.
Esra 93.
Etiophia 69.
Eton 60.
Etriv 173, 175.
Euboea 32.
Euphemia 202.
Euphrat 31, 200.
Eupraxia 193, 195.
Eustathie, 125.
Euthichie 101, 102.
Euthimie 146.
Eva 86, 87, 95
Evagriu 101.
Evrei-Ovrei-Ebrei-Jidovi 42, 88, 89, 145. 1995, 196, 199, 200, 201.
Ezechias-Hiskias 153.
Ezechil 92.

Falek 33.
Farlof 50, 51.
Fast 60.
Filip, sfântul 163.
Finlanda 32. 68.
Finii 31.
Fost 51.
Franci 33.
Frasten 60.
Frelav 51.
Frudi 60.
Fursten 60.
Frutan 60.

Gabriel 90, 94, 126, 201.
Gad 89.
Gades 31.
Galatia 38.
Galatieni 33.
Galinzi 132.
Gedeon 96, 122, 173.
Geli 41.
George—Gheorghe, servitorul lui Boris 114.
Gheorghe, metrop. 131, 144, 145.
Gheorghe, sfântul 126, 133.
Georgios, vezi Hamartolos
Georgie, prelat 102.
Gheorghe, f. Vladimir 194, 212.
German, 144.
Germani-Nemți 98.
Germania 153.
Germanceiu 172.
Gion 31.
Girgen 194.
Gleb 81, 105, 115 și mai deseori.
Gleb, f. Vladimir, sfântul 55, 81 și mai deseori.
Gleb, f. Sviatoslav 133 și mai deseori.
Gleb, f. Vseslav 192 și mai deseori.
Glogov 209.
Golta—Goltava 198, 212.
Golotiek 140.
Gomol 60.
Gomora 85.
Gordiata 65.
Goriaser 116.
Gorodeț 124, 155, 181, 187, 199.
Goroșin 210.
Goți 43.
Gotlanda 33.
Greci 48, 49 și mai adeseori.
Grecia 45 și mai adeseori.
Grigore 102.
Grim 60.
Gruden 180.
Gudy, principe 51, 60.
Gudy, delegat 51.
Gunar 60.
Gunastr 60.

Habakuk 200.
Hadrian vezi Adrian.
Hagar 89.
Ham 31, 33, 34, 36, 87.
Hamartolos 31, 40.
Haran 89.
Heraclea 58.
Heraclius 38.

Hilarion-Ilarion 128, 129.
Hosea 92, 93.
Hyppolit 200.

Iacob, fiul lui Isaac 84, 89, 93.
Iacob, călugăr 147.
Iakun 124.
Iambres 143.
Iami 32, 127.
Ian, bărbatul Mariei 161.
Ian, fiul lui Vysața 127.
Ian, vocvod 159.
Ianka 158, 159.
Iannes 143.
Iaphet 31, 32, 33, 34, 38, 87, 174.
Iaropolk, f. Iziaslav 140 și mai deseori.
Iaropolk, f. Sviatoslav 184 și mai deseori.
Iaropolk, f. Vladimir 191 și mai deseori.
Iaroslav, f. Iaropolk 185 și mai deseori.
Iaroslav, f. Sviatopolk 181 și mai deseori.
Iaroslav, f. Sviatoslav 189 și mai deseori.
Iaroslav, f. Vladimir 43 și mai deseori.
Iasi 71.
Iatviag 60.
Iatviagi 82, 127, 201.
Iektan 33.
Ielovici 114.
Ieremia 92, 93, 149.
Ieroboam 91.
Ignat 147.
Igor, nepotul lui Rurik 59.
Igor, f. Iaroslav 132 și mai deseori.
Igor, f. Rurik 43 și mai deseori.
Ilarion vezi Hilarion.
Ilie, preot al lui Israil 91.
Ilie, prooroc 63, 64, 146.
Ilie, patriarch 102.
Illyria 32.
Ilmen 32, 35, 36.
India 31.
Indieni 40.
Ingeld, delegat 51.
Ingeld 60.
Ingivlad 60.
Ioan, egumenul 153, 159.
Ioan Botezătorul 95.
Ioan Evanghelistul 156.
Ioan Tzimiskes 76.
Ioan I metropolitul 158.
Ioan II metropolitul 159.
Ioan vezi Ian.
Ioan f. Tvorimir 127.
Ioan Chrysostomul 199.
Ioan vezi Ivan.
Insulari 40.
Ionia 32.
Iordan 95.
Iosif 89, 94.
Iosua 91, 200.
Iov 167.
Irena, Sfânta 126.
Irod 94, 200.
Isaac 84, 89, 150, 151, 152,153.
Isahar 89.
Isaia 92, 93, 94, 159
Iskorosten 35, 65, 67.
Iskusev 60.
Ismail 167, 172, 173, 174.
Israel 90, 91, 92, 93, 94, 167.
Istr 60.
Ithaca 32.
Itlar 169, 170, 212.
Iuda 56, 89, 91, 94.
Ivor, tatăl lui Dumitru 195.
Ivor 60.
Ivan Jiroslavici 154.
Ivan Zachariici 193.
Izborsk 44.
Izbygnev 193.
Iziaslav, f. Iaroslav 124 și mai deseori.
Iziaslav, f. Vladimir, principe de Polock, 81 și mai adeseori.
Iziaslav, f. Vladimir Monomachul 171, și mai adeseori.

Jelan 166.
Jidiata 125.
Jidovi-Judei 85, 95, 153, 200 v. Evrei.
Jugrieni 174.
Juriev cetate lângă Ros, 144, 159, 161, 170, 192, 201, 203.
Juriev, cetate în țara Ciuzilor 124.
Jurii vezi Gheorghe.
Justinian 42, 134.
Juvenal 102.

Kakan 71.
Kaiphas 56.
Kamalia 31.
Kanikar 60.
Kanaan 89.
Kapici 79.
Karl 50.
Karly 51.
Karn 51.
Karsev 60.
Kary 60.
Kasogi 71, 122, 123, 134.
Kazimir 128.
Khodota 210.
Khorol 194, 198, 210.
Kiev 31, 32 şi mai adeseori.
Kii 37, 44.
Kioviţa 37.
Kitanopa 191.
Klek 60.
Kleşcinoozero 38.
Kliazma 176.
Klov 195, 202.
Kocii 191.
Koksus 213.
Kol 60.
Kolciko-Kolcia 180, 182.
Kolokşa 177.
Koloman 185, 202.
Kommagena 31.
Kordna 210.
Korduena 31.
Korsun-Cherson 36, 59, 62, 98, 99, 100, 102, 103, 106, 135.
Kosniaciko 138.
Kosniatin 120, 212.
Koţel 47.
Kotopan 134, 135.
Krasen 211.
Krasnyi Dvor 173, 210.
Krivîci 35, 37, 38, 40, 43, 44, 45, 46, 49, 59, 78, 106.
Kuci 60.
Kulmei 182.
Kuman 191.
Kunopa 143.
Kunui 77.
Kupan 186.
Kuri 38.
Kuria, principele Pecenegilor 77.
Kuria, principe al Polovcilor 172.
Kurlanda 33.
Kursk 171, 209.
Kurtyk 191.
Kvalisi 173.
Kytan 169, 170.

Laban 89.
Ladoga 32, 44.
Lamech 122.
Latini 48, 101.
Lazăr, egumen 159.
Lazăr, episcop 193.
Lazăr, devotatul lui David 184.
Lazăr, din Vyşegrad 144.
Lea 89.
Leo I, Papa 102.
Leo, tatăl lui Methodiu şi Cyrill 47.
Leo III, împărat byzantin, tatăl lui Constantin Iconoclastul 134.
Leo VI, Filosoful 46.
Lesbos 32.
Leşi-Liachi, 33, 39, 47 şi mai de multe ori.
Leteţ 147.
Letgalli 38.
Leti 33.
Levi 89.
Liaşko 114.
Libya 31.
Libiar 60.
Lidul 51.
Listven 123.
Liubeci 45, 50, 74, 119, 119, 129, 177.
Lituania 32, 127.
Liut 77.
Liutici 33, 34.
Livi 33, 38.
Locris 32.
Logojsk 210.
Loth 69, 88, 173.
Lovot 35.
Luben 193, 212.
Luca, evanghelistul 101.
Luca, episcop 159.
Luck 157, 184, 187.
Luga 68.
Lukoml 210.

Lybed 37, 72, 81.
Lychnitis 32.
Lycia 31.
Lydia 31.
Lycaonia 31.

Macedonia 32, 47, 57.
Macedoneni 58.
Macedonius 101.
Mahommed vezi Mohammed.
Mal 64, 65.
Maleachi 92.
Malfrid 111.
Malko 74.
Maluşa 74.
Mamas, sfântul 50, 61.
Manethon 56.
Maeotis 32.
Mara 90.
Maria, mama lui Iisus 94.
Maria, soţia lui Jan 161.
Marea Neagră 35, 36.
Marea Roşie 90.
Marea Varegă 33.
Marin 161, 170.
Marmaris 31.
Maslinilor, muntele 95.
Masovieni 34, 35, 127, 128.
Massuria 31.
Matheiu 149.
Mauricius 134.
Mauritania 31.
Media 31, 32, 41.
Medi 32.
Medvedica 176.
Meletie 102.
Menandros 57.
Meri 32, 38, 43, 44, 45, 46, 49.
Mesopotamia 31.
Methodius 47, 48, 173.
Methodius din Patara 174.
Metrophan 102.
Micha 93.
Midian 90.
Midianiţi 96.
Mihail, archangel 199, 200 şi mai adeseori.
Mihail Studitul 131.
Mihail III împ. byzantin 42, 47, 203 şi mai adeseori.
Mihail, episcop din Juriev 145.
Mihail Tolbecovici 149.
Mikulin 210.
Mina 193.
Minsk 135, 192, 211, 213.
Moab 173.
Mohammed-Mahommed 84, 85.
Moise 42, 69, 89, 90, 91, 92, 93, 143, 146, 195, 197, 199, 201.
Moislav 128.
Mokoş 80.
Molossi 32.
Monachos G. Hamatolos 40.
Monomachos 127, 203, 204.
Mony 60.
Morava 34.
Moravi 34, 47.
Moravia 34, 47, 48.
Mordvini 32, 38, 192.
Msta 68.
Mstislav f. Iziaslav 139 şi mai adeseori.
Mstislav, f. Sviatopolk 185, şi mai adeseori.
Mstislav, f. Vladimir, principe de Tmuto Zokan 81.
Mstislav f. Vladimir Monomachul 176 şi mai adeseori.
Mstislav f. Vsevlad 189 şi mai adeseori.
Murom 44, 106, 171, 175, 176, 177, 215.
Muromi 32, 38, 44.
Mutur 60.
Mysia 31

Nabucadnesar 56.
Nahor 88.
Naphtali 89.
Nazareth 94.
Nebo 91.
Negru, fluviul 44.
Nejata 155.
Nejatin 140.
Nemiga 135.
Nemţi 33, 84, 85, 97.
Neradeţ 158.
Nero 134.
Neromi 38.
Nestor 101.

Nevo 35.
Nicea 101, 102.
Nicephor, Nikifor-Nichiphor 65, 192, 203.
Nicolae, egumen 144.
Nicolae, metropolit 181.
Nicolae, călugăr 147.
Nicomedia 58.
Nikita 177, 203.
Nikon 150, 159.
Nilul 31.
Nimrod 88.
Niniviți 146.
Nistru 32, 39, 46.
Noe 31, 69, 87, 96.
Norici 34.
Noricum 34.
Norvegi 33, 43.
Novgorod 32, 35, 36 și mai adeseori.
Novgorodieni 32, 38 și mai adeseori.
Novyi Gorod 210.
Numidia 31.
Nun 91, 200.
Nura 189.

Obri 38.
Obrov 210.
Oder 34.
Odren 59.
Ogorsk 188.
Oka 32, 38, 39, 44, 71.
Okov 35.
Olberg Ratibovici 170.
Oldrich 109.
Oleb 0.
Oleg, principe rus 39 și mai adeseori.
Oleg, f. Sviatoslav, nepotul Olgei 71.
Oleg Sviatoslav, principe de Cernigov 153 și mai adeseori.
Oleșia 157.
Olga 49, 60, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 98.
Oljici 68.
Olma 46.
Orestias 57.
Orgost 188.
Origen 101.
Oronte 56.
Orșa 135.
Osen 157, 194, 211.
Ostr 187.
Ostromir 133.
Ovcin 213.
Ovrei vezi Ebrei 48, 84, 92, 93, 94, 96, 203.

Palestina 134.
Pamphylia 31.
Pannonia 48.
Pantherios Domesticos 58.
Paphlagonia 32, 58.
Pasyncea Beseda 64.
Patara 174.
Paul, apostolul 48, 84, 105.
Paul, călugărul 147.
Pecenegi 39, 41 59 și de mai multe ori.
Peceri 32, 174.
Pejar 177.
Pelenia 32.
Peloponez 32.
Pereiaslaveț 71, 73, 75, 77.
Pereiaslavl 50, 61, 74 și mai adeseori.
Peremil 187.
Peremyșl-Premyșl 82, 158, 159, 178, 185, 187, 188.
Peredslava vezi Predslava.
Perevolska 163.
Perm 32.
Permieni 32.
Persi-Persia 31, 38. 199, 200, 201.
Perun 50, 60, 63, 64, 77, 80, 81, 103, 104.
Pesocea 163.
Pesceana 83.
Petru, țarul Bulgariei 59.
Petru, apostolul 36, 144, 158, 200.
Petru, episcopul 144.
Petru, călugăr din Alexandria 102.
Petru cel Gângav 102.
Phocas 58.
Phoebus 102.
Phoenicia 31.
Phrygia 31.
Pilat 48, 95.
Pinsk 178, 181, 185, 186.
Pisidia 31.
Poarta de Aur 125.
Pociaina 64, 70.
Podol 65.
Pogorina 181.

Poliani 34, 35, 37, 38, 39, 41, 43, 44, 46, 48, 49, 59.
Polociani, 35, 37, 38.
Polock 44, 50, 78, 105, 122, 135, 139 163, 189, 193, 210.
Poloni, Polonia 33, 47, 190.
Politian 102.
Polota 35, 37.
Polovci 39, 41 și foarte de multe ori.
Poltava 50.
Pomerani 35.
Pomerania 35.
Pontos 35, 36, 58.
Porei 133, 154.
Poromon 118.
Porphyrogenitul 83.
Pozvizd 105
Prasten, trimis al lui Bern 60.
Prasten, trimis al lui Akun 60.
Predslava-Peredslava 115, 119, 192
Pretici 72.
Predslavino 81.
Premyșl vezi Peremyșl.
Priluk 163, 211.
Pripet 32, 35, 38, 194.
Proktor 202.
Prusi 32.
Psel 198.
Pskov 44, 49, 68, 122, 125.
Putiata 187, 188, 192, 203.
Putșa 113 114.

Radim 39.
Radimici 39, 40, 46, 49, 83, 154.
Radko 158.
Rahela 89.
Raphael 200.
Ratibor 157, 159, 169, 170, 188.
Rededia 122, 123.
Rhinokorura 31.
Rhodos 32.
Riazan 172, 177.
Rimov 212.
Roboam 91.
Rodi 200.
Rodnia 79.
Rogneda 78, 81, 111.
Rodosyn 199.
Rogovici Giuriata 174.
Rogvolod 78.
Rojna 185.
Rokom 118.
Roma 33, 35, 36, 42, 55, 84, 85, 101, 102, 111, 201.
Romani 33, 85, 101, 134.
Roman-Romanos, împ. byzantin 57, 58, 59, 60, 63.
Roman, f. Vladimir 203.
Roman, f. Sviatoslav, principe de Tmutorakan 154, 157.
Romen 212.
Ros 79, 125, 170, 212, 213.
Rostilav, principe morav 47.
Rostislav, f. Mstislav 169.
Rostislav, f. Vladimir 133, 134, 135.
Rostislav, f. Vsevlad 158 și mai deseori
Rostov, cetate în țara Moților 44, 50, 105, 140, 159, 162, 171, 175, 176, 209, 212, 215.
Rostov, cetate lângă marea de Azov 38.
Rotovăț 140.
Rual 51.
Ruald 60.
Ruben 89.
Ruciai 64, 103.
Rudica 178.
Rulav 51.
Rurik 32, 44, 45, 46, 158, 163.
Ruseasca, marea 137.
Rusali 137.
Rusia 31, 39 și mai de multe ori.
Ruși 32, 33 și mai de multe ori.

Sabulon 89.
Sakov 170, 189.
Saks 211.
Salnița 199.
Samaria 91.
Samoezi 174.
Samuel 91, 92, 146.
Sam 186.
Sara 89, 173.
Saraceni 134, 173.
Sârbi 34.
Sardinia 31.
Sarmatia 32.
Șarukan 194, 198, 213.
Satanael 86.

Sauk 210.
Saul 56, 69, 91.
Sava 146.
Sbyslava 198.
Scandinavi 33.
Şcek 37, 44.
Scordiatici Stavko 209.
Scythi 48.
Scythia 32, 38, 39.
Sem 31, 32, 33, 34, 36, 37.
Semargl 80.
Semgalli 32, 33, 38, 193.
Şeksna 211.
Şepol 182.
Sergiu 101.
Seri 40.
Seruch 88.
Seth 87, 145.
Setoml 125, 133.
Severiani 35, 38, 39, 40, 43, 46, 49, 50, 105, 123, 124.
Sfandra 60.
Sfirk 60.
Sfirka 60.
Şibrid 60.
Sichbern 60.
Sicilia 32.
Silvestru, Papa 102.
Silvestru, egumen, vezi *Introducerea*.
Simeon 49, 59.
Simeon, fiul lui Iacob 89.
Simon vraciul 57, 143.
Sinai 91, 146.
Sinka Bovici 60.
Sinear 33.
Sineus 44.
Sinope 36.
Skeva 56.
Slavi 34, 35 şi mai de multe ori.
Slaviata 169, 170.
Slavlii 213.
Sloveni 35, 35 şi mai de multe ori.
Sludy 60.
Smiadin 115.
Smolensk 37, 38, 45 şi de mai multe ori.
Smyrna 200.
Snovid Szecevici 180.
Snov 138.
Snovsk 138.
Sodoma 85.
Sodomiţi 69.
Sofronie 147.
Soj 39.
Soj.ţa 154.
Sokal 133.
Solomn 42, 69 şi mai adeseori.
Sophia, Sfânta 125, 126, 128, 131, 163, 166, 175.
Stanislav 105.
Starodub 171 172, 210, 212, 216.
Stefan I cel Sfânt 109.
Stefan, egumen 147, 150, 153 şi apoi episcop 161, 169, 195.
Stefan-Stephanos, împ. byzantin 59, 60.
Stemid 50, 51.
Stengi 60.
Stir 60.
Stribog 80.
Strijen 155.
Studiti 131.
Stugna 105, 165, 166.
Sud 45.
Sudislav 105, 132, 133.
Sudoma 122.
Suedia, Suezi 31, 33, 43.
Sugr 194.
Sugrov 198.
Sula 35, 105, 106, 193, 198, 211, 212.
Supoi 211.
Surbar 191.
Suteisca 186, 209.
Suten 191.
Suzdal 123, 175, 176, 177.
Sven 60.
Svenald 64, 65, 76, 77, 78.
Sviatopolk, principe morav 47.
Sviatopolk, f. Iziaslav 43 şi mai adeseori.
Sviatopolk, f. Iaropolk, 80 şi mai adeseori.
Sviatopolci 170.
Sviatoslav, f. David (Sviatoşa) 185, 186, 190.
Sviatoslav, f. Igor 43, 67 şi mai adeseori.
Sviatoslav, f. Iaroslav 124 şi mai adeseori.
Sviatoslav, f. Oleg 193 şi mai adeseori.

Sviatoslav, f. Vladimir, principele Drevlianilor 81 şi mai adeseori.
Sviatoslav, f. Vladimir Monomachul 169. şi mai adeseori.
Sviatoslavl 211.
Syria 31.
Syrtele 31.

Taleţ 114.
Tarasius 102.
Ţarigrad sau Constantinopol 42, 44 şi mai adeseori.
Tatari 41.
Tauris 32.
Taz 144.
Terebovl 178, 182.
Tarem 65, 66, 80.
Termuthis 89.
Tarach 88.
Tharsis 201.
Thebais 31.
Theoctist 194, 202.
Theodor 132, 146, 159, 176, 177.
Theodoret 102.
Theodosie, egumen 131, 144 şi mai adeseori.
Theodosie, părinte ale bisericii 162.
Theodoros Stratelas 58.
Theopemptos 127.
Theophanes, patriarch 102.
Theophanes, amiral 58.
Theophilos Syncellos 76.
Theopolis 56.
Thessalia 32.
Thessalonic 47.
Thraci, Thracia 32, 47, 57, 58.
Tigru 32.
Tilii 60.
Timotheu 102.
Tiverci 39, 46, 49, 59.
Tmutorokan 105, 122, 123, 133, 134, 154, 155, 157, 169.
Torcesk 165, 166, 168, 211.
Torci 83, 132, 133, 167, 170 173, 174, 180, 183, 192, 193, 212.
Torcin, bucătarul 116.
Torcin, delegatul lui David 188.
Torkmeni 173, 174.
Toropeţ 150.
Trepol 165, 166, 167.
Trepol 165, 166, 167.
Troas 32.
Truan 51.
Trubeja 105, 106, 107, 172.
Truvor 44.
Tudek 60.
Tudor 60.
Tugorkan 169, 172, 211.
Tuky 138, 154.
Tulb 60.
Turbern 60.
Turbrid 60.
Turd 60.,
Turiak 184.
Turiisk 184.
Turov 35, 78, 105, 156, 159, 164, 178, 181, 210.
Turovci 78.
Tury 78.
Tvorimir 127.

Ugorskoie 45, 46.
Ugri 32, 38, 39, 46.
Ulan 180, 182.
Uleb, principe rus 60.
Uleb, negustor 60.
Ulici 39, 46.
Unguri 34, 41, 45, 46, 47, 49, 58, 59, 83, 186, 187, 201.
Ungaria 32, 41, 47, 73, 109, 118, 185, 192, 202.
Urusoba 191, 212.
Usta 172.
Uta 60.
Uvetici 188.

Vakei 180.
Varegă (marea) 33.
Varegi 32, 33, 35 şi mai adeseori.
Variajko 80.
Varia 211.
Varlaam 130.
Vasile, posadnic 187.
Vasile-Basilios I împ. byzantin 45, 46.
Vasile-Basilios II Bulgarochtonul 76, 97, 99.
Vasile-Basilios, cel Mare, archiepiscop 102.

Vasile, prietenul cronicarului 182.
Vasile, omul lui David 184.
Vasilev 100, 108.
Vasilko, f. Rostislav 163 şi mai adesecori.
Veneţieni 33.
Veremud 50, 51.
Vesi 32, 38, 43, 44, 45.
Viaceslav, f. Iaropolk 191, 192.
Viaceslav, f. Iaroslav 125 132.
Viaceslav, f. Vladimir Monomachul 177, 193.
Viagr 185, 186.
Viatici 39, 40, 43, 49, 71, 82, 106, 209, 210.
Viatko 39.
Viceslav-Vyşeslav 105.
Vigil 102.
Vişegrad vezi Vyşegorod.
Viseslav vezi Vseslav.
Vistula 34.
Vladimir-Volodimer oraş în Volynia 105 şi mai adesecori.
Vladimir-Volodimer f. Iaroslav 122 şi mai adesecori.
Vladimir-Volodimer, f. Sviatoslav 74 şi mai adesecori.
Vladimir, f. Vsevlad, Monomachul 131 şi mai adesecori.
Vladislav, principe rus 60.
Vladislav, regele Poloniei 184.
Voiko 60.
Voin 132, 157, 195, 212.
Voist 60.
Volchov 32, 35, 81, 133, 143.
Volcii Chvost 83.
Volga 32, 34, 35 şi mai adesecori .
Volochi 33, 34, 38, 47.
Volodar 157, 178, 183, 185, 188, 192, 203.
Volos 50, 77.
Volhynia-Volynia 38, 39, 105, 120, 154, 180.
Vonkina 158.
Voroniţa 212.
Vorskla 198.
Vostr 105.
Vrucii 77, 78.
Vseslav, f. Briacislav 128, 135 şi mai deseori
Vseslav, f. Iziaslav 111.
Vsevlad, f. Iaroslav 124 şi mai adesecori.
Vsevlad, f. Vladimir 81, 105.
Vsevoloj 182, 183.
Vuiefast 60.
Vuzlev 60.
Vydobici 140, 173, 178.
Vygoşev 186.
Vyşata 127, 133, 140.
Vyr 203, 212.
Vyşegorod 68, 81, 113, 114, 132, 144, 159, 160, 162, 203.
Vyşeslav-Viceslav 105.
Vyteci 170.

Zacynthos 31.
Zaharia 93, 94.
Zarecisk 193.
Zarub 172, 193.
Zavolocie 154.
Zdvijda 180.
Zdvijden 180.
Zolotcca 180.
Zvenigorod 158.

CUPRINSUL

Pag.

Prefaţă. 7
Introducere. 9
I. Impărţirea pământului după potop. Despărţirea popoarelor — — — — — — — —
II. Turnul lui Babel. Risipirea popoarelor — — 33
III. Popoarele slave — — — — — — — — 34
IV. Descrierea drumului din Rusia până la Roma 35
V. Tradiţia privitoare la Sf. Andrei. Descrierea băilor ruseşti — — — — — — — — 36
VI. Cei trei fraţi Kii, Scek şi Choriv întemeiază Kievul — — — — — — — — 37
VII. Popoarele cari locuiesc în Rusia — — — 37
VIII Invazia Bulgarilor, Ugrilor şi Obrilor — — 38
IX. Continuarea migraţiunii popoarelor— — — 39
X. Moravurile lor — — — — — — — — 39
XI. Extras din George Hamartolos relativ la moravurile diferitelor popoare — — — — 40
XII. Lupta Polianilor cu Chazarii. Subjugarea Chazarilor — — — — — — — — 41
XIII. Ivirea Ruşilor. Date cronologice — — — 42
XIV. Bulgarii şi Varegii (853—858) — — — 43
XV. Stabilirea Varegilor ruşi — — — — — 43
XVI. Askold şi Dir atacă Constantinopolul — — 44
XVII. Moartea lui Rurik (867—879) — — — 45
XVIII. Expediţia lui Oleg în contra lui Askold şi Dir. Moartea acestora. Oleg se stabileşte în Kiev. — — — — — — — — — 45
XIX. Războaiele lui Oleg cu popoarele vecine. Lupta cu Ugrii (883—898) — — — — 46
XX. Istoria lui Cyril şi Methodiu — — — — 47

Pag.

XXI. Expediţia lui Igor împotriva Scythilor. Tratarul cu Grecii (899—911) — — — — 48
XXII. Tratatul cu Grecii (912) — — — — 48
XXIII. Povestea calului lui Oleg. Moartea lui Oleg 54
XXIV. Vrăjitorii — — — — — — — — 55
XXV. Igor (913) — — — — — — — — 57
XXVI. Igor. Prima invazie a Pecenegilor. Diferite războaie. Expediţia în contra Constantinopolului. Focul grecesc (915) — — — — — — 57
XXVII. Expediţie nouă împotriva Constantinopolului. Supunerea Grecilor. Noul tratat (943) 59
XXVIII. Războiul lui Igor împotriva Drevlianilor 64
XXIX. Olga şi Sviatoslav. Olga omoară pe solii Drevlianilor (945) — — — — — — 65
XXX. Olga porneşte în contra Drevlianilor şi le arde cetatea (956) — — — — — — 67
XXXI. Botezul Olgei — — — — — — 68
XXXII. Majoratul lui Sviatoslav. Războaiele sale (965—967) — — — — — — — 71
XXXIII. Pecenegii asediază Kievul. Intoarcerea lui Sviatoslav (968) — — — — — — 71
XXXIV. Moartea Olgei (969) — — — — — 73
XXXV. Războaiele lui Sviatoslav cu Grecii. Tratatul cu Grecii (970) — — — — — — 74
XXXVI. Războiul lui Sviatoslav cu Grecii. Tratatul (971) — — — — — — — — 74
XXXVII. Domnia lui Iaropolk. Diferite întâmplări (973—977) — — — — — — — 77
XXXVIII. Vladimir ia în căsătorie pe Rogneda. Domnia sa în Kiev. Viaţa sa (978—988) — 78
XXXIX. Sacrificiile omeneşti. Istoria unui Vareg creştin. — — — — — — — — 82
XL. Războaiele lui Vladimir. Discuţii religioase (984) — — — — — — — — 83
XLI. Trimişii lui Vladimir la Bulgari, Germani şi Greci (987) — — — — — — — 97
XLII. Asebiul Khersonului. Căsătoria lui Vladimir Doctrina creştină (988) — — — — — 98

Pag.

XLIII. Distrugerea idolilor. Botezul poporului rus (988). — — — — — — — — — 102
XLIV. Expediţia lui Vladimir în contra Pecenegilor. Fundarea Belgorodului (991). — — — 106
XLV. Războiul cu Pecenegii. Lupta dintre un Rus şi un uriaş Peceneg. Aşezămintele şi dărniciile lui Vladimir (991—996) — — — — 106
XLVI. Nou războiu cu Pecenegii. Asediul Belgorodului. O istorie minunată (997) — — — 109
XLVII. Sfârşitul domniei lui Vladimir. Moartea sa (998—1015). Sviatopolk. Moartea lui Boris şi a lui Gleb (1015) — — — — — — 111
XLVIII. Iaroslav din Novgorod în contra lui Sviatopolk (1015) — — — — — — — 118
XLIX. Iaroslav se stabileşte la Kiev. Boleslav merge împotriva lui (1016) — — — — — 119
L. Războiul cu Boleslav (1018) — — — — 120
LI. Continuarea războiului (1020). Infrângerea şi fuga lui Sviatopolk — — — — — — 121
LII. Lupta lui Mstislav cu Rededia (1922) — — 122
LIII. Războaiele civile (1024—1026) — — — 123
LIV. Moartea lui Mstislav (1034—36) — — — 125
LV. Iaroslav. Gustul său pentru carte. Aşezămintele religioase (1037) — — — — — — 125
LVI. Expediţia nenorocită împotriva Grecilor (1043) — — — — — — — — 127
LVII. Istoria mânăstirii Peşterilor — — — — 128
LVIII. Moartea lui Iaroslav (1054)— — — — 131
LIX. Războaiele împotriva Turcilor şi Polovcilor (1055) — — — — — — — — 132
LX. Sviatoslav. Prevestiri (1064) — — — — 133
LXI. Koţopan la Rostislav (1066) — — — — 134
LXII. Războaiele interne (1067) — — — — 135
LXIII. Invazia Polovicilor. Reflexii (1068) — — 136
LXIV. Războaiele interne (1069) — — — — 139
LXV. Istoria vrăjitorilor (1071) — — — — 140
LXVI. Translaţiunea sfinţilor Boris şi Gleb (1072) 144
LXVII. Discordia dintre fiii lui Iaroslav (1073) — 144
LXVIII. Moartea lui Theodosie. Panegricul său. Istoricul mânăstirii Peşterilor (1074) — — 145

Pag.

LXIX. Solii germani la Sviatoslav (1075) — — 153
LXX. Războiul în contra Polovcilor. Moartea lui Iziaslav (1078) — — — — — — — 154
LXXI. Războaiele civile. Moartea lui Iziaslav (1079-1080) — — — — — — — — 157
LXXII. Diferite evenimente (1087—1088) — — 158
LXXIII. Diferite evenimente (1083—1090) — — 159
LXXIV. Descoperirea relicviilor sfântului Theodosie (1091) — — — — — — — — 160
LXXV. Minunile dela Polock (1092) — — — 163
LXXVI. Moartea lui Vsevlad. Pustiirile Polovcilor. Reflecţii (1093) — — — — — — 163
LXXVII. Pustiirile Polovcilor (1094) — — — 169
LXXVIII. Pustiriile Polovcilor. Ilar şi Kytan (1095) — — — — — — — — 169
LXXIX. Noui invazii de Polovci. Polovcii înaintea Kievului (1096) — — — — — — 171
LXXX. Popoarele necurate — — — — — 174
LXXXI. Războaiele civile — — — — — 175
LXXXII. Istoria lui Vasilko (1096—1097) — — 177
LXXXIII. Negocieri între principi (1098—1100) — 187
LXXXIV. Noui negocieri (1101) — — — — 189
LXXXV. Victoria asupra Polovcilor (1103) — — 190
LXXXVI. Diferite evenimente (1104—1107) — 192
LXXXVII. Victoria asupra Polovcilor. Tratate, căsătorii (1107) — — — — — — — 193
LXXXVII. Theodosie înscris în synodic. Diferite întâmplări — — — — — — — — 194
LXXXIX. Infrângerea Polovcilor. Digresie asupra îngerilor (1110) — — — — — — 195
XC. Expediţiuni în contra Polovcilor (1111) — 197
XCI. Evenimente diferite — — — — — — 201
XCII. Semne pe cer. Moartea lui Sviatopolk. Anarhia din Kiev (1113) — — — — — — 202
XCIII. Diferite întâmplări (1113) — — — — 303

Adaus.

Invăţătura lui Vladimir Monomachul— — — — — — 204
Serisoare către Oleg — — — — — — — — — 214
Rugăciune — — — — — — — — — — 217

9.498 (093.2) = 19
930.25: 9.498 (04) = 19
4/14/1912 2h.17 I. 2/19

Tip «BUCOVINA» I. E. Toroutiu, Str. Gr. Alexandrescu No. 4, Bucureşti

Romanov 1613-1730 Sharond la este Andrei
dobăla care o vent din Prusia la Moscova
1341 care o intrat în serviciul prințului Simeon
cel Mândru. Fiul acestuia numit Feodor
Costîa s'o încurcat de mare vară pe
urmă la domnia Donskoi în Vonlă ol[ă]

Perioada Varegică

Rurik 862-879
Oleg = 879-912
Igor 912-945
Olga 945-957
Sviatoslav 957-979
Iaropolk 979-980
Vladimir I 980-1015
Sviatopolk = 1015-1019
Iaroslav 1019-1054 Înțeleptul
Izeaslav 1054-1078
Wsevolod 1078-1093
Mihail Izeaslavovici 1093-1113
Vladimir II Monomah = 1113-1125

Simeon cel Mândru Simeon Semionici 1341-1353

HARTA POLITICĂ
A
EUROPEI ORIENTALE ȘI A UNEI PĂRȚI DIN EUROPA CENTRALĂ
DUPĂ
CRONICARUL NESTOR (Sec. IX-XI)

sseanu Izvoarele Istorii Românilor

Golful Finnlandic
Ladoga
IAMII
Beloozero
PERMII
Seksna
ZAVOLOCII
VESII
CIUZHI
Luga
Volchov
Msta
Novgorod Ilmen L.
Rokom
Jurjev
Golful Riga
Marea Baltică
Marea Varegilor
LIVII
SLOVENII
Izborsk
Pskov
Selon
Lovat
Pădurea Okov
Medvedita
Volga
Jaroslavl
L. Rostov
Rostov
MERII
Kleschinoozero
Suzdal
Kolokcia
Kljazma
MUROMH
Murom
BULGARII
Volga
KURII
Dvina
LETGALII
SEMGALII
POLOCIANII
Polosk
LITUANII
Oka
Riazan
MORDVINII
Smolensk
Orșa
CRIVICII
VJATICII
RUSIENII
Logozsk
Minsk
Dnipru
DREGOVICII
RADIMICII
JATVJAGII
Don
Bug
Nura
Vistula
Pripet
Bereslje
Pinsk
Turov
Soz
Staradub
Novyigorod
Ljubeci
Snov
Cernigov
Snovsk
Desna
Kursk
Sem
BUZANII
VOLHYNIA
Cerloryjsk
Vladimir
Belz
Vrucii
DEREVLIANII
Iskorosten
Vyšegorod
Vosie
Gorodeń
Kiev
Romen
Priluk
Sula
Trepol
Perjaslavl
Luben
Lukoml
Zarub
Rodnja
Gorosin
Goltav
Slugna
Vasilev
Ros
SEVERIANII
Lusk
Luben
Brod
Busk
Peremysl
Vișeu
Terebovl
CHORVATII
POLJANII
Boh
Dnistru
ULICII
Carpații
Corlica
Don
CAZARII
VOLOCHII
TIVERCII
Belobereje
Olesje
Marea de Azov
Tmutorokan
M. Caspică
JASII
Korsun
Durostorum
Dunărea
Marea Neagră
(Pontos Euxinos)
Odren
Sinope
Heraclea
Constantinopol
M. Athos
M Egee

SCARA
1:10.000.000
0 100 200 300 400 500 Km